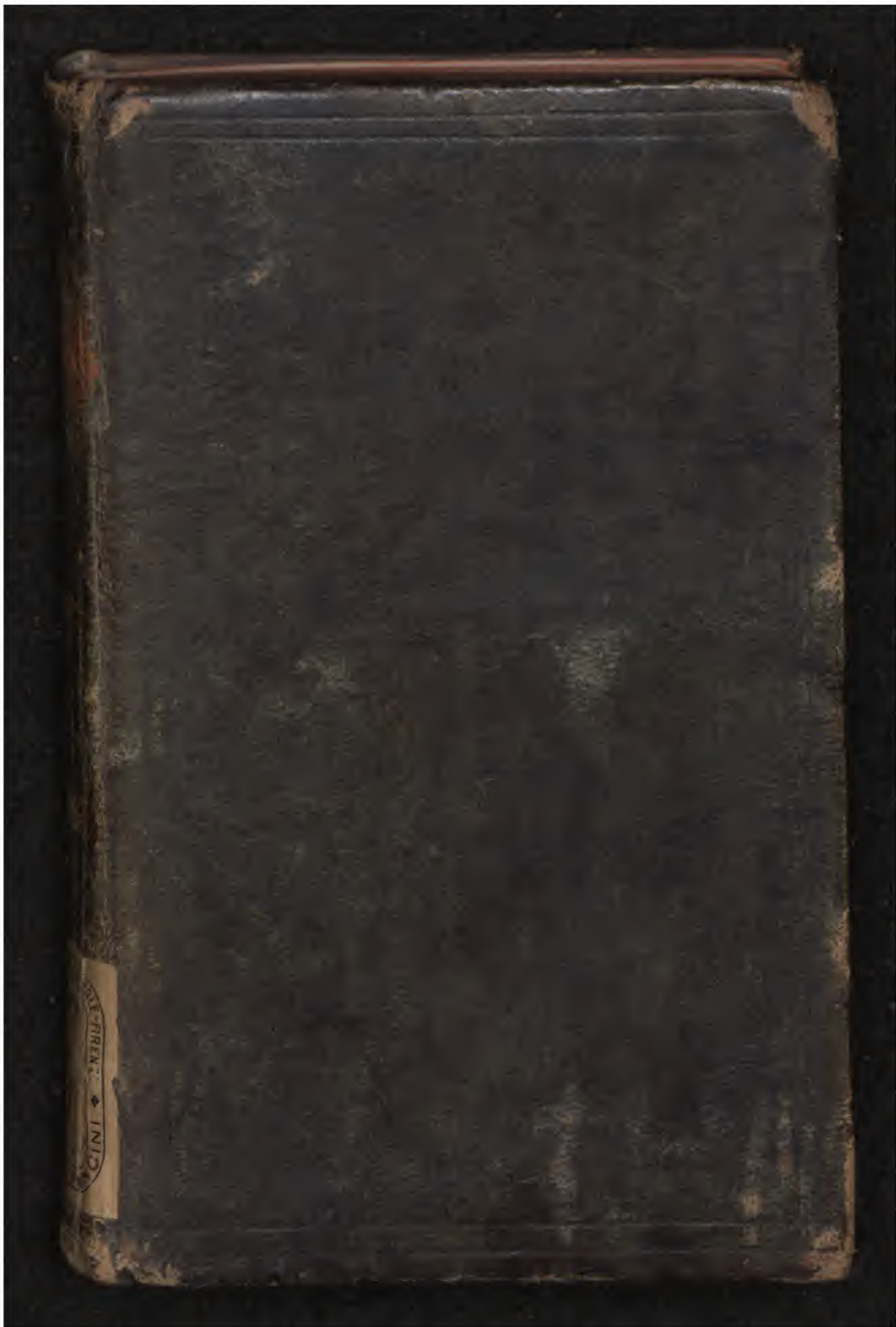
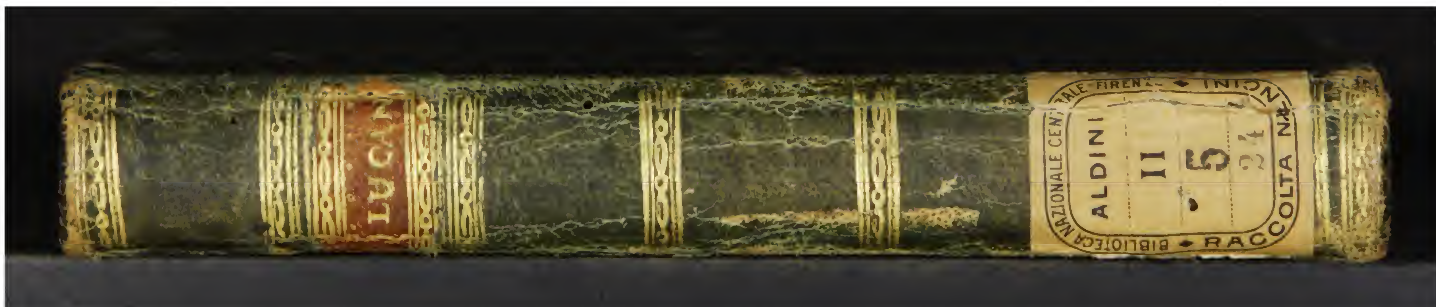
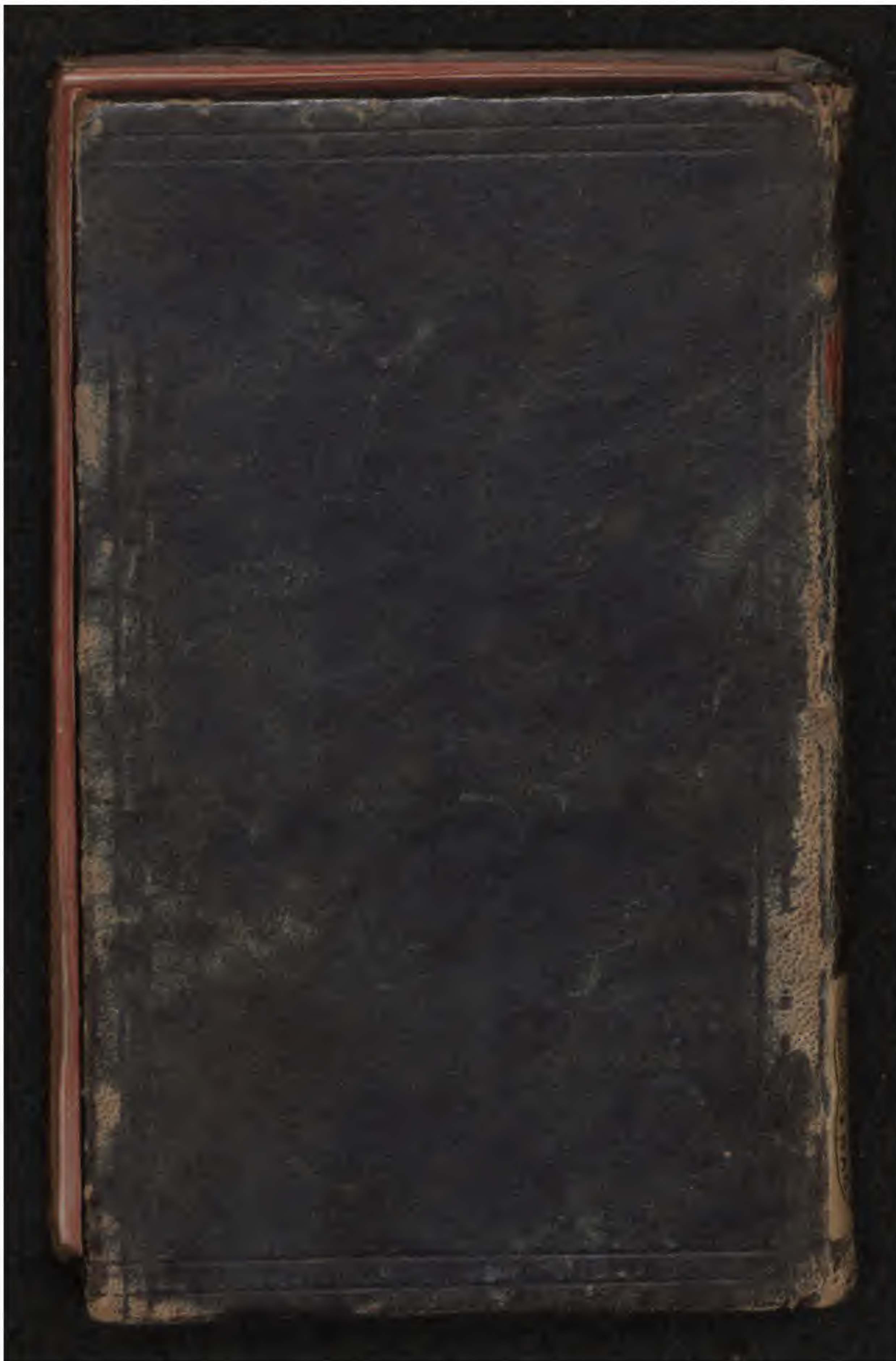

LUCAN
ALDINI
II
5
24
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE
RACCOLTA N.

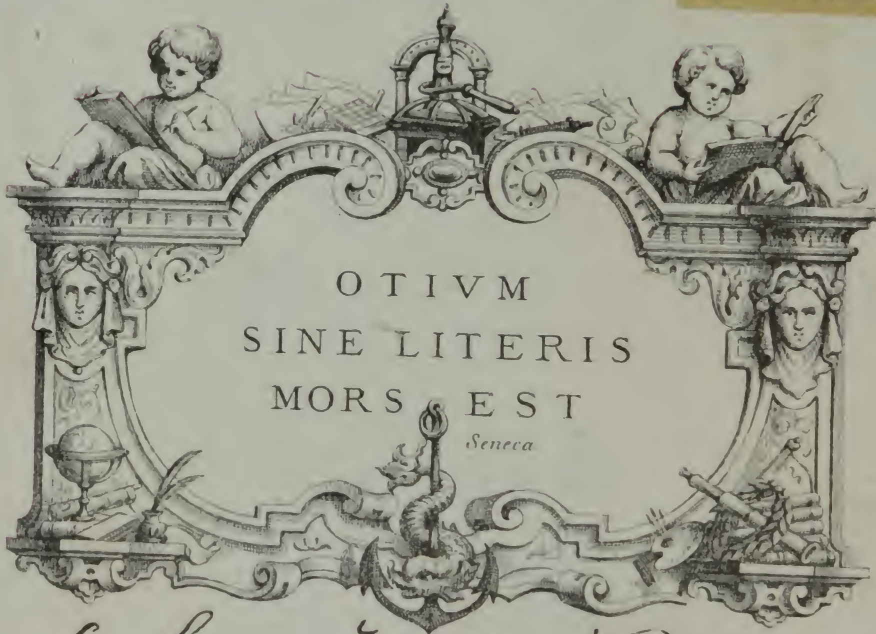

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

LVCANVS.

LVCANI EPITHAPHIVM·

Corduba me genuit·rapuit Nero·prælia dixi·
Quæ geſſere pares,hinc Socer,inde Gener·
Continuo nunq̃ direxi carmina ductu,
Quæ tractim ſerpit,plus mihi comma placet·
Fulminis in morem.quæ ſunt miranda citentur,
Hæc uero ſapiet dictio,quæ feriet·

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI· LIBER PRIMVS·

b ELLA PER EMATHIOS PLVS quam ciuilia campos,
I usq́; datum sceleri canimus, populumq́; potentem
I n sua uictrici conuersum uiscera dextra,
C ognatasq́; acies, & rupto fœdere regni
C ertatum, totis concussi uiribus orbis
I n commune nefas, infestisq́; obuia signis
S igna, pares aquilas, & pila minantia pilis·
Q uis furor ó ciues, quæ tanta licentia ferri,
G entibus inuisis Latium præbere cruorem?
C unq́; superba foret Babylon spolianda trophæis
A usoniis, umbraq́; erraret Crassus inulta,
B ella geri placuit nullos habitura triumphos·
H eu quantum terræ potuit, pelagiq́; parari
H oc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ,
V nde uenit Titan, & nox ubi sydera condit,
Q uàq; dies medius flagrantibus æstuat horis,
E t qua bruma rigens, ac nescia uere remitti,
A stringit Scythicum glaciali frigore pontum·
S ub iuga iam seres, iam Barbarus isset Araxes,
E t gens siqua iacet nascenti conscia Nilo·
T um si tantus amor belli tibi Roma nefandi,
T otum sub Latias leges cum miseris orbem,
I n te uerte manus, non dum tibi defuit hostis·
A t nunc semirutis pendent quod mœnia tectis

Vrbibus Italiæ, lapsisq; ingentia muris
Saxa iacent, nulloq; domus custode tenentur,
Rarus & antiquis habitator in urbibus errat.
Horrida quod dumis, multosq; inarata per annos
Hesperia est, desuntq; manus poscentibus aruis,
Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus author
Pœnus erit. nulli penitus discindere ferro
Contigit. alta sedent ciuilis uulnera dextræ.
Quod si non aliam uenturo fata Neroni
Inuenére uiam, magnoq; æterna parantur
Regna Deis, cœlumq; suo seruire tonanti
Non nisi sæuorum potuit post bella gigantum.
Iam nihil ó superi querimur. scelera ista, nefasq;
Hac mercede placent. diros pharsalia campos
Impleat, & Pœni saturentur sanguine manes.
Vltima funesta concurrant prælia Munda.
His Cæsar Perusina fames, Mutinæq; labores
Accedant fatis, & quas premit aspera classes
Leucas, & ardenti seruilia bella sub Aetna.
Multum Roma tamen debes ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est te, cum statione peracta
Astra petes serus, prælati regia cœli
Excipiet gaudente polo, seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus,
Telluremq; nihil mutato sole timentem
Igne uago lustrare iuuat. tibi numine ab omni
Cedetur, iuriq; tuo natura relinquet
Quis Deus esse uelis, ubi regnum ponere mundi.
Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe,
Nec polus aduersi calidus qua uergitur austri,

Vnde tuum uideas obliquo ſidere Romam·
Aetheris immenſi partem ſi preſſeris unam,
Sentiet axis onus,librati pondera cœli
Orbe tene medio·pars ætheris illa sereni
Tota uacet,nullæq; obſtent à Cæſare nubes·
Tunc genus humanum poſitis ſibi conſulat armis,
Inq; uicem gens omnis amet,pax miſſa per orbem
Ferrea belligeri compeſcat limina Iani·
Sed mihi iam numen,nec ſi te pectore uates
Accipiam,Cyrrhæa uelim ſecreta mouentem
Sollicitare Deum,Bacchumq; auertere Nyſa·
Tu ſatis ad uires romana in carmina dandas·
Fert animus cauſas tantarum expromere rerum,
Immenſumq; aperitur opus,quid in arma furentem
Impulerit populum,quid pacem excuſerit orbi·
Inuida fatorum ſeries·ſummiſq; negatum
Stare diu,nimioq; graues ſub pondere lapſus,
Nec ſe Roma ferens·ſic cum compage ſoluta
Secula tot mundi ſuprema coegerit hora,
Antiquum repetens iterum chaos,omnia mixtis
Sydera ſyderibus concurrent,ignea pontum
Aſtra petent,tellus extendere littora nolet,
Excutietq; fretum,fratri contraria Phœbe
Ibit,& obliquum bigas agitare per orbem
Indignata,diem poſcet ſibi,totaq; diſcors
Machina diuulſi turbabit fœdera mundi·
In ſe magna ruunt·lætis hunc numina rebus
Creſcendi poſuere modum,nec gentibus ullis
Commodat in populum terræ,pelagiq; potentem
Inuidiam Fortuna ſuam·tu cauſa malorum

Facta tribus dominis communis Roma, nec unquam
In turbam missi feralia fœdera regni.
O male concordes, nimiaq; cupidine cæci,
Quid miscere iuuat uires? orbemq; tenere
In medio? dum terra fretum, terramq; leuabit
Aer, & longi uoluent titana labores,
Noxq; diem cœlo totidem per signa sequetur,
Nulla fides regni sociis, omnisq; potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus ullis
Credite, nec longe fatorum exempla petantur,
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.
Nec pretium tanti tellus, pontusq; furoris
Tunc erat, exiguum dominos commisit Asylum.
Temporis angusti mansit concordia discors,
Paxq; fuit non sponte ducum. nam sola futuri
Crassus erat belli medius mora. Qualiter undas
Qui secat, & geminū gracilis mare separat Isthmos
Nec patitur conferre fretum, si terra recedat
Ioniū Aegæo franget mare. Sic ubi sæua
Arma ducum dirimens miserando funere Crassus,
Assyrias Latio maculauit sanguine Carras,
Parthica Romanos soluerunt damna furores.
Plus illa uobis acie, quam creditis actum est
Arsacidæ, bellum uictis ciuile dedistis.
Diuiditur ferro regnum, populiq; potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
Non cœpit fortuna duos. nam pignora iuncti
Sanguinis, & diro ferales omine thædas
Abstulit ad manes parcarum Iulia, sæua
Intercepta manu. quod si tibi fata dedissent

M aiores in luce moras,tu sola furentem
I nde uirum poteras,atq; hinc retinere parentem,
A rmatasq; manus excusso iungere ferro,
V t generos soceris mediæ iunxere Sabinæ·
M orte tua discussa fides,bellumq; mouere
P ermissum ducibus,stimulos dedit æmula uirtus·
T u noua ne ueteres obscurent acta triumphos,
E t uictis cedat Pyratica laurea Gallis
M agne times,te iam series,usus q; laborum
E rigit,impatiensq; loci fortuna secundi,
N ec quemquam iam ferre potest,Cæsar ue priorem,
P ompeius ue parem·quis iustius induit arma
S cire nefas,magno se iudice quisq; tuetur·
V ictrix causa Deis placuit,sed uicta Catoni·
N ec coiere pares·alter uergentibus annis
I n senium,longoq; togæ tranquillior usu
D edidicit iam pace ducem,famæq; petitor
M ulta dare in uulgus,totus popularibus auris
I mpelli,plausuq; sui gaudere theatri,
N ec reparare nouas uires,multumq; priori
C redere fortunæ·stat magni nominis umbra·
Q ualis frugifero quercus sublimis in agro
E xuuias ueteres populi,sacrataq; gestans
D ona ducum,nec iam ualidis radicibus hærens
P ondere fixa suo est,nudosq; per aera ramos
E ffundens trunco non frondibus efficit umbram,
S ed quamuis primo nutet casura sub Euro,
T ot circum syluæ firmo se robore tollant,
S ola tamem colitur·Sed non in Cæsare tantum
N omen erat,nec fama ducis,sed nescia uirtus

Stare loco, solusq; pudor non uincere bello.
Acer, & indomitus quo spes, quoq; ira uocasset
Ferre manum, & nunq̃ temerando parcere ferro,
Successus urgere suos, instare fauori
Numinis, impellens quicquid sibi summa petenti
Obstaret, gaudensq; uiam fecisse ruina.
Qualiter expressum uentis per nubila fulmen
Aetheris impulsi sonitu, mundiq; fragore
Emicuit, rupitq; diem, populosq; pauentes
Terruit, obliqua perstringens lumina flamma,
In sua templa furit, nullaq; exire uetante
Materia, magnamq; cadens, magnamq; reuertens
Dat stragem late, sparsosq; recolligit ignes.
Hæ ducibus causæ suberant, sed publica belli
Semina, quæ populos semper mersere potentes.
Namq; ut opes nimias mundo fortuna subacto
Intulit, & rebus mores cessere secundis,
Prædaq; & hostiles luxum suasere rapinæ,
Non auro, tectis ue modus, mensasq; priores,
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares. fœcunda uirorum
Paupertas fugitur, totoq; accersitur orbe
Quo gens quæq; perit. tum longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curionum passa ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis,
Inde iræ faciles, & quod suasisset egestas,
Vile nefas, magnumq; decus, ferroq; petendum
Plus patria potuisse sua, mensuraq; iuris.

Vis erat· hinc leges, & plebiscita coactæ,
Et cum consulibus turbantes iura tribuni·
Hinc rapti fasces pretio, sectorq; fauoris
Ipse sui populus, letalisq; ambitus urbi,
Annua uenali referens certamina campo·
Hinc usura uorax, auidumq; in tempore fœnus·
Et concussa fides, & multis utile bellum·
Iam gelidas Cæsar cursu superauerat alpes,
Ingentesq; animo motus, bellumq; futurum
Cœperat, ut uentum est parui Rubiconis ad undas,
Ingens uisa duci patriæ tripidantis imago,
Clara per obscuram uultu mœstissima noctem,
Turrigero canos effundens uertice crines
Cæsarie lacera, nudisq; astare lacertis,
Et gemitu permixta loqui· quo tenditis ultra?
Quo fertis mea signa uiri? si iure uenitis,
Si ciues, huc usq; licet· tunc perculit horror
Membra ducis, riguere comæ, gressumq; coercens
Langor in extrema tenuit uestigia ripa·
Mox ait ó magnæ qui mœnia prospicis urbis
Tarpea de rupe tonans, phrygiiq; penates
Gentis iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa latialis Iupiter Alba,
Vestalesq; foci, summiq; ó numinis instar,
Roma faue cœptis non te furialibus armis
Persequor, en adsum uictor, terraq;, mariq;,
Cæsar ubiq; tuus· liceat modo, nunc quoq; miles
Ille erit ille nocens, qui me tibi fecerit hostem,
Inde moras soluit belli, tumidumq; per amnem
Signa tulit propere sicut squalentibus aruis

Aestiferæ libyes uiso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se sæuæ stimulauit uerbere caudæ,
Erexitq; iubas, uasto & graue murmur hiatu
Infremuit, dum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant uenabula pectus,
Per ferrum tanti securus uulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis
Puniceus Rubicon, cum feruida cāduit æstas,
Perq; imas serpit ualles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis disterminat arua colonis.
Tum uires præbebat hiems, atq; auxerat undas
Tertia iam grauido pluuialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ flatibus Alpes.
Primus in obliquum sonipes opponitur amnem
Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit
Turba uado faciles iam fracti fluminis undas.
Cæsar ut aduersam superato gurgite ripam
Attigit, Hesperiæ uetitis, & constitit aruis,
Hic ait hic pacem, temerataq; iura relinquo,
Te fortuna sequor, procul hinc iam fœdera sunto.
Credidimus fatis, utendum est iudice bello.
Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor
Impiger, & torto balearis uerbere fundæ
Ocior, & missa Parthi post terga sagitta,
Vicinumq; minax inuadit Ariminum, & ignes
Solis lucifero fugiebant astra relicto,
Iamq; dies primos belli uisura tumultus
Exoritur, seu sponte Deum, seu turbidus auster
Impulerat, mœstam tenuerunt nubila lucem.

Conſtitit ut capto iuſſus deponere miles
Signa foro, ſtridor lituum, clangorq́; tubarum
Non pia concinuit cum rauco claſſica cornu.
Rupta quies populis, ſtratiſq́; excita iuuentus
Diripiunt ſacris affixa penatibus arma,
Quæ pax longa dabat, nuda iam crate fluentes
Inuadunt clypeos, curuataq́; cuſpide pila,
Et ſcabros nigræ morſu rubiginis enſes
Vt notæ fulſere Aquilæ, romanaq́; ſigna.
Et celſus medio conſpectus in agmine Cæſar,
Diriguere metu, gelidus pauor occupat artus,
Et tacitos muto uoluunt in pectore queſtus.
O male uicinis hæc mœnia condita Gallis,
O triſti damnata loco, pax alta per omnes,
Et tranquilla quies populos, nos præda furentum,
Primaq́; caſtra ſumus, melius fortuna dediſſes
Orbe ſub eoo ſedem, gelidaq́; ſub arctos
Errantesq́; domos, Latii quam clauſtra tueri.
Nos primi Senonum motus, Cymbrumq́; ruentem
Vidimus, & martem Lybies, curſumq́; furoris
Teutonici, quoties Romam fortuna laceſſit,
Hac iter eſt bellis. Gemitu ſic quiſq; latenti
Non auſus timuiſſe palam, uox nulla dolori
Credita, ſed quantum uolucres cum bruma coercet,
Rura ſilent, mediusq́; tacet ſine murmure pontus
Tanta quies. Noctis gelidas lux ſoluerat umbras.
Ecce faces belli, dubiæq́; in prælia menti
Vrgentes addunt ſtimulos, cunctasq́; pudoris
Rumpunt fata moras, iuſtos fortuna laborat
Eſſe ducis motus, & cauſas inuenit armis.

Expulit ancipiti discordes urbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
Hos tam mota ducis, uicinaq; signa petentes
Audax uenali comitatur Curio lingua.
Vox quondam populi, libertatemq; tueri
Ausus, & armatos plebi miscere potentes.
Vtq; ducem uarias uoluentem pectore curas
Conspexit, dum uoce tuæ potuere iuuari
Cæsar ait partes, quamuis nolente senatu
Traximus imperium tunc, cum mihi rostra tenere
Ius erat, & dubios in te transferre quirites,
Sed postquam leges bello siluere coactæ,
Pellimur é patriis laribus, patimurq; uolentes
Exilium, tua nos faciat uictoria ciues.
Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,
Tolle moras. semper nocuit differre paratis,
Par labor atq; metus pretio maiore petuntur.
Bellantem geminis tenuit te Gallia lustris
Pars quota terrarum, facili si prælia pauca
Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.
Nunc neq; te longi remeantem pompa triumphi
Excipit, aut sacras poscunt capitolia laurus.
Liuor edax tibi cuncta negat, gentesq; subactas
Vix impune feres, socerum depellere regno
Decretum est genero. partiri non potes orbem,
Solus habere potes. sic postquam fatus, & ipsi
In bellum prono, tantum tamen addidit iræ
Accenditq; ducem, quantum clamore iuuatur
Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusq; repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad ſigna maniplos,
Vtq; ſatis trepidum turba coeunte tumultum
Compoſuit, uultu, dextraq; ſilentia iuſſit.
Bellorum ó ſocii, qui mille pericula martis
Mecum ait experti decimo iam uincitis anno,
Hoc cruor arctois meruit diffuſus in aruis,
Vulneraq; & mortes, hyemesq; ſub alpibus actæ,
Non ſecus ingenti bellorum Roma tumultu
Concutitur, quam ſi pœnus tranſcenderet alpes
Hannibal, implentur ualido tyrone cohortes,
In claſſem cadit omne nemus, terraq;, mariq;
Iuſſus Cæſar agi. quid ſi mihi ſigna iacerent
Marte ſub aduerſo, ruerentq; in terga feroces
Gallorum populi? nunc cum fortuna ſecundis
Mecum rebus agat, ſuperiq; ad ſumma uocantes
Tentamur, ueniat dux longa pace ſolutus
Milite cum ſubito, partesq; in bella togatæ,
Marcellusq; loquax, & nomina uana Catonis.
Scilicet extremi Pompeium, emptiq; clientes
Continuo per tot ſociabunt tempora regno?
Ille reget currus nundum patientibus annis?
Ille ſemel raptos nunquam dimittet honores?
Quid iam rura querar totum ſuppreſſa per orbem
Ac iuſſam ſeruire famem? quis caſtra timenti
Neſcit mixta foro? gladii cum triſte minantes
Iudicium inſolita trepidum cinxere corona,
Atq; auſo medias perrumpere milite leges
Pompeiana reum clauſerunt ſigna Milonem.
Nunc quoq; ne laſſum teneat priuata ſenectus,
Bella nefanda parat, ſuetus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum uicisse magistrum,
Vtq; feræ Tigres nunquam posuere furorem
Quas nemore hircano matrum dum lustra sequũtur
Altus cæsorum pauit cruor armentorum,
Sic & Syllanum solito tibi lambere ferrum
Durat Magne sitis. nullus semel ore receptus
Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.
Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?
Quis scelerũ modus est? ex hoc iam te improbe regno
Ille tuus saltem doceat discedere Sylla.
Post cilicas ne uagos, & lassi pontica regis Pirati
Prælia Barbarico uix consumata ueneno,
Vltima Pompeio dabitur prouincia Cæsar?
Quod non uictrices Aquilas deponere iussus
Paruerim, mihi si merces erepta laborum est,
His saltem longi non cum duce præmia belli
Reddantur, miles sub quolibet iste triumphet,
Conferret exanguis quo se post bella senectus?
Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noster ueteranus aret? quæ mœnia fessis?
An melius fient pyratæ Magne coloni?
Tollite iampridem uictritia tollite signa,
Viribus utendum est quas fecimus, arma tenenti
Omnia dat qui iusta negat, nec numina desunt.
Nam neq; præda meis, neq; regnum quæritur armis,
Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.
Dixerat. at dubium non claro murmure uulgus
Secum incerta fremit, pietas, patriiq; penates
Quãquam cæde feras mentes, animosq; tumentes
Frangunt, sed diro ferri reuocantur amore,

Ductoriſq; metu·ſummi tum munera pili
Lælius,emeritiq; gerens inſignia doni,
Seruati ciuis referentem præmia quercum,
Si licet exclamat romani maxime rector
Nominis,& ius eſt,eſt ueras expromere cauſas,
Quod tam lenta tuas tenuit patientia uires
Conquerimur,deerat ne tibi fiducia noſtri?
Dum mouet hic calidus ſpirantia corpora ſanguis,
Et dum pila ualent fortes torquere lacerti,
Degenerem patiere togam,regnumq; Senatus?
Vſque adeo miſerum eſt ciuili uincere bello?
Duc age per Scythiæ populos,per inhoſpita Syrtis
Littora,per calidas Libyes ſitientis arenas·
Hæc manus,ut uictum poſt terga relinqueret orbem,
Oceani tumidas remo compeſcuit undas,
Fregit & arctoo ſpumantem uertice Rhenum·
Iuſſa ſequi tam poſſe mihi,quam uelle neceſſe eſt,
Nec ciuis meus eſt,in quem tua claſſica Cæſar
Audiero·per ſigna decem felicia caſtris,
Perq; tuos iuro quocunq; ex hoſte triumphos
Pectore ſi fratris gladium,iuguloq; parentis
Condere me iubeas,plenæq; in uiſcera partu
Coniugis,inuita peragam tamen omnia dextra·
Si ſpoliare deos,ignemq; immittere templis,
Numina miſcebit caſtrenſis flamma Monetæ·
Signa ſuper tuſci ſi ponere Tybridis undas,
Heſperios audax ueniam metator in agros·
Tu quoſcunq; uoles in planum effundere muros,
His aries actus diſperget ſaxa lacertis,
Illa licet penitus tolli quam iuſſeris urbem

Roma sit, eis iunctae simul assensere cohortes,
Elatasq; alte quaecunq; ad bella uocaret
Promisere manus. it tantus ad aethera clamor,
Quantus piniferae boreas, cum Thratius Ossae
Rudibus incubuit curuato robore pressae,
Fit sonus, aut rursus redeuntis in aethera siluae
Caesar ut acceptum tam prono milite bellum,
Fataq; ferre uidet, ne quo langore moretur
Fortunam, sparsas per gallica rura cohortes
Euocat, & Romam motis petit undiq; signis.
Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno,
Castraq;, quae Vogesi curuam super ardua ripam
Pugnaces pictis cohibebant lingones armis.
Hi uada liquerunt Isarae, qui gurgite ductus
Per tam multa suo famae maioris in amnem
Lapsus ad aequoreas nomen non pertulit undas.
Soluuntur flaui longa statione Rhuteni,
Mitis Atax latias gaudet non ferre carinas,
Finis & hesperiae promoto milite Varus.
Quaq; sub Herculeo sacratus numine portus
Vrget rupe caua pelagus, non chorus in illum
Ius habet aut zephyrus, solus sua littora turbat
Circius, & tuta prohibet statione Monoeci,
Quaq; iacet litus dubium, quod terra, fretumq;
Vendicat alternis uicibus, cum funditur ingens
Oceanus, uel cum refugis se fluctibus aufert
Ventus ab extremo pelagus sic axe uolutet,
Destituatq; ferens, an sydere mota secundo
Tethyos unda uagae lunaribus aestuet horis,
Flamiger an Titan ut alentes hauriat undas
Erigat

E rigat oceanum, fluctusq; ad sydera tollat·
Q uærite quos agitat mundi labor· at mihi semper
T u quæcunq; moues tam crebros causa meatus,
V t superi uoluere, late· tunc rura Nemetis
Q ui tenet, & ripas Satyri qua littore curuo
M olliter admissum claudit Tarbellicus æquor,
S igna mouet, gaudetq; a moto Santonus hoste,
E t Biturix, longisq; leues saxones in armis,
O ptimus excusso Leucus, Rhenusq; lacerto,
O ptima gens flexis in gyrum Sequana frenis,
E t docilis rector monstrati Belga couini,
A luerniq; ausi latios se fingere fratres
S anguine ab I liaco populi nimiumq; rebellis
N eruius, & cæsi pollutus sanguine coctæ,
E t qui te laxis imitantur Sarmata brachis
V angiones, bathauiq; truces, quos ære recuruo
S tridentes acuere tubæ, qua Cinga pererrat
G urgite, qua Rhodanus raptum uelocibus undis
I n mare fert Ararim, qua montibus ardua summis
G ens habitat Cana pendentes rupe Gebennas·
T u quoq; lætatus conuerti prælia Treuir,
E t nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
C rinibus effusis toti prælate comatæ·
E t quibus immitis placatur sanguine diro
T eutates, horrensq; feris altaribus Hesus,
E t Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ·
V os quoq; qui fortes animas, belloq; peremptas
L audibus in longum uates dimittitis æuum,
P lurima securi fudistis carmina Bardi·
E t uos barbaricos ritus moremq; sinistrum

Sacrorum Dryidæ positis repetistis ab armis.
Solis nosse Deos, & cœli numina uobis,
Aut solis nescire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis. uobis authoribus umbræ
Non tacitas erebi sedes, ditisq; profundi
Pallida regna petunt. regit idem spiritus artus,
Orbe alio, longæ canitis si cognita uitæ,
Mors media est, certe populi, quos despicit arctos,
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus aut urget leti metus, inde ruendi
In ferrum mens prona uiris, animæq; capaces
Mortis, & ignauum est rediture parcere uitæ.
Et uos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppositi petitis Romam, Rheniq; feroces
Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
Cæsar ut immensæ collecto robore uires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam uicinaq; mœnia complet
Vana quoq; ad ueros accessit fama timores,
Irrupitq; animos populi, cladem q; futuram
Intulit, & uelox properantis nuncia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.
Est qui tauriferis ubi se Meuania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas
Afferat, & qua Nar tyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere Cæsaris alas,
Ipsum omnes aquilas, collataq; signa ferentem
Agmine non uno, densisq; incedere castris,
Nec qualem meminere uident, maiorq;, ferusq;
Mentibus occurrit, uictoq; immanior hoste.

Tunc inter Rhenum populos·alpesq; iacentes,
Finibus arctois,patriaq; a sede reuulsos
Poné sequi, iussamq; feris a gentibus urbem
Romano spectante rapi,sic quisq; pauendo
Dat uires famæ,nulloq; authore malorum,
Quæ finxere timent,nec solum uulgus inani
Perculsum terrore pauet,sed curia,& ipsi
Sedibus exiliere patres,inuisaq; belli
Consulibus fugiens mandat decreta Senatus·
Tunc quæ tuta petant,& quæ metuenda relinquant·
Incerti,quo quemq; fugæ tulit impetus, urget
Præcipitem populum,serieq; hærentia longa
Agmina prorumpunt·credas aut tecta nefandas
Corripuisse faces,aut iam quatiente ruina
Nutantes pendere domos,sic turba per urbem
Præcipiti lymphata gradu,uelut unica rebus
Spes foret afflictis,patrios excedere muros·
Inconsulta ruit, Qualis cum turbidus auster
Repulit a libycis immensum syrtibus æquor,
Fractaq; ueliferi sonuerunt pondera mali,
Desilit in fluctus deserta puppe magister,
Nauitaq;,& nondum sparsa compage carinæ
Naufragium sibi quisq; facit,sic urbe relicta
In bellum fugitur,nullum iam languidus æuo
Eualuit reuocare parens,coniunx ue maritum
Fletibus,aut partii,dubiæ dum uota salutis
Conciperent,tenuere lares,nec limine quisquam
Exit,& extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit uisu, ruit irreuocabile uulgus·
O faciles dare summa Deos,eademq; tueri

Difficiles urbem populis, uictisq; frequentem
Gentibus, & generis, coeat si turba, capacem
Humani, facilem uenturo Cæsare prædam
Ignauæ liquere manus. cum pressus ab hoste
Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula uallo,
Et subitus rapti munimine cæspitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum nomine Roma
Desereris, nox una tuis non credita muris.
Danda tamen uenia est tantorum danda pauorum.
Pompeio fugiente timent. tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet, addita fati
Peioris manifesta fides, superiq; minaces
Prodigiis terras implerunt. æthera. pontum.
Ignota obscuræ uiderunt sydera noctes.
Ardentemq; polum flammis, cæloq; uolantes
Obliquas per inane faces, crinemq; timendi
Syderis, & terris mutantem regna cometen.
Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno,
Et uarias ignis denso dedit aere formas.
Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas,
Emicuit cælo tacitum sine nubibus ullis
Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem
Percussit latiale caput, stellæq; minores
Per uacuum solitæ noctis decurrere tempus
In medium uenere diem, cornuq; coacto
Iam Phœbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbra.
Ipse caput medio Titan cum ferret olympo,

C ondidit ardendes atra caligine currus,
I nuoluitq; orbem tenebris gentesq; coegit
D esperare diem, qualem fugiente per ortus
S ole Thyesteæ noctem duxere Mycenæ.
O ra ferox Siculæ laxauit Mulciber Aetnæ,
N ec tulit in cœlum flammas, sed uertice prono
I gnis in Hesperium cecidit latus, atra Carybdis
S anguineum fundo torsit mare. flebile sæui
L atrauere canes, Vestali raptus ab ara
I gnis, & ostendens confectas flamma Latinas
S cinditur in partes, geminoq; cacumine surgit,
T hebanos imitata rogos. tum cardine tellus
S ubsedit, ueteremq; iugis nutantibus alpes
D iscussere niuem Tethys maioribus undis
H esperiam calpen, summumq; impleuit Atlanta.
I ndigetes fleuisse deos, urbisq; laborem
T estatos sudore lares, delapsaq; templis
D ona suis, dirasq; diem fœdasse uolucres
A ccipimus, siluisq; feras sub nocte relictis
A udaces media posuisse cubilia Roma.
T unc pecudum faciles humana ad murmura linguæ,
M onstrosiq; hominũ partus, numeroq;, modoq;
N embrorum, matremq; suus conterruit infans,
D iraq; per populum Cumanæ carmina uatis
V ulgantur, tunc quos sectis Bellona lacertis
S æua mouet cecinere deos, crinemq; rotantes
S anguineum populis ulularunt tristia Galli.
C ompositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ,
T unc fragor armorum, magnæq; per auia uoces
A uditæ nemorum, & uenientes cominus umbræ,

Quiq; colunt iunctos extremis mœnibus agros
Diffugiunt, ingens urbem cingebat Erynnis.
Excutiens pronam flagranti uertice pinum,
Stridentesq; comas, Thebanam qualis Agauen
Impulit, aut sæui contorsit tela Lycurgi
Eumenis, aut qualem iussu Iunonis iniquæ
Horruit Alcides uiso iam dite Megæram.
Insonuere tubæ, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus umbris
Edidit, & medio uisi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes,
Tollentemq; caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ fracto Marium fugere sepulchro.
Hæc propter placuit Thuscos de more uetusto
Acciri uates, quorum qui maximus æuo
Aruns incoluit desertæ mœnia Lunæ
Fulminis edoctus motus, uenasq; calentes
Fibrarum, & motus errantis in aere pennæ,
Monstra iubet primum, nullo quæ semine discors
Protulerat natura, rapi, steriliq; nefandos
Ex utero fœtus infaustis urere flammis.
Mox iubet & totam pauidis a ciuibus urbem
Ambiri, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines,
Pontifices sacri quibus est permissa potestas.
Turba minor ritu sequitur succincta gabino,
Vestalemq; chorum ducit uittata sacerdos,
Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.
Tunc qui fata Deum, secretaq; carmina seruant,
Et lotam paruo reuocant Almone Cybellen,

E t doctus uolucres augur seruare sinistras,
S eptem uirq́; epulis festis Titiiq́; sodales,
E t salius læto portans ancilia collo,
A ttollensq́; apicem generoso uertice flamen·
D umq́; illi effusam longis an fractibus urbem
C ircueunt, A runs dispersos fulminis ignes
C olligit, & terræ mœsto cum murmure condit,
D atq́; locis nomen, sacris tunc admouet aris
E lecta ceruice marem·iam fundere Bacchum
C œperat, obliquoq́; molas inducere cultro,
I mpatiensq́; diu non grati uictima sacri
C ornua succincti premerent cum torua ministri,
D eposito uictum præbebat poplite collum·
N ec cruor emicuit solitus, sed uulnere largo
D iffusum rutilo nigrum pro sanguine uirus·
P alluit attonitus sacris feralibus A runs,
A tq; iram superum raptis quæsiuit in extis·
T erruit ipse color uatem, nam pallida tetris
V iscera tincta notis, gelidoq́; infecta cruore
P lurimus asperso uariabat sanguine liuor·
C ernit tabe iecur madidum, uenasq́; minaces
H ostili de parte uidet, pulmonis anheli
F ibra latet, paruusq́; secat uitalia limes·
C or iacet, & saniem per hiantes uiscera rimas
E mittunt, produntq́; suas omenta latebras,
Q uodq; nefas, nullis impune apparuit extis,
E cce uidet capiti fibrarum increscere molem
A lterius capitis, pars ægra, & marcida pendet,
P ars micat, & celeri uenas mouet improba pulsu·
H is ubi concepit magnorum fata malorum,

Exclamat, uix fas superi quæcunq; mouetis
Prodere me populis. neq; enim tibi summe litaui
Iuppiter hoc sacrum, cæsiq; in uiscera tauri
Inferni uenere Dei, non fanda timemus
Sed uenient maiora metu. Dii uisa secundent,
Et fibris sit nulla fides, sed conditor artis
Finxerit ista Tages. flexa sic omnia Thuscus
Inuoluens, multaq; tegens ambage canebat.
At Figulus, cui cura deos, secretaq; cœli
Nosse fuit, quem non stellarum Aegyptia Memphis
Aequaret uisu, numerisq; mouentibus astra,
Aut hic errat ait nulla cum lege per æuum
Mundus & incerto discurrunt sydera motu,
Aut si fata mouent, urbi, generiq; paratur
Humano matura lues, terræ ne dehiscent,
Subsidentq; urbes? an tollet feruidus aer
Temperiem? segetes tellus infida negabit?
Omnis an infusis miscebitur unda uenenis?
Quod cladis genus o superi, qua peste paratis
Sæuitiam? extremi multorum tempus in unum
Conuenere dies, summo si frigida cœlo
Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,
Deucalioneos fudisset aquarius imbres,
Totaq; diffuso latuisset in æquore tellus.
Si sæuum radiis nemeæum Phœbe leonem
Nunc premeres, toto fluerent incendia mundo,
Succensusq; tuis flagrasset curribus æther.
Hi cessant ignes, tu qui flagrante minacem
Scorpion incendis cauda, chelasq; peruris,
Quid tantum Gradiue paras? nam mitis in alto

I uppiter occasu premitur, Venerisq; salubre
S ydus hebet, motuq; celer Cyllenius hæret,
E t cœlum Mars solus habet, cum signa meatus
D eseruere suos, mundoq; obscura feruntur.
E nsiferi nimium fulget latus Orionis.
I mminet armorum rabies, ferriq; potestas
C onfundet ius omne manu, sceleriq; nefando
N omen erit uirtus, multosq; exibit in annos
H ic furor, & superos quid prodest poscere finem?
C um domino pax ista uenit. duc Roma malorum
C ontinuam seriem, cladẽq; in tempora multa
E xtrahe, ciuili tantum iam libera bello.
T erruerant satis hæc pauidam præsagia plebem,
S ed maiora premunt. nam qualis uerticæ pindi
A edonis ogygio decurrit plena lyæo,
T alis & attonitam rapitur matrona per urbem,
V ocibus his prodens urgentem pectora Phœbum.
Q uo feror o Pæan, qua me super æthera raptam
C onstituis terra? uideo Pangæa niuosis
C ana iugis, latosq; Hæmi sub rupe Philippos.
Q uis furor hic o Phœbe doce, quo tela, manusq;
R omanæ miscent acies, bellumq; sine hoste est.
Q uo diuersa feror? primos me ducis in ortus,
Q ua mare lagæi mutatur gurgite Nili.
H unc ego fluminea deformis truncus arena
Q ui iacet, agnosco, dubiam super æquora syrtim,
A rentemq;, feror libyen, quo tristis Erynnis
T ranstulit æmathias acies, nunc desuper alpis
N ubiferæ colles, atq; aeriam Pirenen
A rripimur, patriæ sedes r emeamus in urbis,

Impiaq; in medio peraguntur bella Senatu.
Consurgunt partes iterum, totumq; per orbem
Rursus eo. noua da mihi cernere littora ponti,
Telluremq; nouam, uidi iam Phoebe Philippos.
Hæc ait, et lapso iacuit defecta furore.

M. ANNEI LVCANI PHARSALIAE LIBER SECVNDVS.

Amq; iræ patuere Deum manifestaq; belli
Signa dedit mundus, legesq;, & fœdera rerum
Præscia monstrifero uertit natura tumultu,
Indixitq; nefas. cur hanc tibi rector olympi
Sollicitis uisum mortalibus addere curam,
Noscant uenturas ut dira per omina clades?
Siue parens rerum cum primum informia regna,
Materiamq; rudem flamma cedente recepit,
Finxit in æternum causas, qua cuncta coercet
Se quoq; lege tenens, & secula iussa ferentem
Fatorum immoto diuisit limite mundum,
Siue nihil positum est, sed fors incerta uagatur,
Fertq;, refertq; uices, & habent mortalia casum.
Sit subitum quodcunq; paras, sit cæca futuri
Mens hominum fati, liceat sperare timenti.
Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superum, ferale per urbem
Iustitium latuit, plebeio tectus amictu.

O mnis honos, nullos comitata est purpura fasces,
T unc questus tenuere suos, magnusq; per omnes
E rrabat sine uoce dolor. sic funere primo
A ttonitæ tacuere domus, cum corpora nondum
C onclamata iacent, nec mater crine soluto
E xigit ad sæuos famularum brachia planctus,
S ed cum membra premit fugiente rigentia uita,
Vultusq; exanimes, oculosq; in morte minaces,
N ec dum est ille dolor, sed iam metus incubat amens,
M iraturq; malum, cultus matrona priores
D eposuit, mœstæq; tenent delubra cateruæ,
H æ lachrymis sparsere Deos hæ pectora duro
A ffixere solo, lacerasq; in limine sacro
A ttonitæ fudere comas, uotisq; uocari
A ssuetas crebris feriunt ululatibus aures.
N ec cunctæ summi templo iacuere tonantis,
D iuisere Deos, & nullis defuit aris
I nuidiam factura parens, quarum una madentes
S cissa genas planctu liuentes atra lacertos
N unc ait o miseræ contundite pectora matres,
N unc laniate comas, ne ue hunc differte dolorem,
E t summis seruate malis, nunc flere potestas,
D um pendet fortuna ducum, cum uicerit alter
G audendum est. his se stimulis dolor ipse lacessit.
N ec non bella uiri, diuersaq; castra petentes,
E ffundunt iustas numina sæua querelas.
O miseræ sortis, quod non in punica nati
T empora Cannarum fuimus, Trebiæq; iuuentus.
N on pacem petimus superi, date gentibus iras,
N unc urbes excite feras, coniuret in armis.

Mundus,Achemeniis decurrant medica ſuſis
Agmina,maſſagetes ſcythicus non alliget Iſter.
Fundat ab extremo flauos aquilone ſueuos
Albis,& indomitum Rheni caput omnibus hoſtes
Reddite nos populis,ciuile auertite bellum.
Hinc dacus premat,inde gethes,occurrat iberis
Alter,ad eoas hic uertat ſigna pharetras,
Nulla uacet tibi Roma manus,uel perdere nomen
Si placet heſperium ſuperi,collapſus in ignes
Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.
Sæue parens utraſq; ſimul parteſq;, duceſq;
Dum nondum meruere feri,tantó ne nouorum
Prouentu ſcelerum quærunt uter imperet urbi?
Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere,
Vt neuter,tales pietas peritura querelas
Egerit,at miſeros angit ſua cura parentes,
Oderuntq; grauis uiuacia fata ſenectæ,
Seruatoſq; iterum bellis ciuilibus annos.
Atq; aliquis magno quærens exempla timori,
Non alios inquit motus tunc fata parabant,
Cum poſt teutonicos uictor,libycoſq; triumphos
Exul limoſa Marius caput abdidit ulua
Stagna auidi texere ſoli,laxæq; paludes
Depoſitum fortuna tuum,mox uincula ferri
Exedere ſenem,longuſq; in carcere pædor.
Conſul & euerſa felix moriturus in urbe
Pœnas ante dabat ſcelerum,mors ipſa refugit
Sæpe uirum,fruſtraq; hoſti eſt conceſſa poteſtas
Sanguinis inuiſi,primo qui cædis in ictu
Diriguit,ferrumq; manu torpente remiſit.

Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
Terribilesq; Deos scelerum, Mariumq; futurum,
Audieratq; pauens, fas hæc contingere non est
Colla tibi, debet multas hic legibus æui
Ante suam, mortes, uanum depone furorem.
Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
Hunc Cymbri seruate senem. non ille fauore
Numinis, ingenti superum protectus ab ira.
Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
Sufficiens. idem pelago delatus iniquo
Hostilem in terram, uacuisq; mapalibus actus
Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ,
Et pœnos pressit cineres, solatia fati
Carthago, Mariusq; tulit, pariterq; iacentes
Ignouere Deis, libycas sibi colligit iras,
Vt primum fortuna redit. seruilia soluit
Agmina, conflato sæuas ergastula ferro
Exeruere manus, nulli gestanda dabantur
Signa ducis, nisi, qui scelerum iam fecerat usum,
Attuleratq; in castra nefas. pró fata quis ille,
Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor
Corripuit? quantoq; gradu mors sæua cucurrit?
Nobilitas cum plæbe perit, lateq; uagatur
Ensis, & á nullo reuocatum est pectore ferrum.
Stat cruor in templis, multaq; rubentia cæde
Lubrica saxa madent, nulli sua profuit ætas.
Non senis extremum piguit uergentibus annis
Præcipitasse diem, nec primo in limine uitæ
Infantis miseri nascentia rumpere fata.
Crimine quo parui cædem potuere mereri?

S ed ſatis eſt iam poſſe mori·trahit ipſe furoris
I mpetus,& uiſum eſt lenti,quæſiſſe nocentem.
I n numerum pars magna perit,rapuitq́; cruentus
V ictor ab ignota uultus ceruice reciſos,
D um uacua pudet ire manu, ſpes una ſalutis
O ſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ,
M ille licet gladii mortis noua ſigna ſequantur.
D egener o populus,uix ſecula longa decorum
S ic meruiſſe uiris,ne dum breue dedecus æui,
E t uitam,dum Sylla redit,cui funera uulgi
F lere uacet?uix te ſparſum per uiſcera Bebi
I nnumeras inter carpentis membra coronæ
D iſcerpſiſſe manus, aut te præſage malorum
A ntoni,cuius laceris pendentia canis
O ra ferens miles feſtæ rorantia menſæ
I mpoſuit,truncos lacerauit Fimbria Craſſos.
S æua tribunitio maduerunt robora tabo.
T e quoq; neglectum uiolatæ Scæuola dextræ
A nte ipſum penetrale Deæ,ſemperq́; calentes
M actauere focos,patrum ſed feſſa ſenectus
S anguinis effudit iugulo,flammiſq́; pepercit.
S eptimus exequitur repetitis faſcibus annus,
I lle fuit uitæ Mario modus,omnia paſſo,
Q uæ peior fortuna poteſt,atq́; omnibus uſo,
Q uæ melior,menſoq́; homini quid fata pararent.
I am quot apud Sacri cecidere cadauera portum,
A ut collia tulit ſtratas quot porta catervas
T unc cum pené caput mundi,rerumq́; poteſtas
M utauit tralata locum,romanaq́; Samnis
V ltra Caudinas ſperauit uulnera furcas.

Sylla quoq; in mensis accessit cladibus ultor,
Ille quod exiguum restabat sanguinis urbi
Hausit, dumq; nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumq; secuta est,
Qua morbi duxere manus, periere nocentes·
Sed cum iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odiis, resolutaq; legum
Frenis ira ruit, non uni cuncta dabantur,
Sed fecit sibi quisq; nefas· semel omnia uictor
Iusserat· infandum domini per uiscera ferrum
Exegit famulus, nati maduere paterno
Sanguine, certatum est, cui ceruix caesa parentis
Cederet, in fratrum ceciderunt praemia fratres·
Busta repleta fuga, permixtaq; uiua sepultis
Corpora nec populum latebrae cepere ferarum·
Hic laqueo fauces, elisaq; guttura fregit,
Hic se praecipiti iaculatus pondere, dura
Desiluit percussus humo, mortesq; cruento
Victori rapuere suas, hic robora busti
Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine fuso,
Desilit in flammas, & dum licet, occupat ignes·
Colla ducum pilo trepidam gestata per urbem,
Et medio congesta foro, cognoscitur illic
Quicquid ubi iacet scelerum, non Thratia tantum
Vidit bistonii stabulis pendere tyranni·
Postibus Antaei Libye, nec Graecia moerens
Tot laceros artus pisaea fleuit in aula·
Cum iam tabe fluunt, confusaq; tempore multo
Amisere notas, miserorum dextra parentum
Colligit, & pauido subducit cognita furto·

Meq; ipsum memini cæsi deformia fratris
Ora rogo cupidum uetitis imponere flammis
Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis,
Perq; omnes truncos, cum qua ceruice recisum
Conueniat quæsisse caput. quid sanguine manes
Placatos Catuli referam? cum uictima tristis
Inferias Marius forsan nolentibus umbris
Pendit inexpleto non fanda piacula busto,
Cum laceros artus, æquataq; uulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corpore cæso,
Nil animæ letale datum, moremq; nefandæ
Dirum sæuitiæ pereuntis parcere morti.
Auulsæ cecidere manus, exectaq; lingua
Palpitat, & muto uacuum ferit aera motu.
Hic aures, alius spiramina naris aduncæ
Amputat, ille cauis euoluit sedibus orbes,
Vltimaq; effodit spectatis lumina membris.
Vix erat ulla fides, tam sæui criminis unum
Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra.
Nec magis informes ueniunt ad littora trunci,
Qui medio periere freto, quid perdere fructum
Iuuit, & ut uilem Marii confundere uultum?
Vt scelus hoc Syllæ, cædesq; ostensa placeret,
Agnoscendus erat. uidit Fortuna colonos
Prænestina suos cunctos simul ense resciссos,
Vnius populum pereuntem tempore mortis.
Tunc flos Hesperiæ Latii iam sola iuuentus
Concidit & miseræ maculauit ouilia Romæ,
Tot simul infesto iuuenes occumbere leto

Sepe

Sæpe fames, pelagiq; furor, subitæq; ruinæ,
Aut cœli, terræq; lues, aut bellica cædes,
Nunquam pœna fuit, densi uix agmina uulgi
Inter & exangues immissa morte cateruas,
Victores mouere manus, uix cæde peracta
Procumbunt, dubiaq; labant ceruice, sed illos
Magna premit strages, peraguntq; cadauera partem
Cædis, uiua graues elidunt corpora trunci.
Intrepidus tanti sedit securus ab alto
Spectator sceleris, miseri tot milia uulgus
Non pingui iussisse mori, congesta recepit
Omnia tyrrhenus syllana cadauera gurges.
In fluuium primi cecidere, in corpora summi,
Præcipites hæsere rates, & strage cruenta
Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,
Ad molem stetit unda sequens. nam sanguinis alti
Vis sibi fecit iter, campumq; effusa per omnem,
Præcipitiq; ruens tyberina ad flumina riuo,
Hærentes adiuuit aquas, nec iam alueus amnem,
Nec retinent ripæ, redditq; cadauera campo.
Tandem tyrrhenas uix eluctatus in undas
Sanguine cœruleum torrenti diuidit æquor.
His ne salus rerum, felix his Sylla uocari,
His meruit tumulum medio sibi tollere campo?
Hæc rursus patienda manent. hoc ordine belli
Ibitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.
Quamq; agitant grauiora metus, multumq; coitur
Humani generis maiore in prælia damno.
Exulibus Mariis bellorum maxima merces
Roma recepta fuit, nec plus uictoria Syllæ

Præstitit, inuisas penitus quam tollere partes.
Hos alió fortuna uocas, olimq́; potentes
Concurrunt, neuter ciuilia bella moueret,
Contentus quo Sylla fuit. sic mœsta senectus
Preteritiq́; memor flebat, metuensq́; futuri.
At non magnanimi perculsit pectora Bruti
Terror, & in tanta pauidi formidine motus,
Pars populi lugentis erat, sed nocte sopora
Parrhasis obliquos Elice cum uerteret axes,
Atria cognati pulsat non ampla Catonis,
Inuenit in somni uoluentem publica cura
Fata uirum, casusq́; urbis, cunctisq́; timentem,
Securumq́; sui, fariq́; his uocibus orsus.
Omnibus expulsæ terris, olimq́; fugatæ,
Virtutis iam sola fides, quam turbine nullo
Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem
Dirige me dubium, certo tu robore firma.
Nanq́; alii Magnum, uel Cæsaris arma sequantur,
Dux Bruto Cato solus erit, pacem ne tueris
Inconcussa tenens dubio uestigia mundo?
An placuit ducibus scelerum, populiq́; furentis
Cladibus immixtum ciuile absoluere bellum?
Quenq; suæ rapiunt scelerata in prælia causæ,
Hos polluta domus, legesq́; in pace timendæ,
Hos ferro fugienda fames, mundiq́; ruinæ
Permiscenda fides, nullum furor egit in arma,
Castra petunt magna uicti mercede. tibi uni
Per se bella placent. quid tot durasse per annos
Profuit immunem corruptis moribus æui?
Hoc solum longæ pretium uirtutis habebis,

Accipient alios, facient te bella nocentem·
Nec tamen o superi liceat feralibus armis
Has etiam mouisse manus, nec pila lacertis
Missa tuis caeca telorum in nube ferantur,
Nec tanta in cassum uirtus eat, ingerat omnis
Se belli fortuna tibi, quis nollet ab isto
Ense mori, quamuis alieno uulnere labens,
Et scelus esse tuum? melius tranquilla sine armis
Ocia solus ages, sicut caelestia semper
Inconcussa suo uoluuntur sydera lapsu,
Fulminibus propior terrae succenditur aer
Imaq; telluris uentos, tractusq; coruscos
Flammarum accipiunt, nubes excedit olympus
Lege Deum, minimas rerum discordia turbat·
Pacem summa tenent, quam laetae Caesaris aures
Accipient tantum uenisse in praelia ciuem·
Nam praelata suis, nunquam diuersa dolebit
Castra ducis Magni· nimium placet ipse, Catoni
Si bellum ciuile placet· pars magna Senatus,
Et Duce priuato gesturus praelia Consul
Sollicitant, proceresq; alii quibus adde Catonem,
Sub iuga Pompeii, toto iam liber in orbe
Solus Caesar erit· quod si pro legibus arma
Ferre iuuat patriis, libertatemq; tueri,
Nunc neq; Pompeii Brutum, neq; Caesaris hostem
Post bellum uictoris habes· sic fatur· at illi
Arcano sacras reddit Cato pectore uoces·
Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur,
Sed quo fata trahunt, uirtus secura sequetur
Crimen erit superis & me fecisse nocentem·

Sydera quis,mundumq́; uelit spectare cadentem
Expers ipse metus?quis cum ruat arduus æther,
Terra labet,mixto coeuntis pondere mundi
Compressas tenuisse manus,gentes ne furorem
Hesperium ignotæ,Romanaq́; signa sequentur,
Deductiq; fretus alio sub sydere reges,
Ocia solus agam?procul hunc arcete furorem
O superi,motura Dacas ut clade, gethasq́;,
Securo me Roma cadat, ceu morte parentem
Natorum orbatum longum producere funus
Ad tumulum iubet ipse dolor.iuuat ignibus atris
Inseruisse manus,constructoq́; aggere busti
Ipsum atras tenuisse faces,non ante reuellar,
Exanimem quam te complectar Roma,tuumq́;
Nomen libertas,& inanem prosequar umbram,
Sic eat, immites Romana piacula diui
Plena ferant,nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam,cœliq́; Deis,herebiq́; liceret
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas.
Deuotum hostiles Decium pressere cateruæ,
Me geminæ figant acies,me barbara telis
Rheni turba petat,cunctis ego peruius hastis
Excipiam medius totius uulnera belli.
Hic redimat sanguis populos,hac cæde luatur
Quicquid Romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi,cur sæua uolentes
Regna pati pereunt?me solum inuadite ferro,
Me frustra leges & inania iura tuentem,
Hic dabit hic pacem iugulus,finemq́; laborum
Gentibus hesperiis,post me regnare uolenti

Non opus est bello, quin publica signa, ducemq;
Pompeium sequimur, nec si fortuna fauebit
Hunc quoq; totius sibi ius promittere mundi
Non bene compertum est, ideo me milite uincat,
Nec sibi se uicisse putet· sic fatur, & acres
Irarum mouit stimulos, iuuenisq; calorem
Excitat in nimios belli ciuilis amores·
Interea Phœbo gellidas pellente tenebras
Pulsatæ sonuere fores, quas sancta relicto
Hortensi mœrens irrupit Martia busto·
Quondam uirgo toris melioris iuncta mariti,
Mox ubi connubii pretium, mercesq; soluta est,
Tertia iam soboles, alios fœcunda penates
Impletura datur. geminas ex sanguine matris
Permixtura domos, sed postquam condidit urna
Supremos cineres, miserando concita uultu
Effusas laniata comas, concussaq; pectus
Verberibus crebris, cineresq; ingesta sepulchri
Non aliter placitura uiro, sic mœsta profatur·
Dum sanguis inerat, dum uis materna, peregi
Iussa Cato, & geminos excepi fœta maritos,
Visceribus lassis, partuq; exhausta reuertor,
Iam nulli tradenda uiro· da fœdera prisci
Illibata tori, da tantum nomen inane
Connubii, liceat tumulo scripsisse, Catonis
Martia, nec dubium longo quæratur in æuo
Mutarim primas expulsa, an tradita tædas,
Non me lætorum comitem, rebusq; secundis
Accipis, in curas uenio, partemq; laborum·
Da mihi castra sequi, cur tuta in pace relinquar?

Et ſit ciuili propior Cornelia bello?
Hæ flexere uirum uoces,& tempora quamquam
Sint aliena toris,iam fato in bella uocante,
Fœdera ſola tamen,uanaq́; carentia pompa
Iura placent,ſacrisq́; Deos admittere teſtes.
Feſta coronato non pendent limine ſerta,
Infulaq́; in geminos diſcurrit candida poſtes,
Legitimæq́; faces,gradibusq́; accliuis eburnis
Stat torus,& picto ueſtis diſcriminat auro,
Turritaq́; premens frontem matrona corona
Tralata uetuit contingere limina planta.
Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demiſſos uelarunt flammea uultus,
Balteus haud fluxus gemmis aſtrinxit amictus,
Colla monile decens,humerisq́; hærentia primis
Suppara nudatos cingunt anguſta lacertos.
Sic,ut erat mœſti ſeruans lugubria cultus,
Quoq́; modo natos,hoc eſt amplexa maritum.
Obſita funera cælatur purpura lana.
Non ſoliti luſere ſales,nec more Sabino
Excepit triſtis conuitia feſta maritus.
Pignora nulla domus,nulli coiere propinqui.
Iunguntur taciti,contentiq́; auſpice Bruto.
Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem,duroq́; admiſit gaudia uultu,
Vt primũ tolli feralia uiderat arma,
Intonſos rigidam in frontem deſcendere canos
Paſſus erat,mœſtamq́; genis increſcere barbam.
Vni quippe uacat ſtudiis,odiisq́; carenti
Humanum lugere genus,nec fœdera Priſci

Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amori
Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis
Secta fuit, seruare modum, finemq; tenere,
Naturamq; sequi, patriæq; impendere uitam,
Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo
Huic epulæ uicisse famem, magniq; penates
Summouisse hyemem tecto, preciosaq; uestis
Hirtam membra super Romani more quiritis
Induxisse togam, Venerisq; huic maximus usus
Progenies. urbi pater est, urbiq; maritus,
Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti,
In commune bonus, nullosq; Catonis in actus
Subrepsit, partemq; tulit sibi nata uoluptas.
Interea trepido discedens agmine Magnus,
Mœnia dardanii tenuit campana coloni.
Hæc placuit belli sedes, hinc summa mouenti
Hostis in occursu sparsas extendere partes,
Vmbrosis mediam qua collibus Apenninus
Erigit Italiam, nullo qua uertice tellus
Altius intumuit, propiusq; accessit olympo.
Mons inter geminas medius se porrigit undas
Inferni, superiq; maris, collesq; coercet
Hinc Tyrrhena uado frangentes æquora Pissæ,
Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.
Fontibus hic uastis immensos concipit amnes,
Fluminaq; in gemini spargit diuortia ponti,
In leuum cecidere latus, ueloxq; Metaurus,
Crustumiumq; rapax, & iunctus Sapis Isauro,
Sennaq;, & Adriacas qui uerberat Aufidus undas,
Quoq; magis nullum tellus se soluit in amnem

Eridanus, fractas deuoluit in æquora sylvas,
Hesperiamq́; exhaurit aquis. hunc fabula primum
Populea fluuium ripas umbrasse corona,
Cunq́; diem pronum transuerso limite ducens
Succendit phaëthon flagrantibus æthéra loris.
Gurgitibus raptis penitus tellure perusta
Hunc habuisse pares phœbeis ignibus undas.
Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Aegypti libycas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic Istro, nisi quod dum permeat orbem
Ister, casuro in quælibet æquora fontes
Accipit, & scythicas exit non solus in undas.
Dexteriora petens montis decliuia Tybrim
Vnda facit, Rutubamq́; cauum, delabitur inde
Vulturnusq́; celer, nocturnæq́; editor auræ
Sarnus, & umbrosæ Lyris per regna Maricæ
Vestinis impulsus aquis, radensq́; Salerni
Culta Siler, nullasq́; uado qui Macra moratus
Alnos, uicinæ percurrit in æquora Lunæ.
Longior educto qua surgit in aéra dorso
Gallica rura uidet, deuexasq́; aspicit alpes.
Tunc umbris, marsisq́; ferax, domitusq́; sabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes
Indigenas latii populos, non deserit ante
Hesperiam, quam cum scyllæis clauditur undis
Extenditq́; suas in templa Lacinia rupes
Longior Italia, donec confinia pontus
Solueret incumbens, terrasq́; repelleret æquor.
At postquam gemino tellus elisa profundo est,
Extremi colles siculo cessere Peloro,

C æſar in arma furens nullas niſi ſanguine fuſo
G audet habere uias, quod non terat hoſte uacantes
H eſperiæ fines, uacuosq́; irrumpat in agros,
A tq; ipſum non perdat iter, conſertaq́; bellis
B ella gerat, non tam portas intrare patentes,
Q uam fregiſſe iuuat, nec tam patiente colono
A rua premi, quam ſi ferro populetur, & igni,
C onceſſa pudet ire uia, ciuemq́; uideri·
T unc urbes latii dubiæ, uarioq́; fauore
A ncipites, quanquam prima terrore ruentis
C æſuræ belli, denſo tamen aggere firmant
M œnia, & abrupto circundant undiq; uallo,
S axorumq́; orbes, & quæ ſuper eminus hoſtem
T ela petant, altis murorum turribus aptant·
P ronior in Magnum populus, pugnatq́; minaci
C um terrore fides· ut cum mare poſſidet auſter
F latibus horriſonis hunc æquora tota ſequuntur,
S i rurſus tellus pulſu laxata tridentis
A eolii tumidis immittat fluctibus eurum,
Q uamuis icta nouo uentum tenuere priorem
A equora, nubiferoq́; polus conceſſerit Euro,
V endicat unda notum· facilis ſed uertere mentes
T error erat, dubiamq́; fidem fortuna ferebat·
G ens ethruſca fuga trepidi nudata Libonis
I usq́; ſui pulſo iam perdidit Vmbria Thermo·
N ec gerit auſpiciis ciuilia bella paternis
C æſaris audito conuerſus nomine Sylla·
V arrus ut admotæ pulſarunt Auximon alæ
P er diuerſa ruens neglecto mœnia tergo,
Q ua ſyluæ, qua ſaxa fugit depellitur arce

Lentulus esculea·uictor ardentibus instat,
Diuertitq; acies, solusq; ex agmine tanto
Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
Tu quoq; commissæ nudatam deseris arcem
Scipio luceriæ, quanquam fortissima pubes
His sedeat castris, iampridem Cæsaris armis
Parthorum seducta metu, qua gallica damna
Suppleuit Magnus, dumq; ipse ad bella uocaret,
Donauit socero Romani sanguinis usum.
At te orphini ualidis circundata muris
Tecta tenent pugnax Domiti, tua classica seruat
Oppositus quondam poluto Tyro Miloni.
Vt procul immensam campo consurgere nubem,
Ardentesq; acies percussis sole corusco
Conspexit telis, socii decurrite dixit
Fluminis ad ripas, undæq; immergite pontem,
Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
Atq; omnes trahe gurges aquas, ut spumeus alnos
Discussa compage feras, hoc limite bellum
Hæreat, hac hostis lentus terat ocia ripa,
Præcipitem cohibete ducem, uictoria nobis
Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus
Deuoluit rapidum ne quicquam mœnibus agmen.
Nam prior e campis ut conspicit amne soluto
Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
Non satis est muris latebras quæsisse pauori
Obstruitis campos, fluuiisq; arcere paratis?
Ignaui non, si tumido me gurgite Ganges
Summoueat, stabit iam flumine Cæsar in ullo
Post Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ,

Ite simul pedites, ruiturum ascendite pontem.
Hæc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
In campum sonipes, crebroq; simillima Nimbo
Trans ripam ualidi torserunt tela lacerti.
Ingreditur pulsa fluuium statione uacantem
Cæsar, & ad tutas hostis compellitur arces.
Et iam moturas ingentia pondera turres
Erigit, & mediis subrepsit uinea muris.
Ecce nefas belli reseratis agmina portis
Captiuũ traxere ducem, ciuisq; superbi
Constitit ante pedes, uultu tamen alta minaci
Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
Scit Cæsar pœnamq; peti, ueniamq; timeri,
Viue, licet nolis, & nostro munere dixit
Cerne diem, uictis iam spes bona partibus esto,
Exemplumq; mei, uel si libet arma retenta,
Et nihil hac uenia, si uiceris ipse, paciscor.
Fatur, & astrictis laxari uincula palmis
Imperat, heu quantum melius uel cæde peracta
Parcere Romano potuit fortuna pudori.
Pœnarum extremũ cui sit, quod castra secutus
Sit patriæ, Magnumq; ducem, totumq; Senatum,
Ignosci, premit ille graues interritus iras,
Et secum, Romane petes, pacisq; recessus
Degener? in medios belli non ire furores
Iam dudum moriture paras? rue certus, & omnes
Lucis rumpe moras, & Cæsaris effuge munus.
Nescius interea capti ducis arma parabat
Magnus, ut immixto firmaret robore partes.
Iamq; secuturo iussurus classica Phœbo,

Tentandasq; ratus moturi militis iras,
Alloquitur tacitas ueneranda uoce cohortes,
O ſcelerum ultores, melioraq; ſigna ſecuti,
O uere Romana manus, quibus arma Senatus
Non priuata dedit, uotis depoſcite pugnam.
Ardent heſperii ſæuis populatibus agri.
Gallica per gelidas rabies effunditur alpes,
Iam tetigit ſanguis pollutos Cæſaris enſes.
Dii melius, belli tulimus quod damna priores,
Cœperit inde nefas, iamiam me præſide Roma
Supplicium, pœnamq; petat, neq; enim iſta uocari
Prælia iuſta decet, patriæ ſed uindicis iram.
Nec magis hoc bellum eſt, quã cum Catilina parauit
Arſuras in tecta faces, ſociusq; furoris
Lentulus, exertiq; manus ueſana Cethegi.
O rabies miſeranda ducis, cum fata Camillis
Te Cæſar, magnisq; uelint miſcere Metellis,
Ad Cinnas, Mariosq; uenis? ſternere profecto,
Vt Catulo iacuit Lepidus, noſtrasq; ſecures
Paſſus, ſicanio tegitur qui Carbo ſepulchro,
Quiq; feros mouit Sertorius exul iberos,
Quanquam ſiqua fides iis te quoq; iungere Cæſar
Inuideo, noſtrasq; manus quod Roma furenti
Oppoſuit, parthorum utinam poſt prælia ſoſpes,
Et ſcythicis Craſſus uictor remeaſſet ab oris,
Vt ſimili cauſa caderes, qua Spartacus hoſtis.
Te quoq; ſi ſuperi titulis accedere noſtris
Iuſſerunt, ualet in torquendo dextera pilo,
Feruidus hic iterum circum præcordia ſanguis
Incaluit, diſces non eſſe ad bella fugaces,

Qui pacem potuere pati, licet ille solutum
Defectumq́; uocet, ne uos mea terreat ætas,
Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quo potuit ciuem populus perducere, liber
Ascendi, supraq́; nihil nisi regna reliqui,
Non priuata cupit, Romana quisquis in urbe
Pompeium transire parat. hinc consul uterq;,
Hinc acies statura ducum est, Cæsar ne senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
Teq́; nihil fortuna pudet. multis ne rebellis
Gallia iam lustris, ætasq́; impensa labori
Dant animos? Rheni gelidis quod fugit ab undis,
Oceanumq́; uocans incerti stagna profundi,
Territa quæsitis ostendit terga Britannis?
An uanæ tumuere minæ, quod fama furoris
Expulit armatam patriis e sedibus urbem?
Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur,
Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto,
Ante bis exactum quam Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pyrata reliquit,
Angustaq́; domum terrarum in sede poposcit.
Idem per scythici profugum diuortia ponti
Indomitum regem, Romanaq́; fata morantem,
Ad mortem Sylla felicior ire coegi.
Pars mundi mihi nulla uacat, sed tota tenetur
Terra meis quocunq; iacet sub sole trophæis.
Hinc me uictorem gelidas ad Phasidos undas
Arctos habet, calida medius mihi cognitus axis
Aegypto, atq; umbras nusquam flectente Syene.
Occasus mea iura timent, tethymq́; fugacem

Qui ſerit Heſperius poſt omnia flumina Bethis.
Me domitus cognouit Arabs, me Marte feroces
Aeniochi, notiq́; erepto uellere Colchi.
Cappadoces mea ſigna timent, & dedita ſacris
Incerti iudæa Dei, molleſq́; Sophenæ.
Armenios, ciliccaſq́; feros, tauroſq́; ſubegi,
Quod ſocero bellum præter ciuile reliqui?
Verba ducis nullo partes clamore ſequuntur,
Nec matura petunt promiſſæ claſſica pugnæ.
Senſit & ipſe metum Magnus, placuitq́; referri
Signa, nec in tantæ diſcrimina mittere pugnæ
Iam uictum fama non uiſi Cæſaris agmen.
Pulſus ut armentis primo certamine taurus
Syluarum ſecreta petit, uacuoſq́; per agros
Exul in aduerſis explorat cornua truncis,
Nec redit in paſtus, niſi cum ceruice recepta
Excuſſi placuere tori, mox reddita uictor
Quoſlibet in ſaltus comitantibus agmina tauris
Inuicto paſtore trahit, ſic uiribus impar
Tradidit Heſperiam profuguſq́; per apula rura
Brunduſii tutas conſcendit Magnus in arces.
Vrbs eſt dictæis olim poſſeſſa colonis,
Quos profugos Creta uexere per æquora puppes
Cecropiæ, uictum mentitis Theſea uelis.
Hanc latus anguſtum iam ſe cogentis in arctum
Heſperiæ, tenuem producit in æquora linguam
Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas,
Nec tamen hoc arctis immiſſum faucibus æquor
Portus erat, ſi non uiolentos inſula coros
Exciperet ſaxis, lapſaſq́; refunderet undas.

Hinc illinc montes scopulosæ rupis aperto
Opposuit natura mari, flatusq; remouit,
Vt tremulo starent contentæ fune carinæ,
Hinc late patet omne fretum, seu uela ferantur
In portus Corcyra tuos, seu leua petatur
Illyris Ionias uergens Epidaurus in undas.
Hinc fuga nautarum, cum totas Adria uires
Mouit, & in nubes abiere ceraunia, cumq;
Spumoso calaber perfunditur æquore Sason.
Ergo ubi nulla fides rebus post terga relictis,
Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,
Cum mediæ iacent immensis tractibus alpes,
Tunc sobole ex tanta natum, cui firmior ætas,
Affatur, mundi iubeo tentare recessus.
Euphratem, Nilumq; moue, quo nominis usq;
Nostri fama uenit, quas est uulgata per urbes
Post me Roma ducem, sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas, Pharios hinc concute reges,
Tygrannéq; meum, Nec Pharnacis arma relinquas,
Admoneo, neu tu populos utraq; uagantes
Armenia, pontiq; feras per littora gentes,
Rhiphæasq; manus, & quas tenet æquore denso
Pigra palus Scythici patiens mæotica plaustri.
Sed quid plura moror? totos mea nate per ortus
Bella feres, totoq; urbes agitabis in orbe
Perdomitas, omnes redeant in castra triumphi,
Et uos qui latios signatis nomine fastos
Primus in Epirum boreas agat, inde per arua
Graiorum, Macedumq; nouas ac quirite uires,
Dum paci dat tempus hyems. sic fatur, & omnes

Iussa gerunt, soluuntq; cauas a littore puppes.
At nunquam patiens pacis, longæq; quietis
Armorum, ne quid fatis mutare liceret,
Assequitur, generiq; premit uestigia Cæsar.
Sufficerent aliis primo tot mœnia cursu
Rapta, tot oppressæ depulsis hostibus arces,
Ipsa caput mundi bellorum maxima merces
Roma capi facilis, sed Cæsar in omnia præceps
Nil actum credens, cum quid superesset agendum,
Instat atrox, & adhuc quamuis possederit omnem
Italiam, extremo sedeat quod littore Magnus,
Communem tamen esse dolet, nec rursus aperto
Vult hostes errare freto, sed molibus undas
Obstruit, & latum deiectis rupibus æquor.
Cedit in immensum cassus labor, omnia pontus
Haurit saxa uorax, montesq; immiscet arenis
Vt maris ægæi medias si celsus in undas
Depellatur Eryx, nullæ tamen æquore rupes
Emineant, uel sic conuulso uertice Gaurus
Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
Ergo ubi nulla uado tenuit sua pondera moles,
Tunc placuit cæsis innectere uincula syluis,
Roboraq; immensis late religare cathenis.
Tales fama canit tumidum super æquora Xerxem
Construxisse uias multum cum pontibus ausus,
Europamq; Asiæ, Sestonq; admouit Abydo,
Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
Non eurum, zephyrumq; timens, cum uela, ratesq;
In medium defferret Athon, sic ora profundi
Arctantur casu nemorum, tunc aggere multo

Surgit opus, longæq; tremunt super æquora turres·
Pompeius tellure noua compressa profundi
Ora uidens, curis animum mordacibus angit,
Vt reseret pelagus, spargatq; per æquora bellum·
Sæpe noto plenæ, tensisq; rudentibus actæ
Ipsa maris per claustra rates fastigia molis
Discussere salo, spatiumq; dedere carinis,
Tortaq; per tenebras ualidis balista lacertis
Multifidas iaculata faces, ut tempora tandem
Furtiuæ placuere fugæ, ne littora clamor
Nauticus exagitet, neu bucina diuidat horas,
Neu tuba præmonitos perducat ad æquora nautas,
Præcepit sociis· iam cœperat ultima uirgo
Phœbum laturas ortu præcedere chelas,
Cum taciti soluêre rates, non anchora uoces
Mouit, dum spissis auellitur uncus arenis,
Dum iuga curuantur mali, dumq; ardua pinus
Erigitur, pauidi classis siluere magistri·
Strictaq; pendentes deducunt carbasa nautæ,
Nec quatiunt ualidos, ne sibilet aura, rudentes·
Dux etiam uotis hoc te fortuna precatur,
Quam retinere uetas, liceat sibi perdere saltem
Italiam· uix fata sinunt, nam murmure uasto
Impulsum rostris sonuit mare· fluctuat unda,
Totq; carinarum permixtis æquora sulcis·
Ergo hostes portis, quas omnes soluerat urbis
Cum fato conuersa fides, murisq; recepti,
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petunt, pelagusq; dolent contingere classes·
Heu pudor exigua est fugiens uictoria Magnus·

Angustus puppes mittebat in æquora lime
Artior euboica quæ Calcida uerberat unda.
Hic hæsere rates geminæ, classiq; paratas
Excepere manus, tractoq; in littora bello
Hic primum rubuit ciuili sanguine Nereus.
Cætera classis abit summis spoliata carinis,
Vt pagasæa ratis peteret cum Phasidos undas,
Cyaneas tellus e misit in æquora cautes,
Rapta puppe minor subducta est montibus Argo,
Vndaq; percussit pontum Symplegas inanem,
Et statura redit. iam Phœbum urgere monebat
Non idem eoi color ætheris, albaq; nondum
Lux rubet, & flammas propioribus eripit astris,
Et iam Pleias habet, flexi iam plaustra bootæ
In faciem puri redeunt languentia cœli,
Maioresq; latent stellæ, calidumq; refugit
Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas
Non ea fata ferens, quæ cum super æquora toto
Prædonem sequerere mari, lassata triumphis
Destituit fortuna tuis, cum coniuge pulsus
Et natis, totosq; trahens in bella penates,
Vadis adhuc ingens populis comitantibus exul.
Quæritur indignæ sedes longinqua ruinæ.
Non quia te superi patrio priuare sepulchro
Maluerint, phariæ busto damnantur arenæ,
Parcitur hesperiæ, procul hoc ut in orbe remoto
Abscondat fortuna nefas, romanaq; tellus
Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

P ROPVLIT VT CLASSEM VE
lis cedentibus auſter
Incumbens, mediumq; rates tenue
re profundum,
Omnis in ionios ſpectabat nauita
fluctus,
Solus ab heſperia non flexit lumina terra
Magnus, dum patrios portus, dum littora nunquam
Aduiſus reditura ſuos, tectumq; cacumen
Nubibus, & dubios cernit uaneſcere montes.
Inde ſoporifero ceſſerunt languida ſomno
Membra ducis, diri tum plena horroris imago
Viſa caput mœſtum per hiantes Iulia terras
Tollere, & accenſo furialis ſtare ſepulchro.
Sedibus eliſiis, campoq; expulſa piorum,
Ad ſtygias inquit tenebras, maneſq; nocentes
Poſt bellum ciuile trahor. uidi ipſa tenentes
Eumenidas quaterent quas ueſtris lampadas armis.
Præparat innumeras puppes Acherontis aduſti
Portitor, in multas laxantur tartara pœnas.
Vix operi cunctæ dextra properante ſorores
Sufficiunt, laſſant rumpentes ſtamina parcas.
Coniuge me lætos duxiſti Magne triumphos,
Fortuna eſt mutata toris, ſemperq; potentes
Detrahere in cladem fato damnata maritos.
En nupſit tepido pellex Cornelia buſto.
Hæreat illa tuis per bella, per æquora ſignis,

Dum non ſecuros liceat mihi rumpere ſomnos,
Et nullum ueſtro uacuum ſit tempus amori,
Sed teneat, Cæſarq; dies, & Iulia noctes.
Me non lethææ coniunx obliuia ripæ
Immemorem fecere tui, regesq; ſilentum
Permiſere ſequi. ueniam te bella gerente
In medias acies, nunquam tibi Magne per umbras,
Perq; meos manes generum non eſſe licebit.
Abſcindis fruſtra ferro tua pignora, bellum
Te faciet ciuile meum. ſic fata, refugit
Vmbra per amplexus trepidi delapſa mariti.
Ille Dei quamuis cladem, manesq; minentur,
Maior in arma ruit certa cum mente malorum.
Et quid (ait) uani terremur imagine uiſus?
Aut nihil eſt ſenſus animis a morte relictum,
Aut mors ipſa nihil, Titan iam pronus in undas
Ibat, & igniferi tantum demerſerat orbis,
Quantum deeſſe ſolet lunæ, ſeu plena futura eſt,
Seu iam plena fuit. tunc obtulit hoſpita tellus
Puppibus acceſſus faciles, legére rudentes,
Et poſito remis petierunt littora malo.
Cæſar ut emiſſas uenti rapuere carinas.
Abſconditq; fretum claſſes, & littore ſolus
Dux ſtetit heſperio, non illum gloria pulſi
Lætificat Magni, queritur quod tuta per æquor
Terga ferant hoſtes, neq; enim iam ſufficit ulla
Præcipiti fortuna uiro, nec uincere tanti,
Vt bellum differret, erat. tum pectore curas
Expulit armorum, paciq; intentus agebat,
Quoq; modo uanos populi conciret amores

Gnarus, & irarum causas, & summo fauoris
Annona momenta trahi. namq; asserit urbes
Sola fames, emiturq; metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. nescit plæbes ieiuna timere.
Curio sicaniis transcendere iussus in urbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.
Vis illic ingens pelagi, semperq; laborant
Aequora, ne rupti repetant confinia montes,
Bellaq; sardoas etiam sparguntur in oras.
Vtraq; frugiferis est insula nobilis aruis,
Nec plus hesperiam longinquis messibus ullæ,
Nec romana magis complerunt horrea terræ.
Vbere uix glebæ superat cessantibus austris
Cum medium nubes borea cogente sub axem
Effusis magnum Libye tulit imbribus annum.
Hæc ubi sunt prouisa duci, tunc agmina uictor
Non armata trahens, sed pacis habentia uultum
Tecta petit patriæ. pró si remeasset in urbem,
Gallorum tantum populis, arctoq; subacta,
Quam seriem rerum longa præmittere pompa,
Quas potuit belli facies, ut uincula Rheno,
Oceanoq; daret, celsos ut Gallia currus
Nobilis, & flauis sequeretur mixta Britannis.
Perdidit o qualem uincendo plura triumphum.
Non illum lætis uadentem cœtibus urbes,
Sed tacitæ uidere metu. non constitit usquam
Obuia turba duci, gaudet tamen esse timori
Tam magno populis, & se nec mallet amari.
Iamq; & præcipites superauerat Anxuris arces,

Et qua pontinas uia diuidit uda paludes,
Qua sublime nemus, scythicæ qua regna Dianæ,
Quaq; iter est latis ad summam fascibus Albam,
Excelsa de rupe procul iam conspicit urbem,
Arctoi toto non uisam tempore belli,
Miratusq; suæ sic fatur mœnia Romæ.
Tene Deum sedes non ullo Marte coacti
Deseruere uiri? pro qua pugnabitur urbe?
Dii melius, quod non latias eous in oras
Nunc furor incubuit, nec iuncto sarmata uelox
Pannonio, dacisq; getes admixtus: habenti
Tam pauidum tibi Roma ducem, fortuna pepercit,
Quod bellum ciuile fuit. sic fatur, & urbem
Attonitam terrore subit. nanq; ignibus atris
Creditur ut captæ rapturus mœnia Romæ,
Sparsurusq; Deos, fuit hæc mensura timoris,
Velle putant quodcunq; potest, non omnia festa,
Non fictas læto uoces simulare tumultu,
Vix odisse uacat. Phoebea palatia complet
Turba patrum, nullo cogendi iure Senatus
E latebris educta suis, non consule sacræ
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prætor adest, uacuæq; loco cessere Curules,
Omnia Cæsar erat, priuatæ curia uocis
Testis adest, sedere patres censere parati.
Si regnum, si templa sibi, iugulumq; Senatus,
Exiliumq; petat. melius, quod plura iubere
Erubuit, quam Roma pati. tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per unum
Libertas experta uirum, pugnaxq; Metellus,

V t uidet ingenti ſaturnia templa reuelli
M ole, rapit greſſus, & Cæſaris agmina rumpens,
A nte fores non dum reſeratæ conſtitit ædis·
V ſq; adeo ſolus ferrum, mortemq; timere
A uri neſcit amor, pereunt diſcrimine nullo
A miſſæ leges, ſed pars uiliſſima rerum
C ertamen mouiſtis opes, prohibensq; rapina
V ictorem clara teſtatur uoce tribunus,
N on niſi per noſtrum uobis percuſſa patebunt
T empla latus, nullasq; feres niſi ſanguine ſacro
S parſas raptor opes, certe uiolata poteſtas
I nuenit iſta Deos, Craſſumq; in bella ſecutæ
S æua tribunitiæ uouerunt prælia diræ·
D etege iam ferrum, neq; enim tibi turba uerenda eſt
S pectatrix ſcelerum, deſerta ſtamus in urbe·
N on feret e noſtro ſceleratus præmia miles,
S unt quos proſternas populi, quæ mœnia dones·
P acis ad exhauſtæ ſpolium non cogit egeſtas,
B ellum Cæſar habes· his magnam uictor in iram
V ocibus accenſus, uanam ſpem mortis honeſtæ
C oncipis, haud inquit iugulo ſe polluet iſto
N oſtra Metelle manus, dignum te Cæſaris ira
N ullus honos faciet· te uindice tuta relicta eſt
L ibertas? non uſq; adeo permiſcuit imis
L ongus ſumma dies, ut non, ſi uoce Metelli
S eruentur leges, malint a Cæſare tolli·
D ixerat, & nondum foribus cedente tribuno
A crior ira ſubit, ſæuos circunſpicit enſes
O blitus ſimulare togam, tum Cotta Metellum
C ompulit audaci nimium deſiſtere cœptro·

Libertas inquit populi, quem regna coercent
Libertate perit, cuius seruaueris umbram
Si quicquid iubeare, uelis, tot rebus iniquis
Paruimus uicti, uenia est hæc sola pudoris,
Degenerisq; metus, nil iam potuisse negari.
Ocyus auertat diri mala semina belli.
Damna mouent populos, si quos sua iura tuentur,
Non sibi, sed domino grauis est quæ seruit, egestas.
Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes tarpeia sonat, magnoq; reclusas
Testatur stridore fores, tunc conditus immo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census pop uli, quem punica bella,
Quem dederat Perses, quem uicti præda Philippi,
Quod tibi Roma fuga Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabritius regi non uendidit auro,
Quicquid parcorum mores seruastis auorum,
Quod dites Asiæ populi misére tributum,
Victoriq; dedit minoia Creta Metello,
Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.
Tunc orientis opes, captorumq; ultima regum
Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis,
Egeritur, tristi spoliantur templa rapina,
Pauperiorq; fuit tunc primum Cæsare Roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in prælia mouerat urbes.
Proxima uicino uires dat Græcia bello.
Phocaicas Amphisa manus, scopulosaq; Cyrrha,
Parnasusq; iugo misit desertus utroq;.
Bœotii coiere duces, quos impiger ambit

Fatidica Cephisos aqua, Cadmeaq; Dirce,
Pisææq; manus, populisq; per æquora mittens
Sicaniis Alpheus aquas, tunc Mænala liquit
Arcas, & Herculeam miles trachinius œthen·
Thesproti, Driopesq; ruunt, quercusq; silentes
Chaonio ueteres liquerunt uerticæ Sellæ·
Exhausit totas quamuis delectus Athenas,
Exiguæ Phœbea tenent naualia puppes,
Tresq; petunt ueram credi Salamina carinæ·
Iam dilecta Ioui centenis uenit in arma
Creta uetus populis, gnosasq; agitare pharetras
Docta, nec eois peior Gortyna sagittis·
Tunc qui Dardaniam tenet Orithon, & uagus altis
Dispersus syluis Athamas, & nomine prisco
Enchelicæ uersi testantes funera Cadmi·
Colchis, & Adriacas spumans Absyrtos in undas,
Et Penei, qui rura colunt, quorumq; labore
Thessalus Aemoniam uomer proscindit Hiolcon·
Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes,
Primaq; cum uentis, pelagiq; furentibus undis
Composuit mortale genus, fatisq; per illam
Accessit mors una ratem, tunc linquitur Hemus
Thracius, & populum Pholoe mentita biformem·
Deseritur Strymon tepido committere Nilo
Bistonias consuetus aues, & barbara Cone
Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamq; profundo
Multifidi Peucem unum caput alluit Istri,
Mysiaq;, & gelido tellus perfusa Caico
Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe·

Quiq; colunt Pytanem,& quæ tua munera Pallas
Lugent damnatæ Phœbo uictore Celenæ,
Qua celer & rectis descendens Marsya ripis,
Errantem Mæandron adit,mixtusq; refertur,
Passaq; ab auriferis tellus exire metallis
Pactolon,qua culta secat non uilior Hermus,
Iliacæ quoq; signa manus,perituraq; castra
Omnibus petiere suis,nec fabula Troiæ
Continuit,phrygiiq; ferens se Cæsar Iuli,
Accedunt Syriæ populi,desertus Orontes,
Et felix sic fama Ninos,uentosa Damascus,
Gazaq;,& arbusto palmarum diues Idume,
Et Tyros instabilis,pretiosaq; murice Sidon,
Has ad bella rates non flexo limite ponti,
Certior haud ullis duxit cynosura carinis,
Phœnices primi,famæ si creditur,ausi
Mansuram rudibus uocem signare figuris.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Nouerat,& saxis tantum,uolucresq;,feræq;,
Sculptaq; seruabant magicas animalia linguas.
Deseritur tauriq; nemus,persæaq; Tarsos,
Coryciumq; patens excesis rupibus antrum,
Mallos,& extremæ resonant naualibus Aegæ,
Itq; cylix iusta iam non pyrata carina.
Mouit & eoos bellorum fama recessus
Qua colitur Ganges,toto qui solus in orbe
Hostia nascenti contraria soluere Phœbo
Audet,& aduersum fluctus impellit in eurum,
Hic ubi Pellæus post tethyos æquora ductor
Constitit,& magno uinci se fassus ab orbe est.

Quaq; ferens rapidum diuiso gurgite fontem
Vastis Indus aquis mixtum non sentit Hydaspen,
Quiq; bibunt tenera dulces ab arundine succos,
Et qui tinguentes croceo medicamine crinem
Fluxa coloratis astringunt carbasa gemmis,
Quiq; suas struxere pyras, uiuiq; calentes
Conscendere rogos. prò quanta est gloria genti
Iniecisse manum fatis, uitaq; repletos
Quod superest, donasse deis. Venere feroces
Cappadoces duri populus nunc cultor Amanni,
Armeniusq; tenens uoluentem saxa Niphatem,
Aethera tangentes syluas liquere Coastræ.
Ignotum uobis Arabes uenistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.
Tum furor extremos mouit Romanus Orestas,
Carmanosq; duces, quorum deflexus in austrum
Aether, non totam mergi tamen aspicit Arcton,
Lucet & exigua uelox ibi nocte Bootes.
Aethiopumq; solum, quod non premeretur ab ulla
Signiferi regione poli, nisi poplite lapso
Vltima curuati procederet ungula Tauri.
Quaq; caput rapido tollit cum Tygride magnus
Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
Quod potius sit nomen aquis, sed sparsus in agros
Fertilis Euphrates phariæ uice fungitur undæ.
At Tygrim subito tellus absorbet hiatu,
Occultosq; tegit cursus, rursusq; renatum
Fonte nouo flumen pelagi non abnegat undis,
Inter Cæsareas acies, diuersaq; signa.

30

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem
Contenti fecisse duos·tinxere sagittas
Errantes Scythiæ populi,quos gurgite Bactros
Includit gelido,uastisq; Hyrcania sylvis.
Hinc Lacedæmonii moto gens aspera freno
Oeniochi,sæuisq; affinis Sarmata Moschis,
Colchorum,qua rura secat ditissima Phasis,
Qua Crœso fatalis Halys,qua uertice lapsus
Rhiphæo Tanais diuersi nomina mundi
Imposuit ripis Asiæq;,& terminus idem
Europæ,mediæ dirimens confinia terræ.
Nunc huc,nunc illuc,qua flectitur,ampliat orbem,
Quaq; fretum torrens Mæotidos egerit undas
Pontus,& herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumq; negat solas admittere gades.
Hinc & Sidoniæ gentes,auroq; ligatas
Substringens Arimaspe comas,hinc fortis Arius,
Longaq; Sarmatici soluens ieiunia belli,
Massagetes quo fugit equo,uolucresq; Geloni.
Non cum memnoniis deducens agmina regnis
Cyrus,& effusis numerato milite telis
Descendit Perses,fraterniq; ultor amoris
Aequora cum tantis percussit classibus, unum
Tot reges habuere ducem,coiere nec unquam
Tam uariæ cultu gentes,tam dissona uulgi
Ora,tot in mensæ comites missura ruinæ
Exciuit populos, & dignas funere magni
Exequias fortuna dedit,non corniger Amon
Mittere marmaricas cessauit in arma cateruas.
Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,

V sq; Paretonias eoa ad littora syrtes,
A cciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
V incendum pariter Pharsalia præstitit orbem·
I lle ubi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
A gmine nubiferam rapto superevolat alpem·
C umq; alii famæ populi terrore pauerent,
P hocais in dubiis ausa est seruare iuuentus
N on Graia leuitate fidem, signataq; iura,
E t causas, non fata sequi· tamen ante furorem
I ndomitum, duramq; uiri deflectere mentem
P acifico sermone parant, hostemq; propinquum
O rant cecropiæ prælata fronde Mineruæ·
S emper in externis populo communia uestro
M assiliam bellis testatur fata tulisse
C omprensa est latiis quæcunq; annalibus ætas,
E t nunc ignoto si quos petis orbe triumphos,
A ccipe deuotas externa in prælia dextras·
A t si funestas acies, si dira paratis
P rælia discordes, lachrymas ciuilibus armis,
S ecretumq; damus, tractentur uulnera nulla
S acra manu· si cœlicolis furor arma dedisset,
A ut si terrigenæ tentarent astra gigantes,
N on tamen auderet pietas humana uel armis,
V el uotis prodesse Ioui, sortisq; deorum
I gnarum mortale genus, per fulmina tantum
S ciret adhuc cœlo solum regnare tonantem·
A dde quod innumeræ concurrunt undiq; gentes,
N ec sic horret iners scelerum contagia mundus,
V t gladiis egeant ciuilia bella coactis·
S it mens ista quidem cunctis, ut uestra recusent

F ata, nec hæc alius committat prælia miles,
C ui non conspecto languebit dextra parente?
T elaq; diuersi prohibebunt spargere fratres?
F inis adest rerum, si non committitis illis
A rma, quibus fas est, nobis hæc summa precandi
T erribiles aquilas, infestaq; signa relinquas
V rbe procul, nostrisq; uelis te credere muris,
E xcludiq; sinas admisso Cæsare bellum.
S it locus exceptus sceleri, Magnoq;, tibiq;
T utus, ut inuictæ fatum si consulat urbi,
F œdera si placeant, sit quo ueniatis inermes.
V el cum tanta uocent discrimina Martis iberi,
Q uid rapidum deflectis iter? non pondera rerum,
N ec momenta sumus. nunquam felicibus armis
V sa manus patriæ primis a sedibus exul,
E t post tralatas exustæ phocidos arces,
M œnibus exiguis alieno in littore tuti
I llustrat quos sola fides. si claudere muros
O bsidione paras, & ui perfringere portas,
E xcepisse faces tectis, & tela parati,
V ndarum raptos auersis fontibus haustus
Q uærere, & effossam sitientes lambere terram,
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
F œdaq; contingi maculato attingere morsu,
N ec pauet hic populus pro libertate subire,
O bsessum pœno gessit quod Marte Saguntum.
P ectoribus rapti matrum, frustraq; trahentes
V bera sicca fame medios mittentur in ignes,
V xor & a charo poscet sibi fata marito,
V ulnera miscebunt fratres, bellumq; coacti

Hoc potius ciuile gerent·sic Graia iuuentus
Finierat;cum turbato iam prodita uultu
Ira ducis tandem testata est uoce dolorem·
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus,
Quamuis hesperium mundi properemus in axem,
Massiliam delere uacat·gaudete cohortes,
Obuia præbentur fatorum munere bella·
Ventus ut amittit uires,nisi robore densæ
Occurrant syluæ,spacio diffusus inani,
Vtq; perit magnus nullis obstantibus ignis,
Sic hostes mihi deesse nocet,damnumq; putamus
Armorum,nisi qui uinci potuere,rebellent·
Sed si solus eam dimissis degener armis,
Tunc mihi tecta patent,iam non excludere tantum,
Inclusisse uolunt,at enim contagia belli
Dira fugant,dabitis pœnas pro pace petita,
Et nihil esse meo discetis tutius æuo,
Quam duce me bellum·sic postquam fatus ad urbem
Haud trepidam conuertit iter,tunc mœnia clausa
Conspicit,& densa iuuenum uallata corona·
Haud procul a muris tumulus surgentis in altum
Telluris,paruum diffuso uertice campum,
Explicat hæc patiens longo munimine cingi
Visa duci rupes,tutisq; aptissima castris,
Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem
Par tumulo,mediisq; sedent conuallibus arua·
Tunc res immenso placuit statura labore,
Aggere diuersos uasto committere colles·
Sed prius ut totam,qua terra cingitur,urbem
Clauderet,a summis perduxit ad æquora castris

Longum Cæſar opus, fonteſq;, & pabula campi
Amplexus foſſa denſas tollentia pinnas
Ceſpitibus, crudaq; extruxit brachia terra.
Iam ſatis hoc Gratæ memorandum contigit urbi,
Aeternumq; decus, quod non impulſa, nec ipſo
Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli
Præcipitem curſum, raptiſq; à Cæſare cunctis,
Vincitur una mora. quantum eſt quod fata tenentur,
Quodq; uirum toti properans imponere mundo,
Hos perdit fortuna dies. tunc omnia late
Procumbunt nemora, & ſpoliantur robore ſiluæ,
Vt cum terra leuis mediam, uirgultaq; molem
Suſpendant, ſtructa laterum compage ligatam
Arctet humum, preſſus ne cedat turribus agger.
Lucus erat longo nunquam uiolatus ab æuo
Obſcurum cingens connexis aera ramis,
Et gelidas alte ſummotis ſolibus umbras.
Hunc non ruricolæ panes, nemorumq; potentes
Syluani, nymphæq; tenent, ſed barbara ritu
Sacra deum, ſtructæ diris altaribus aræ,
Omniſq; humanis luſtrata cruoribus arbos,
Si qua fidem meruit ſuperos mirata uetuſtas,
Illis & uolucres metuunt inſiſtere ramis,
Et luſtris recubare feræ, nec uentus in illas
Incubuit ſyluas, excuſſaq; nubibus atris
Fulgura non ullis frondem præbentibus auris,
Arboribus ſuus horror ineſt, tum plurima nigris
Fontibus unda cadit, ſimulachraq; mœſta deorum
Arte carent, cæſiſq; extant informia truncis.
Ipſe ſitus, putriq; facit iam robore pallor
Attonitos

Attonitos, non uulgatis sacrata figuris
Numina sic metuunt, tantum terroribus addit
Quos timeant non nosse Deos· iam fama ferebat
Saepe cauas motu terrae mugire cauernas,
Et procumbentes iterum consurgere taxos,
Et non ardentis fulgere incendia syluae,
Roboraq; amplexos circunfulxisse dracones·
Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere Deis, medio cum Phoebus in axe est,
Aut coelum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos
Accessus, dominumq; timet deprendere luci·
Hanc iubet immisso siluam procumbere ferro,
Nam uicina operi, belloq; intacta priore
Inter nudatos stabat densissima montes,
Sed fortes tremuere manus, motiq; uerenda
Maiestate loci, si robora sacra ferirent,
In sua credebant redituras membra secures·
Implicitas magno Caesar torpore cohortes
Vt uidit, primus raptam uibrare bipennem
Ausus, & aeream ferro proscindere quercum,
Effatur merso uiolata in robora ferro,
Iam nequis uestrum dubitet subuertere syluam,
Credite me fecisse nefas· tunc paruit omnis
Imperiis non sublato secura pauore
Turba, sed expensa superorum, & Caesaris ira,
Procumbunt orni, nodosa impellitur ilex,
Syluaq; dodones, & fluctibus aptior alnus,
Et non plebeios luctus testata cupressus,
Tunc primum posuere comas, & fronte carentes
Admisere diem, propulsaq; robore denso

Sustinuit se sylua cadens. gemuere uidentes
Gallorum populi. muris sed clausa iuuentus
Exultat, quis enim læsos impune putaret
Esse Deos? seruat multos fortuna nocentes,
Et tantum miseris irasci numina possunt.
Vtq; satis cæsi nemoris, quæsita per agros
Plaustra ferunt, curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fleuere iuuencis.
Dux tamen impatiens hæsuri ad mœnia Martis
Versus ad hispanas acies, extremaq; mundi
Iussit bella geri. stellatis axibus agger
Erigitur, geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit, hæ nullo fixerunt robore terram,
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cum tantum nutaret onus, telluris inanes
Concussisse sinus quærentem erumpere uentum
Credidit, & muros mirata est stare iuuentus.
Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces,
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat, neq; enim solis excussa lacertis
Lancea, sed tenso balistæ turbine rapta
Haud unum contenta latus transire, quiescit,
Sed pandens perq; arma uiam, perq; ossa relicta
Morte fugit, superest telo post uulnera cursus.
At saxum quoties ingenti uerberis ictu
Excutitur, qualis rupes, quam uertice montis
Abscidit impulsu uentorum adiuta uetustas,
Frangit cuncta ruens, nec tantum corpora pressa
Exanimat. totos cum sanguine dissipat artus,
Vt tamen hostiles densa testudine muros

Tecta subit uirtus, armisq; innexa priores
Arma ferunt, galeamq; extensus protegit umbo·
Quæ prius ex longo nocuerunt missa recessu,
Iam post terga cadunt, nec graiis flectere iactum
Haud facilis labor est longinqua ad tela parati,
Tormenti mutare modum sed pondere solo
Contenti, nudis euoluunt saxa lacertis·
Dum fuit armorum series, ut grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit· at postquam uirtus incensa uirorum
Perpetuam rupit defesso milite cratem,
Singula continuis cesserunt ictibus arma·
Tunc adoperta leui procedit uinea terra,
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes,
Moliri nunc ima parant et uertere ferro
Mœnia, nunc Aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat, & impositis unum subducere saxis·
Sed super & flammis, & magnæ fragmine molis,
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates, frustraq; labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles·
Summa fuit graiis starent ut mœnia uoti,
Vltro acies inferre parant, armisq; coruscas
Nocturni texere faces, audaxq; iuuentus
Erupit, non hasta uiris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit, rapiensq; incendia uentus
Per Romana tulit celeri munimina cursu·
Nec quamuis uiridi luctetur robore, lentas
Ignis agit uires, tæda sed raptus ab omni

Consequitur nigri spatiosa uolumina fumi,
Nec solum syluas, sed saxa ingentia soluit,
Et crudae putri fluxerunt puluere cautes.
Procubuit, maiorq; iacens apparuit agger.
Spes uictis telluris abit, placuitq; profundo
Fortunam tentare mari, non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis
Stoechados arua tenens, nec non & graia iuuentus
Omne suum fatis uoluit committere robur,
Grandaeuosq; senes mixtis armauit Ephoebis.
Accepit non sola uiros, quae stabat in undis,
Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos,
Vt matutinos spargens super aequora Phoebus
Fregit aquis radios, & liber nubibus aether,
Et posito borea, pacemq; tenentibus austris
Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quisq; suam statione ratem, paribusq; lacertis
Caesaris hinc puppes, hinc graio remige classis
Tollitur, impulsae tonsis tremuere carinae,
Crebraq; sublimes conuellunt uerbera puppes.
Cornua romanae classis, ualidaeq; triremes,
Quasq; quater surgens extructi remigis ordo
Commouet, & plures quae mergunt aequore pinus,
Multiplices cinxere rates, hoc robur aperto
Oppositum pelago, lunata classe recedunt
Ordine contentae gemino creuisse lyburnae.

Celsior at cunctis Bruti praetoria puppis
Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longe petit aequora remis,
Vt tantum medii fuerat maris, utraq; classis
Quod semel excussis possit transcurrere tonsis,
Innumerae uasto miscentur in aethere uoces,
Remorumq; sonus premitur clamore, nec ullae
Audiri potuere tubae· tunc coerula uerrunt,
Atq; in transtra cadunt, & remis pectora pulsant·
Vt primum rostris crepuerunt obuia rostra,
In puppim rediere rates, emissaq; tela
Aera texerunt, uacuumq; cadentia pontum,
Et iam deductis extendunt cornua proris,
Diuersaeq; rates laxata classe receptae·
Vt quoties aestus zephyris, eurisq; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare, sic ubi puppes
Sulcato uarios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, haec reppulit aequor,
Sed grais habiles, pugnamq; capessere pinus,
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
Cursum, nec tarde flectenti cedere clauo·
At romana ratis stabilem praebere carinam
Certior, & terrae similem bellantibus usum·
Tunc in signifera residenti puppe magistro
Brutus ait, pateris ne acies errare profundo
Artibus & certas pelagi? iam consere bellum,
Phocaicis medias rostris oppone carinas·
Paruit, obliquas & praebuit hostibus alnos·
Tunc quaecunq; ratis tentauit robora Bruti,
Ictu uicta suo percussa, & capta cohaesit·

Aſt alias manicæq; ligant, teretesq; cathenæ,
Seq; tenent remis, tecto ſtetit æquore bellum.
Iam non excuſſis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt iaculato uulnera ferro,
Miſcenturq; manus, nauali plurima bello
Enſis agit, ſtat quiſq; ſuæ de robore puppis
Pronus in aduerſos ictus, multiq; perempti
In ratibus cecidere ſuis. cruor altus in undis
Spumat, & obducti concreto ſanguine fluctus.
Et quas immiſſi traxerunt uincula ferri,
Has prohibent iungi conſerta cadauera puppes,
Semianimes alii uaſtum ſubiere profundum,
Hauſeruntq; ſuo permixtum ſanguine pontum,
Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes
Fractarum ſubita ratium periere ruina.
Irrita tela ſuas peragunt in gurgite cædes,
Et quodcunq; cadit fruſtrato pondere ferrum,
Exceptum mediis inuenit uulnus in undis.
Phocaicis Romana ratis uallata carinis,
Robore diducto dextrum, leuumq; tuetur
Aequo Marte latus, cuius dum pugnat ab alta
Puppe Tagus, graiumq; audax Apaluſtre retentat,
Terga ſimul pariter miſſis & pectora telis
Tranſigitur, medio concurrit pectore ferrum,
Et ſtetit incertus flueret quo uulnere ſanguis,
Donec utraſq; ſimul largus cruor expulit haſtas,
Diuiſitq; animam, ſparſitq; in uulnera letum.
Dirigit huc puppim miſeri quoq; dextra Telonis
Qua nullam melius pelago turbante carinæ
Audiuere manum, nec lux eſt notior ulli

Crastina, seu Phœbum uideat, seu cornua lunæ
Semper uenturis componere carbasa uentis.
Hic latiæ rostro compagem ruperat alni,
Pila sed in medium uenere·trementia pectus,
Auertitq; ratem morientis dextra magistri·
Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,
Affixusq; rati telo retinente pependit·
Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris,
Quos eadem uariis genuerunt uiscera fatis,
Discreuit mors sæua uiros, unumq; relictum
Agnorunt miseri sublato errore parentes,
Aeternis causam lachrymis tenet ille dolorem
Semper & amissum fratrem lugentibus offert·
Quorum alter mixtis obliquo pectore remis
Ausus Romanæ graia de puppe carinæ
Iniectare manum, sed eam grauis insuper ictus
Amputat, illa tamen nixu, quo prenderat, hæsit,
Diriguitq; tenens strictis immortua neruis·
Creuit in aduersis uirtus, plus nobilis iræ
Truncus habet, fortiq; instaurat prælia leua,
Rapturusq; suam procumbit in æquora dextram,
Hæc quoq; cum toto manus est abscissa lacerto·
Iam clypeo, telisq; carens, non conditur ima
Puppe, sed expositus, fraternaq; pectore nudo
Arma tegens, crebra confixus cuspide perstat,
Telaq; multorum leto casura suorum
Emerita iam morte tenet·tum uulnere multo
Effugientem animam lassos collegit in artus,
Membraq; contendit toto quæcunq; manebat

Sanguine, & hostilem defectis robore membris
Insiluit solo nociturus pondere puppim.
Strage uirum cumulata ratis, multoq; cruore
Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus,
At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,
Ad summos repleta foros descendit in undas,
Vicinum inuoluens contorto uertice pontum.
Aequora discedunt mersa diducta carina,
Inq; locum puppis cecidit mare, multaq; ponto
Praebuit illa dies uarii miracula fati.
Ferrea dum puppis rapidos manus inserit uncos,
Affixit Lycidam. mersus foret ille profundo,
Sed prohibent socii, suspensaq; crura retentant,
Scinditur auulsus, nec sicut uulnere sanguis
Emicuit lentus, ruptis cadit undiq; uenis,
Discursusq; animae diuersa in membra meantis
Interceptus aquis. nullius uita perempti
Est tanta dimissa uia. pars ultima trunci
Tradidit in letum uacuos uitalibus artus.
At tumidus qua pulmo iacet, qua uiscera feruent,
Haeserunt ibi fata diu, luctataq; multum
Hac cum parte uiri uix omnia membra tulerunt,
Dum nimium pugnax unius turba carinae
Incumbit prono lateri, uacuamq; relinquit,
Qua caret hoste, ratem, congesto pondere puppis
Versa caua texit pelagus, nautasq; carina,
Brachia nec licuit uasto iactare profundo,
Sed clauso periere mari. tunc unica diri
Conspecta est leti facies. cum forte natantem
Diuersae rostris iuuenem fixere carinae,

Discessit medium tam uastos pectus ad ictus,
Nec prohibere ualent obtritis ossibus artus,
Quo minus æra souent, eliso uentre per ora
Eiectat saniem permixtus uiscere sanguis·
Postquam inhibēt remis puppes, ac rostra recedunt,
Deiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas·pars maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrit·at illi
Robora cum uetitis prensarent altius ulnis,
Nutaretq́; ratis populo peritura recepto
Impia turba super medios ferit ense lacerto
Brachia linquentes graia pendentia puppe,
A manibus cecidere suis, non amplius undæ
Sustinuere graues in somno gurgite truncos·
Iamq́; omni fusis nudato milite telis,
Inuenit arma furor, remum contorsit in hostem
Alter, at hi totum ualidis amplustre lacertis,
Auulsasq́; rotant excusso remige sedes,
In pugnam fregere rates·sidentia pessum
Corpora cæsa tenent, spoliantq́; cadauera ferro·
Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis, & uiscera leua
Oppressere manu ualidos dum præbeat ictus
Sanguis, & hostilem cum torserit exeat, hastam·
Nulla tamen plures hoc edidit æquora clades,
Quam pelago diuersa lues, nam pinguibus ignis
Affixus tædis, & tecto sulphure uiuax
Spargitur, at faciles præbere alimenta carinæ
Nunc pice, nunc liquida rapuere incendia cera·

Nec flammas superant undæ, sparsisq; per æquor
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi uendicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat ut æquore flammas,
Hi ne mergantur, tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti, mors una timori est,
Qua cœpere mori, nec cessat naufraga uirtus.
Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant,
Incertasq; manus ictu languente per undas
Exercent, nunc rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, sæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesq; mori. pugna fuit unus in illa
Eximius Phoceus animam seruare sub undis,
Scrutariq; fretum, si quid mersisset arenis,
Et nimis affixos unci conuellere morsus,
Adductum quoties non senserat anchora funem.
Hic ubi compressum penitus deduxerat hostem
Victor, & incolumis summas remeabat ad undas,
Sed, se per uacuos credit dum surgere fluctus,
Puppibus occurrit, tandemq; sub æquore mansit.
Hi super hostiles iecerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
Maxima cura fuit, multus sua uulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balearis tortor habenæ
Glande petens, solido fregit caua tempora plumbo.
Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
Vincula, procurrunt oculi, stat lumine rapto
Attonitus, mortisq; illas putet esse tenebras.

At postquam membris sensit constare uigorem,
Vos (ait) o socii sicut tormenta soletis
Me quoq; mittendis rectum componite telis.
Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctum parte cadauer,
Viuentis feriere loco. sic fatus in hostem
Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis Argus,
Qua iam non medius descendit in Ilia uenter,
Adiuuitq; suo procumbens pondere ferrum.
Stabat diuersa uictæ iam parte carinæ
Infelix Argi genitor, non ille iuuentæ
Tempore phocaicis ulli cessurus in armis,
Victum æuo robur cecidit, fessusq; senecta
Exemplum, non miles erat, qui funere uiso
Sæpe cadens longæ senior per transtra carinæ,
Peruenit ad puppim, spirantesq; inuenit artus.
Non lachrymæ cecidere genis, non pectora tundit,
Distentis toto riguit sed corpore palmis,
Nox subit, atq; oculos uastæ obduxere tenebræ.
Et miserum cernens agnoscere desinit Argon.
Ille caput labens, & iam languentia colla
Viso patre leuat, uox fauces nulla solutas
Prosequitur, tacito tantum petit oscula uultu,
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextram.
Vt torpore senex caruit, uiresq; cruentus
Cœpit habere dolor, non perdam tempora dixit
A sæuis permissa Deis, iugulumq; senilem
Confodiam, ueniam misero concede parenti

Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi,
Nondum destituit calidus tua uulnera sanguis,
Semianimisq; iaces, & adhuc potes esse superstes,
Sic fatus, quamuis capulum per uiscera missi
Polluerat gladii, tamen alta sub æquora tendit
Præcipiti saltu. letum præcedere nati
Festinantem animam morti non credidit uni.
Inclinant iam fata ducum. nec iam amplius anceps
Belli casus erat, graiæ pars maxima classis
Mergitur. ast aliæ mutato remige puppes
Victores uexere suos, naualia paucæ
Præcipiti tenuere fuga. quis in urbe parentum
Fletus erat, quantus matrum per littora planctus.
Coniunx sæpe sui confusis uultibus unda
Credidit ora uiri romanum amplexa cadauer,
Accensisq; rogis miseri de corpore trunco
Certauere patres. at Brutus in æquore uictor
Primus Cæsareis pelagi decus addidit armis.

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI· LIBER QVARTVS·

T PROCVL EXTREMIS TER
rarum Cæſar in oris
a M artem ſæuus agit non multa cæ
de nocentem,
M axima ſed fati ducibus momen
ta daturum,
I ure pari rector caſtris Afranius illis,
A c Petreius erat, concordia duxit in æquas
I mperium commune uices, tutelaq; ualli
P eruigil alterno paret cuſtodia ſigno·
H is præter latias acies erat impiger Aſtur,
V ectonesq; leues, profugiq; à gente uetuſta
Gallorum Celtæ miſcentes nomen Iberis·
C olle tumet modico, leniq; excreuit in altum
P ingue ſolum tumulo, ſuper hunc fundata uetuſta
S urgit Ilerda manu, placidis prælabitur undis
H eſperios inter Sicoris non ultimus amnes,
S axeus ingenti quem pons amplectitur arcu
H ybernas paſſurus aquas· at proxima rupes
S igna tenet Magni, nec Cæſar colle minore
C aſtra leuat, medius dirimit tentoria gurges·
E xplicat hinc tellus campos effuſa patentes
V ix oculo prendente modum, camposq; coercet
C inga rapax, uetitus fluctus, & littora curſu
O ceani pepuliſſe ſuo, nam gurgite mixto,
Q ui præſtat terris aufert tibi nomen Iberus·
P rima dies belli ceſſauit Marte cruento,

Spectandasq; ducum uires, numerosq; signa
Exposuit, piguit sceleris, pudor arma furentum
Continuit, patriæq; & ruptis legibus unum
Donauere diem. prono tunc Cæsar olympo
In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum primæ præstant acies, hostemq; fefellit,
Et prope consertis obduxit castra maniplis.
Luce noua collem subito conscendere cursu
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat, huc hostem pariter, terrorq;, pudorq;
Impulit, & rapto tumulum prior agmine cepit.
His uirtus, ferrumq; locum promittit, at illis
Ipse locus, miles rupes oneratus in altas
Nititur, aduersoq; acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur, nulli tellum uibrare uacabat.
Dum labat & fixo firmat uestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesq; tenent, atq; hoste relicto
Cædunt ense uiam, uidit lapsura ruina
Agmina dux, equitemq; iubet succedere bello,
Munitumq; latus leuo producere gyro.
Sic pedes ex facili, nullo urgente receptu
Irritus et uictor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cætera bello
Fata dedit uariis incertus motibus aer.
Pigro bruma gelu, siccisq; aquilonibus hærens,
Aethere constricto pluuias in nube tenebat.
Vrebant montana niues, camposq; iacentes
Non duraturæ conspecto sole pruinæ,
Atq; omnis propior mergenti sydera cœlo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postquam uernus calidum Titana recepit,
Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles,
Atq; iterum æquatis ad iustæ pondera libræ
Temporibus uicere dies, tunc sole relicto
Cynthia quo primum cornu dubitanda refulsit,
Exclusit boream, flammasq; accepit ab euro,
Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe,
Torsit in occiduum nabatheis flatibus orbem,
Et quas sentit Arabs, & quas gangetica tellus
Exhalat nebulas, quicquid concrescere primus
Sol patitur, quicquid cœli fuscator eoi
Intulerat corus, quicquid defenderat Indos,
Incendere diem nubes oriente remotæ,
Nec medio potuere graues incumbere mundo,
Sed nimbos rapuere fuga, uacat imbribus arctos
Et notus in solam calpen fluit humidus aer.
Hic ubi iam zephyri fines, summus olympi
Cardo tenet tethym, uetitæ transcurrere densos
Inuoluere globos, congestumq; aeris atri
Vix recipit spacium, quod separat æthere terram.
Iamq; polo pressæ largos densantur in hymbres,
Spissatæq; fluunt, nec seruant fulmina flammas,
Quamuis crebra micēt, moriuntur fulgura nimbis.
Hinc imperfecto complectitur aera gyro
Arcus uix ulla uariatus luce colorem,
Oceanumq; bibit, raptosq; ad nubila fluctus
Pertulit, & cœlo diffusum reddidit æquor.
Iamq; pyrenææ, quas nunquam soluere Titan
Eualuit, fluxere niues, fractoq; madescunt
Saxa gelu, tum, quæ solitis e fontibus exit,

40

Non habet unda uias, tam largas alueus omnis
A ripis accepit aquas· iam naufraga campos
Cæſaris arma natant, impulſaq; gurgite multo
Caſtra labant, alto reſtagnant flumina uallo,
Non pecorum raptus faciles, non pabula merſi
Vlla ferunt ſulci, tectarum errore uiarum
Fallitur occultis ſparſus populator in agris,
Iamq; comes ſemper magnorum prima malorum
Sæua fames aderat, nulloq; obſeſſus ab hoſte
Miles eget, toto cenſu non prodigus emit
Exiguam cererem· prò lucri pallida tabes
Non deeſt prolato ieiunus uenditor auro·
Iam tumuli, colleſq; latent, iam flumina cuncta
Condidit una palus, uaſtaq; uoragine merſit,
Abſorpſit penitus rupes, ac tecta ferarum
Detulit, atq; ipſas hauſit, ſubitiſq; frementes
Vorticibus contorſit equos, & repulit æſtus
Fortior Oceani, nec Phœbum ſurgere ſentit
Nox ſubiecta polo, rerum diſcrimina miſcet
Deformis cœli facies, iunctæq; tenebræ·
Sic mundi pars ima iacet, quam zona niualis,
Perpetuæq; premunt hyemes, non ſydera cœlo
Vlla uidet, ſterili non quicquam frigore gignit·
Sed glacie medios ſignorum temperat ignes·
Sic o ſumme parens mundi, ſic ſorte ſecunda
Aequorei rector facias Neptune tridentis·
Et tu perpetuis impendas aera nimbis,
Tu remeare uetes quoſcunq; emiſeris æſtus.
Non habeant amnes decliuem ad littora curſum,
Sed pelagi re ferantur aquis, concuſſaq; tellus

L axet iter fluuiis,hos campos Rhenus inundet,
H os Rhodanus,uaſtos obliquent flumina fontes,
R hiphæas huc ſolue niues,huc ſtagna,lacusq;,
E t pigras ubicunq; iacent,effunde paludes,
E t miſeras bellis ciuilibus eripe terras·
S ed paruo fortuna uiri contenta pauore
P lena redit,ſolitoq; magis fauere ſecundi
E t ueniam meruere Dei·iam rarior aer,
E t par Phœbus aquis denſas in uellera nubes
S parſerat,& noctes uentura luce rubebant,
S eruatoq; loco rerum,diſceſſit ab aſtris
H umor,& ima petit,quicquid pendebat aquarum·
T ollere ſylua comas·ſtagnis emergere colles
I ncipiunt,uiſoq;die dureſcere ualles·
V tq; habuit ripas Sicoris,camposq; reliquit,
P rimum cana ſalix madefacto uimine paruam
T exitur in puppim, cæſoq; induta iuuenco
V ectoris patiens tumidum ſuper emicat amnem·
S ic Venetus ſtagnante Pado,fuſoq; Britannus
N auigat oceano,ſic cum tenet omnia Nilus,
C onſeritur bibula memphitis cymba papyro·
H is ratibus traiecta manus feſtinat utrinq;
S ucciſum curuare nemus,fluuiiq; ferocis
I ncrementa timens,non primis robora ripis
I mpoſuit,medios pontem diſtendit in agros·
A c ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
S pargitur in ſulcos,& ſciſſo gurgite riuis
D at pœnas maioris aquæ,poſtquam omnia fatis
C æſaris ire uidet,celſam Petreius Ilerdam
D eſerit,& noti diffiſus uiribus orbis

Indomitos quærit populos, & semper in arma
Martis amore feros, & tendit in ultima mundi.
Nudatos Cæsar colles, desertaq; castra
Conspiciens, capere arma iubet, nec quærere pontem,
Nec uada, sed duris fluuium superare lacertis.
Paratur, rapuitq; ruens in prælia miles,
Quod fugiens timuisset iter, mox uda receptis
Membra fouent armis, gelidosq; a gurgite cursu
Restituunt artus, donec decresceret umbra
In medium surgente die, iamq; agmina summa
Carpit eques, dubiiq; fugæ, pugnæq; tenentur.
Attollunt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media, tellus hinc ardua celsos
Continuat colles, tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere uiæ, quibus hoste potito
Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
Inq; feras gentes Cæsar uidet. ite sine ullo
Ordine ait, raptumq; fuga conuertite bellum,
Et faciem pugnæ, uultusq; inferte minaces,
Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte,
Excipiant recto fugientes pectore ferrum,
Dixit, & ad montes tendentem præuenit hostem.
Illic exiguo paulum distantia uallo
Castra locant, postquam spacio languentia nullo.
Mutua conspicuos habuerunt lumina uultus,
Et fratres, natosq; suos uidere, patresq;.
Deprensum est ciuile nefas, tenuere parumper
Ora metu, tantum nutu, motoq; salutant
Ense suos, mox ut stimulis maioribus ardens
Rupit amor leges, audet transcendere uallum,
Miles in amplexus effusas tendere palmas,

Hospitis ille ciet nomen, uocat ille propiquum,
Admonet hunc studiis consors puerilibus aetas,
Nec romanus erat, qui non agnouerat hostem·
Arma rigant lachrymis, singultibus oscula rumpũt,
Et quamuis nullo maculatus sanguine miles,
Quae potuit fecisse timet·quid pectora pulsas
Quid uesane gemis? fletus quid fundis inanes?
Nec te sponte tua sceleri parere fateris?
Usq; adeó ne times, quem tu facis ipse timendum?
Classica dent bellum, saeuos tu neglige cantus,
Signa ferant, cessa, iamiam ciuilis Erinnys
Concidet, & Caesar generum priuatus amabit·
Nunc ades aeterno complectens omnia nexu
O rerum, mixtiq; salus concordia mundi,
Et sacer orbis amor, magnum nunc saecula nostra
Venturi discrimen habent, perire latébrae
Tot scelerum, populo uenia est erepta nocenti,
Agnouere suos·prò numine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat, & miles castris permixtus utrisq;
Errabat, duro concordes cespite mensas
Instituunt, & permixto libamina Baccho
Graminei luxure foci, iunctoq; cubili·
Extrahit insomnes bellorum fabula noctes,
Quo primum steterint campo, qua lancea dextra
Exierit·dum quae gesserunt fortia iactant,
Et dum multa negant, quod solum fata petebant,
Est miseris renouata fides, atq; omne futurum
Creuit amore nefas, nam postquam foedera pacis
Cognita Petreio, seq;, et sua tradita uenum

Castra uidet, famulas scelerata ad prælia dextras
Excitat, atq; hostes turba stipatus inermes
Præcipitat castris· iunctosq; amplexibus ense
Separat, & multo disturbat sanguine pacem.
Addidit ira ferox moturas prælia uoces,
Immemor o patriæ, signorum oblite tuorum
Non potes hoc causæ miles præstare senatus
Assertor uicto redeas ut Cæsare, certe
Vt uincare potes, dum ferrum, incertaq; fata,
Quiq; fluat, multo non deerit uulnere sanguis,
Ibitis ad dominum? damnataq; signa feretis?
Vtq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar,
Exorandus erit? ducibus quoq; uita petenda est?
Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefandæ
Proditionis erit, non hoc ciuilia bella
Vt uiuamus, agunt, trahimur sub nomine pacis.
Non chalybem gentes penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli uallarent oppida muri,
Non sonipes in bella ferox, non eret in æquor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent, at uobis uilior hoc est
Vestra fides, quod pro causa pugnantibus æqua
Et ueniam sperare licet· prò dira pudoris
Fœdera, nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, mundiq; extrema tenentes
Solicitas reges, cum forsan fœdere nostro
Iam tibi sit promissa salus, sic fatur, & omnes
Concussit mentes, scelerumq; reduxit amorem.

Sic ubi desuetæ syluis in carcere clauso
Mansuenere feræ, & uultus posuere minaces,
Atq; hominem didicere pati, si torrida paruus
Venit in ora cruor, redeunt, rabiesq;, furorq;,
Admonitæq; tument gustato sanguine fauces,
Feruet, & a trepido uix abstinet ora magistro.
Itur in omne nefas, & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,
Fecit monstra fides, inter mensasq;, torosq;
Quæ modo complexu fouerunt pectora, cædunt.
Et quamuis primo ferrum strinxere gementes,
Vt dextræ iusti gladius dissuasor adhæsit,
Dum feriunt, odere suos, animosq; labantes
Confirmant ictu, feruent iam castra tumultu,
Et scelerum turba rapiuntur colla parentum,
Ac uelut occultum pereat scelus, omnia monstra
In faciem posuere ducum, iuuat esse nocentes.
Tu Cæsar quamuis spoliatus milite multo
Agnoscis superos, neq; enim tibi maior in aruis
Aemathiis fortuna fuit, nec phocidos undis
Massiliæ, phario nec tantum est æquore gestum.
Hoc siquidem solo ciuilis crimine belli
Dux causæ melioris eris. polluta nefanda
Agmina cæde duces, iunctis committere castris
Non audent, altæq; ad mœnia rursus Ilerdæ
Intendere fugam, campos eques obuius omnes
Abstulit, & siccis inclusit collibus hostem.
Tunc inopes undæ prærupta cingere fossa
Cæsar auet, nec castra pati contingere ripas,
Aut circum largos curuari brachia fontes

Vt leti uidere uiam, conuersus in iram
Præcipitem timor est, miles non utile clausis
Auxilium mactauit equos, tandemq; coactus
Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
Fertur. ut effuso Cæsar decurrere passu
Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem,
Tela tene iam miles ait, ferrumq; ruenti
Subtrahe, non ullo constet mihi sanguine bellum,
Vincitur haud gratis iugulo qui prouocat hostem.
En sibi uilis adest inuisa luce iuuentus
Iam damno peritura meo, non sentiet ictus.
Incumbet gladiis. gaudebit sanguine fuso.
Deserat hic feruor mentes. cadat impetus amens.
Perdant uelle mori. sic deflagrare minaces
Incassum, & uetito passus languescere bello,
Substituit merso dum nox sua lumina Phœbo.
Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis,
Paulatim cadit ira ferox, mentesq; tepescunt.
Saucia maiores animos ut pectora gestant
Dum dolor est, ictusq; recens, & mobile neruis
Conamen calidus præbet cruor, ossaq; nondum
Adduxere cutem, si conscius ensis adacti
Stat uictor, tenuitq; manus, tum frigidus artus
Alligat, atq; animum subducto robore torpor,
Postquam sicca rigens astrinxit uulnera sanguis.
Iamq; inopes undæ primum tellure refossa
Occultos latices, abstrusaq; flumina quærunt,
Nec solum rastris, durisq; ligonibus arua,
Sed gladiis fodere suis, puteusq; cauati
Montis ad irrigui premitur fastigia campi.

Non se tam penitus, tam longe luce relicta
Merserit assyrii scrutator pallidus auri·
Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes,
Aut micuere noui percusso pumice fontes,
Antra nec exiguo stillant sudantia rore,
Aut impulsa leui turbatur glarea uena·
Tunc exhausta super multo sudore iuuentus
Extrahitur, duris silicum lassata metallis,
Quoq; minus possent siccos tollerare uapores
Quæsitæ fecistis aquæ, nec languida fessi
Corpora sustentant epulis, mensasq; perosi
Auxilium fecere famem, si mollius aruum
Prodidit humorem pingues manus utraq; glebas
Exprimit ora super, nigro si turbida limo
Colluuies immota iacet, cadit omnis in haustus
Certatim obscœnos miles, moriensq; recepit
Quas nollet uicturus aquas, rituq; ferarum
Distentas siccant pecudes, & lacte negato
Sordidus exhausto sorbetur ab ubere sanguis·
Tunc herbas, frondesq; terunt, & rore madentes
Distringunt ramos, ac si quos palmite crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla·
O fortunati fugiens quos barbarus hostis
Fontibus in mixto strauit per rura ueneno·
Hos licet in fluuios saniem, tabemq; ferarum
Pallida dictæis Cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam, Romana iuuentus
Non decepta bibet, torrentur uiscera flamma,
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis,
Iam marcent uenæ, nulloq; humore rigatus

Aeris alternos anguſtat pulmo meatus,
Reſciſſoq́; nocent ſuſpiria dura palato.
Pandunt ora ſiti, nocturnumq́; aera captant,
Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulſu, & ſiccis uultus in nubibus hærent,
Quoq; magis miſeros undæ ieiunia ſoluant,
Modo ſuper arentem Meroen cancriq́; ſub axe,
Qua nudi Garamantes arant, ſedere, ſed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidum deprenſus Iberũ
Spectat uicinos ſitiens exercitus amnes.
Iam domiti ceſſere duces, paciſq́; petendæ
Auctor damnatis ſupplex Afranius armis,
Semianimes in caſtra trahens hoſtilia turmas
Victoris ſtetit ante pedes, ſeruata precanti
Maieſtas non fracta malis, interq́; priorem
Fortunam, caſusq́; nouos gerit omnia uicti,
Sed ducis, & ueniam ſecuro pectore poſcit.
Si me degeneri ſtrauiſſent fata ſub hoſte,
Non deerat fortis rapiendo dextera leto.
At nunc ſola mihi eſt orandæ cauſa ſalutis!
Dignum donanda Cæſar te credere uita.
Non partis ſtudiis agimur, nec ſumpſimus arma
Conſiliis inimica tuis, nos deniq́; bellum
Inuenit ciuile duces, cauſæq́; priori.
Dum potuit, ſeruata fides, nil fata moramur,
Tradimus heſperias gentes, aperimus eoas,
Securumq́; orbis patimur poſt terga relicti,
Nec cruor effuſſus campis tibi bella peregit,
Nec ferrum, laſſæq́; manus, hoc hoſtibus unum
Quod uincas, ignoſce tuis, nec magna petuntur,

Ocia des feſſis,uitam patiaris inermes
D egere·quam tribuis,campis proſtrata iacere
A gmina noſtra putes,nec enim felicibus armis
M iſceri damnata decet partemq; triumphi
C aptos ferre tui,turba hæc ſua fata peregit,
H oc petimus,uictos ne tecum uincere cogas·
D ixerat·At Cæſar facilis,uultuq; ſerenus
F lectitur·atq; uſum belli,pœnamq; remittit·
V t primum iuſtæ placuerunt fœdera pacis,
I ncuſtoditos decurrit miles ad amnes,
I ncumbit ripis,permiſſaq; flumina turbat·
C ontinuus multis ſubitarum tractus aquarum
A era non paſſus uacuis diſcurrere uenis,
A rctauit,clauſitq; animam,nec feruida peſtis
C edit adhuc,ſed morbus egens iam gurgite plenis
V iſceribus ſibi poſcit aquas,mox robora neruis,
E t uires rediere uiris,o prodiga rerum
L uxuries nunquam paruo contenta paratu,
E t quæſitorum terra,pelagoq; ciborum
A mbitioſa fames,& lautæ gloria menſæ,
D iſcite,quam paruo liceat producere uitam,
E t quantum natura petat,non erigit ægros
N obilis ignoto diffuſus conſule Bacchus,
N on auro,murrhaq; bibunt,ſed gurgite puro
V ita redit,ſatis eſt populis,fluuiusq;,ceresq;·
H eu miſeri qui bella gerunt tunc arma relinquens
V ictori miles ſpoliato pectore tutus,
I nnocuusq; ſuas curarum liber in urbes
S pargitur·o quantum donata pace potitos
E xcuſſis nunquam ferrum uibraſſe lacertis

Pœnituit tolerasse sitim, frustráq; rogasse
Prospera bella Deos, nempe usis Marte secundo
Tot dubiæ restant acies, tot in orbe labores,
Vt nunquam fortuna labet successibus anceps
Vincendum toties, terras fundendus in omneis
Est cruor, Cæsar per tot sua fata sequendus.
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco, non prælia fessos
Vlla uocant, certos non rumpunt classica somnos,
Iam coniunx, natíq; rudes, & sordida tecta,
Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoq; securis oneris fortuna remisit,
Sollicitus menti quod abest pauor, ille salutis
Est author, dux ille fuit. sic prælia soli
Felices nullo spectant ciuilia uoto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit, in partes aliquid sed Cæsaris ausa est,
Qua maris adriaci longas ferit unda Salonas,
Et tepidum in molles Zephiros excurrit Iader.
Illic bellaci confisus gente curetum,
Quos alit adriaco tellus circunflua ponto,
Clauditur extrema residens Antonius ora,
Cautus ab incursu belli, si sola recedat,
Expugnat quæ tuta, fames, non pabula tellus
Pascendis submittit equis, non proferit ullam
Flaua ceres segetem, spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cœspite uulserat herbas.
Vt primum aduersæ socios in littore terræ,
Et Basilum uidere ducem, noua furta per æquor

Exquisita fugæ, neq; enim de more carinas
Extendunt, puppesq; leuant, sed firma gerendis
Molibus insolito, contexunt robora ductu·
Namq; ratem uacuæ sustentant undiq; cuppæ,
Quarum porrectis series constricta cathenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos,
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium, sed quod trabibus circundedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec uela ferat, nec apertas uerberet undas,
Tunc freta seruantur, dum se decliuibus undis
Aestus agat, refluoq; mari nudentur arenæ·
Iamq; relabenti crescebant littora ponto,
Missa ratis prono defertur lapsa profundo,
Et geminæ comites, cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis·
Noluit illirycæ custos Octauius undæ
Confestim tentare ratem, celeresq; carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo,
Et temere ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maris, sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aéra pennæ,
Aut dum dispositis attollat retia uaris
Venator, tenet ora leuis clamosa molossi,
Sparthanos, cretasq; ligat, nec creditur ulli
Sylua cani, nisi qui presso uestigia rostro
Colligit, & præda nescit latrare reperta
Contentus tremulo monstrasse cubilia loro·
Nec mora, complentur moles, auidæq; petitis
Insula deseritur ratibus, quo tempore primas

Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras.
At pompeianus fraudes innectere ponto
Antiqua parat arte Cylix, passusq; uacare
Summa freti medio suspendit uincula ponto,
Et laxas fluitare sinit, religatq; cathenas
Rupis ab illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
Quæ sequitur, tardata ratis, sed tertia moles
Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
Impendent caua saxa mari, ruituraq; semper
Stat mirum moles, & syluis æquor inumbrat,
Huc fractas aquilone rates, submersaq; pontus
Corpora sæpe tulit, cæcisq; abscondit in antris
Restituit raptus tectum mare, cumq; cauernæ
Euomuere fretum, contorti uorticis undæ
Taurominitanam uincunt feruore Charybdim.
Hic opiterginis moles onerata colonis
Constitit, hanc omni puppes statione solutæ
Circueunt, alii rupes, ac littora complent.
Vulteius tacitas sensit sub gurgite fraudes,
Dux erat ille ratis, frustra qui uincula ferro
Rumpere conatus, poscit spe prælia nulla
Incertus qua terga daret, qua pectora bello.
Hoc tamen in casu quantum deprensa ualebat
Effecit uirtus inter tot milia captæ
Circunfusa rati, & plenam uix inde cohortem
Pugna fuit non longa quidem, nam condidit atra
Nox lucem dubiam, pacemq; habuere tenebræ.
Tunc sic attonitam, uenturaq; fata pauentem
Rexit magnanimam Vulteius uoce cohortem,
Libera non ultra parua quam nocte iuuentus

Consulite extremis angusto tempore rebus,
Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa
Quærendæ sibi mortis habet, nec gloria leti
Inferior iuuenes admoto occurrere fato·
Omnibus incerto uenturæ tempore uitæ
Par animi laus est, & quos speraueris annos
Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis·
Accersas dum fata manu, non cogitur ullus
Velle mori, fuga nulla patet, stant undiq; nostris
Intenti ciues iugulis, decernite letum,
Et metus omnis abest, cupias quodcunq; necesse est·
Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,
Aut cum permixtis acies sua tela tenebris
Inuolunt, conferta iacent quum corpora campo,
In medium mors omnis abit, perit obruta uirtus,
Nos in conspicua sociis, hostiq; carina
Constituere Dei, præbebunt æquora testes,
Præbebunt terræ, summis dabit insula saxis,
Spectabunt geminæ diuerso e littore partes,
Nescio quod nostris magnum, & memorabile fatis
Exemplum fortuna paras, quæcunq; per æuum
Exhibuit monumenta fides, seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuentus·
Namq; suis pro te gladiis incumbere Cæsar
Esse parum scimus, sed non maiora supersunt
Obsessis tanti quæ pignora demus amoris·
Abscidit nostræ multum sors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti, natisq; tenemur·
Indomitos sciat esse uiros, timeatq; furentes·
Et morti faciles animos, & gaudeat hostis

Non plures hæsisse rates, tentare parabunt
Fœderibus, turpiq; uolent corrumpere uita.
O utinam quo plus habeat mors unica famæ,
Promittant ueniam, iubeant sperare salutem,
Ne nos cum calido fodiemus uiscera ferro,
Desperasse putent, magna uirtute merendum est,
Cæsar ut amissis inter tot milia paucis
Hoc damnum, clademq; uocet, dent fata recessum,
Emittantq; licet, uitare instantia nolim.
Proieci uitam comites, totusq; futuræ
Mortis agor stimulis, furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit uicinia fati,
Victurosq; Dei cælant ut uiuere durent,
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum, cum sydera cœli
Ante ducis uoces oculis humentibus omnes
Aspicerent, flexoq; Vrsæ temone pauerent,
Idem cum fortes animos præcepta subissent
Optauere diem, nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus, nam sol Ledæa tenebat
Sydera uicino cum lux altissima cancro est,
Nox tum thessalicas urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies stantes in rupibus istros,
Pugnacesq; mari graia cum classe lyburnos.
Tentauere prius suspenso uincere bello
Fœderibus, fieret captis si dulcior ipsa
Mortis uita mora, stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox, securaq; pugnæ
Permisso sibi fine manu, nulliq; tumultus
Excussere uiris mentes ad summa paratas

Innumerasq; simul pauci terraq;, mariq;
Sustinuere manus, tanta est fiducia mortis.
Vtq; satis bello uisum est fluxisse cruoris,
Versus ab hoste furor, primus dux ipse carinæ
Vulteius iugulo poscens iam fata retecto,
En quis ait iuuenum est, cuius sit dextra cruore
Digna meo, certaq; fide per uulnera nostra
Testetur se uelle mori. nec plura locuto
Viscera non unus iamdudum transigit ensis.
Collaudat cunctos, sed eum cui uulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.
Concurrunt alii, totumq; in partibus unis
Bellorum fecere nefas. sic semine Cadmi
Emicuit dircæa cohors, ceciditq; suorum
Vulneribus, dirum thebanis fratribus omen,
Phasidos & campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis e cantibus ira
Cognato tantos complerunt sanguine sulcos,
Ipsaq; inexpertis, quod primum fecerat, herbis
Expauit Medea nefas. sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes, nimiumq; in morte uirorum
Mors uirtutis habet, pariter sternuntq;, caduntq;
Vulnere letali, nec quenquam dextra fefellit
Cum feriat moriente manu, nec uulnus adactis
Debetur gladiis, percussum est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manus, cum sorte cruenta
Fratribus incurrunt fratres, natusq; parenti.
Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra
Exegere enses, pietas ferientibus una
Non repetisse fuit. iam latis uiscera lapsa

Semianimes traxere foris, multumq; cruoris
Infudere mari, despectam cernere lucem,
Victoresq; suos uultu spectare superbo,
Et mortem sentire iuuat. iam strage cruenta
Conspicitur cumulata ratis, bustisq; remittunt
Corpora uictores, ducibus mirantibus ulli
Esse ducem tanti, nullam maiore locuta est
Ore ratem totum discurrens fama per orbem.
Non tamen ignauae post haec exempla uirorum
Percipient gentes, quam sit non ardua uirtus
Seruitium fugisse manu, sed regna timentur
Ob ferrum, & saeuis libertas uritur armis,
Ignorantq; datos, ne quisquam seruiat, enses.
Mors utinam pauidos uitae subducere nolles,
Sed uirtus te sola daret. non segnior illo
Marte fuit, qui tunc libycis exarsit in aruis.
Nanq; rates audax lilybaeo littore soluit
Curio, nec forti uelis Aquilone recepto
Inter semirutas magnae Carthaginis arces
Et Clupeam tenuit stationis littora notae,
Primaq; castra locat cano procul aequore, qua se
Bagrada lentus agit siccae sulcator harenae.
Inde petit tumulos, exesasq; undiq; rupes,
Anthaei quae regna uocat non uana uetustas.
Nominis antiqui cupientem noscere causas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
Nondum post genitos tellus effoeta gigantes,
Terribilem libycis patrum concepit in antris,
Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos Briareusq; ferox coeloq; pepercit,
Quod

Quod non Phlegræis Anthæum sustulit aruis·
Hoc quoq; tam uastas cumulauit munere uires
Terra sui fœtus,quod cum tetigere parentem
Iam defecta uigent renouato robore membra·
Hæc illi spelunca domus,latuisse sub alta
Rupe ferunt,epulas raptos habuisse leones·
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt,non sylua torum,uiresq; resumit
In nuda tellure iacens,periere coloni
Aruorum libyes,pereunt quos appulit æquor,
Auxilioq; diu uirtus non usa cadendi
Terræ spernit opes,inuictus robore cunctis
Quamuis staret,erat,tandem uulgata cruenti
Fama mali terras monstris,æquorq; leuantem
Magnanimum Alciden libycas exciuit in oras·
Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Anthæus libyci,perfudit membra liquore
Hospes olympiacæ seruato more palæstræ,
Ille parum fidens pedibus contingere matrem,
Auxilium membris calidas infudit arenas·
Conseruere manus,& multo brachia nexu,
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis,
Immotumq; caput fixa cum fronte tenetur,
Miranturq; habuisse parem,nec uiribus uti
Alcides primo uoluit certamine totis,
Exhausitq; uirum,quod creber anhelitus illi
Prodidit,& gelidus fesso de corpore sudor·
Tunc ceruix lassata quati,tunc pectore pectus
Vrgeri,tunc obliqua percussa labare
Crura manu iam terga uiri cedentia uictor

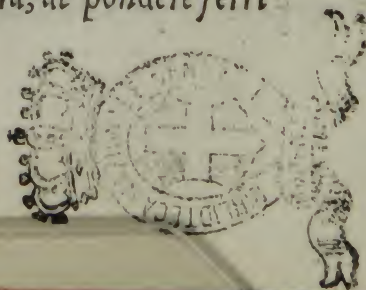
Alligat, & medium compressis ilibus arctat,
Inguinaq; insertis pedibus distendit, & omnem
Explicuit per membra uirum, rapit arida tellus
Sudorem: calido complentur sanguine uenæ,
Intumuere tori, totosq; induruit artus,
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Constitit Alcides stupefactus robore tanto
Nec sic inachiis quamuis rudis esset in undis,
Desectam timuit reparatis anguibus hydram,
Conflixere pares, telluris uiribus ille,
Ille suis. nunquam sæuæ sperare nouercæ
Plus licuit. uidet exhaustos sudoribus artus,
Caruicemq; uiri siccam, qua ferret olympum,
Vtq; iterum fessis iniecit brachia membris,
Non expectatis Anthæus uiribus hostis
Sponte cadit, maiorq; accepto robore surgit,
Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur, tellusq; uiro luctante laborat.
Vt tandem auxilium tactæ prodesse parentis
Alcides sensit, standum est tibi dixit, & ultra
Non credere solo, sterniq; uetabere terra,
Hærebis pressis intra mea pectora membris,
Huc Antæe cades, sic fatus sustulit alte
Nitentem in terras iuuenem, morientis in artus
Non potuit nati tellus submittere uires,
Alcides medium tenuit, iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisq; diu non credidit hostem.
Hinc æui ueteris custos famosa uetustas,
Miratrixq; sui signauit nomine terras.
Sed maiora dedit cognomina collibus istis,

Pœnum qui latiis reuocauit ab arcibus hostem
Scipio, nam sedes libyca tellure potito
Hæc fuit, en ueteris cernis uestigia ualli,
Romana hos primum tenuit uictoria campos.
Curio lætatus tanquam fortuna locorum
Bella gerat, seruetq; ducum sibi fata priorum,
Felici non fausta loco tentoria ponens
Indulsit castris, & collibus abstulit omen,
Sollicitatq; feros non æquis uiribus hostes.
Omnis romanis quæ cesserat Aphrica signis
Tunc Vari sub iure fuit, qui robore quanquam
Confisus latio, regis tamen undiq; uires
Exciuit libycæ gentis, extremaq; mundi
Signa suum comitata Iubam. non fusior ulli
Terra fuit domino, qua sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo uicinus gadibus Atlas
Terminat, a medio confinis syrtibus Hammon,
At qua lata iacet uasti plaga feruida regni
Distinet Oceanum, zonæq; exusta calentis
Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur
Autololes, numidæq; uagi, semperq; paratus
Inculto getulus equo, tunc concolor indo
Maurus, inops Nasamon, mixti Garamante perusto
Marmaridæ uolucres, æquaturusq; sagittas
Medorum tremulum cum torsit missile Mazax,
Et gens, quæ nudo residens massilia dorso
Ora leui flectit frenorum nescia uirga,
Et solitus uacuis errare mapalibus Apher
Venator, ferriq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.

Nec solum studiis ciuilibus arma parabat,
Priuatæ sed bella dabat Iuba concitus iræ.
Hunc quoq; quo superos, humanaq; polluit anno,
Lege tribunitia solio depellere auorum
Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,
Dum regnum te Roma facit. memor ille doloris
Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama,
Et quod Cæsareis nunquam deuota iuuentus
Illa nimis castris, nec Rheni miles in undis
Exploratus erat Corphini captus in arce,
Infidusq; nouis ducibus, dubiusq; priori
Fas utrunq; putat. sed postquam languida segni
Cernit cuncta metu, nocturnaq; munia ualli
Desolata fuga, trepida sic mente profatur
Audendo magnus tegitur timor, arma capessam
Ipse prior, campum miles descendat in æquum
Dum meus est uariam semper dant ocia mentem.
Eripe consilium pugnæ, cum dira uoluntas
Ense subit presso, & galeæ texere pudorem.
Quis conferre duces meminit? quis pendere causas,
Qua stetit, inde fauet? ueluti fatalis arenæ
Muneribus non ira uetus concurrere cogit,
Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies, quem blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit,
Nam pepulit Varum campo nudataq; fœda
Terga fuga, donec uetuerunt castra cecidit.
Tristia sed postquam superati prælia Vari
Sunt audita iubæ, lætus quod gloria belli

Sit rebus seruata suis, rapit agmina furtim,
Obscurataq; suam per iussa silentia famam,
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri·
Mittitur exigua qui prælia prima lacessat,
Eliciatq; manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator Sabura belli,
Ipse caua regni uires in ualle retentat·
Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis
Ludit, & iratas incerta prouocat umbra,
Obliquansq; caput uanas serpentis in auras
Effusæ tuto comprendit guttura morsu
Letiferam citra saniem, tunc irrita pestis
Exprimitur, faucesq; fluunt pereunte ueneno·
Fraudibus euentum dederat fortuna, feroxq;
Non exploratis occulti uiribus hostis,
Curio nocturnum castris erumpere cogit,
Ignotisq; equitem late descurrere campis·
Ipse sub auroræ primos excedere motus
Signa iubet castris multum, frustraq; rogatus
Vt libycas metuat fraudes, infectaq; semper
Punica bella dolis leti fortuna propinqui
Tradiderat fatis iuuenem, bellumq; trahebat
Authorem ciuile suum, super ardua ducit
Saxa super cautes abrupto limite signa,
Cum procul e summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum, dum colle relicto
Effusam patulis aciem committeret aruis,
Ille fugam credens simulatæ nescius artis,
Vt uictor medios aciem proiecit in agros,
Tunc primum patuere doli, numidæq; fugaces

Vndiq; completis clauserunt montibus agmen,
Obstupuit dux ipse simul, perituraq; turba,
Non timidi petiere fugam, non prælia fortes,
Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu, rigidos uexantia frenos
Ora terens, spargitq; iubas, & subrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.
Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus artus,
Oraq; proiecta squallent arentia lingua,
Pectora rauca gemunt, quæ creber anhelitus urget
Et defecta grauis longe trahit ilia pulsus,
Siccaq; sanguineis durescit spuma lupatis,
Iamq; gradum neq; uerberibus, stimulisq; coacti,
Nec quamuis crebris iussi calcaribus addunt,
Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
Cornipedis rupisse moras, neq; enim impetus illis,
Incursusq; fuit, tantum profertur ad hostes,
Et spatium iaculis oblato uulnere donat.
At uagus Apher, equos ut primum emisit in agmen,
Tunc campi tremuere sono, terraq; soluta
Quantus bistonio torquetur turbine puluis,
Aera nube sua texit, traxitq; tenebras.
Vt uero in pedites fatum miserabile belli
Incubuit, nullo dubii discrimine Martis
Ancipites steterunt casus, sed tempora pugnæ
Mors tenuit, neq; enim licuit procurrere contra,
Et miscere manus, sic undiq; septa iuuentus
Cominus obliquis, & rectis eminus hastis
Obruitur, non uulneribus, nec sanguine solum
Telorum nimbo peritura, at pondere ferri

Ergo acies tantæ paruum ſpiſſantur in orbem,
Ac ſi quis metuens medium correpſit in agmen
Vix impune ſuos inter conuertitur enſes·
Denſaturq; globus quantum pede prima relato
Conſtrinxit gyros acies, non arma mouendi
Iam locus eſt preſſis, ſtipataq; membra teruntur·
Frangitur armatum colliſo pectore pectus,
Non tam læta tulit uictor ſpectacula Maurus,
Quam fortuna dabat, fluuios non ille cruoris,
Membrorumq; uidet lapſum & ferientia terram
Corpora, compreſſum turba ſtetit omne cadauer·
Excitet inuiſas diræ Carthaginis umbras
Inferiis fortuna nouis, ferat iſta cruentus
Hannibal, & pœni tam dira piacula manes,
Romanam ſuperi libyca tellure ruinam
Pompeio prodeſſe nefas, uotiſq; Senatus
Aphrica nos potius uincat ſibi· Curio fuſas
Vt uidit campis acies, & cernere tantas
Permiſit clades compreſſus ſanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut ſperare fugam, ceciditq; in ſtrage ſuorum
Impiger ad letum, & fortis uirtute coacta·
Quid nunc noſtra tibi proſunt turbata, forumq;,
Vnde tribunitia plebeius ſignifer arte.
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atq; ſocer bello concurrere iuſſi?
Ante iaces, quam dira duces pharſalia confert,
Spectandumq; tibi bellum ciuile negatum eſt·
Has urbi miſeræ ueſtro de ſanguine pœnas
Ferre datis, luitis iugulo ſic arma potentes·

Felix Roma quidem, ciuesq; habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quam uindicta placet, libycas en nobile corpus
Pascit aues nullo contectus Curio busto.
At tibi nos, quando non proderit ista silere,
A quibus omne æui senium sua fama repellit,
Digna damus iuuenis meritæ præconia uitæ.
Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma,
Aut cui plus leges deberent recta sequenti,
Perdita tunc urbi nocuerunt sæcula, postquam
Ambitus, & luxus, & opum metuenda facultas
Transuerso mentem dubiam torrente tulerunt,
Momentumq; fuit mutatus Curio rerum,
Gallorum captus spoliis, & cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potens, Mariusq; ferox, & Cinna cruentus,
Cæsareæq; domus series, cui tanta potestas
Concessa est. emere omnes. hic uendidit urbem?

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER QVINTVS·

IC ALTERNA DVCES BELLOrum uulnera paſſos
In macedum terras miſcens aduerſa ſecundis
Seruauit fortuna pares·iam ſparſe hæmo
Bruma niues,gelidoq́; cadens Atlantis olympo,
Inſtabatq́; dies qui dat noua nomina faſtis,
Quiq́; colit primus ducentem tempora Ianum·
Dum tamen emeriti remanet pars ultima iuris
Conſul uterq́; uagos belli per munia patres
Elicit epyrum·peregrina ac ſordida ſedes
Romanos cepit proceres,ſecretaq́: rerum
Hoſpes in extremis audiuit curia tectis,
Nam quis caſtra uocet tot ſtrictas iure ſecures?
Tot faſces?docuit populos uenerabilis ordo,
Non Magni partes,ſed Magnum in partibus eſſe·
Vt primum mœſtum tenuere ſilentia cœtum,
Lentulus excelſa ſublimis ſede profatur·
Indole ſi dignum latia,ſi ſanguine priſco
Robur ineſt animis,non qua tellure coacti,
Quamq́; procul tectis captæ ſedeamus ab urbis,
Cernite,ſed ueſtræ faciem cognoſcite turbæ
Cunctaq́; iuſſuri primum hoc decernite patres,
Quod regnis,populiſq́; liquet nos eſſe Senatum·
Nam uel hyperboreæ plauſtrum glaciale ſub Vſæ,
Vel plaga qua torrens,clauſuſq́; uaporibus axis,

Nec patitur noctes. nec iniquos crescere soles.
Si fortuna ferat, rerum nos summa sequetur,
Imperiumq; comes tarpeia sede perusta
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura solo, mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausaq; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor, omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Hesperiam pensant superi, iacet hostis in undis
Obrutus illyricis, libyes squallentibus aruis.
Curio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortunaq; tantos
Det nobis animos, quantos fugientibus hostem
Causa dabat, nostrum exhausto ius clauditur anno,
Vos quorum finem non est sensura potestas
Consulite in medium patres, Magnumq; iubete
Esse ducem, læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum, patriæq; suumq;
Imposuit, tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honos, pelagiq; potens phœbeia donis
Exornata Rhodos, gelidiq; inculta iuuentus
Taygeti. fama ueteres laudantur Athenæ.
Massiliæq; suæ donatur libera phocis.
Tunc Sadalen, fortemq; Cotin, fidumq; per arma

Deiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ
Collaudant, libyamq; iubent authore Senatu
Sceptifero parere, Iubæ prò tristitia fata.
En tibi non fidæ gentis dignissime regno
Fortunæ Ptolemæe pudor, crimenq; deorum,
Cingere Pellæo pressos diademate crines
Permissum, sæuum in populos puer accipis ensem,
Atq; utinam in populos, donata est regia Lagi,
Accessit Magni iugulus, regnumq; sorori
Ereptum est, socceroq; nefas, iam turba soluto
Arma petit cœtu, quæ cum populiq;, ducesq;
Casibus incertis, & cæca sorte pararent,
Solus in ancipites metuit descendere Martis
Appius euentus, finemq; expromere rerum
Sollicitat superos, multosq; obducta per annos
Delphica fatidici reserat penetralia Phœbi.
Hesperio tantum quantum semotus eoo,
Cardine Parnasus gemino petit æthera colle,
Mons Phœbo, Bromioq; sacer, cui numine mixto
Delphica thebanæ referunt trieterica Bacchæ.
Hoc solum fluctu terras mergente cacumen
Eminuit, pontoq; fuit discrimen, & astris.
Tu quoq; uix summam seductus ab æquore rupem
Extuleras, unoq; iugo Parnase latebas.
Vltor ibi expulsæ premeret cum uiscera partus
Matris adhuc rudibus Pæan Phytona sagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasq; teneret.
Vt uidit Pæan uastos telluris hiatus
Diuinam spirare fidem, uentosq; loquaces
Exhalare solum, sacris se condidit antris,

Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superũ, quod numen ab æthere pressum
Dignatur cæcas inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens, mundiq; futuri
Conscius, ac populis sese proferre paratus,
Contactusq; ferens hominum, magnusq;, potensq;
Siue canit fatum, seu quod iubet ille canendo
Fit fatum? forsan terris inserta regendis
Aere libratum uacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa per antra
Exit, & æthereo trahitur connexa tonanti.
Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis
Soluit, ceu siculus flammis urgentibus ætnam
Vndat apex, campana fremens ceu saxa uaporat
Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus.
Hoc tamen expositum cunctis, nulliq; negatum
Numen, ab humani solum se labe furoris
Vindicat, haud illic tacito mala uota susurro
Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli
Mortales optare uetat, iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus urbes,
Vt Tyriis dedit ille minas impellere belli,
Vt salaminiacum meminit mare, sustulit iras
Telluris sterilis monstrato fine resoluit
Aera tabificum, non ullo sæcula dono
Nostra carent maiore Deum, quam delphica sedes
Quod siluit, postquam reges timuere futura,
Et superos uetuere loqui, nec uoce negata

Cyrrhææ mœrent uates, templiq; fruuntur
Iustitio, nam si qua Deus sub pectora uenit,
Numinis aut pena est mors immatura recepti,
Aut pretium, quippe stimulo, fluctuq; furoris
Compages humana labat, pulsusq; Deorum
Concutiunt fragiles animas· sic tempore longo
Immotos tripodas, uastæq; silentia rupis
Appius hesperii scrutator ad ultima fati
Solicitat, iussus sedes laxare uerendas
Antistes, pauidamq; Deis immittere uatem,
Castalios circum latices, nemorumq; recessus
Phœmonoen errore uagam, curisq; uacantem
Corripuit, cogitq; fores irrumpere templi·
Limine terrifico metuens consistere Phœbas,
Absterrere ducem noscendi ardore futura
Cassa fraude parat· quid spes ait improba ueri
Te Romane trahit? muto Parnasus hiatu
Conticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas
Destituit fauces, mundiq; in deuia uersum
Duxit iter, seu barbarica cum lampade Phyton
Arsit, in immensas cineres abiere cauernas,
Et Phœbi tenuere uiam, seu sponte Deorum
Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri
Carmine longææ uobis commissa Sybyllæ,
Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo·
Virginei patuere doli, fecitq; negatis
Numinibus metus ipse fidem· tum torta priores
Stringit uitta comas, crinesq; in terga solutos
Candida phocaica complectitur infula lauro·

Hærentem, dubiamq́; premens in templa sacerdos
Impulit, illa pauens adyti penetrale remoti
Fatidicum, prima templorum in parte resistit,
Atq; Deum simulans sub pectore ficta quieto
Verba refert, nullo confusæ murmure uocis
Instinctam sacro mentem testata furore,
Haud æque læsura ducem, cui falsa canebat,
Quã tripodas, Phœbiq́; fidem, non rupta trementi
Verba sono, nec uox antri complere capacis
Sufficiens spacium, nulloq́; horrore comarum
Excussæ laurus, immotaq́; culmina templi,
Securumq́; nemus, ueritam se credere Phœbo
Prodiderant, sentit tripodas cessare, furensq́;
Appius, & nobis meritas dabis impia pœnas,
Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,
Deq́; orbis trepidi tanto consulta tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem conterrita uirgo
Confugit ad tripodas, uastisq́; adducta cauernis
Hæsit, & insueto concepit pectore numen,
Quod non exhaustæ per tot iam sæcula rupis
Spiritus ingessit uati, tandemq́; potitus
Pectore Cyrrhæo non unquam plenior artus
Phœbados irrupit Pæan, mentemq́; priorem
Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
Pectore, bacchatur demens aliena per antrum
Colla ferens, uittasq́; Dei, Phœbeaq́; serta
Erectis discussa comis, per inania templi
Ancipiti ceruice rotat, spargitq́; uaganti
Obstantes tripodas, magnoq́; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens, nec uerbere solo

V teris & stimulos, flammasq; in uiscera mergis,
A ccipit & frenos, nec tantum prodere uati
Q uantum scire licet, uenit ætas omnis in unam
C ongeriem, miserumq; premunt tot sæcula pectus,
T anta patet rerum series, atq; omne futurum
N ititur in lucem, uocemq; petentia fata
L uctantur, non prima dies, non ultima mundi,
N on modus oceani, numerus non deerat arenæ·
T alis in euboico uates cumana recessu
I ndignata suum multis seruire furorem
Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
E xcerpsit romana manu, sic plena laborat
P hœmonoe Phœbo, dum te consultor operti
C astalia tellure Dei uix inuenit Appi
I nter fata diu quærens tam magna latentem·
S pumea tunc primum rabies uesana per ora
E ffluit, & gemitus & anhelo clara meatu
M urmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
E xtremæq; sonant domita iam uirgine uoces·
E ffugis ingentes tanti discriminis expers
B ellorum romane minas, solusq; quietem
E uboici uasta lateris conualle tenebis·
C ætera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo·
C ustodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
T uq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
A superis cœlate diem, suprema ruentis
I mperii, cæsosq; duces, & funera regum,
E t tot in hesperio collapsas sanguine gentes
C ur aperire times? an nondum numina tantum
D ecreuere nefas & adhuc dubitantibus astris

Pompeii damnare caput tot fata tenentur,
Vindicis an gladii facinus, pœnasq; furorum,
Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Vt peragat fortuna, taces? tunc pectore uatis
Impactæ cessere fores, exclusaq; templis
Prosiluit, perstat rabies, nec cuncta locuta,
Quem non emisit, superest Deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia cœlo
Lumina, nunc uultu pauido, nunc torua minaci,
Stat nunquam facies, rubor igneus inficit ora,
Liuentesq; genas, nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut timidus boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dumq; a luce sacra qua uidit fata refertur
Ad uulgare iubar, mediæ uenere tenebræ,
Immisit stygiam Pæan in uiscera leten,
Quæ raperet secreta Deum. tunc pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediere futura,
Vixq; refecta cadit, nec te uicinia leti,
Territat ambiguis frustratum sortibus Appi,
Iure sed incerto mundi subsidere regnum,
Chalcidos euboicæ uana spe rapte parabas,
Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
Excepta quis morte potest? secreta tenebis
Littoris euboici memorando condite busto,
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tumidis infesta colit qua numina Rhãnis,
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus,

E uripusq́; trahit cursum mutantibus undis
C halcidicas puppes ad iniquam classibus Aulim·
I nterea domitis Cæsar remeabat iberis
V ictrices Aquilas alium laturus in orbem,
C um prope fatorum tantos per prospera cursus
A uertere Dei, nullo nam Marte sub actus
I ntra castrorum timuit tentoria ductor
P erdere successus scelerum, cum pené fideles
P er tot bella manus satiatæ sanguine tandem
D estituere ducem, seu mœsto classica Paulum
I ntermissa sono, claususq́; & frigidus ensis
E xpulerat belli furias, seu præmia miles
D um maiora petit, damnat causamq́;, ducemq́;,
E t scelere imbutos etiam nunc uendicat enses·
H aud magis expertus discrimine Cæsar in ullo est,
Q uam non e stabili, tremulo sed culmine cuncta
D espiceret, staretq́; super titubantia fultus,
T ot raptis truncus manibus, gladioq́; relictas
P ené suo, qui tot gentes in bella trahebat ·
S cit non esse ducis, strictos sed militis enses·
N on pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
I ra latens, nam quæ dubias confringere mentes
Clausa solet· dum quisq; pauet, quibus ipse timori est,
S eq́; putat solum regnorum iniusta grauari
H aud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax
T urba suos· quicquid multis peccatur, inultum est·
E ffudere minas· liceat discedere Cæsar
A rabiæ scelerum· quæris, terraq́; mariq́;
H is ferrum iugulis, animasq́; effundere uiles
Q uolibet hoste paras, partem tibi gallia nostri

Eripuit, partem duris Hispania bellis,
Pars iacet hesperia, totoq; exercitus orbe
Te uincente perit terris fudisse cruorem
Quid iuuat arctois Rhodano, Rhenoq; subactis?
Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorum?
Imus in omne nefas manibus, ferroq; nocentes,
Paupertate pii, finis quis quæritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? iam respice canos,
Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.
Vsus abit uitæ. bellis consumpsimus æuum.
Ad mortem dimitte senes. en improba uota,
Non duro liceat morientia cespite membra
Ponere, non anima galeam fugiente ferire,
Atq; oculos morti clausuram quærere dextram.
Coniugis illabi lachrymis, uniq; paratum
Scire rogum, liceat morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid uelut ignaros ad quæ portenta paremur
Spe trahis? usq; adeo soli ciuilibus armis
Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si nondum comperit istas
Omnia posse manus, nec fas nec uincula iuris
Hoc audere uetant. Rheni mihi Cæsar in undis
Dux erat, hic socius. Facinus quos inquinat, æquat.
Adde quod ingrato meritorum iudice uirtus
Nostra perit, quicquid gerimus, fortuna uocatur.
Nos fatum sciat esse suum, licet omne deorum
Obsequium speres, irato milite Cæsar

Pax erit, hæc fatus totis discurrere castris
Cœperat, infestoq; ducem deposcere uultu·
Sic eat o superi, quando pietasq;, fidesq;
Destituunt, moresq; malos sperare relictum est,
Finem ciuili faciat discordia bello·
Quem non ille ducem potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar,
Fortunamq; suam per summa pericula gaudens
Exercere uenit, nec, dum desæuiat ira,
Expectet, medios properat tentare furores·
Non illis urbes, spoliandaq; templa negasset,
Tarpeiamq; Iouis sedem, matresq; Senatus,
Passurasq; infanda nurus, uult omnia Cæsar
A se sæua peti· uult præmia Martis amari,
Militis indomiti tantum mens sana timetur·
Non pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
Iam manibus damnata tuis· hos ante pigebit
Sanguinis, his ferri graue ius erit, ipse per omne
Fasq;, nefasq; rues? lassare, & disce sine armis
Posse pati, liceat scelerum tibi ponere finem·
Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?
Bellum te ciuile fugit· Stetit agere fulti
Cespitis intrepidus uultu, meruitq; timeri
Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur,
Qui modo in absentem uultu, dextraq; furebas
Miles, habes nudum, promptumq; ad uulnera pectus,
Hinc fuge, si belli finis placet ense relicto·
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus,
Ac ducis inuicti rebus lassata secundis·

Vadite, meq; meis ad bella relinquite fatis,
Inuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis
Tot reddet fortuna uiros, quot tela uacabunt,
Anne fugam Magni tanta cum classe sequuntur
Hesperiæ gentes, nobis uictoria turbam
Non dabit, impulsi tantum quæ præmia belli
Auferat, & uestri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur uulnere currus?
Vos despecta senes, exhaustaq; sanguine turba
Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.
Cæsaris an cursus uestræ sentire putatis
Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur
Flumina, quos miscent pelago, subducere fontes,
Non magis ablatis unquam descenderet æquor,
Quam nunc crescit aquis. an uos momenta putatis
Vlla dedisse mihi? nunquam sic cura deorum
Se premit, ut uestræ morti, uestræq; saluti
Fata uacent. Procerum motus hæc cuncta sequuntur.
Humanum paucis uiuit genus, orbis iberi
Horror, & arctoi nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce. fortis in armis
Cæsareis Labienus erat, nunc transfuga uilis
Cum duce prælato terras, atq; æquora lustrat.
Nec melior mihi uestra fides, si bella nec hoste,
Nec duce me geritis, quisquis mea signa relinquit,
Nec Pompeianis tradit sua partibus arma,
Hic nunquam uult esse meus, sunt ista profecto
Curæ castra Deis, qui me committere tantis
Non nisi mutato uoluerunt milite bellis.
Heu quantum fortuna humeris iam pondere fessis

A molitur onus, ſperantes omnia dextras
E xarmare datur, quibus hic non ſufficit orbis·
I am certe mihi bella geram· diſcedite caſtris,
T radite noſtra uiris ignaui ſigna quirites·
A t paucos, quibus hæc rabies authoribus arſit,
N on Cæſar, ſed pœna tenet· procumbite terra,
I nfidumq; caput, feriendaq; tendite colla·
E t tu, quo ſolo ſtabunt iam robore caſtra
T yro rudis, ſpecta pœnas, & diſce ferire,
D iſce mori· tremuit ſæua ſub uoce minantis
V ulgus iners, unumq; caput tam magna iuuentus
P riuatum factura timet, uelut enſibus ipſis
I mperet inuito moturus milite ferrum·
I pſe pauet ne tela ſibi, dextræq; negentur
A d ſcelus hoc Cæſar, uicit patientia ſæui
S pem ducis, & iugulos, non tantum præſtitit enſes·
N il magis aſſuetas ſceleri quam perdere mentes,
A tq; perire timet· tam diri fœderis ictu
P arta quies, pœnaq; redit placata iuuentus·
B runduſium decimis iubet hanc attingere caſtris,
E t cunctas reuocare rates, quas auius Hydrus,
A ntiquusq; Taras, ſecretaq; littora Leucæ,
Q uas recipit Salpina palus, & ſubdita Sipus
M ontibus, auſoniam qua torquens frugifer oram
D almatico boreæ, calabroq; obnoxius auſtro
A ppulus adriacas exit Garganus in undas·
I pſe petit trepidam tutus ſine milite Romam
I am doctam ſeruire togæ, populoq; precanti
S cilicet indulgens ſummum dictator honorem
C ontigit, & lætos fecit ſe conſule faſtos·

Namq; omnes uoces per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua sibi ne ferri ius ullum Cæsar abesset,
Ausonias uoluit gladiis miscere secures,
Addidit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperii rapiens. signauit tempora digna
Mœsta nota. nam quo melius Pharsalicus annus
Consule notus erit? fingit solemnia campus,
Et non admissæ dirimit suffragia plebis,
Decantatq; tribus, & uana uersat in urna,
Nec cœlum seruare licet, tonat augure surdo,
Et lætæ iurantur aues bubone sinistro.
Inde perit primum quondam uenaranda potestas
Iuris inops, careat tantum ne nomine tempus,
Menstruus infastos distinguit sæcula consul.
Nec non Iliacæ numen quod præsidet Albæ
Haud meritum latio solennia sacra subacto,
Vidit flammifera confectas nocte latinas.
Inde rapit cursus, & quæ piger appulus arua
Deseruit rastris, & inerti tradidit herbæ,
Ocior & cœli flammis, & tygride fœta.
Transcurrit, curuiq; tenens minoia tecta
Brundusii, clausas uentis brumalibus undas
Inuenit, & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci uisum est rapiendi tempora belli
In segnes hæsisse moras, portuq; teneri,
Dum pateat tutum uel non felicibus æquor,
Expertes animos pelagi sic robore complet,
Fortius hyberni flatus, cœlumq;, fretumq;
Cum cœpere, tenent, quam quos incumbere certos

P erfida nubiferi uetat inconstantia ueris·
N ec maris anfractus, lustrandaq; littora nobis,
S ed recti fluctus, soloq; aquilone secandi·
H ic utinam summi curuet Carchesia mali
I ncumbatq; furens, & graia ad mœnia perflet,
N e Pompeiani phæacum e littore toto
L anguida iactatis comprendant carbasa remis,
R umpite, quæ retinent felices uincula proras·
I amdudum nubes, & sæuas perdimus undas·
S ydera prima poli Phœbo labente sub undas
E xierant, & luna suas iam fecerat umbras,
C um pariter soluere rates, totosq; rudentes
L axauere sinus, & flexo nauita cornu
O bliquat leuo pede carbasa, summaq; pandens
S uppara uelorum perituras colligit auras·
V t primum leuior propellere lintea uentus
I ncipit, exiguumq; timent, mox reddita malo
I n mediam cecidere ratem, terraq; relicta
N on ualet ipsa sequi puppes quæ uexerat aura·
A equora lenta iacent alto torpore ligata·
P igrius immotis hæsere paludibus undæ·
S ic stat iners scythicas astringens bosporus undas,
C um glacie retinente fretum non impulit Ister
I mmensumq;, gelu tegitur mare· comprimit unda,
D eprændit quascunq; rates, nec peruia uelis
A equora frangit eques, fluctuq; latente sonantem
O rbita migrantis scindit mæotica Bessi·
S æua quies pelagi, mæstoq; ignaua profundo
S tagna iacentis aquæ ueluti deserta rigente
A equora natura cessant, pontusq; uetustas

60

Oblitus seruare uices, non commeat æstu,
Non horrore tremit, non solis imagine uibrat
Casibus inmumeris, fixæ patuere carinæ.
Illinc infestæ classes, & inertia tonsis
Aequora moturæ, grauis hinc langore profundi
Obsessis uentura fames, noua uota timori
Sunt inuenta nouo, fluctus, nimiasq; precari
Ventorum uires, dum se torpentibus unda
Excutiat stagnis, & sit mare, nubila nusquam,
Vndarumq; minæ, cœlo languente, fretoq;
Naufragi spes omnis abit, sed nocte fugata
Læsum nube diem iubar extulit, imaq; sensum
Concussit pelagi, mouitq; ceraunia nautis,
Inde rapi cœpere rates, atq; æquora classem
Curua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo
Lapsa palestinas uncis confixit arenas.
Prima duces uidit iunctis consistere castris
Tellus, quam uolucer Genusus, quam mollior Apsus
Circueunt ripis, Apso gestare carinas
Causa palus, leni quam fallens egerit unda.
At Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutæ
Præcipitant, neuter longo se gurgite lassat,
Sed minimum terræ uicino littore nouit.
Hoc fortuna loco tantæ duo nomina famæ
Composuit, miseriq; fuit spes irrita mundi
Posse duces parua campi statione direptos
Admotum damnare nefas, nam cernere uultus,
Et uoces audire datur, multosq; per annos
Dilectus tibi Magne socer, post pignora tanta
Sanguinis infausti sobolem, mortemq; nepotis

Te nisi niliacā propius non uidit arena·
Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem
Ferre moras scelerum partes iusse relictæ·
Ductor erat cunctis audax Antonius armis
Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello,
Illum sæpe minis Cæsar, precibusq; morantem
Euocat·o mundi tantorum causa malorum,
Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu
Acta meo, summam rapti per prospera belli
Te poscit fortuna manum, non rupta uadosis
Syrtibus incerto libye nos diuidit æstu?
Nunquid in experto tua credimus arma profundo?
Inq; nouos traheris casus? ignaue uenire
Te Cæsar, non ire iubet·prior ipse per hostes
Percussi medias alieni iuris arenas·
Tu mea castra times, pereuntia tempora fati
Conqueror, inuentos impendo uota, fretumq;,
Ne retine dubium cupientes ire per æquor,
Si bene nota mihi est, ad Cæsaris arma iuuentus
Naufragio uenisse uolet, iam uoce doloris
Vtendum est, non ex æquo diuisimus orbem,
Epyrum, Cæsarq; tenet, totusq; Senatus,
Ausoniam tu solus habes, his terq; quaterq;
Vocibus excitum postquam cessare uidebat,
Dum se deesse Deis, at non sibi numina credit,
Sponte per incertas audet tentare tenebras·
Quod iussi timuere fretum, temeraria prono
Expertus cessisse deo, fluctusq; uerendos
Classibus, exigua sperat superare carina·
Soluerat armorum fessas nox languida curas

Parua quies miseris, in quorum pectora somno
Dat uires fortuna minor. iam castra silebant,
Tertia iam uigiles commouerat hora secundos,
Cæsar sollicito per uasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat, cunctisq; relictis
Sola placet fortuna comes, tentoria postquam
Egressus uigilum, somno cedentia membra
Transiluit questus tacite quod fallere posset.
Littora curua legit, primisq; inuenit in undis
Rupibus exesis hærentem fune carinam.
Rectorem, dominumq; ratis secura tenebat
Haud procul inde domus non ullo robore fulta,
Sed sterili iunco, cannaq; intexta palustri,
Et latus inuersa nudum munita phaselo.
Hæc Cæsar bis terq; manu quassantia tectum
Limina commouit, molli consurgit Amyclas,
Quē dabat alga, toro, quisnā mea naufragus inquit
Tecta petit? aut quem nostræ fortuna coegit
Auxilium sperare casæ? sic fatus ab alto
Aggere iam tepidæ sublato fune fauillæ
Scintillam tenuem commotos pauit in ignes,
Securus belli prædam ciuilibus armis
Scit non esse casam. o uitæ tuta facultas
Pauperis, angustiq; lares, o munera nondum
Intellecta Deum. quibus hoc contingere templis,
Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
Cæsarea pulsante manu? tum poste recluso
Dux ait, expecta uotis maiora modestis,
Spesq; tuas laxa iuuenis, si iussa secutus,
Me uehis hesperiam, non ultra cuncta carinæ

Debebis, manibusq́; inopem duxisse senectam·
Ne cessa præbere Deo tua fata uolenti
Angustos opibus subitis implere penates·
Sic fatur, quanquam plebeio tectus amictu,
Indocilis priuata loqui· tum pauper Amyclas
Multa quidem prohibent nocturno credere ponto,
Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,
Concordesq́; tulit radios, notum altera phœbi,
Altera pars borream diducta luce uocabat,
Orbe quoq; exhaustus medio, languensq́; recessit,
Spectantes oculos infirmo lumine passus,
Lunaq́; non gracili surrexit lucida cornu,
Aut orbis medii puros exesa recessus,
Nec duxit recto tenuata acumina cornu,
Ventorumq́; nota rubuit, tum lurida pallens
Ora tulit uultu sub nubem tristis ituro,
Sed mihi nec motus nemorum, nec littoris ictus,
Nec placet incertus qui prouocat æquora delphin,
Aut siccum quod mergus amat, quodq́; ausa uolare
Ardea sublimis pennæ confisa natanti,
Quodq́; caput spergens undis uelut occupet imbrem,
Instabili gressu metitur littora cornix·
Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
Haud dubitem præbere manus uel littora tangam
Iussa, uel hoc potius pelagus flatusq́; negabunt·
Hæc fatus, soluensq́; ratem dat carbasa uentis,
Ad quorum motus non solum lapsa per altum
Aera dispersos traxere cadentia sulcos
Sydera, sed summis etiam quæ fixa tenentur
Astra polis sunt uisa quati, niger inficit horror

Terga maris, longo per multa uolumina tractu
Aeſtuat unda minax, flatuſq; incerta futuri
Turbida teſtantur conceptos æquora uentos.
Tunc rector trepidæ fatur ratis, aſpice ſæuum
Quãta paret pelagus, zephyrus ne intendat, an eurus
Incertum eſt, puppim dubius ferit undiq; pontus,
Nubibus, & cælo notus eſt, ſi murmura ponti
Conſulimus, ueniet Cori in mare, gurgite tanto
Nec ratis heſperias tanget, nec naufragus oras.
Deſperare uiam, & uetitos conuertere curſus
Sola ſalus, liceat uexata littora puppe
Prendere, ne longe nimium ſit proxima tellus.
Fiſus cuncta ſibi ceſſura pericula Cæſar,
Sperne minas inquit pelagi, uentoq; furenti
Trade ſinum, Italiam ſi cælo authore recuſas,
Me pete, ſola tibi cauſa, hæc eſt iuſta timoris,
Vectorem non noſſe tuum, quem numina nunquam
Deſtituunt, de quo male tunc fortuna meretur,
Cum poſt uota uenit, medias prorumpe procellas
Tutella ſecure mea. cæli iſte, fretiq;
Non puppis noſtræ labor eſt, hanc Cæſare preſſam
A fluctu defendet onus, nec longa furori
Ventorum ſæuo dabitur mora, proderit undis
Iſta ratis, nec flecte manus, fuge proxima uelis
Littora, tunc calabro portu te crede potitum,
Cum iam non poterit puppi, noſtræq; ſaluti
Altera terra dari, quid tanta ſtrage paretur
Ignoras, quærit pelagi, cæliq; tumultu
Quid præſtet fortuna mihi. non plura locuto
Auulſit laceros percuſſa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemq; super uolitantia malum
Vela tulit, sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto concita pericula mundo.
Primus ab oceano caput exeris atlantico
Core mouens aestus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit gelidus borreas, pelagusq; retundit,
Et dubium pendet uento cui pareat aequor,
Sed scythici uicit rabies aquilonis, & undas
Torsit, & abstrusas penitus uada fecit arenas,
Nec perfert pontum borreas ad saxa, suumq;
In fluctus cori frangit mare, motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis,
Non euri cessasse minas, non imbribus atrum
Aeolii iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas uiolento turbine terras,
Sic Pelagus mansisse loco, nam parua procellis
Aequora rapta ferunt, aegaeas transit in undas
Tyrrhenum, sonat ionio uagus Adria ponto.
Ah quoties frustra pulsatos aequore montes
Obruit illa dies, quam celsa cacumina pessum
Tellus uicta dedit, non ullo littore surgunt
Tam ualidi fluctus, alioq; ex orbe uoluti
A magno uenere mari, mundumq; coercens
Monstriferos agit unda sinus sic rector olympi
Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen
Adiuuit, regnoq; accessit terra secundo,
Cum mare conuoluit gentes, cum littora Tethys
Noluit ulla pati coelo contenta teneri.

Tunc quoq; tanta maris moles creuisset in astra,
Ni superum rector pressisset nubibus undas.
Non cœli nox illa fuit, latet obsitus aer
Infernæ pallore domus, nimbisq; grauatus
Deprimitur, fluctusq; in nubibus accipit imbrem,
Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
Clara, sed obscurum nimbosus dissilit aer.
Tunc superum conuexa tremunt, atq; arduus axis
Insonuit, motaq; poli compage laborant.
Extimuit natura chaos, rupisse uidentur
Concordes elementa moras, rursusq; redire
Nox manes mixtura Deis, spes unā salutis
Quod tanta mundi nondum periere ruina.
Quantum leucadio placidus de uertice pontus
Despicitur, tantum nautæ uidere trementes
Fluctibus e summis præceps mare, cunq; tumentes
Rursus hiant undæ, uix eminet æquore malus,
Nubila tanguntur uelis, & terra carina,
Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
Exhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus unda est.
Artis opem uicere metus, nescitq; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia ponti
Succurrit miseris, fluctusq; euertere puppim
Non ualet in fluctus, uictum latus unda repellens
Erigit, atq; omni surgit ratis ardua uento.
Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ
Thessaliæ saxosa pauent, oræq; malignos
Ambraciæ portus, scopulosa Ceraunia nautæ
Summa timent. credit iam digna pericula Cæsar
Fatis esse suis, tantus ne euertere dixit

Me superis labor est? parua quem puppe sedentem
Tam magno petiere mari? si gloria leti
Est pelago donata mei, bellisq; negamur,
Intrepidus quamcunq; datis mihi numina mortem
Accipiam, licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctoas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, uidit Magnum mihi Roma secundum.
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos,
Nulla meis aberit titulis romana potestas,
Nesciet hoc quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia uotorum es, me quamuis plenus honorum
Et dictator eam stygias, & consul ad umbras,
Priuatum fortuna mori, mihi funere nullo
Est opus. o superi lacerum retinete cadauer
Fluctibus in mediis, desint mihi busta, rogusq;
Dum metuar semper, terraq; expecter ab omnis
Hæc fatum decimus dictu mirabile fluctus
Inualida cum puppe leuat, nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit unda,
Scruposisq; angusta uacant ubi littora saxis
Imposuit terræ, pariter tot regna, tot urbes,
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.
Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua,
Quam tacita sua castra fuga, comitesq; fefellit.
Circunfusa duci fleuit, gemitusq; suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis,
Quo te dure tulit uirtus temeraria Cæsar?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?

Cum tot in hac anima populorum uita, salusq;
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Saeuitia est uoluisse mori, nullus ne tuorum
Emeruit comitum fatis non posse superstes
Esse tuis? cum te raperet mare corpora segnis
Nostra sopor tenuit, pudet heu tibi causa petendae
Haec fuit hesperiae, uisum est committere quenquam
Tam saeuo crudele mari. sors ultima rerum
In dubios casus, & prona pericula mortis
Praecipitare solet, mundi iam summa tenentem
Permisisse mari, tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq;
Fortunae, quod te nostris impegit arenis.
Hi ne usus placuere Deum, non rector ut orbis
Nec dominus rerum, sed felix naufragus esses?
Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq; tumentes
Composuit pelagus uentis patientibus undas.
Nec non hesperii lassatum fluctibus aequor
Vt uidere duces, purumq; insurgere coelo
Fracturum pelagus borean, soluere carinas
Quas uentus, doctaeq; pari moderamine dextrae
Permixtas habuere diu, latumq; per aequor
Vt terrestre coit consertis puppibus agmen,
Sed nox saeua modum uenti, ueliq; tenorem
Eripuit nautis, excussitq; ordine puppes.
Strimona sic gelidum bruma pellente relinquunt
Poturae te Nile grues, primoq; uolatu
Effingunt uarias casu monstrante figuras,
Mox ubi percussit densas notus altior alas,
Confusos

Confusos temere immixtæ glomerantur in orbes,
Et turbata perit dispersis littera pennis.
Cum primum redeunte die uiolentior aer
Puppibus incubuit Phœbeo concitus ortu,
Prætereunt frustra tentati littora Lissi,
Nymphæumq; tenent, nudas aquilonibus undas
Succedens Borreæ iam portum fecerat auster.
Vndiq; collatis in robur Cæsaris armis
Summa uidens duri Magnus discrimina Martis
Iam castris instare suis, se ponere tutum,
Coniugi decreuit onus, Lesboq; remota
Te procul a sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantum mentes dominatur in æquas
Iusta Venus, dubium, trepidumq; ad prælia Magne
Te quoq; fecit amor, quod nolles stare sub ictu
Fortunæ, quo mundus erat, romanaq; fata
Coniunx sola fuit, mentem iam uerba paratam
Destituunt, blandæq; iuuat uentura trahentem
Indulgere moræ, tempus sub ducere fatis.
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis
Pectus, & auersi petit oscula grata mariti,
Humentes mirata genas, perculsaq; cæco
Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.
Ille gemens non nunc uita mihi dulcior inquit,
Cum tædet uitæ, læto sed tempore coniunx,
Venit mœsta dies, & quam, nimiumq;, parumq;
Distulimus. iam totus adest in prælia Cæsar,
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negaui

I am mihi,non longos a me patiere recessus.
Præcipites aderunt casus,properante ruina
S umma cadunt,satis est audisse pericula Magni,
M eq; tuus decepit amor,ciuilia bella
S i spectare potes,nam me iam Marte parato
S ecuros cepisse pudet cum coniuge somnos,
E q; tuo miserum quatiunt cum classica mundum
S urrexisse sinu,uereor ciuilibus armis
P ompeium nullo tristem committere damno.
T utior interea populis,& tutior omni
R ege late,positamq; procul fortuna mariti
N on tota te mole premat,si numina nostras
I mpulerint acies,maneat pars optima Magni,
S itq; mihi,si fata premant,uictorq; cruentus,
Q uo fugisse uelim.uix tantum infirma dolorem
C epit,& attonito cesserunt pectore sensus.
T andem ut uox mœstas potuit proferre querelas,
N il mihi de fatis thalami,superisq; relictum est
M agne queri,nostros non rumpit funus amores,
N ec diri fax summa rogi,sed sorte frequenti,
P lebeaq; nimis careo dimissa marito.
H ostis ad aduentum rumpamus fœdera tædæ,
P lacemus socerum,sic est tibi cognita Magne
N ostra fides?credis ne aliquid mihi tutius esse,
Q uam tibi?non ne olim casu pendemus ab uno?
F ulminibus me sæue iubes,tantæq; ruinæ
A bsentem præstare caput?secura uidetur
S ors tibi,cum facias etiam nunc uota perisse,
V t nolim seruire malis,sed morte parata
T e sequar ad manes,feriat dum mœsta remotas

Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
Adde quod assuescis fatis, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces, ignosce fatenti
Posse pati timeo, quod si sunt uota, deisq;
Audior, euentus rerum sciet ultima coniunx.
Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
Et puppim quæ fata ferat tam læta, timebo,
Nec soluent audita metus mihi prospera belli,
Cum uacuis proiecta locis, a Cæsare possim
Vel fugiente capi, notescent littora clari
Nominis exilio, positaq; ibi coniunge Magni
Quis mitylenæas poterit nescire latebras?
Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
Quolibet infaustam potius deflecte carinam,
Littoribus quærere meis. sic fata relictis
Exiluit stratis amens, tormentaq; nulla
Vult differre mora, non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla tenere,
Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Præcipitantq; suos luctus, neuterq; recedens
Substinuit dixisse uale, uitamq; per omnem
Nulla fuit tam molesta dies, nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infelix, manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
Littoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
Non sic infelix patriam, portusq; reliquit
Hisperios, sæui premerent cum Cæsaris arma,
Fida comes Magni uadit duce sola relicto,

Pompeiumq́; fugit. quæ nox ſibi proxima uenit
In ſomnis uiduo tum primum frigida lecto,
Atq; inſueta quies uni, nudumq́; marito
Non hærente latus, ſomno quàm ſæpe grauata
Deceptis uacuum manibus complexa cubile eſt,
Atq; oblita fugæ quæſiuit nocte maritum.
Nam quamuis flamma tectas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa tori, caruiſſe timebat
Pompeio, ſed non ſuperi tam læta parabant.
Inſtabat, miſeræ Magnum quæ redderet hora.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI. LIBER SEXTVS.

POSTQVAM CASTRA DVces pugnæ iam mente propinqui
Impoſuere iugis, admotaq́; comminus arma,
Parq́; ſuum uidere Dei, capere omnia Cæſar
Mœnia graiorum ſpernit, Martemq́; ſecundum
Iam niſi de genero fatis debere recuſat.
Funeſtam mundo uotis petit omnibus horam,
In caſum quæ cuncta ferat, placet alea fati
Alterutrum merſura caput, ter collibus omnes
Explicuit turmas, & ſigna minantia pugnam,
Teſtatus nunquam latiæ ſe deeſſe ruinæ.
Vt uidet ad nullos exciri poſſe tumultus
In pugnam generum, ſed clauſo fidere uallo,

Signa mouet,tectusq̃; uia dumoſa per arua
Dyrrhachia præceps rapiendas tendit ad arces·
Hoc iter æquoreo præcipit limite Magnus,
Quemq̃; uocat collem Taulantius incola Petram,
Inſedit caſtris,epyreaq̃; mœnia ſeruat
Defendens tutam uel ſolis turribus urbem·
Non opus hanc ueterum,nec moles ſtructa tuetur,
Humanusq̃; labor facilis,licet ardua tollat,
Cedere uel bellis,uel cuncta mouentibus annis,
Sed munimen habet nullo quaſſabile ferro,
Naturam,ſedemq̃; loci· nam clauſa profundo
Vndiq; præcipiti,ſcopulisq̃; uomentibus æquor
Exiguo debet,quod non eſt inſula,colli·
Terribiles ratibus ſuſtentant mœnia cautes,
Ioniumq̃; furens rapido cum tollitur auſtro
Templa,domosq̃; quatit,ſpumatq̃; in culmina põtus·
Hic auidam belli rapuit ſpes improba mentem
Cæſaris,ut uaſtis diffuſum collibus hoſtem
Cingeret ignarum ducto procul aggere ualli·
Metitur terras oculis,nec cæſpite tantum
Contentus fragili·ſubitos attollere muros,
Ingentes cautes,auulſaq̃; ſaxa metallis,
Graiorumq̃; domos,direptaq̃; mœnia tranſfert·
Extruitur,quod non aries impellere ſæuus,
Quod non ulla queat uiolenti machina belli·
Franguntur montes,planumq̃; per ardua Cæſar
Ducit opus,pandit foſſas,turritaq̃; ſummis
Diſponit caſtella iugis,magnoq̃; recurſu
Amplexus fines,ſaltus,nemoroſaq̃; Teſqua
Et ſiluas,uaſtaq̃; feras indagine claudit·

Non desunt campi, non desunt pabula Magno,
Castraq; Cæsareo circundatus aggere mutat.
Flumina tot cursus illic exorta fatigant,
Illic mersa suos, operumq; ut summa reuisat,
Defessus Cæsar mediis intermanet agris.
Nunc uetus iliacos attolat fabula muros,
Adscribatq; Deis. fragili circundata testa
Mœnia mirentur refugi Babylonia Parthi.
En quantum Tygris, quantum celer ambit Orontes,
Assyriis quantum populis telluris eoæ
Sufficit in regno, subitum, belliq; tumultu
Raptum clausit opus, tanti periere labores,
Tot potuere manus adiungere Sexton Abydo,
Ingestoq; solo phryxeum elidere pontum,
Aut Pelopis latis Ephyren abrumpere regnis,
Et ratibus longæ flexus donare Maleæ,
Aut aliquem mundi quamuis natura negasset
In melius mutare locum. coit area belli,
Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis.
Hic & thessalicæ clades, libycæq; tenentur,
Aestuat angusta rabies ciuilis arena.
Prima quidem surgens operum structura fefellit
Pompeium ueluti mediæ, qui tutus in aruis
Siciniæ rabidum nescit latrare Pelorum,
Aut uaga cum Tethys, rutupinaq; littora feruent
Vnda caledonios fallit turbata Britannos.
Vt primum terras septas uidet aggere uasto,
Ipse quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
Laxet & effuso claudentem milite tendat,

At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
Parua mycenææ quantum sacrata Dianæ
Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma,
Quóq; modo Romæ præ lapsus mœnia Tybris
In mare descendit, si nusquam torqueat amnem·
Classica nulla sonant, iniussáq; tela uagantur,
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto·
Maior cura duces miscendis abstrahit armis
Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terræ,
Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis
Vngula frondentem discussit cornea campum·
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
Aduectos cum plena ferant præsepia culmos,
Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,
Et tremulo medios abrumpit poplite gyros·
Corpora tum soluit tabes, & digerit artus,
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis
Obscuram in nubem, tali spiramine Nessus
Emittit stygium nebulosis aera saxis,
Antráq; letiferi rabiem Typhonis anhelant·
Inde labant populi, cœlóq; paratior unda
Omne pati uirus durauit uiscera cœno·
Iam riget atra cutis, distentáq; lumina rumpit,
Igneáq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessúmq; caput se ferre recusat·
Iam magis, atq; magis præceps agit omnia fatum,
Nec medii dirimunt morbi, uitamq;, necemq;,
Sed langor cum morte uenit, turbáq; cadentum
Aucta lues, dum mixta iacent incondita uiuis
Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

Spargere funus erat, tamen hos minuere labores
A tergo pelagus, pulsusq́: aquilonibus aer,
Littoraq́;, & plenæ peregrina messe carinæ.
At liber terræ spatiosis collibus hostis
Aere non pigro, nec inertibus angitur undis,
Sed patitur sæuam ueluti circundatus arcta
Obsidione famem, nondum surgentibus altam
In segetem culmis, cernit miserabile uulgus
In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
Et morsu spoliare nemus, letumq́; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas,
Quæ mollire querunt flamma, quæ frangere morsu,
Quæq́; per abrasas utero dimittere fauces,
Plurimaq́; humanis ante hac incognita mensis
Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem.
Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio, cunctasq́; sibi permittere terras,
Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,
Et raptum furto soceri cessantibus armis
Dedignatur iter, latis exire ruinis
Quærit, & impulso turres confringere uallo,
Perq́; omneis gladios, & qua uia cæde paranda est.
Oportuna tamen ualli pars uisa propinqui,
Quam Minuci castella uocant, & confraga densis
Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo
Proditus agmen agit, subitusq́; ad mœnia uenit.
Tot simul e campis latiæ fulsere uolucres,
Tot cecinere tubæ, ne quid uictoria ferro
Deberet, pauor attonitos confecerat hostes,
Quod solum ualuit uirtus, iacuere perempti,

Debuerant quo ſtare loco,qui uulnera ferrent,
Iam deerant,nimbusq; ferens tot tela peribat,
Tum piceos uoluunt immiſſæ lampadis ignes,
Tum quaſſæ nutant turres,lapſumq; minantur.
Roboris impacti crebros gemit ager ad ictus.
Iam Pompeianæ celſi ſuper ardua ualli
Exierant Aquilæ,iam mundi iura patebant.
Quem non mille ſimul turmis,nec Cæſare toto
Auferret fortuna locum,uictoribus unus
Eripuit,uetuitq; capi,ſeq; arma tenente,
Ac nondum ſtrato Magnum uiciſſe negauit.
Scæua uiro nomen,caſtrorum in plebe merebat
Ante feras Rhodani gentes·ibi ſanguine multo
Promotus latiam longo gerit ordine uitem.
Pronus ad omne nefas,& qui neſciret in armis,
Quam magnum uirtus crimen ciuilibus eſſet.
Hic ubi quærentes ſocios iam Marte relicto
Tuta fugæ cernit,quo uos pauor inquit abegit
Impius,& cunctis ignotus Cæſaris armis,
O famuli turpes,ſeruum pecus,abſq; cruore
Terga datis morti?cumulo uos deeſſe uirorum
Non pudet?& buſtis,interq; cadauera quæris?
Non ira ſaltem iuuenes pietate remota
Stabitis?e cunctis per quos erumperet hoſtis
Nos ſumus electi·non paruo ſanguine Magni
Iſta dies ierit,peterem felicior umbras
Cæſaris in uultu,teſtem hunc fortuna negauit,
Pompeio laudante cadam,confringite tela
Pectoris incurſu,iugulisq; retundite ferrum,
Iam longinqua petit puluis,ſonitusq; ruinæ,
Securasq; fragor concuſſit Cæſaris aures.

Vicimus o ſocii,ueniet qui uendicet arces,
Dum morimur·mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo ſuccendunt claſſica cantu,
Mirantesq́;uirum,atq́; auidi ſpectare,ſequuntur
Scituri iuuenes,numero deprenſa,locoq́;
An pluſquam mortem uirtus daret,ille ruenti
Aggere conſiſtit,primumq́; cadauera plenis
Turribus euoluit,ſubeuntesq́; obruit hoſtes
Corporibus,totæq́; uiro dant tela ruinæ,
Roboraq́;,& moles hoſti,ſeq́; ipſe minatur.
Nunc ſude,nunc duro contraria pectora conto
Detrudit muris,& ualli ſumma tenentes
Amputat enſe manus,caput obterit,oſſaq́; ſaxo,
Ac male defenſum fragili compage cerebrum
Diſſipat.alterius flamma,crinesq́;,genasq́;
Succendit,ſtrident oculis ardentibus ignes.
Vt primum cumulo creſcente cadauera murum
Admouere ſolo,non ſegnior extulit illum
Saltus,& in medias iecit ſuper arma cateruas,
Quam per ſumma rapit celerem uenabula pardum.
Tunc denſos inter cuneos compreſſus,& omni
Vallatus bello uincit,quem reſpicit hoſtem
Iamq́; hebes,& craſſo non aſperſanguine mucro
Percuſſum Scæuæ frangit,non uulnerat,hoſtem.
Perdidit enſis opus,frangit ſine uulnere membra.
Illum tota petit moles,illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus,non lancea felix,
Parq́; nouum fortuna udiet concurrere bellum
Atq; uirum,fortis crebris ſonat ictibus umbo,
Et galeæ fragmenta cauæ compreſſa perurunt

Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam præter stantes in summis ossibus hastas,
Quid nunc uesani iaculis, leuibusq; sagittis
Perditis hæsuros nunquam uitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis
Obruat, aut uasti muralia pondera saxi,
Hunc aries ferro, balistaq; limine portæ
Summoueat, stat non fragilis pro Cæsare murus,
Pompeiumq; tenet. iam pectore non tegit armis.
Ac ueritus credi clypeo, leuaq; uacasset,
Aut culpa uixisse sua, tot uulnera belli
Solus obit, densamq; ferens in pectore syluam
Iam gradibus fessis in quem cadat, eligit hostem.
Par pelagi monstris, libycæ sic belua terræ,
Sic libycus densis elephas oppressus ab armis
Omne repercussum squallenti missile tergo
Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas.
Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem
Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis,
Tot iaculis, unam non explent uulnera mortem.
Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ uoto certior omni,
In caput, atq; oculi leuum descendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
Affixam uellens oculo pedente sagittam
Intrepidus, telumq; suo cum lumine calcat.
Pamnonis haud aliter post ictum sæuior ursa,
Cum iaculum parua libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus, telumq; irata receptum
Impetit, & secum fugentem circuit hastam.

70

Perdiderat uultum rabies, ſtetit imbre cruento
Informis facies, lætus fragor æthera pulſat
Victorum, maiora uiris e ſanguine paruo
Gaudia non faceret conſpectum in Cæſare uulnus.
Ille tegens alta ſuppreſſum mente dolorem
Mitis, & a uultu penitus uirtute remota,
Parcite ait ciues, procul hinc auertite ferrum,
Collatura meæ nil ſunt iam uulnera morti,
Non eget ingeſtis, ſed auulſis pectore telis,
Tollite, & in Magni uiuentem ponite caſtris,
Hoc ueſtro præſtate duci, ſit Scæua relicti
Cæſaris exemplum potius, quàm mortis honeſtæ.
Credidit infelix ſimulatis uocibus Aulus,
Nec uidit recto gladium mucrone tenentem,
Membraq; captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum mediis excepit faucibus enſem.
Incaluit uirtus, atq; una cæde refectus,
Soluat ait pœnas Scæuam quicunq; ſubactum
Sperauit, pacem gladio ſi quærit ab iſto,
Magnus adorato ſubmittat Cæſare ſigna.
An ſimilem ueſtri, ſegnemq; ad fata putaſtis?
Pompeii uobis minor eſt, cauſæq; ſenatus,
Quam mihi mortis amor. ſimul hæc effatus, et altus
Cæſareas puluis teſtatur adeſſe cohortes.
Dedecus hic belli Magno, crimenq; remiſit,
Ne ſolum totæ fugerent te Scæua cateruæ,
Subducto qui Marte ruis. nam ſanguine fuſo
Vires pugna dabat, labentem turba ſuorum
Excipit, atq; humeris defectum imponere gaudet,
Ac ueluti incluſſum perfoſſo in pectore numen,

Et uiuam magnæ speciem uirtutis adorant,
Telaq́; confixis certant euellere membris,
Exornantq́; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæua tuis. felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis teutonus armis.
Non tu bellorum spoliis ornare tonantis
Templa potes, non tu lætis ululare triumphis,
Infelix quanta dominum uirtute parasti.
Nec magis hac Magnus castrorum parte repulsus
Intra claustra piger dilato Marte quieuit,
Quam mare lassatur cum se tollentibus euris
Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
Montis adest, seramq́; sibi parat unda ruinam.
Hinc uicina petens placido castella profundo
Incursu gemini Martis rapit, armaq́; late
Spargit, & effuso laxat tentoria campo,
Mutandæq́; iuuat permissa licentia terræ.
Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
Excurrit ripas, & totos concutit agros,
Succubuit siqua tellus, cumulumq́; furentem
Vndarum non passa ruit, tum flumine toto
Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos,
Illos terra fugit dominos, his rura colonis
Accedunt donante Pado. uix prælia Cæsar
Senserat, elatus specula quæ prodidit ignis,
Inuenit impulsos presso iam puluere muros,
Frigidaq́; ut ueteris deprendit signa ruinæ,
Accendit pax ipsa loci, mouitq́; furorem
Pompeiana quies, & uicto Cæsare somnus,

Ire uel in clades properat, dum gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma
Segnius, haud uidit, quàm malo nauta tremente
Omnia circææ subducit uela procellæ,
Agminaq́; interius muro breuiore recepit,
Densius ut parua disponeret arma corona.
Transierat primi Cæsar munimina ualli,
Cum super e totis emisit collibus agmen,
Effuditq́; acies obseptum Magnus in hostem.
Non sic ætnæis habitans in uallibus horret
Encelado spirante notum cum tota cauernas
Egerit, & torrens in campos defluit ætna,
Cæsaris ut miles glomerato puluere uictus
Ante aciem, cæci trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens, inq́; ipsa pauendo
Fata ruit, totus mitti ciuilibus armis
Vsq; uel in pacem potuit cruor, ipse furentes
Dux tenuit gladios. felix, ac libera legum
Roma fores, iurisq́; tui, uicisset in illo
Si tibi Sylla loco, dolet heu, semperq́; dolebit,
Quod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorum
Cum genero pugnasse pio. prò tristitia fata
Non Vticæ libyæ clades, Hispania Mundæ
Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius phario gestasset rege cadauer,
Nec Iuba marmaricas nudus pressisset arenas,
Pœnorumq́; umbras placasset sanguine fuso
Scipio, nec sancto caruisset uita Catone.
Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum,
Exire e mediis potuit pharsalia fatis,

D eserit aduerso possessam numine sedem
C æsar, & emathias lacero petit agmine terras·
A rma secuturum soceri quacunq; fugasset
T entauere suo comites diuertere Magnum
H ortatu, patrias sedes, atq; hoste carentem
A usoniam peteret· nunquam me Cæsaris inquit
E xemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit
M e nisi dimisso redeuntem milite Roma·
H esperiam potui motu surgente tenere,
S i uellem patriis aciem committere templis,
A c medio pugnare foro· dum bella relegem,
E xtremum scytici transcendam frigoris orbem,
A r dentesq; plagas, uictor tibi Roma quietem
E ripiam? qui ne premerent te prælia, fugi·
A c potius nequid bello patiaris in isto,
T e Cæsar putet esse suam· sic fatus in ortus
P hœbeos conuertit iter, terræq; secutus
D euia, qua uastos aperit Candauia saltus
C ontigit emathiam, bello quam fata parabant·
T hessaliam qua parte diem brumalibus horis
A ttollit Titan rupes ossæa coercet,
C um per summa poli Phœbum trahit altior æstus,
P elion opponit radiis nascentibus umbras,
A t medios ignes cœli, rabidiq; leonis
S olstitiale caput memorosus submouet Otrys·
E xcipit aduersas Zephyros, & iapiga pindus,
E t maturato præcidit uespere lucem,
N ec metuens imi borean habitator olympi
L ucentem totis ignorat noctibus arcton,
H os inter montes, media qui ualle premuntur,

Perpetuis quondam latuere paludibus agri,
Flumina dum campi retinent, nec peruia tempe
Dant aditus plago, ſtagnumq; implentibus unum
Creſcere curſus erat, poſtquam diſceſſit Olympo
Herculea grauis Oſſa manu, ſubitæq; ruinam
Senſit aquæ Nereus, melius menſura ſub undis
Emathis, æquorei regnum Pharſalos Achillis
Eminet, & prima rheteia littora pinu,
Quæ tetigit Phylace, Teleoſq;, & Dorion ira
Flebile pieridum, Trachin, pretioq; nephandæ
Lampados herculeis fortis Melibœa pharetris.
Atq; olim Lariſſa potens. Vbi nobile quondam
Nunc ſuper agros arant, ueteres ubi fabula Thebas
Monſtrat echionias, ubi quodam Penthéos exul,
Colla, caputq; ferens ſupremo tradidit igni
Queſta quod hoc ſolum nato rapuiſſet Agaue.
Ergo abrupta palus multos diſceſſit in amnes,
Purus in occaſus parui ſed gurgitis Aeas
Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
Labitur auectæ pater Iſidis, & tuus Oeneu
Pené gener craſſis oblimat echinadas undis,
Et Meleagream maculatus ſanguine Neſſi
Euenos Calydona ſecat, ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas, & flumine puro
Irrigat Amphryſos famulantis paſcua Phœbi,
Quiq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
Aera, nec tenues uentos ſuſpirat Anauros,
Et quiſquis pelago per ſe non cognitus amnis
Peneo donauit aquas, & gurgite rapto
Apidanos, nunquamq; celer, niſi mixtus Enipheus.

Accipit

Accipit Asopos cursus, Penisq;, Melasq;·
Solus in alterius nomen cum uenerit undæ,
Defendit Titaresus aquas, lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis utitur aruis·
Hunc fama est stygiis manare paludibus amnem,
Et capitis memorem, fluuii contagia uilis
Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem·
Vt primum emissis patuerunt amnibus arua,
Pinguis bœbicio discessit uomere sulcus,
Mox lelegum dextra pressum descendit aratrum·
Aeolidæ, Dolopesq; solum fregere coloni,
Et Magnetes equis miniæ gens cognita remis,
Illic semiferos ixionidas centauros,
Fœta peletroniis nubes effudit in antris·
Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa,
Teq; sub ætnæo torquentem uertice uulsas
Rœte ferox, quas uix boreas inuerteret, ornos,
Hospes & Alcidæ magni Phole, teq; per amnem
Improbe lernæas uector passure sagittas,
Teq; senex Chiron, gelido qui sydere fulgens
Impetis hæmonio maiorem Scorpion arcu·
Hac tellure feri micuerunt semina Martis·
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiluit, primus chalybem, frenosq; momordit,
Spumauitq; nouis Lapitæ domitoris habenis·
Prima fretum scindens pagasæo littore pinus,
Terrenum ignotas hominem proiecit in undas·
Primus Thessalicæ rector telluris Ionos
In formam calidæ percussit pondera massæ,

Fudit,& argentum flammis,durumq; moneta
Fregit,& immensis coxit fornacibus æra.
Illic quod populos scelerata impegit in arma
Diuitias numerare datum est. hinc maxima serpens
Descendit Python,cyrrhæaq; fluxit in antra,
Vnde & thessalicæ ueniunt ad pythia laurus.
Impius hinc prolem superis immisit Aloëus,
Inseruit celsis prope secum Pelion astris,
Syderibusq; uias incumbens abstulit ossa.
Hac ubi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces,cunctos belli præsaga futuri
Mens agitat,summiq; grauem discriminis horam
Aduentare palam est. propius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi,peioraq; uersant,
Ad dubios pauci præsumpto robore casus,
Spemq;,metumq; ferunt turbæ sed mixtus inerti
Sextus erat,magno proles indigna parente,
Qui mox scyllæis exul grassatus in undis,
Polluit æquoreos siculus pyrata triumphos,
Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
Impatiensq; moræ,uenturisq; omnibus æger,
Non tripodas Deli,non Pythia consulit antra,
Nec quæsisse libet primis quid frugibus altrix
Aere Iouis Dodona sonet,quis noscere fibra
Fata queat,quis prodat aues,quis fulgura cœli
Seruet,& assyria scrutetur sydera cura,
Aut si quid tacitum,sed fas erat,ille supernis
Detestanda deis sæuorum arcana magorum
Nouerat,& tristes sacris feralibus aras,
Vmbrarum,Ditisq; fidem,miseroq; liquebat

S cire parum superos, uanum, sæuumq; furorem
A diuuat ipse locus, uicinaq; mœnia castris
A emonidum, ficti quas nulla licentia monstri
T ransierat, quarum, quicquid non creditur, ars est.
T hessala quin etiam tellus, herbasq; nocentes
R upibus ingenuit, sensuraq; saxa canentes
A rcanum ferale magos· ibi plurima surgunt
V im factura Deis, & terris hospita Colchis
L egit in æmoniis, quas non aduexerat, herbas.
I mpia tot populis, tot surdas gentibus aures
C œlicolum, diræ conuertunt carmina gentis.
V na per æthereos exit uox illa recessus,
V erbaq; ad inuitum perfert cogentia numen,
Q uod non cura poli, cœliq; uolubilis unquam
A uocat, infandum tetigit cum sydera murmur.
T unc Babylon persea licet, secretaq; Memphis
O mne uetustorum soluat penetrale magorum,
A bducit superos alienis Thessalis aris.
C armina Thessalidum dura in præcordia fluxit
N on fatis adductus amor, flammisq; seueri
I llicitis arsere senes, nec noxia tantum
P ocula proficiunt, aut cum turgentia succo
F rontis armaturæ subducunt pignora fœtæ,
M ens hausti nulla sanie polluta ueneni
E xcantata perit, quos non concordia mixti
A lligat ulla tori, blandæq; potentia formæ,
T raxerunt torti magica uertigine fili.
C essauere uices rerum, dilataq; longa
H æsit nocte dies, legi non paruit æther,
T orpuit, & præceps audito carmine mundus,

Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens
Miratur non ire polos. nunc omnia complent
Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo,
Et tonat ignaro cœlum Ioue, uocibus hisdem
Humentes late nebulas, nimbosq; solutis
Excussere comis, uentis cessantibus æquor
Intumuit, rursus uetitum sentire procellas
Conticuit turbante noto, puppimq; ferentes
In uentum tumuere sinus, de rupe pependit
Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit
Non qua pronus erat, Nilum non extulit æstas,
Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem
Præcipitauit Arar, submisso uertice montes
Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus,
Solibus & nullis, scythicæ cum bruma rigeret,
Dimaduere niues, impulsam sidere Tethyn
Reppulit æmonidum defenso littore carmen.
Terra quoq; immoti concussit ponderis axem,
Et medium uergens titubauit nisus in orbem,
Tantæ molis onus percussum uoce recessit,
Prospectumq; dedit circumlabentis Olympi,
Omne potens animal leti, genitumq; nocere,
Et pauet æmonias, & mortibus instruit artes
Has auidæ Tygres, & nobilis ira Leonum
Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes,
Inq; pruinoso coluber distenditur aruo.
Viperei coëunt abruto corpore nodi,
Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.
Quis labor hic superis cantus, herbasq; sequendi,
Spernendiq; timor? cuius comertia pacti

Obstrictos habuere Deos, parere necesse est?
An iuuat? ignota tantum pietate merentur?
An tacitis ualuere minis? hoc iuris in omnes
Est illis superos? an habent hæc carmina certum
Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid
Cogitur ipse, potest· illis & sydera primum
Præcipiti deducta polo, Phœbeq; serena
Non aliter diris uerborum obsessa uenenis
Palluit, & nigris, terrenisq; ignibus arsit,
Quam si fraterna prohiberet imagine tellus,
Insereretq; suas flammis cœlestibus umbras,
Et patitur tantos cantu depressa labores,
Donec suppositas propior despumet in herbas·
Hos scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis,
Effera damnarat nimiæ pietatis Erichtho,
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem·
Illi namq; nefas urbis submittere tecto
Aut laribus ferale caput, desertaq; busta
Incolit, & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata Deis Erebi, cœtus audire silentum,
Nosse domos stygias, arcanaq; Ditis operti
Non superi, non uita uetat, tenet ora profanæ
Fœda situ macies, cœloq; ignota sereno·
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis· si nimbus, & atræ
Sydera subducunt nubes, tunc thessala nudis
Egreditur bustis, nocturnaq; fulgura captat·
Semina fœcundæ segetis calcata perussit,
Et non letiferas spirando perdidit auras,
Nec superos orat, nec cantu supplice numen

Auxiliare uocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammas
Gaudet, & accenso rapuit quæ thura sepulchro.
Omne nefas superi prima iam uoce precantis
Concedunt, carmenq; timent audire secundum,
Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
Infodit busto fatis debentibus annos
Mors inuita subit, peruersa funera pompa
Rettulit a tumulis, fugere cadauera letum,
Fumantes iuuenum cineres, ardentiaq; ossa
E mediis rapit illa rogis, ipsamq;, parentes
Quam tenuere, facem, nigroq; uolantia fumo
Feralis fragmenta tori, uestesq; fluentes
Colligit in cineres, & olentes membra fauillas.
Ast ubi seruantur saxis, quibus intimus humor
Ducitur, & tracta durescunt tabe medullæ
Corpora, tunc omneis auide desæuit in artus,
Immersitq; manus oculis, gaudetq; gelatos
Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit
Excrementa manus, laqueum, nodosq; nocentes
Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit,
Abrasitq; cruces, percussaq; uiscera nimbis
Vulsit, & incoctas admisso sole medullas.
Insertum manibus calybem, nigramq; per artus,
Stillantis tabi saniem, uirusq; coactum
Sustulit, & neruo morsus retinente pependit,
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer,
Ante feras, uolucresq; sedet, nec carpere membra
Vult ferro, manibusq; suis, morsusq; Luporum
Expectat siccis raptura a faucibus artus.

Nec cessant a cæde manus, si sanguine uiuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto,
Nec refugit cædes, uiuum si sacra cruorem,
Extaq; funeræ poscunt trepidantia mensæ,
Vulnere si uentris non qua natura uocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.
Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes, hominum mors omnis in usu est.
Illa genæ florem primæuo corpore uulsit,
Illa comam læua morienti abscidit ephebo.
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens,
Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora
Laxauit, siccoq; hærentem gutture linguam
Præmordens gelidis infudit murmura labris,
Arcanumq; nefas stygias mandauit ad umbras.
Hanc ut fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit
Sub nostra tellure diem, deserta per arua
Carpit iter, fidi scelerum, suetiq; ministri
Effractos circum tumulos, ac busta uagati
Conspexere procul prærupta in caute sedentem,
Qua iuga deuexus pharsalica porrigit Aemus.
Illa magis, magicisq; Deis incognita uerba,
Tentabat, carmenq; nouos fingebat in usus,
Nanq; timens ne Mars alium uagus iret in orbem,
Emathis & tellus tam multa cæde careret,
Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis,
Conspersos uetuit transmittere bella Philippos
Tot mortes habitura suas, usuraq; mundi

Sanguine cæsorum truncare cadauera regum
Sperat, & Hesperiæ cineres auertere gentis,
Ossaq; nobilium, tantosq; acquirere manes.
Hic ardor solusq; labor, quid corpore Magni
Proiecto rapiat, quos Cæsaris inuolet artus,
Quam prior affatur Pompeii ignaua propago.
O decus Aemonidum, populis quæ pandere fata,
Quæq; suo uentura potes diuertere cursu,
Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
Quem belli fortuna paret, non ultima turbæ
Pars ego romanæ, Magni clarissima proles,
Vel dominus rerum, uel tanti funeris hæres.
Mens dubiis perculsa pauet, rursusq; parata est
Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris,
Ne subiti, cæciq; ruant, uel numina torque,
Vel tu parce deis, & manibus exprime uerum,
Elysias resera sedes, ipsamq; uocatam,
Quos petat é nobis mortem, tibi coge fateri.
Non humilis labor est, dignũ est, quod quærere cures,
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia uulgatæ lætatur nomine famæ
Thessalis, & contra, si fata minora moueres,
Pronum erat ò iuuenis, quos uelles inquit, in actus
Inuitos præbere Deos, conceditur arti
Vnam cum radiis presserunt sydera mortem
Inseruisse moras, & quamuis fecerit omnis
Stella senem, medios herbis abrumpimus annos,
At simul a prima descendit origine mundi,
Causarum series, atq; omnia fata laborant,
Si quicquam mutare uelis, unoq; sub ictu

Stat genus humanum, tunc thessala turba fatemur
Plus fortuna potest, sed si prænoscere casus
Contentus, facilisq; aditus, multiq; patebunt
Aduerum, tellus nobis, ætherq;, chaosq;,
Aequoraq;, & campi, Rhodopeiaq; saxa loquentur,
Sed pronum cum tanta nouæ sit copia mortis,
Emathiis unum campis attolere corpus·
Vt modo defuncti, tepidiq; cadaueris ora
Plena uoce sonent, nec membris sole perustis
Auribus incertum feralis strideat umbra·
Dixerat, & noctis geminatis arte tenebris,
Mœstum tecta caput, squalenti nube pererrat,
Corpora cæsorum tumulis proiecta negatis,
Continuo fugere lupi, fugere reuulsis
Vnguibus impastæ uolucres, dum Thessala uatem
Eligit, & gelidas leto scrutata medullas·
Pulmonis rigidi stantes sine uulnere fibras
Inuenit, & uocem defuncto in corpore quærit·
Fata peremptorum pendent iam multa uirorum,
Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello,
Cessissent leges Erebi, monstroq; potenti
Extractus stygio populus pugnasset auerno,
Electum tandem traiecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis feralibus unco
Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
Victurum, montisq; caui, quem tristis Erichtho
Damnarat, sacris alta sub rupe locatur·
Haud procul a Ditis cæcis depressa cauernis
In præceps subsedit humus, quam pallida pronis

Vrget sylua comis, & nullo uertice cœlum
Suspiciens, Phœbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq; sub antris
Longa nocte situs, nunquam nisi carmine factum,
Lumen habet, non tænareis sic faucibus aër
Sedit iners mœstum mundi confine latentis,
Ac nostri, quo non metuunt emittere manes
Tartarei reges. nam quamuis Thessala uates
Vim faciat fatis, dubium est, quod traxerit illuc,
Aspiciat stygias, an quod descenderit umbras.
Discolor, & uario furialis cultus amictu
Induitur, uultusq; aperitur crine remoto,
Et coma uipereis substringitur horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem
Conspicit exanimi defixum lumina uultu,
Ponite ait trepida conceptos mente timores,
Iam noua iam uera reddetur uita figura,
Vt quamuis pauidi, possint audire loquentem.
Si uero, stygiosq; lacus, ripamq; sonantem
Ignibus ostendam, si me præsente uideri
Eumenides possent, uillosaq; colla colubris
Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes.
Quis timor ignaui metuentes cernere manes?
Pectora tunc primum feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis, taboq; medullas
Abluit, & uirus large lunare ministrat.
Huc quicquid fœtu genuit natura sinistro
Miscetur, non spuma canum, quibus unda timori est,
Viscera non lyncis, non duræ nodus hienæ
Defuit, & cerui pasti serpente medulla,

Non puppem retinens euro tendente rudentes
In mediis echeneis aquis, oculiq́; draconum,
Quæq́; sonant fœta tepefacta sub alite saxa·
Non Arabum uolucer serpens, innataq́; rubris
Aequoribus custos pretiosæ uipera conchæ,
Aut uiuentis adhuc libycæ membrana cerastæ,
Aut cinis eoa positi Phœnicis in ara·
Quo postquam uiles, & habentes nomina pestes
Contulit infando saturatas carmine frondes,
Et quibus os dirum nascentibus inspuit herbas
Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa ueneni·
Tunc uos letæos cunctis pollentior herbis
Excantare Deos, confudit murmura primum
Dissona, & humanæ multum discordia linguæ
Latratus habet illa canum, gemitusq́; luporum,
Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur
Quod strident, ululantq́; feræ, quod sibilat anguis,
Exprimit, & planctus illisæ cautibus undæ,
Syluarumq́; sonum, fractæq́; tonitrua nubis·
Tot rerum uox una fuit, mox cætera cantu
Explicat æmonio, penetratq́; in tartara lingua·
Eumenides, stygiumq́; nefas, pœnæq́; nocentum,
Et chaos innumeros auidum confundere mundos,
Et rector terræ, quem longa in secula torquet
Mors dilata Deum, styx, & quos nulla meretur
Thessalis elisios, cœlum, matremq́; perosa!
Persephone, nostræq́; Hechates pars ultima, per quam
Manibus, & mihi sunt tacitæ comercia linguæ,
Ianitor & sedis laxæ, qui uiscera sæuo
Spargis nostra cani, repetitaq́; fila sorores

Fracturæ, tuq́; o flagrantis portitor undæ
Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris
Exaudite preces, si uos satis ore nefando,
Pollutoq́; uoco, si nunquam hæc carmina fibris
Humanis ieiuna cano, si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido profecta cerebro,
Si quis, qui uestris caput, extaq́; lancibus infans
Imposuit, uicturus erat, patere precanti.
Non in tartareo latitantem poscimus antro,
Assuetamq́; diu tenebris, modo luce fugata
Descendentem animam, primo pallentis hiatu
Hæret adhuc Orci, licet has exaudiat herbas
Ad manes uentura semel, ducis omnia nato
Pompeiana canat nostri modo militis umbra,
Si bene de uobis ciuilia bella merentur.
Hæc ubi fata, caput, spumantiaq́; ora leuauit,
Aspicit astantem proiecti corporis umbram,
Exanimes artus, inuisaq́; claustra timentem
Carceris antiqui, pauet ire in pectus apertum,
Visceraq́;, & ruptas letali uulnere fibras.
Ah miser extremum, cui mortis munus iniquæ
Eripitur non posse mori, miratur Erichtho
Has fatis licuisse moras, irataq́; morti
Verberat immotum uiuo serpente cadauer,
Perq́; cauas terræ, quas egit carmine, rimas
Manibus illatrat, regniq́; silentia rupit.
Tisiphone, uocisq́; meæ secura Megæra
Non agitis sæuis Erebi per inane flagellis
Infelicem animam? iam uos ego nomine uero
Eliciam, stygiasq́; canes in luce superna

D estituam,per busta sequar,per funera custos,
E xpellam tumulis,abigam uos omnibus urnis,
T eq; Deis,ad quos alio procedere uultu
F icta soles Hechatæ pallenti tabida forma,
O stendam,faciemq; Erebi mutare uetabo,
E loquar immenso terræ sub pondere,quæ te
C ontineant Ennea dapes,quo fœdere mœstum
R egem noctis ames,quæ te contagia passam
N oluerit reuocare Ceres,tibi pessime mundi
A rbiter immittam ruptis Titana cauernis,
E t subito feriere die·Paretis?an ille
C ompellendus erit,quo nunquam terra uocato
N on excussa tremit,qui Gorgona cernit apertam,
V erberibusq; suis trepidam castigat Erinnym,
I ndespecta tenet uobis,qui tartara,cuius
V os estis superi,stygias qui perierat undas·
P rotinus astrictus caluit cruor,atraq; fouit
Vulnera,& in uenas extremaq; membra cucurrit·
P ercussæ gelido trepidant sub pectore fibræ,
E t noua desuetis subrepens uita medullis,
M iscetur morti·tunc omnis palpitat artus,
T enduntur nerui,nec se tellure cadauer
P aulatim per membra leuat,terraq; repulsum est,
E rectumq; semel,distento lumina rictu
N udantur,nondum facies uiuentis in illo,
I am morientis erat,remanet,pallorq;,rigorq;,
E t stupet illatus mundo,sed murmure nullo
O ra astricta sonant,uox illi,linguaq; tantum
R esponsura datur·dic inquit Thessala,magna
Q uod iubeo,mercede mihi,nam uera locutum

Immunem toto mundi præſtabimus æuo
Artibus æmoniis, tali tua membra ſepulchro,
Talibus exuram ſtygio cum carmine ſyluis,
Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.
Sit tanti uixiſſe iterum, nec uerba, nec herbæ
Audebunt longa ſomnum tibi ſoluere Lethes,
A me morte data tripodas, uateſq; Deorum
Sors obſcura tenet, certus diſcedat ab umbris
Quiſquis uera petit, duræq; oracula mortis
Fortis adit, ne parce precor, da nomina rebus,
Da loca, da uocem, qua mecum fata loquantur,
Addidit & carmen, quo, quicquid conſulit umbram,
Scire dedit. Mœſtum fletu manante cadauer,
Triſtia non equidem parcarum ſtamina dixit,
Reſpexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ,
Quod tamen è cunctis mihi noſcere contigit umbris,
Effera Romanos agitat diſcordia manes,
Impiaq; infernam ruperunt arma quietem,
Eliſias alii ſedes, ac tartara mœſta
Diuerſi liquere duces, quid fata pararent,
Hi fecere palam, triſtis felicibus umbris
Vultus erat, uidi Decios, natumq;, patremq;
Luſtrales bellis animas, flentemq; Camillum,
Et Curios, Syllam de te fortuna querentem.
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infauſtam ſobolem maior Carthaginis hoſtis,
Non ſeruituti mœret Cato fata nepotis.
Solum te conſul depulſis prime tyrannis
Brute pias inter gaudentem uidimus umbras.
Abruptis Catilina minax, fractiſq; cathenis

Exultat Mariiq́; truces,nudiq́; Cethegi·
Vidi ego lætantes popularia nomina,Drusos·
Legibus immodicos,ausosq́; ingentia Gracchos·
Aeternis chalybum nodis,& carcere Ditis
Constrictæ plausere manus,camposq́; piorum
Poscit turba nocens,regni possessor inertis
Pallentes aperit sedes,abruptaq́; saxa
Asperat,& durum uinclis adamanta,paratq́;
Pœnam uictori,refer hæc solatia tecum
O iuuenis,placido manes,patremq́;,domumq́;
Expectare sinu,regniq́; in parte serena
Pompeio seruare locum,nec gloria paruæ
Solicitet uitæ,ueniet quæ misceat omneis
Hora duces,properate mori,magnoq́; superbi
Quamuis è paruis animo descendite bustis,
Et romanorum manes calcate deorum,
Quem tumulum Nili,quem Tybridis abluat unda
Quæritur,& ducibus tantum de funere pugna est·
Tu fatum ne quære tuum cognoscere,parcæ
Me reticente dabunt,tibi certior omnia uates
Ipse canet siculis genitor Pompeius in aruis·
Ille quoq; incertus quo te uocet,unde repellat,
Quas iubeat uitare plagas,quæ sydera mundi·
Europam miseri,Libyamq́;,Asiamq́; timete,
Distribuit tumulos uestris fortuna triumphis·
O miseranda domus,toto nihil orbe uidebis
Tutius emathia· Si postquam fata peregit,
Stat uultu mœstus tacito,mortemq́; reposcit·
Carminibus magicis opus est,herbisq́; cadauer
Vt cadat,& nequeunt animam sibi reddere fata

C onſumpto iam iure ſemel. tum robore multo
E xtruit illa rogum, uadit defunctus ad ignes.
A cœnſa iuuenem poſitum ſtrue linquit Erichtho
T andem paſſa mori, Sextoq; ad caſtra parentis
I t comes, & cœlo lucis ducente colorem,
D um ferrent tutos intra tentoria greſſus,
I uſſa tenere diem denſas nox præſtitit umbras,

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER SEPTIMVS.

S egnior Oceano, quam lex æterna uocabat,
L uctificus Titan nunquam magis æthera contra
E git equos, currumq; polo rapiente retorſit,
D efectusq; pati uoluit, raptæq; labores
L ucis, & attraxit nubes, non pabula flammis,
S ed ne theſſalico purus luceret in orbe.
A t nox felicis Magni pars ultima uitæ
S ollicitos uana decepit imagine ſomnos.
N am Pompeiani uiſus ſibi ſede theatri
I nnumeram effigiem romanæ cernere plæbis,
A ttolliq; ſuum lætis ad ſydera nomen
V ocibus, & plauſu cuneos certare ſonantes.
Q ualis erat populi facies, clamorq; fauentis,
O lim cum iuuenis, primiq; ætate triumphi,
P oſt domitas gentes, quas torrens ambit Iberus,
E t quæcunq; fugax Sertorius impulit arma,

Veſpere

Vespere pacato, pura uenerabilis æque
Quam currus ornante toga plaudente senatu,
Sedit adhuc romanus eques·seu fine bonorum
Anxia uenturis ad tempora læta refugit,
Siue per ambages solitas contraria uisis
Vaticinata quies magni tulit omina planctus,
Seu uetito patrias ultra tibi cernere sedes
Sic Romam fortuna dedit·Ne rumpite somnos
Castrorum uigiles, nullas turba uerberet aures,
Crastina dira quies, & imagine mœsta diurna,
Vndiq; funestas acies feret, undiq; bellum·
Vnde pares somnos populi, noctemq; beatam?
O felix, si te uel sic tua Roma uideret·
Donassent utinam superi, patriæq;, tibiq;
Vnum Magne diem, quo fati certus uterq;
Extremum tanti fructum caperetis amoris,
Tu uelut Ausonia uadis moriturus in urbe,
Illa rati semper de te sibi conscia uoti,
Hoc scelus haud unquam fatis hærere putauit,
Sic se dilecti tumulum quoq; perdere Magni·
Te mixto flesset luctu, iuuenisq;, senexq;,
Iniussusq; puer, lacerasset crine soluto
Pectora fœmineum ceu Bruti funere uulgus·
Nunc quoq; tela licet paueant uictoris iniqui,
Nunciet ipse licet Cæsar, tua funera flebunt·
Sed dum tura ferunt, dum laurea serta tonanti,
O miseri quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro·
Vicerat astra iubar cum mixto murmure turba,
Castrorum fremuit, fatisq; trahentibus orbem

Signa petit pugnæ, miſeri pars maxima uulgi
Non totum uiſura diem tentoria circum
Ipſa ducis queritur, magnoq; accenſa tumultu
Mortis uicinæ properantes admouet horas.
Dira ſubit rabies, ſua quisq; ac publica fata
Præcipitare cupit. ſegnis, pauidusq; uocatur,
Ac nimium patiens ſoceri Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot ſimul undiq; gentes
Iuris habere ſui uellet, pacemq; timeret.
Necnon & reges, populiq; queruntur eoi
Bella trahi, patriaq; procul tellure teneri.
Hoc placet ô ſuperi, cum uobis uertere cuncta
Propoſitum, noſtris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraq; poſcimus arma,
In Pompeianis uotum eſt Pharſalia caſtris.
Cunctorum uoces Romani maximus author
Tullius eloquii, cuius ſub iure, togaq;
Pacificas ſæuus tremuit Catilina ſecures,
Pertulit, iratus bellis, cum roſtra, forumq;
Optaret, paſſus tam longa ſilentia miles.
Addidit inualidæ robur facundia cauſæ.
Hoc pro tot meritis ſolum te Magne precatur,
Vti ſe fortuna uelis, proceresq; tuorum
Caſtrorum, regesq; tui cum ſupplice mundo
Affuſi, uinci ſocerum patiare rogamus.
Humano generi tam longo tempore bellum
Cæſar erit? merito Pompeium uincere lente
Gentibus indignum eſt à tranſcurrente ſubactis.
Quo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati?
De ſuperis ingrate times? cauſamq; Senatus

Credere diis dubitas?ipsæ tua signa reuellent,
Prosilientq; acies·pudeat uicisse coactum·
Si duce te iusso,si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo·
Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris arces?
Vibrant tela manus,uix signa morantia quisquam
Expectat,propera,ne te tua classica linquant·
Scire Senatus auet,miles te Magne sequatur,
An comes· Ingemuit rector,sensitq; Deorum
Esse dolos,& fata suæ contraria menti·
Si placet hoc inquit cunctis,si milite Magno,
Non duce tempus eget,nil ultra fata morabor·
Inuoluat populos una fortuna ruina,
Sitq; hominum magnæ lux ista nouissima parti
Testor Roma tamen Magnum,quo cuncta perirent,
Accepisse diem,potuit tibi uulnere nullo
Stare labor belli,potuit sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem uiolatæ tradere paci·
Quis furor ó cæci scelerum?ciuilia bella
Gesturi,metuunt ne non cum sanguine uincant·
Abstulimus terras,exclusimus æquore toto,
Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus,uotumq; effecimus hosti,
Vt mallet sterni gladiis,mortesq; suorum
Permiscere meis,belli pars magna peracta est
Iis,quibus effectum est,ne pugnam Tyro paueret·
Si modo uirtutis stimulis,iræq; calore
Signa petunt,multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali·fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati,si cominus instent,

Et differre potest. placet hæc tam prospera rerum
Tradere fortunæ? gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quàm uincere malunt.
Res mihi romanas dederas fortuna regendas,
Accipe maiores, & cæco in Marte tuere.
Pompeii nec crimen erit, nec gloria bellum.
Vincis apud superos uotis me Cæsar iniquis.
Pugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorum
In populos lux ista feret, quot regna iacebunt,
Sanguine Romano quàm turbidus ibit Enipheus.
Prima uelim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est, feriat, neq; enim uictoria Magno
Lætior, aut populis inuisum hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen,
Omne malum uicti, quod sors feret ultima rerum,
Omne nefas uictoris erit, sic fatur, & arma
Permittit populis, frenosq; furentibus ira
Laxat, & ut uictus uiolento nauita coro
Dat regimen uentis, ignauumq; arte relicta
Puppis onus trahitur, trepido confusa tumultu
Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis, multorum pallor in ore
Mortis uenturæ est, faciesq; simillima fato.
Aduenisse diem qui, fatum rebus in æuum
Conderet humanis, & quæri Roma quid esset,
Illo Marte palam est, sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta, quis summis cernens in montibus æquor,
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,

Tot rerum finem timeat sibi? non uacat ullos
Pro se ferre metus, urbi, Magnoq; timetur.
Nec gladiis habuere fidem, nisi cautibus asper
Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
Erigitur, tendunt neruis melioribus arcus,
Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
Auget eques stimulos, frenorumq; aptat habenas.
Si liceat superis hominum conferre labores,
Non aliter Phlegra rabidos tollente gigantes
Martius incaluit siculis incudibus ensis,
Et rubuit flammis iterum neptunia cuspis,
Spiculaq; extenso Paean Pythone recoxit,
Pallas gorgoneos diffudi in aegyda crines.
Pallenaea Ioui mutauit fulmina Cyclops.
Non tamen abstinuit uenturos prodere casus
Per uarias fortuna notas, nam Thessala rura
Cum peterent, totus uenientibus obstitit aether,
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes,
Aduersasq; faces, immensoq; igne columnas,
Et trabibus mixtis auidos Pythonas aquarum
Detulit, atq; oculos ingesto fulgure clausit,
Excussit cristas galeis, capulosq; solutis
Perfudit gladiis, ereptaq; pila liquauit,
Aethereoq; nocens fumauit sulphure ferrum.
Necnon in numero cooperta examine signa
Vixq; reuulsa solo, maiori pondere pressum
Signiferi mersere caput, rorantia fletu
Vsq; ad Thessaliam Romana, & publica signa.
Admotus superis discussa fugit ab ara
Taurus, & emathios praeceps se iecit in agros,

Nullaq́;funestis inuenta est uictima sacris.
At tu quos scelerum superos? quas rite uocasti
Eumenidas Cæsar? stygii quæ numina regni,
Infernumq́; nefas? & mersos nocte furores?
Impia tam sæue gesturus bella litasti?
Iam dubium, monstris'ne Deum, nimió ue pauori
Crediderint, multis concurrere uisus Olympo
Pindus, & abruptis mergi conuallibus Aemus,
Edere nocturnas belli Pharsalia uoces,
Ire per ossæam rapidus Beboeida sanguis,
Inq́; uicem uultus tenebris mirantur opertos,
Et pallere diem, galeisq́; incumbere noctem,
Defunctosq́; patres, & cunctas sanguinis umbras
Ante oculos uolitare suos, sed mentibus unum
Hoc solamen erat, quod uoti turba nefandi
Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq́; tumultu,
Atq́; omen scelerum, subitos putat esse furores.
Quid mirum populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? præsaga malorum
Si data mens homini est, tyriis qui gadibus hospes
Adiacet, Armeniumq́; bibit Romanus Araxem,
Sub quocunq́; die, quocunq; est sydere mundi
Mæret, & ignorat causas, animumq; dolentem
Corripit Emathiis quid perdat nescit in aruis.
Euganeo, si uera fides memorantibus, augur
Colle sedens Aponus terris ubi fumifer exit,
Atq; Antenorei dispergitur unda Timaui,
Venit summa dies, geritur res maxima dixit,
Impia concurrunt Pompei, & Cæsaris arma,

Seu tonitrus, ac tela Iouis præsaga notauit,
Aéra seu totum discordi obsistere cœlo,
Perspexitq; polos, seu lumen in æthere mœstum
Solis in obscuro pugnam pallore notauit·
Dissimilem certe cunctis quos explicat egit
Thessalicum natura diem, si cuncta perito
Augure mens hominum cœli noua signa notasset,
Spectari è toto potuit Pharsalia mundo·
O summos hominum, quorum fortuna per orbem
Signa dedit, quorum fatis cœlum omne uocauit·
Hæc & apud seras gentes, populosq; nepotum,
Siue sua tantum uenient in secula fama,
Siue aliquid magnis nostri quoq; cura laboris
Nominibus prodesse potest, cum bella legentur,
Spesq;, metusq; simul, perituraq; uota mouebunt,
Attonitiq; omnes ueluti uenientia fata
Non transmissa legēt, & adhuc tibi Magne fauebūt
Miles ut aduerso Phœbi radiantis ab ictu
Descendens totos perfudit lumine colles,
Non temere immissus campis, stetit ordine certo
Infelix acies, cornus tibi cura sinistri
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione datur, tibi numine pugnax
Aduerso Domiti dextri frons tradita Martis,
At medii robur belli fortissima densant
Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, miles in hoc, libyco dux primus in orbe·
At iuxta fluuios, & stagna undantis Eniphei
Cappadocum montana cohors, & largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi

Tetrarchæ, regesq́; tenent, magniq́; tyranni,
Atq; omnis latio quæ seruit purpura ferro.
Illuc & Libyæ numidas, & Creta cydonas
Misit, ithyreis cursus fuit inde sagittis,
Inde truces galli solitum prodistis in hostem,
Illic pugnaces commouit Iberia cetras.
Eripe uictori gentes, & sanguine mundi
Fuso, Magne semel totos consume triumphos.
Illo forte die Cæsar statione relicta,
Ad segetum raptus moturus singna, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatumq́; uidet uotis sibi mille petitum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus,
Aeger quippe moræ, flagransq́; cupidine regni,
Cœperat exiguo tractu ciuilia bella
Vt lentum damnare nefas, discrimina postquam
Aduentare ducum, supremaq́; prælia uidit,
Casuram fatis sensit nutare ruinam.
Illa quoq; in ferrum rabies promptissima, paulum
Languit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt, formidine mersa
Prosilit hortando melior fiducia uulgo.
O domitor mundi rerum fortuna mearum
Miles, adest toties optatæ copia pugnæ,
Nil opus est uotis, iam fatum accersite ferro,
In manibus uestris, quantus sit Cæsar, habetis.
Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas
Promissam memini, cuius spe mouimus arma,
In quam distulimus uetitos remeare triumphos.

Hæc eadem est hodie, quæ pignora, quæq; penates
Reddat, & emeritos faciat uos marte colonos·
Hæc fato quæ teste probet, quis iustius arma
Sumpserit, hæc acies uictum factura nocentem est·
Si pro me patriam ferro, flammisq; petistis,
Nunc pugnate truces, gladiosq; exoluite culpa,
Nulla manus belli mutato iudice pura est·
Non mihi res agitur, sed uos ut libera sitis
Turba precor, gentes ut ius habeatis in omnes,
Ipse ego priuatæ cupidus me reddere uitæ,
Plebeiaq; toga modicum componere ciuem,
Omnia dum uobis liceant, nihil esse recuso·
Inuidia regnate mea, nec sanguine multo
Spem mundi petitis, graiis delecta iuuentus
Gymnasiis aderit, studioq; ignaua palæstræ,
Et uix arma ferens, & mixtæ dissona turbæ
Barbaries, non illa tubas, non agmine moto
Clamorem latura suum, ciuilia paucæ
Bella manus facient· pugne pars magna leuabit
His orbem populis, Romanumq; obteret hostem·
Ite per ignauas gentes, famosaq; regna,
Et primo ferri motu prosternite mundum,
Sitq; palam, quas tot duxit Pompeius in urbem
Curribus, unius gentes non esse triumphi·
Armenios ne mouet, Romana potentia cuius
Sit ducis? aut emptum nimio uult sanguine quisquam
Barbarus, hesperiis Magnum præponere rebus?
Romanos odere omnes, dominosq; grauantur,
Quos nouere magis· sed me fortuna meorum
Commisit manibus, quorum me Gallia testem

Tot fecit bellis, cuius non militis ensem
Agnoscam? cœlumq; tremens cum lancea transit
Dicere non fallar, quo sit uibrata lacerto.
Quod si signa ducem nunquam fallentia uestrum,
Conspicio, faciesq; truces, oculosq; minaces,
Vicistis, uideo fluuios spectare cruoris,
Calcatosq; simul reges, sparsumq; Senatus
Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
Sed mea fata moror, qui uos in tela ruentes
Vocibus his teneo, ueniam date bella trahenti
Spe trepido, haud unquam uidi tam magna daturos,
Tam prope me superos, camporum limite paruo
Absumus a uotis, ego sum, cui Marte peracto
Quæ populi, regesq; tenent, donare licebit.
Quo ne poli mora? quo cœli sydere uerso
Thessalicæ tantum superi permittitis oræ?
Aut merces hodie bellorum, aut pœna paratur.
Cæsareas spectare cruces, spectate cathenas,
Et caput hoc positum rostris, effusaq; membra,
Septorumq; nefas, & clausi prælia campi,
Cum duce syllano gerimus ciuilia bella.
Vestri cura mouet, nam me secura manebit
Sors quæsita manu, fodientem uiscera cernet
Me mea, qui nondum uictum respexerit hostem.
Dii quorum curas abduxit ab æthere tellus,
Romanusq; labor, uincat, quicunq; necesse
Non putat inuictos sæuum distringere ferrum,
Quiq; suos ciues, quod signa aduersa tulerunt
Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto
Agmina uestra loco uetita uirtute moueri

Cum tenuit,quanto faciauit sanguine ferrum·
Vos tamen hoc oro iuuenes, ne cædere quisquam
Hostis terga uelit,ciuis qui fugerit,esto·
Sed dum tela micant non uos pietatis imago
Vlla,nec aduersa conspecti fronte parentes
Commoueant·uultus gladio turbate uerendos·
Siue quis infesto cognata in pectora ferro
Ibit,seu nullum uiolabit uulnere pignus,
Ignoti iugulum tanquam scælus imputet hostis·
Sternite iam uallum,fossasq; implete ruina,
Exeat ut plenis acies non sparsa maniplis,
Parcite ne castris,uallo tendetis in illo,
Vnde acies peritura uenit·uix cuncta locuto
Cæsare,quemq; suum munus trahit,armaq; raptim
Sumpta uiris celeris capiunt præsagia belli,
Calcatisq; ruunt castris,stant ordine nullo,
Arte ducis nulla,permittunt omnia fatis·
Si totidem Magni soceros,totidemq; petentes
Vrbis regna suæ funesto in Marte locasset,
Non tam præcipiti ruerent in prælia cursu·
Vidit ut hostiles in rectum exire cateruas
Pompeius,nullasq; moras permittere bello,
Sed superis placuisse diem,stat corde gelato
Attonitus,tantoq; duci sic arma timere
Omen erat,premit inde metus,totumq; per agmen
Sublimi prouectus equo,quem flagitat inquit
Vestra diem uirtus,finis ciuilibus armis,
Quem quæsistis,adest,totas effundite uires,
Extremum ferri superest opus,unaq; gentes
Hora trahit,quisquis patriam,charosq; penates,

Qui sobolem, ac thalamos, desertaq; pignora quærit,
Ense petat, medio posuit Deus omnia campo.
Causa iubet melior superos sperare secundos,
Ipsi tela regent per uiscera Cæsaris, ipsi
Romanas sancire uolent hoc sanguine leges.
Si socero dare regna meo, mundunq; pararent,
Præcipitare meam fatis potuere senectam,
Non iratorum populis, urbiq; Deorum est
Pompeium seruare ducem. quæ uincere possent
Omnia contulimus, subiere pericula clari
Sponte uiri, sacraq; antiquus imagine miles.
Si Curios his fata darent, reducesq; Camillos
Temporibus, Deciosq; caput fatale uouentes,
Hinc starent, primo gentes oriente coactæ,
Innumeræq; urbes, quantas in prælia nunquam
Exciuere manus, toto simul utimur orbe.
Quicquid signiferi comprensum limite cycli
Sub notō, & boreā, hominū sumus, arma mouemus.
Non'ne superfusis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas uictoria dextras
Exigit, at plures tantum clamore cateruæ
Bella gerent, Cæsar nostris non sufficit armis.
Credite pendentes é summis mœnibus urbis
Crinibus effusis hortari in prælia matres.
Credite grandæuum, uetitumq; ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos,
Atq; ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite qui nunc est, populum, populumq; futurum
Permixtas affere preces. hæc libera nasci,
Hæc uult turba mori. si quis post pignora tanta

Pompeio locus eſt,cum prole, & coniuge ſupplex,
Imperii ſalua ſi maieſtate liceret
Voluerer ante pedes,Magnus,niſi uincitis, exul
Ludibrium ſoceri,ueſter pudor,ultima fata
Deprecor,ac turpes extremi cardinis annos,
Ne diſcam ſeruire ſenex·tam mœſta locuti
Voce ducis flagrant animi,Romanaq; uirtus
Erigitur,placuitq; mori,ſi uera timeret·
Ergo utrinq; pari concurrunt agmina motu,
Irarum metus hos, regni ſpes excitat illos·
Hæ facient dextræ quicquid non expleat ætas
Vlla,nec humanum reparet genus omnibus annis,
Vt uacet à ferro,gentes mars iſte futuras
Obruet,& populos æui uenientis in orbem
Erepto natale feret· tunc omne latinum
Fabula nomen erit,Gabios,Veiosq;,Coramq;
Puluere uix tectæ poterunt monſtrare ruinæ,
Albanosq; lares,laurentinosq; penates,
Rus uacuum,quod non habitet niſi nocte coacta
Inuitus,quæſtusq; Numam iuſſiſſe Senator,
Non ætas hæc carpſit edax, monimentaq; rerum
Putria,deſtituit crimen ciuile, uidemus
Tot uacuas urbes·generis quo turba redacta eſt
Humani·toto populi qui naſcimur orbe,
Nec muros implere uiris,nec poſſumus agros,
Vrbs nos una capit,uincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes,ſtat tectis putris auitis
In nullos ruitura domus,nulloq; frequentem
Ciue ſuo Romam,ſed mundi fæce repletam,
Cladis eò dedimus,ne tanto in tempore bellum

I am posset ciuile geri, Pharsalia tanti
C ausa mali. cedent feralia nomina Cannæ,
Et damnata diu Romana Allia fastis
T empora signauit leuiorum Roma malorum,
H unc uoluit nescire diem. prò tristia fata
A éra pestiferum tractu, morbososq; fluentes,
I nsanamq; famem, permissasq; ignibus urbes,
M œniaq; in præceps laturos plena tremores
H i possent explere uiri, quos undiq; traxit
I n miseram fortuna necem, dum munera longi
E xplicat eripiens æui, populosq;, ducesq;
C onstituit campis, per quos tibi Roma ruenti
O stendat quam magna cadas, quæ latius orbem
P ossedit, citius per prospera fata cucurrit.
O mne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
T e geminum Titan procedere uidit in axem.
H aud multum terræ spacium restabat eoæ,
V t tibi nox, tibi tota dies, tibi cucurret æther,
O mniaq; errantes stellæ Romana uiderent.
S ed retro tua fata tulit par omnibus annis
E mathiæ funesta dies, hac luce cruenta
E ffectum, ut latios non horreat India fasces,
N ec uetitos errare Dacas in mœnia ducat,
S armaticumq; premat succinctus consul aratrum.
Q uod semper sæuas debet tibi Parthia pœnas,
Q uod fugiens ciuile nefas, redituraq; nunquam
L ibertas ultra Tigrim, Rhenumq; recessit,
A c toties nobis iugulo quæsita, uagatur,
G ermanum, Scythicumq; bonum, nec respicit ultra
A usoniam, uellem populis incognita nostris,

Vulturis ut primum leuo fundata uolatu
Romulus infami compleuit mœnia luco,
Usq; ad Thessalicas seruisses Roma ruinas·
De Brutis fortuna queror,quid tempora legum
Egimus,aut annos a consule nomen habentes?
Felices Arabes,Mediq;,eoaq; tellus,
Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis,
Ex populis,qui regna ferunt,sors ultima nostra est,
Quos seruire pudet·sunt nobis nulla profecto
Numina,cum cæco rapiantur secula casu,
Mentimur regnare Iouem spectabit ab alto
Aethere Thessalicas teneat cum fulmina cædes?
Scilicet ipse petet Pholoën?petet ignibus Oethen?
Immeritæq; nemus Rhodopes?pinusq; minantes?
Cassius hoc potius feriet caput?astra Thyestæ
Impulit,& subitis damnauit noctibus Argos,
Tot similes fratrum gladios,patrumq; gerenti,
Thessaliæ dabit ille diem?mortalia nulli
Sunt curata Deo·cladis tamen huius habemus
Vindictam,quantam terris dare numina fas est·
Bella pares superis facient ciuilia diuos·
Fulminibus manes,radiisq; ornabit,& astris,
Inq; Deum templis iurabis Roma per umbras·
Ut rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locum,parua tellure dirempti·
Quo sua pila cadant,aut quam sibi fata minentur
Inde manum spectant,tempus quo noscere possent,
Facturi quæ monstra forent,uidere parentes
Frontibus aduersis,fraternaq; cominus arma,
Nec libuit mutare locum,tamen omnia torpor

Pectora constrinxit, gelidusq; in uiscera sanguis
Perculsa pietate coit, totæq; cohortes
Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
Dii tibi non mortem, quæ cunctis pœna paratur,
Sed sensum post fata tuæ dent Crastine morti,
Cuius torta manu commisit lancea bellum,
Primaq; Thessaliam Romano sanguine tinxit.
O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
Inuenta est prior ulla manus, tunc stridulus aër
Elisus lituis, concœptaq; classica cornu,
Tunc ausæ dare signa tubæ, tunc æthera tendit,
Extremiq; fragor conuexa irrupit Olympi,
Vnde procul nubes, quo nulla tonitrua durant,
Excepit resonis clamorem uallibus Aemus,
Peliacisq; dedit rursus geminare cauernis,
Pindus agit gemitus, pangæaq; saxa resultant,
Oetææq; gemunt rupes, uocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas.
Spargitur innumerum diuersis missile uotis.
Vulnera pars optat, pars terræ figere tela,
Ac puras seruare manus. rapit omnia casus,
Atq; incerta facit, quos uult fortuna nocentes.
Sed quota pars cladis iaculis, ferroq; uolanti
Exacta est, odiis solus ciuilibus ensis
Sufficit, & dextras Romana in uiscera ducit.
Pompeii densis acies stipata cateruis,
Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma,
Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi,
Constiterat, gladiosq; suos compressa timebat.
Præcipiti cursu uesanum Cæsaris agmem

In densos agitur cuneos, perq; arma, per hostem
Quærit iter, qua torta graues lorica cathenas
Opponit, tutoq; latet sub tegmine pectus,
Hac quoq; peruentum est ad uiscera, totq; per arma
Extremum est, quod quisq; ferit, ciuilia bella
Vna acies patitur, gerit altera, frigidus inde
Stat gladius, calet omne nocens a Cæsare ferrum,
Nec fortuna diu rerum tot pondera uertens,
Abstulit ingentes fato torrente ruinas·
Vt primum toto diduxit cornua campo
Pompeianus eques, belliq; per ultima fudit,
Sparsa per exoremos leuis armatura maniplos
Insequitur, sæuasq; manus immittit in hostem·
Illic quæq; suo miscet gens prælia telo,
Romanus cunctis petitur cruor, inde sagittæ,
Inde faces, & saxa uolant, spatioq; solutæ
Aeris, & calido liquefactæ pondere glandes·
Tunc & Ithyræi, Mediq;, Arabesq; soluto
Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,
Sed petitur solus· qui campis eminet aër,
Inde cadunt mortes, sceleris sed crimine nullo
Externum maculant Chalybem, stetit omne coactum
Circa pila nefas, ferro subtexitur æther,
Noxq; super campos telis conserta pependit·
Tum Cæsar metuens ne frons sibi prima labaret
Incursu, tenet obliquas post signa cohortes,
Inq; latus belli, qua se uagus hostis agebat
Immittit subitum non motis cornibus agmen·
Immemores pugnæ, nulloq; pudore timendi
Præcipites fecere palam, ciuilia bella

Non bene barbaricis unquam commiſſa cateruis.
Vt primum ſonipes tranſfixus pectora ferro
In caput effuſi calcauit membra regentis,
Omnis eques ceſſit campis, glomerataq; pubes
In ſua conuerſis præceps ruit agmine frenis,
Perdidit inde modum cædes, ac nulla ſecuta eſt
Pugna, ſed hinc iuguli, hinc ferro bella geruntur.
Nec ualet hæc acies tantum proſternere, quantum
Inde perire poteſt. utinam Pharſalia campis
Sufficiat cruor iſte tuis, quem barbara fundunt
Pectora, non alio mutentur ſanguine fontes,
Hic numerus totos tibi ueſtiat oſſibus agros,
Aut ſi romano compleri ſanguine mauis,
Iſtis parce precor, uiuant, Galatæq;, Syriq;.
Cappadoces, Gallíq;, extremiq; orbis Iberi,
Armeni, Cilices, nam poſt ciuilia bella
Hic populus Romanus erit, Semel ortus in omnes
It timor, & fatis datus eſt pro Cæſare curſus.
Ventum erat ad robur Magni, mediasq; cateruas.
Quod totos errore uago perfuderat agros,
Conſtitit hic bellum, fortunaq; Cæſaris hæſit,
Illic non regum auxiliis collecta iuuentus
Bella gerit, ferrumq; manus mouere rogatæ,
Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.
Hic furor, hic rabies, hic ſunt tua crimina Cæſar.
Hanc fuge mens partem belli, tenebrisq; relinque,
Nullaq; tantorum diſcat me uate malorum,
Quam multum bellis liceat ciuilibus, ætas.
Ah potius pereant lachrymæ, pereantq; querelæ,
Quicquid in hac acie geſſiſti Roma, tacebo.

H ic Cæsar, rabies populi, stimulusq; furorum
N e qua parte sui pereat scelus, agmina circum
I t uagus, atq; ignes animis flagrantibus addit
C onspicit & gladios, qui toti sanguine manent,
Q ui niteant, primo tantum mucrone cruenti,
Q uæ presso tremat ense manus, quis languida tela,
Q uis contenta ferat, quis præstet bella iubenti,
Q uem pugnare iuuet, quis multum ciue perempto
M utet, obit latis proiecta cadauera campis,
V ulnera multorum totum fusura cruorem
O pposita premit ipse manu, quacunq; uagatur,
S anguineum ueluti quatiens Bellona flagellum,
B istonas aut Mauors agitans, si uerbere sæuo
P alladia stimulet turbatos ægide currus·
N ox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & instar
I mmensæ uocis gemitus, & pondere lapsi
P ectoris arma sonant, confractiq; ensibus enses·
I pse manu subiicit gladios, ac tela ministrat,
A duersosq; iubet ferro contundere uultus,
P romouet ipse acies, impellit terga suorum
V erbere conuersæ cessantes excitat hastæ,
I n plebem uetat ire manus, monstratq; Senatum·
S cit cruor imperii quis sit, quæ uiscera regum,
V nde petat Romam, libertas ultima mundi
Q uo steterit ferienda loco, permixta secundo
O rdine nobilitas, uenerandaq; corpora ferro
V rgentur, cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,
C oruinosq; simul Torquataq; nomina regum,
S æpe duces summosq; hominum te Magne remoto·
I llic plebeia contectus casside uultus,

90

Ignotusq; hosti quod ferrum Brute tenebas?
O decus imperii, spes ó suprema Senatus,
Extremum tanti generis per sæcula nomen,
Ne rue per medios nimium temerarius hostes,
Nec tibi fatales admoueris ante Philippos,
Thessalia periture tua, nil proficis istic
Cæsaris intentus iugulo, nondum attigit arcem
Iuris, & humanum culmen, quo cuncta premuntur,
Egressus meruit fatis tam nobile letum,
Viuat, & ut Bruti procumbat uictima, regnet.
Hic patriæ perit omne decus, iacet aggere magno
Patricium campis commixta plebe cadauer.
Mors tamen eminuit clarorum in strage uirorum
Pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes
Ducebant. nusquam Magni fortuna sine illo
Succubuit, uictus toties à Cæsare salua
Libertate perit, tunc mille in uulnera lætus
Labitur, ac uenia gaudet caruisse secunda.
Viderat in crasso uoluentem sanguine membra
Cæsar, & increpitans iam Magni deseris arma
Successor Domiti, sine te iam bella geruntur.
Dixerat, ast illi suffecit pectora pulsans
Spiritus in uocem, morientiaq; ora resoluit.
Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati Cæsar, generoq; minorem
Aspiciens, stygias Magno duce liber ad umbras,
Et securus eo, te sæuo Marte subactum,
Pompeioq; graues pœnas, nobisq; daturum
Cum morior sperare licet. non plura locutum
Vita fugit, densæq; oculos pressere tenebræ.

Impendiſſe pudet lachymas in funere mundi
Mortibus innumeris,ac ſingula fata ſequentem
Quærere letiferum per cuius uiſcera uulnus
Exierit,quis fuſa ſolo uitalia calcet,
Ore quis aduerſo demiſſo faucibus enſe
Expulerit moriens animam,quis corruat ictu,
Quis ſteterit dum membra cadunt,quis pectore tela
Tranſmittat,uel quos campis affixerit haſta,
Quis cruor emiſſus perruperit aëra uenis
Inq; hoſtis cadat arma ſui,quis pectora fratris
Cædat,& ut notum poſſit ſpoliare cadauer,
Abſciſum longe mittat caput,ora parentis
Quis laceret,nimiaq́; probet ſpectantibus ira,
Quem iugulat non eſſe patrem,mors nulla querela
Digna ſua eſt,nulloſq́; hominum lugere uacamus,
Non iſtas habuit pugnæ Pharſalia partes,
Quas aliæ clades,illic per fata uirorum,
Per populos hic Roma perit,quod militis illic,
Mors hic gentis erat,ſanguis ibi fluxit Achæus,
Ponticus,Aſſyrius,cunctos hærere cruores
Romanus,campiſq́; uetat conſiſtere torrens,
Maius ab hac acie,quàm quod ſua ſæcula ferrent
Vulnus habent populi,plus eſt,quàm uita,ſaluſq́;
Quod perit,in totum mundi proſternimur æuum,
Vincitur his gladiis omnis quæ ſeruiet ætas,
Proxima quid ſoboles,aut quid meruere nepotes
In regnum naſci?pauidi num geſſimus arma?
Teximus aut iugulos?alieni pœna timoris
In noſtra ceruice ſedet,poſt prælia natis
Si dominum fortuna dabas,& bella dediſſes.

Iam Magnus transisse Deos, Romanaq; fata
Senserat infelix, tota uix clade coactus
Fortunam damnare suam, stetit aggere campi
Eminus, unde omnes sparsas per Thessala rura
Aspiceret clades, quæ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,
Ac se tam multo pereuntem sanguine uidit.
Nec (sicut mos est miseris) trahere omnia secum
Mersa iuuat, gentesq; suæ miscere ruinæ,
Vt latiæ post se uiuat pars maxima turbæ,
Sustinuit dignos etiam nunc credere uotis
Cœlicolas, uoluitq; sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas prosternere gentes,
Stante potest mundo, Romaq; superstite Magnus
Esse miser. si plura iuuant mea uulnera coniux
Est mihi, sunt nati, dedimus tot pignora fatis,
Ciuili ne parum est bello. si meq;, meosq;
Obruet exiguæ clades sumus orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est fortuna meum. sic fatus, & arma,
Signaq;, & afflictas omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes,
Seq; negat tanti, nec deerat robur in enses
Ire duci, iuguloq; pati, uel pectore letum.
Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non fugeret, supraq; ducem procumberet orbis?
Cæsaris aut oculis uoluit subducere mortem
Nequicquam infelix, socero spectare uolenti
Præstādum est ubicunq; caput, seu tu quoq; coniux
Causa fugæ, uultusq; tui, fatisq; negatum

Te præsente mori·tum Magnum concitus aufert
A bello sonipes non tergo tela pauentem,
Ingentesq́; animos extrema in fata ferentem·
Non gemitus, non fletus erat, saluaq́; uerendus
Maiestate dolor, qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis, non impare uultu
Aspicis Emathiam, nec te uidere superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa uidebunt·
Quamq́; fuit læto per treis infida triumphos,
Iam misero fortuna minor·iam pondere fati
Deposito securus abis·nunc tempora læta
Respexisse uacat·spes nunquam implenda recessit.
Quid fueris nunc scire licet, fuge prælia dira,
Ac testare Deos, nullum qui prestet in armis
Iam tibi Magne mori, ceu flebilis Aphrica damnis,
Et ceu Munda nocens, phariɑq́; à gurgite clades,
Sic & Thessalicæ post te pars maxima pugnæ,
Non iam Pompeii nomen populare per orbem,
Nec studium belli, sed par quod semper habemus
Libertas, & Cæsar erunt, teq́; inde fugato
Ostendit moriens sibi se pugnasse Senatus·
Non ne iuuat pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas spumantes cæde cateruas?
Respice turbatos incursu sanguinis amnes
Et soceri miserere tui·quo pectore Romam,
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub phario positus patiere tyranno,
Crede Deis, longo fatorum crede fauori·
Vincere peius erat, prohibe lamenta sonare,

Flere ueta populos, lachrymas, luctusq; remitte.
Tam mala Pompeii, quam prospera mundus adoret.
Aspice securus uultu non supplice reges,
Aspice possessas urbes, donataq; regna,
Aegyptum, Libyamq;, & terras elige morti.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile nec uictum fatis caput, omnibus illa
Ciuibus effudit totas per mœnia uires
Obuia ceu læto, promittunt munera flentes,
Pandunt templa, domos, socios se cladibus optant.
Scilicet immenso superest ex nomine multum,
Teq; minor solo cunctas impellere gentes
Rursus in arma potes, rursusq; in fata redire.
Sed quid opus uicto populis, aut urbibus inquit?
Victori præstate fidem. Tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo, patriæ per uiscera uadis,
At tibi iam populos donat gener, auehit inde
Pompeiũ sonipes, gemitus, lachrymæq; sequuntur,
Plurimaq; in sæuos populi conuitia diuos.
Nunc tibi uera fides quæsiti Magne fauoris
Contigit, ac fructus felix se nescit amari.
Cæsar ut Hesperio uidit satis arua natare
Sanguine, parcendum ferro, manibusq; suorum
Iam ratus, ut uiles animas, perituraq; frustra
Agmina permisit uitæ, sed castra fugatos
Ne reuocent, pellatq; quies nocturna pauorem,
Protinus hostili statuit succedere uallo,
Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,
Non ueritus graue ne fessis, hac Marte subactis
Hoc foret imperium, non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat·uictoria nobis
Plena uiri dixit, supereſt pro ſanguine merces,
Quam monſtrare meũ eſt, nec enim donare uocabo,
Quod ſibi quiſq; dabit·cunctis en plena metallis
Caſtra patent, raptum heſperiis è gentibus aurum
Hic iacet, eoasq; premunt tentoria gazas·
Tot regum fortuna ſimul, Magniq; coacta
Expectat dominos, propera præcedere miles,
Quos ſequeris, quaſcunq; tuas Pharſalia fecit,
A uictis rapiantur opes·nec plura locutus
Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos
Ire ſuper gladios, ſupraq; cadauera patrum
Et cæſos calcare duces·quæ foſſa, quis ager
Suſtineat precium belli, ſcelerumq; petentes?
Scire uolunt quanta fuerint mercede nocentes·
Inuenere quidem ſpoliato plurima mundo,
Bellorum in ſumptus congeſtæ pondera maſſæ,
Sed non impleuit cupientes omnia mentes·
Quicquid fodit Iber, quicquid Tagus extulit auri,
Quod legit diues ſummis Amariſpus arenis,
Vt rapiant, paruo ſcœlus hoc ueniſſe putabant,
Cum ſibi tarpeias uictor deſponderit arces,
Cum ſpe Romanæ promiſerit omnia prædæ,
Decipitur, quod caſtra rapit, capit improba plæbes
Ceſpite patricio ſomnos, uacuumq; cubile
Regibus infandus miles premit, inq; parentum,
Inq; toris fratrum poſuerunt membra nocentes·
Quos agitat ueſana quies, ſomniq; furentes,
Theſſalicam miſeri uerſant in pectore pugnam,
Inuigilat cunctis ſæuum ſcelus, armaq; tota

Mente agitant, capuloq; manus abſente mouentur.
Ingemuiſſe putes campos, terramq; nocentem
Inſpiraſſe animas, infectumq; aëra totum
Manibus, & ſuperam ſtygia formidine noctem
Exigit à meritis triſtes uictoria pœnas,
Sibilaq;, & flammas infert ſopor, umbra perempti
Ciuis adeſt, ſua quemq; premit terroris imago.
Ille ſenum uultus, iuuenum uidet ille figuras,
Hunc agitant totis fraterna cadauera ſomnis,
Pectore in hoc pater eſt, omnes in Cæſare manes.
Haud alios nondum ſcythica purgatus in ara
Eumenidum uidit uultus Pelopeius Horeſtes,
Nec magis attonitos animi ſenſere tumultus,
Cum fureret Pentheus, aut cum deſciſſet Agaue.
Hunc omnes gladii, quos aut pharſalia uidit,
Aut ultrix uiſura dies ſtringente Senatu
Illa nocte premunt, hunc infera monſtra flagellant.
Heu quantum pœnæ miſero mens conſcia donat,
Quod ſtyga, quod manes, infeſtaq; tartara ſomnis
Pompeio uiuente uidet, tamen omnia paſſo
Poſtquam clara dies pharſalica damna retexit,
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos, cernit propulſa cruore
Flumina, & excelſos cumulis æquantia colles
Corpora ſidentes in tabem ſpectat aceruos,
Et Magni numerat populos, epuliſq; paratur
Ille locus, uultus ex quo, facieſq; iacentum
Agnoſcat. iuuat emathiam non cernere terram,
Et luſtrare oculis campos ſub clade latentes,
Fortunam, ſuperoſq; ſuos in ſanguine cernit,

Ac ne læta furens scelerum spectacula perdat,
Inuidet igne rogi miseris, cœloq; nocenti
Ingerit emathiam. non illum pœnus humatur
Consulis, & libyca succensæ lampade Cannæ
Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes,
Sed meminit nondum satiata cædibus ira
Ciues esse suos, petimus non singula busta,
Discretosq; rogos, unum da gentibus ignem.
Non interpositis urantur corpora flammis,
Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi,
Erige congestas œthæo robore syluas,
Thessaliam uideat Pompeius ab æquore flamma.
Nil agis hac ira. tabes ne cadauera soluat,
An rogus, haud refert, placido natura receptat
Cuncta sinu, finemq; sui sibi corpora debent,
Hos Cæsar populos, si nunc non usserit, ignis
Vret cum terris, uret cum gurgite ponti,
Communis mundo super est rogus, ossibus astra
Mixturus, quocunq; tuam fortuna uocabit,
Hæ quoq; eunt animæ, non altius ibis in auras,
Non meliore loco stygia sub nocte iacebis.
Libera fortuna mors est, capit omnia tellus,
Quæ genuit, cœlo tegitur qui non habet urnam.
Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
Has trahe Cæsar aquas, hoc si potes, utere cœlo,
Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
Eripiunt, camposq; tenent uictore fugato.
Non solum æmonii funesta ad pabula belli
Bistonii uenere lupi, tabemq; cruentæ

Cædis odorati Pholöen liquere leones,
Tunc urſi latebras, obſcœni tecta, domosq́;
Deſeruere canes, & quicquid nare ſagaci
Aëra non ſanum, motumq́; cadauere ſenſit.
Iamq́; diu uolucres ciuilia caſtra ſecutæ
Conueniunt, uos quæ Nilo mutare ſoletis
Threiicias hyemes, ad mollem ſerius auſtrum
Iſtis aues, nunquam ſe tanto uulture cœlum
Induit, aut plures preſſerunt aëra pennæ
Omne nemus miſit uolucres, omnisq́; cruenta
Alite ſanguineis ſtillauit roribus arbor.
Sæpe ſuper uultus uictoris, & impia ſigna
Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,
Membraq́; deiecit iam laſſis unguibus ales.
Sic quoq; non omnis populus peruenit ad oſſa,
Inq́; feras diſcerptus abit, non intima curant
Viſcera, nec totas auidæ ſorbere medullas,
Deguſtant artus. laciæ pars maxima turbæ
Faſtidita iacet, quam ſol nimbiq́;, diesq́;
Longior Emathiis reſolutam miſcuit aruis.
Theſſalica infelix quo tanto crimine tellus
Læſiſti ſuperos, ut te tot mortibus unam,
Tot ſcelerum fatis premerent? quod ſufficit æuum
Immemor ut donet belli tibi damna uetuſtas?
Quæ ſeges infecta ſurget nom decolor herba?
Quo non Romanos uiolabis uomere manes?
Ante nouæ uenient acies, ſceleriq́; ſecundo
Præſtabis nondum ſiccos hoc ſanguine campos.
Omnia maiorum uertamus buſta licebit,
Et ſtantes tumulos, & qui radice uetuſta

Effudere suas uictis compagibus urnas,
Plus cinerum æmoniæ sulcis telluris aratur,
Pluraq́; ruricolis feriuntur dentibus ossa·
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita, nec terram quisquam mouisset arator,
Romani bustum populi, fugerentq́; coloni
Vmbrarum campos, gregibus dumeta carerent,
Nullusq́; auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
Ac uelut impatiens hominum, uel solis iniqui
Limite, uel glacie nuda, atq; ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses·
O superi liceat terras odisse nocentes,
Quid totum premittis, quid totum soluitis orbem?
Hesperiæ clades, & flebilis unda Pachyni,
Et Mutina, & Leucas puros fecere Philippos·

M·ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI· LIBER OCTAVVS·

IAM SVPER HERCVLEAS
fauces nemorosaq́; tempe
Aemoniæ deserta petens dispendia syluæ
Cornipedem exhaustum cursu, stimulisq́; negantem
Magnus agens, incerta fugæ uestigia turbat,
Implicitasq́; errore uias, pauet ille fragorem
Motorum uentis nemorum, comitumq́; suorum,
Qui post terga redit, trepidum, lateriq́; timentem

Exanimat, quamuis summo de culmine lapsus
Nondum uile sui pretium scit sanguinis esse.
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret, deserta sequentem
Non patitur tutis fatum cœlare latebris
Clara uiri facies, multi Pharsalica castra
Cum peterent, nondum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis, uertigine rerum
Attoniti, cladisq; suæ uix ipse fidelis
Author erat, grauis est, Magno quicunq; malorum
Testis adest, cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Nomine, sed longi pœnas fortuna fauoris
Exigit a misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatisq; prioribus urget.
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
Actaq; lauriferæ damnat Syllana iuuentæ,
Nunc & Corycias classes, & pontica signa
Deiectum meminisse piget. Sic longius æuum,
Destruit ingentes animos, & uita superstes
Imperio, nisi summa dies cum fine bonorum
Affuit, & celeri præuertit tristia leto.
Dedecori est fortuna prior. quisquam ne secundis
Tradere se fatis audet. nisi morte parata?
Littora contigerat, per quæ Peneius amnis
Emathia iam clade rubens exibat in æquor.
Inde ratis trepidum uentis, & fluctibus impar,
Flumineis uix tuta uadis euexit in altum
Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinusq;

Leucadii·cilicum dominus,terræq; liburnæ·
Exiguam uector pauidus correpsit in alnum·
Conscia curarum secreta in littora Lesbi,
Flectere uela iubes,qua tum tellure latebas
Mæstior,in mediis quam si Cornelia campis
Emathiæ stares,tristes præsagia curas
Exagitant,trepida quatitur formidine somnus,
Thessaliam nox omnis habet,tenebrisq; remotis
Rupis in abruptæ scopulos,extremaq; currens
Littora prospiciens fluctus,nutantia longe
Semper prima uidens uenientis uela carinæ
Quærere nec quicquam de fato coniugis audes·
En ratis,ad uestros quæ tendit carbasa portus,
Quid ferat ignoras,sed nunc tibi summa pauoris
Nuntius armorum tristis,rumorq; sinister
Victus adest coniunx,quid perdis tempora luctus,
Cum possis iam flere,times?tunc puppe propinqua
Prosiluit,crimenq; Deum crudele notauit
Deformem pallore ducem,uultusq; prementem
Canitiem,atq; atro squallentes puluere uestes,
Obuia nox miseræ cœlum,lucemq; tenebris
Abstulit,atq; animam clausit dolor,omnia neruis
Membra relicta labant,riguerunt corda,diuq;
Spe mortis depressa iacet·iam fune ligato
Littoribus lustrat uacuas Pompeius arenas,
Quem postquam propius famulæ uidere fideles,
Non ultra gemitus tacitos incessere fata
Permisere sibi,frustraq; attollere terra
Semianimē conantur heram,quam pectore Magnus
Ambit,& astrictos refouet complexibus artus·

Cœperat in summum reuocato sanguine corpus
Pompeii sentire manus, mœstamq; mariti
Posse pati faciem, probibet succumbere fatis
Magnus, & immodicos castigat uoce dolores.
Nobile cur robur fortunæ uulnere primo
Fœmina tantorum titulis insignis auorum
Frangis? habes aditum mansuræ in sæcula famæ
Laudis in hoc sexu non legum iura, nec arma,
Unica materia est coniunx miser, erige mentem,
Et tua cum fatis pietas decertet, & ipsum,
Quod sum uictus ama, nunc sum tibi gloria maior,
A me quod fasces, & quod pia turba Senatus,
Tantaq; discessit regum manus, incipe Magnum
Sola sequi, deformis adhuc uiuente marito,
Summus & augeri uetitus dolor, ultima debet
Esse fides lugere uirum. tu nulla tulisti
Bello damna meo, uiuit post prælia Magnus.
Sed fortuna perit, quod defles, illud amasti.
Vocibus his correpta uiri uix ægra leuauit
Membra solo, tales gemitu rumpente querelas.
O utinam in thalamos inuisi Cæsaris issem
Infelix coniunx, & nulli læta marito.
Bis nocui mundo, me pronuba ducit Erynnis,
Crassorumq; umbræ, deuotaq; manibus illis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus,
Præcipitesq; dedi populos, iunctosq; fugaui
A causa meliore Deos. ó maxime coniunx.
O thalamis indigne meis, hoc iuris habebat
In tantum fortuna caput. cur impia nupsi,
Si miserum factura fui? nunc accipe pœnas

Sed quas sponte luam,quo sit tibi mollius æquor,
Certa fides regum,totusq; paratior orbis,
Sparge mari comitem,mallem felicibus armis
Dependisse caput,nunc clades deniq; lustra
Magne tuas ubicunq; iaces ciuilibus armis·
Nostros ulta toros ades huc,atq; exige pœnas
Iulia crudelis,placataq; pellice cæsa,
Magno parce tuo·sic fata,iterumq; refusa
Coniugis in gremium,cunctorum lumina soluit
In lachrymas,duri flectuntur pectora Magni,
Siccaq; Thessalia confundit lumina Lesbos·
Tunc Mitylenæum iam pleno littore uulgus
Affatur Magnum,Si maxima gloria nobis
Semper erit tanti pignus seruasse mariti,
Tu quoq; deuotos sacro tibi fœdere muros
Oramus,sociosq; lares digna uel una
Nocte tua,fac Magne locum,quem cuncta reuisent
Secula,quem ueniens hospes Romanus adoret,
Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia uicto,
Omnia uictoris possunt sperare fauorem·
Hæc iam crimē habent,quid quod iacet insula ponto?
Cæsar eget ratibus,procerum pars magna coibit
Certa loci,noto reparandum est littore fatum·
Accipe templorum cultus,aurumq; Deorum
Accipe,si terris,si puppibus iuuentus
Aptior est,tota quantum ualet,utere Lesbo·
Accipe,ne Cæsar rapiat,tu uictus habeto·
Hoc solum crimen meritæ bene detrahe terræ,
Ne nostram uideare fidem,felixq; secutus,
Et damnasse miser·tali pietate uirorum

Laetus, in aduersis, & mundi nomine gaudens
Esse fidem, nullum toto mihi dixit in orbe
Gratus esse solum, non paruo pignore uobis
Ostendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
Adfectus, hic sacra domus, clariq; penates,
Hic mihi Roma fuit, non ullo in littora puppim
Ante dedi fugiens, saeui cum Caesaris iram
Iam scirem meritam seruata coniuge Lesbon,
Non ueritus tantam ueniae committere uobis
Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes,
Fata mihi totum mea sunt agitanda per orbem.
Heu nimium felix aeterno nomine Lesbos,
Siue doces populos, regesq; admittere Magnum,
Seu praestas mihi sola fidem, nam quaerere certum est
Fas quibus in terris, ubi sit scelus, accipe numen,
Si quod adhuc mecum es uotorum extrema meorum,
Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
Non intrare suos infesto Caesare portus,
Non exire uetent, dixit, moestamq; carinae
Imposuit comitem, cunctos mutare putares
Tellurem, patriaeq; solum, sic littore toto
Plangitur, infestae tenduntur in aethera dextrae.
Pompeiumq; minus, cuius fortuna dolorem
Mouerat, ast illam, quam toto tempore belli
Vt ciuem uidere suam, discedere cernens
Ingemuit populus, quam uix, si castra mariti
Victoris peteret, siccis dimittere matres
Iam poterant oculis, tanto deuinxit amore
Hos pudor, hos probitas, castiq; modestia uultus.
Quod submissa nimis nulli grauis hospita turbae,

Stantis adhuc fati uixit quasi coniuge uicto·
Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem
Totus erat, uigiles Pompeii in pectore curæ
Nunc socias adeunt Romani fœderis urbes,
Et uarias regum mentes, nunc inuia mundi
Arua super nimios soles, austrumq; iacentes,
Sæpe labor mœstus curarum, odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus,
Rectoremq; ratis de cunctis consulit astris,
Vnde notet terras, quæ sit mensura secandi
Aequoris in cœlo, Syriam quo sydere seruet,
Aut quotus in plaustro Libyam bene dirigat ignis·
Doctus ad hæc fatur taciti seruator Olympi·
Signifero quæcunq; fluunt labentia cœlo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sydera non sequimur, sed qui non mergitur undis
Axis inoccidus gemina clarissimus arcto·
Ille regit puppes, hic cum mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa cheruchis,
Bosphoron, & Scythiæ curuantem littora pontum
Spectamus, quicquid descendit ab arbore summa,
Arctophilax, propiorq; mari Cynosura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis, inde Canopos
Excipit australi cœlo contenta uagari
Stella timens borreans, illa quoq; perge sinistra
Trans Pharon, in medio tanget ratis æquore Sirtes,
Sed quo uela dari, quo nunc pede carbasa tendi
Nostra iubes? dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc solum toto respondit in æquore serua,

Vt ſit ab emathiis ſemper tua longius oris
Puppis, & heſperiam pelago, cœloq; relinquas,
Cætera da uentis, comitem, pignusq; recepi
Depoſitum, tunc certus eram quæ littora uellem.
Nunc portum fortuna dabit. ſic fatur, at ille
Iuſto uela modo pendentia cornibus æquis
Torſit, & in leuum puppim dedit, utq; ſecaret,
Quas Aſine cautes, & quas Chios aſperat undas,
Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudentes.
Aequora ſenſerunt motus, aliterq; ſecante
Iam pelagus roſtro, nec idem ſpectante carina,
Mutauere ſonum. non ſic moderator equorum
Dexteriore rota, leuum cum circuit axem,
Cogit inoffenſæ currus accedere metæ.
Oſtendit terras Titan, & ſydera texit.
Sparſus ab emathia fugit quicunq; procella,
Aſſequitur Magnum, primusq; a littore Leſbi
Occurrit natus, procerum mox turba fidelis.
Nam neq; deiecto fatis, acieq; fugato
Abſtulerat Magno reges fortuna miniſtros,
Terrarum dominos, & ſceptra eoa tenentes
Exul habet comites. iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, qui ſparſa ducis ueſtigia legit.
Quando ait emathiis amiſſus cladibus orbis
Qua Romanus erat, ſupereſt fidiſſime regum
Eoam tentare fidem, populosq; bibentes
Euphraten, & adhuc ſecurum a Cæſare Tigrim,
Ne pigeat Magno quærentem fata remotas
Medorum penetrare domos, Scythicosq; receſſus,
Et totum mutare diem, uocesq; ſuperbo

A rſacidæ perferre meas, ſi fœdera nobis
P riſca manent, mihi per Latium iurata tonantem,
P er ueſtros obſtricta magos, implete pharetras,
A rmenioſq́; arcus Gethicis intendite neruis·
S i uos ó Parthi peterem cum caſpia clauſtra,
E t ſequerer duros æterni Martis alanos,
P aſſus achemeniis late diſcurrere campis
I n tutam trepidos nunquam Babylona coëgi,
A rua ſuper Cyri, Chaldeiq́; ultima regni,
Q ua rapidus Ganges, & qua Nyſæus Hydaſpes
A ccedunt pelago Phœbi ſurgentis ab igne
I am propior, quàm Perſis eram, tamen omnia uincens
S uſtinui noſtris uos tantum deeſſe triumphis,
S olusq́; è numero regum telluris eoæ
E x æquo me Parthus adit, nec munere Magni
S tant ſemel Arſacidæ· quis enim poſt uulnera cladis
A ſſyriæ, iuſtas Latii compeſcuit iras?
T ot meritis obſtricta meis, nunc Parthia ruptis
E xcedat clauſtris uetitam per ſecula ripam,
Z eumaq́; Pellæum, Pompeio uincite Parthi,
V inci Roma uolet, Regem parere iubenti
A rdua non piguit, poſitisq́; inſignibus aulæ
E greditur, famuli ruptos indutus amictus·
I n dubiis tutum eſt inopem ſimulare tyranno·
Q uanto igitur mundi dominis ſecurius æuum
V erus pauper agit? dimiſſo in littore rege
I pſe per Icariæ ſcopulos, Ephesumq́; relinquens,
E t placidi Colophona maris, ſpumantia paruæ
R adit ſaxa Sami, ſpirat de littore eoo
A ura fluens, Gnidon inde fugit, claramq́; relinquit

Sole Rhodon, magnosq́; sinus Telmesidos undæ
Compensat, medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus, nec se committere muris
Ausus adhuc ullis, te primum parua Phaselis
Magnus adit. nam te metui uetat incola rarus,
Exhaustæq́; domus populis, maiorq́; carinæ,
Quàm tua turba fuit, tendens hinc carbasa rursus
Iam Taurum, Tauroq́; uidet Dipsonta cadentem.
Crederet hoc Magnus pacem cum præstitit undis
Et sibi consultum? Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit, sequitur pars magna Senatus.
Ad profugum collecta ducem, paruisq́; Synædris,
Quo portu, mittitq́; rates, recipitq́; Selinus
In procerum cœtu tandem mœsta ora resoluit
Vocibus his Magnus, comites belliq́;, fugæq́;,
Atq; instar patriæ, quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circundatus armis
Consultem, rebusq́; nouis exordia quæram,
Ingentes præstate animos, non omnis in aruis
Emathiis cecidi, nec sic mea fata premuntur,
Vt nequeam releuare caput, cladesq́; receptas
Excutere, an Libycæ Marium potuere ruinæ
Erigere in fasces, plenis & reddere fastis?
Me pressum leuiore manu fortuna tenebit?
Mille meæ Graio uoluuntur in æquore puppes,
Mille duces, sparsit potius Pharsalia nostras,
Quam subuertit, opes, sed me uel sola tueri
Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
Et nomen quod mundus amat, uos pendite regna
Viribus, atq; fide, Libyen, Parthosq́;, Pharonq́;,

Quæ nam Romanis deceat succurrere rebus·
At ego curarum proceres archana mearum
Expromam, mentisq; meæ quo pondera uergant,
Aetas Niliaci nobis suspecta Tyranni est·
Ardua quippe fides robustos exigit annos,
Hinc anceps dubii terret solertia mauri,
Nanq; memor generis Chartaginis impia proles
Imminet hesperiæ, multusq; in pectore uano est
Hannibal, obliquo maculat qui sanguine regnum,
Et numidas contingit auos, iam supplice Varro
Intumuit, uiditq; loco romana secundo·
Quare agite eoum comites properemus in orbem,
Diuidit Euphrates ingentem gurgite mundum,
Caspiaq; immensos seducunt claustra recessus,
Et polus assyrias alter, noctesq;, diesq;
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor unda,
Oceanusq; suus, regnandi sola uoluptas·
Celsior in campis sonipes, & fortior arcus,
Nec puer, aut senior letales tendere neruos
Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta·
Primi pellæas arcu fregere Sarissas,
Bactraq; Medorum sedem, murisq; superbam
Assyrias Babylona domos, nec pila timentur
Nostra nimis Parthis, audentq; in bella uenire,
Experti Scythicas Crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula, sed multo saturantur tela ueneno,
Vulnera parua nocent, fatumq; in sanguine sũmo est·
O utinam non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in·Arsacidis, fatis nimis æmula nostris

Fata mouent Medos, multumq; in gente Deorum est.
Effundam populos alia tellure reuulsos,
Excitosq; suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides, & barbara fallunt
Foedera, uulgati supra comercia mundi
Naufragium fortuna ferat, non regna precabor,
Quae feci, sed magna feram solatia mortis
Orbe iacens alio, nihil haec in membra cruente,
Nil socerum fec isse pie, sed cuncta reuoluens
Vitae fata meae, semper uenerabilis illa
Orbis parte fui, quantus Maeotida supra,
Quantus apud Tanaim, toto conspectus in ortu.
Quas magis in terras nostrum felicibus actis
Nomen abit, aut unde redit maiore triumpho?
Roma faue coeptis, quid enim tibi laetius unquam
Praestiterint superi, quàm si ciuilia Partho
Milite bella geras? tantam consumere gentem,
Et nostris miscere malis, cum Caesaris arma
Concurrant Medis, aut me fortuna necesse est
Vindicet, aut Crassum. sic fatus murmure sensit
Consilium damnasse uiros, quos Lentulus omnes
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi
Praecessit, dignasq; tulit modo consule uoces,
Siccine Thessalicae mentem fregere ruinae?
Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathiam lis tanta datur? iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi Magne reliquit
Parthorum fortuna pedes? quid transfuga mundi
Terrarum totas tractus, coelumq; perosus,
Aduersosq; polos, alienaq; sydera quaeris,

C aldæos culture Deos, & barbara sacra
P arthorum famulus? quid causæ obtenditur armis?
L ibertatis amor miserum quid decipis orbem,
S i seruire potes? te quem romana regentem
H orruit auditu, quem captos ducere reges
V idit ab hircanis, Indoq; à littore syluis,
D eiectum fatis humilem, fractumq; uidebit
E xtolletq; animos latium uesanus in orbem,
S e simul, & Romam Pompeio supplice mensus·
N il animis, fatisq; tuis effabere dignum·
E xiget ignorans latiæ comertia linguæ,
V t lachrymis se Magne roges· patimur ne pudoris
H oc uulnus, clades ut parthia uindicet ante
H esperias, quam Roma suas? ciuilibus armis
E legit te nempe ducem, quid uulnera nostra
I n Scythicos spargis populos, cladesq; latentes?
Q uid Parthos transire doces? solatia tanti
P erdit Roma mali, nullos admittere reges,
S ed ciui seruire suo· iuuat ire per orbem
D ucentem sæuas romana in mœnia gentes?
S ignaq; ab Euphrate cum Crassis capta sequentem?
Q ui solus regum fato cœlante fauorem
D efuit Emathiæ, nunc tantas ille lacesset
A uditi uictoris opes? aut iungere fata
T ecum Magne uolet? non hæc fiducia genti est·
O mnis in arctois populus quicunq; pruinis
N ascitur, indomitus bellis, & mortis amator·
Q uicquid ad eoos tractus· mundiq; teporem
L abitur, emollit gentes clementia cœli·
I llic & laxas uestes, & fluxa uirorum

Velamenta uides· Parthus per medica rura
Sarmaticos inter campos, effusaq; plano
Tigridis arua solo nulli superabilis hosti est
Libertate fugæ, sed non ubi terra tumebit
Asperaconscendet montis iuga, nec per opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu,
Nec franget nando uiolenti uorticis amnem,
Nec tota in pugna perfusus sanguine membra,
Exiget æstiuum calido sub puluere solem.
Non aries illis, non ulla est machina belli,
Haud fossas implere ualent, Parthoq; sequente
Murus erit, quodcunq; potest obstare sagittæ.
Pugna leuis, bellumq; fugax, turmæq; uagantes,
Et melior cessisse loco, quam pellere miles·
Illita tela dolis, nec Martem cominus unquam
Aura pati uirtus, sed longe tendere neruos·
Et quo ferre uelint permittere uulnera uentis·
Ensis habet uires, & gens quæcunq; uirorum est,
Bella gerit gladiis, nam Medos prælia prima
Exarmant, uacuæq; iubent remeare pharétræ·
Nulla manus illis fiducia, tota ueneni est·
Credis Magne uiros, quos in discrimina belli
Cum ferro uenisse parum est? tentare pudendum
Auxilium tanti est, toto diuisus ut orbe
A terra moriare tua? tibi barbara tellus
Incumbat, te parua tegant, ac uilia busta?
Inuidiosa tamen Crasso quærente sepulchrum·
Sed tua sors melior, quoniã mors ultima pœna est,
Non metuenda uiris, at non Cornelia letum
Infando sub rege timet· num barbara nobis

Est ignota Venus? quæ ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges, & fœdera tædæ
Coniugibus, thalamiq; patent secreta nefandi·
Inter mille nurus epulis uesana, meroq;
Regia, non ullis exceptos legibus audet
Concubitus, tot fœmineis complexibus unum
Non laxat nox una marem, iacuere sorores
In fratrum thalamis, sacrataq; pignora matrum·
Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti
Oedipodionias infelix fabula Thebas·
Parthorum dominus quoties sic sanguine mixto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas? proles tam clara Metelli
Stabit Barbarico coniux millesima lecto?
Quamquam non ulli plus regia Magne uacabit
Sæuitia stimulante Venus, titulisq; uirorum·
Nam quo plura iuuent Parthum portenta, fuisse
Hanc sciet & Crassi, ceu pridem debita fatis
Assyriis, trahitur cladis captiua uetustæ·
Hæsereat eoæ uulnus miserabile sortis,
Non solum auxilium funesto à Rege petisse,
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit·
Nam quod apud populos, crimenq;, socerq; tuumq;
Maius erit? quam quod uobis miscentibus arma
Crassorum uindicta perit, incurrere cuncti
Debuerant in Bactra duces, & nequa uacarent
Arma, uel arctoum Dacis, Rheniq; caternis
Imperii nudare latus, dum perfida Susis
In tumulos prolapsa ducum, Babylonq; iaceret·
Assyriæ paci finem fortuna precamur,

Et si Thessaliæ bellum ciuile peractum est,
Ad Parthos, qui uicit eat. gens unica mundi est,
De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.
Non tibi, cum primum gelidum transibis Araxem,
Vmbra senis mœsti scythicis confixa sagittis
Ingeret has uoces? tu quem post funera nostra
Vltorem cinerum nudæ sperauimus umbræ,
Ad fœdus, pacemq; uenis? tunc plurima cladis
Occurrent monimenta tibi, quæ mœnia trunci,
Lustrarunt ceruice duces, ubi nomina tanta
Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tygris
Detulit in terras, ac reddidit, ire per ista
Si potes, in media socerum quoq; Magne sedentem
Thessalia placare potes. quin respicis orbem
Romanum, si regna times proiecta sub austro,
Infidumq; Iubam? petimus Pharon, aruaq; Lagi.
Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde
Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis,
Terra suis contenta bonis non indiga mercis,
Aut Iouis, in solo tanta est fiducia Nilo.
Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita Magne,
Tutelæ commissa tuæ. Quis nominis umbram
Horreat? innocua est ætas, nec iura, fidemq;,
Respectumq; Deum ueteris speraueris aulæ,
Nil pudet assuetos sceptris, mitissima sors est
Regnorum sub rege nouo. non plura locutus
Impulit huc animos. Quantum spes ultima rerum
Libertatis habet, uicta est sententia Magni.
Tunc Cilicum liquere solum, Cyproq; citatas
Immisere rates, nullas cui prætulit aras

Vnde diua memor Paphiæ si numina nasci
Credimus, aut quemquam fas est cœpisse Deorum·
Hæc ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in austrum,
Inde maris uasti transuerso uerritur æstu,
Nec tenuit Casium nocturno lumine montem,
Infimaq; Aeygpti pugnaci littora uelo
Vix tetigit, qua diuidui pars maxima Nili
In uada decurrit Pelusia septimus amnis·
Tempus erat quo libra pares examinat horas
Non una plus æqua die, noctiq; rependit
Lux minor hybernæ uerni solatia damni·
Comperit ut regem Casio se monte tenere,
Flectit iter, nec Phœbus adhuc, nec carbasa languent·
Iam rapido speculator eques per littora cursu
Hospitis aduentu pauidam compleuerat aulam·
Consilii uix tempus erat, tamen omnia monstra
Pellææ coiere domus, quos inter Achoreus,
Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis uana sacris, illo cultore Deorum
Lustra suæ Phœbes non unus uixerat Apis,
Consilii uox prima fuit, meritumq;, fidemq;,
Sacraq; defuncti iactauit pignora patris·
Sed melior suadere malis, et nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse Photinus·
Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentes,
Dat pœnas laudata fides, cum sustinet inquit,
Quos fortuna premit, fatis accede, Deisq;,
Et cole felices, miseros fuge, sydera terra,

Vt diſtant, & flamma mari, ſic utile recto,
Sceptrorum uis tota perit, ſi prendere iuſta
Incipit, euertitq; arces reſpectus honeſti.
Libertas ſcelerum eſt, quæ regna inuiſa tuetur,
Sublatusq; modus gladiis, facere omnia ſæue.
Non impune licet, niſi cum facis, exeat aula
Qui uult eſſe pius, uirtus & ſumma poteſtas
Non coeunt, ſemper metuet, quem ſæua pudebunt.
Non impune tuos Magnus contemſerit annos,
Qui te nec uictos arcere à littore noſtro
Poſſe putat, neu te ſceptris priuauerit hoſpes,
Pignora ſunt propiora tibi, Nilonq;, Pharonq;.
Si regnare piget, damnatæ redde ſorori.
Aegyptum certe latiis tueamur ab armis,
Quicquid non fuerat Magni, dum bella geruntur,
Nec uictoris erit, toto iam pulſus ab orbe,
Poſtquam nulla manet rerum fiducia, quærit
Cum qua gente cadat rapitur ciuilibus armis,
Nec ſoceri tantum arma, fugit, fugit ora Senatus,
Cuius Theſſalicas ſaturat pars magna uolucres,
Et metuit gentes, quas uno in ſanguine mixtas
Deſeruit, regesq; timet, quorum omnia merſit,
Theſſaliæq; reus nulla tellure receptus,
Sollicitat noſtrum, quem nondum perdidit, orbem.
Iuſtior in Magnum nobis Ptolemæe querelæ
Cauſa data eſt. quid ſepoſitam, ſemperq; quietam
Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq; noſtra
Victori ſuſpecta facis? cur ſola cadenti
Hæc placuit tellus, in quam Pharſalica fata
Conferres, pœnasq; tuas? iam crimen habemus

P urgandum gladio, quod nobis sceptra Senatus
T e suadente dedit, uotis tua fouimus arma,
H oc ferrum, quod fata iubent, proferre paraui,
N on tibi, sed uicto, feriam tua uiscera Magne,
M alueram soceri·rapimur quo cuncta feruntur·
T é ne mihi dubitas an sit uiolare necesse,
C um liceat? quæ te nostri fiducia regni
H uc agit infelix? populum non cernis inermem,
A rua q; uix refugo fodientem mollia Nilo?
M etiri sua regna decet, uiresq; fateri·
T u Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
S ub qua Roma iacet? bustum, cineresq; mouere
T hessalicos audes? bellumq; in regna uocare?
A nte aciem Emathiam nullis accessimus armis,
P ompei nunc castra placent, quæ deserit orbis?
N unc uictoris opes, & cognita fata lacessis?
A duersis non deesse decet, sed læta secutos,
N ulla fides unquam miseros elegit amicos·
A ssensere omnes sceleri, lætatur honore
R ex puer insueto, quod iam sibi tanta licere
P ermittant famuli, sceleri delectus Achillas·
P erfida qua tellus casiis excurrit arenis,
E t uada testantur iunctas Aegyptia Syrtes,
E xigua m sociis monstri gladiisq; carinam·
I nstruit & ó superi Nilus ne, barbara Memphis,
E t Pelusiaci tam mollis turba Canopi
H os animos? sic fata premunt ciuilia mundum?
S ic romana iacent? ullus ne in cladibus istis
E st locus Aegypto? phariusq; admittitur ensis?
H anc certe seruate fidem ciuilia bella,

Cognatas preſtare manus, externaq́; monſtra
Pellite. ſi meruit tam claro nomine Magnus
Cæſaris eſſe nefas, tanti Ptolemææ ruinam
Nominis aut metuis, cœloq́; tonante profanas
Inſeruiſſe manus impure, ac ſemiuir audes?
Non domitor mundi, nec ter capitolia curru
Inuectus, regumq́; potens, uindexq́; Senatus,
Victorisq́; gener, Phario ſatis eſſe tyranno
Quod poterat, Romanus erat. quid uiſcera noſtra
Scrutaris gladio? neſcis puer improbe, neſcis
Quo tua ſit fortuna loco, iam iure ſine ullo
Nili ſceptra tenes, cecidit ciuilibus armis,
Qui tibi regna dedit. iam uento uela negarat
Magnus, & auxilio remorum infanda petebat
Littora, quem contra non longa uecta biremi
Appulerat ſcelerata manus, Magnoq́; patere
Fingens regna Phari, celſæ de puppe carinæ
In paruam iubet ire ratem, littusq́; malignum
Incuſat, bimaremq́; uadis frangentibus æſtum,
Qui uetat externas terris aduertere claſſes.
Quod niſi fatorum leges, intentaq́; iuſſu
Ordinis æterni miſeræ uicinia mortis,
Damnatum leto traherent ad littora Magnum,
Non ulli comitum ſceleris præſagia deerant,
Quippe fides ſi pura foret, ſi regia Magno
Sceptrorum authori uera pietate pateret,
Venturum tota Pharium cum claſſe Tyrannum,
Sed ceſſit fatis, claſſemq́; relinquere iuſſus
Obſequitur, letumq́; iuuat præferre timori.
Ibat in hoſtilem præceps Cornelia puppim,

Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod meruit clades remane temeraria coniux,
Et tu nate precor, longeq; è littore casus
Expectate meos, sed in hac ceruice tyranni
Explorate fidem, dixit, sed surda uetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas.
Quo sine me crudelis abis? iterum ne relinquor
Thessalicis submota malis? nunquam omine læto
Distrahimur miseri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres aliò, latebrisq; relinquere Lesbi,
Omnibus à terris si nos arcere parabas.
An tantum in fluctus placeo comes? hæc ubi frustra
Effudit, prima pendet tamen anxia puppe,
Attonitosq; metu nec quo quam auertere uisus,
Nec Magnum spectare potest, stetit anxia classis
Ad ducis euentum metuens non arma, nefasq;,
Sed ne submissis precibus Pompeius adoret
Sceptra sua donata manu transire parantem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimius, qui prò superum pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia Pilo,
Immanis, uiolentus, atrox, nullaq; ferarum
Mitior in cædes. quis non fortuna putasset
Parcere te populis, quod bello hæc dextra uacasset,
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses?
Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi, uictoribus ipsis
Dedecus, & nunquam superum caritura pudore
Fabula, Romanus Regi sic paruit ensis,
Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo, qua posteritas in secula mittet
Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent.
Qui Bruti dixere nefas? iam uenerat horæ
Terminus extremæ, phariamq́; ablatus in alnum
Perdiderat iam iura sui, tunc stringere ferrum
Regia monstra parant. ut uidit cominus enses,
Inuoluit uultus, atq; indignatus apertum
Fortunæ præbere caput, tunc lumina pressit,
Continuitq́; animam, ne quas effundere uoces,
Posset, & æternam fletu corrumpere famam.
At postquam mucrone latus funestus Achillas
Perfodit, nullo gemitu consensit ad ictum,
Despexitq́; nefas, seruatq; immobile corpus,
Seq́; probat moriens, atq; hæc in pectore uoluit.
Secula Romanos nunquam tacitura labores
Attendunt, æuumq́; sequens speculatur ab omni
Orbe ratem, phariamq́; fidem, nunc consule famæ.
Fata tibi longæ fluxerunt prospera uitæ,
Ignorant populi, si non in morte probaris,
An scieris aduersa pati, ne cede pudori,
Auctoremq́; dole fati, quacunq; feriris,
Crede manum soceri, spargant, lacerentq́; licebit,
Sum tamen ó superi felix, nulliq; potestas
Hoc auferre Deo, mutantur prospera uitæ.
Non sum morte miser, uidet hanc Cornelia cædem,
Pompeiusq́; meus, tanto patientius oro
Claude dolor gemitus, natus, coniuxq́; peremptum
Si mirantur, amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc animi morientis habebat.
At non tam patiens Cornelia cernere sæuum,

Quàm perferre nefas, miserandis æthera complet·
Vocibus· ó coniux ego te scelerata peremi,
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
Et prior in Nili peruenit littora Cæsar·
Nam cui ius alii sceleris? sed quisquis in istud
A superis immisse caput, uel Cæsaris iræ,
Vel tibi prospiciens nescis crudelis, ubi ipsa
Viscera sint Magni, properas, atq; ingeris ictus
Qua uotum est uicto, pœnas non morte minores
Pendat, & ante meum uideat caput, haud ego culpa
Libera bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fatis
Victum, quod reges etiam timuere, recepi
Hoc merui coniux in tuta puppe relinqui?
Perfide parcebas, te fata extrema petente
Vita digna fui? moriar nec munere regis·
Aut mihi præcipitem nautæ permittite saltum·
Aut laqueum collo, tortosq; aptate rudentes,
Aut aliquis Magno dignus comes exigat ensem,
Pompeio præstare potest, quod Cæsaris armis
Imputet· ó saeui properantem in fata tenetis?
Viuis adhuc coniux, & iam Cornelia non est
Iuris Magne sui? prohibent accersere mortem,
Seruor uictori, sic fata, interq; suorum
Lapsa manus, rapitur trepida fugiente carina·
At Magni cum terga sonent, & pectora ferro,
Permansisse decus sacræ uenerabile formæ,
Iratamq; Deis faciem, nil ultima mortis
Ex habitu, uultuq; uiri mutasse fatentur,
Qui lacerum uidere caput, nam sæuus in ipso

S eptimius sceleris maius scelus inuenit actu,
A c retegit sacros scisso uelamine uultus
S amianimis Magni, spirantiaq; occupat ora,
C ollaq; in obliquo ponit languentia transtro,
T unc neruos, uenasq; secat, nodosaq; frangit
O ssa diu. nondum artis erat caput ense rotare.
A t postquam trunco ceruix abscissa recessit,
V endicat hoc Pharius dextra gestare satelles,
D egener, atq; opere miles Romane secundæ,
P ompeii diro sacrum caput ense recidis,
V t non ipse feras? ó summi fata pudoris,
I mpius ut Magnum nosceet puer, illa uerenda
R egibus hyrta coma, & generosa fronte decora
C æsaries compressa manu est, pharioq; ueruto
D um uiuunt uultus, atq; os in murmura pulsant
S ingultus animæ, dum lumina nuda rigescunt
S uffixum caput est, quo nunquam bella iubente.
P ax fuit, hoc leges, campumq;, & rostra mouebat,
H ac facie fortuna tibi Romana placebas.
N ec satis infando fuit hoc uidisse tyranno,
V ult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
S ubmota est capiti tabes, raptoq; cerebro
A dsiccata cutis, putrisq; effluxit ab alto
H umor, & infuso facies solidata ueneno est.
V ltima lageæ stirpis, perituraq; proles
D egener, incestæ sceptris cessure sororis,
C um tibi sacrato Macedon seruetur in antro.
E t regum cineres extructo monte quiescant,
C um Ptolemæorum, manes, seriemq; pudendam
P yramides claudant, indignaq; Mausolæa,

Littora Pompeium feriunt, truncusq; uadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeó ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer?
Hac fortuna fide Magni tam prospera fata
Pertulit, hac illum summo de culmine rerum
Morte petit, cladesq; omnes exegit in uno
Sæua die, quibus immunes tot præstitit annos,
Pompeiusq; fuit, qui nunquam mixta uideret
Læta malis, felix nullo turbante Deorum,
Et nullo parcente miser· semel impulit illum
Dilata fortuna manu, pulsatur arenis,
Carpitur in scopulis, hausto per uulnera fluctu
Ludibrium pelagi, nullaq; manente figura,
Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi,
Ante tamen pharias uictor, quàm tangat arenas,
Pompeio raptim tumulum fortuna parauit·
Ne iaceat nullo, uel ne meliore sepulchro,
E latebris pauidus decurrit ad æquora Codrus,
Quæstor ab Icario Cinyreæ littore Cypri,
Infaustus Magni fuerat comes, ille per umbras
Ausus ferre gradum uictum pietate timorem
Compulit, ut mediis quæsitum corpus in undis
Duceret ad terram, traheretq; ad littora Magnum
Lucis mœsta parum per densas Cynthia nubes
Præbebat· cano sed discolor æquore truncus
Conspicitur, tenet ille ducem complexibus arctis
Eripiente mari, nunc uictus pondere tanto
Expectat fluctus, pelagoq; iuuante cadauer
Impellit· postquam sicco iam littore sedit,
Incubuit Magno, lachrymasq; effudit in omne

Vulnus, & ad ſuperos, obſcuraq́; ſydera fatur.
Non pretioſa petit cumulato ture ſepulchra
Pompeius fortuna tuus, non pinguis ad aſtra
Vt ferat è membris eoos fumus odores,
Vt romana ſuum geſtent pia colla parentem,
Præferat ut ueteres feralis pompa triumphos,
Vt reſonent cantu triſti fora, totus ut ignem
Proiectis mœrens exercitus ambiat armis,
Da uilem Mango plebei funeris arcam,
Quæ lacerum corpus ſiccos effundat in ignes,
Robora non deſint miſero, nec ſordidus uſtor.
Sit ſatis ó ſuperi quod non Cornelia fuſo
Crine iacet, ſubiiciq́; facem complexa maritum
Imperat, extremo ſed abeſt à funere buſti
Infelix coniux, nec adhuc a littore longe eſt.
Sic fatus paruos iuuenis procul aſpicit ignes,
Corpus uile ſuis nullo cuſtode cremantes
Inde rapit flammas, ſemuſtaq́; robora membris
Subducit, quæcunq; es ait neglecta, nec ulli
Cara tuo, ſed Pompeio felicior umbra,
Quod iam compoſitum uiolat manus ultima buſtum
Da ueniam, ſi quid ſenſus poſt fata relictum eſt.
Cedis & ipſa rogo, pateris hæc damna ſepulchri?
Teq́; pudet ſparſis Pompei manibus uri?
Sic fatur. plenusq́; ſinus ardente fauilla
Peruolat ad truncum, qui fluctu penè relatus
Littore pendebat, ſummas dimouit arenas,
Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ
Exigua trepidus poſuit ſcrobe, nobile corpus
Robora nulla premũt, nulla ſtrue membra recũbunt,

Ad motus Magnum non subditus accipit ignis
Ille sedens iuxta flammas ó maxime dixit
Ductor, & hesperii maiestas nominis una,
Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo
Tristior iste rogus, manes, animamq; potentem
Officiis auerte meis, iniuria fati
Hoc fas esse iubet, ne ponti belua quicquam,
Ne fera, ne uolucres, ne saeui Caesaris ira
Audeat exiguam quantum potes accipe flammam
Romana succense manu· fortuna recursus
Si det in hesperiam, non hac in sede quiescent
Tam sacri cineres, sed te Cornelia Magne
Accipiet, nostraq; manu transfundet in urnam·
Interea paruo signemus littora saxo,
Vt nota sit busto, si quis placare peremptum
Forte uolet, plenos & reddere mortis honores,
Inueniat trunci cineres, & norit arenas,
Ad quis Magne tuum referat caput, haec ubi fatus
Excitat inualidas admoto fomite flammas·
Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem
Tabe fouens bustum, sed iam percusserat astra
Aurorae praemissa dies, ille ordine rupto
Funeris attonitus latebras in littore quaerit·
Quam metuis demens isto pro crimine poenam,
Quo te fama loquax omnes accepit in annos?
Condita laudabit Magni socer impius ossa·
I modo securus ueniae, fassusq; sepulchrum
Posce caput· cogit pietas imponere finem
Officio, semusta rapit, resolutaq; nondum
Ossa satis neruis, & inustis plena medullis

Aequorea restringit aqua, congestaq; in unum
Parua clausit humo, tunc ne leuis aura retectos
Auferret cineres, saxo compressit arenam,
Nautaq; ne bustum religato fune moueret,
Inscripsit sacrum semusto stipite nomen.
Hic situs est Magnus. placet hoc fortuna sepulchrum
Dicere Pompeii, quo condi maluit illum,
Quam terra caruisse socer, temeraria dextra
Cur obiicis Magno tumulum, manesq; uagantes
Includis? situs est qua terra extrma refuso
Pendet in Oceano Romanum nomen, & omne
Imperium Magno est tumuli modus, obrue saxa
Crimine plena Deum. si tota est Herculis Oethe,
Et iuga tota uacant Bromia Nysaeia, quare
Vnus in Aegypto Magno lapis? omnia Lagi
Rura tenere potest, si nullo cespite nomen
Haeserit, erremus populi, cinerumq; tuorum
Magne metu, nullas Nili calcemus arenas.
Quod si tam sacro dignaris nomine Saxum,
Adde actus tantos, monimentaq; maxima rerum,
Adde truces Lepidi motus, Alpinaq; bella,
Armaq; Sertorii reuocato Consule uicta,
Et currus, quos egit eques, comertia tuta
Gentibus & pauidos Cilices maris, adde subactam
Barbariem, gentesq; uagas, & quicquid in euro
Regnorum, boreaq; iacet. dic semper ab armis
Ciuilem repetisse togam, ter curribus actis
Contentum patriae multos donasse triumphos.
Quis capit haec tumulus? surgit miserabile bustum
Non ullis plenum titulis, non ordine tanto

Fastorum,solitumq́; legi super alta deorum
Culmina,& extructos spoliis hostilibus arcus·
Haud procul est ima Pompei nomen arena
Depressum tumulo,quod non legat aduena rectus·
Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes·
Noxia ciuili tellus Aegyptia fato.
Haud equidem immerito cumanæ carmine uatis
Cautum,ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles,ripasq́; æstate tumentes·
Quid tibi sæua precer pro tanto crimine tellus?
Vertat aquas Nilus,quo nascitur orbe,retentus,
Et steriles egeant ibernis imbribus agri,
Totaq́; in Aethiopum putres soluaris arenas·
Nos in templa tuam romana accepimus Isin,
Semideosq́; canes,& sistra iubentia luctus,
Et quem tu plangens hominem testaris Osyrim,
Tu nostros Aegypte tenes in puluere manes·
Tu quoq; cum sæuo dederis iam templa Tyranno,
Nondum Pompeii cineres ó Roma petisti·
Exul adhuc iacet umbra ducis,si secula prima
Victoris timuere minas,nunc excipe saltem
Ossa tui Magni,si nondum subruta fluctu
Inuisa tellure sedent,quis busta timebit?
Quis sacris dignam mouisse uerebitur umbram?
Imperet hoc nobis utinam scelus,& uelit uti
Nostro Roma sinu,satis ó nimiumq́; beatus,
Si mihi contingat manes transferre reuulsos
Ausoniam·si tale ducis uiolare sepulchrum·
Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A superis,aut Roma uolet feralibus austris,

Ignibus aut nimiis, aut terræ tecta mouenti,
Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Nam quis ad exustam cancro torrente Syenen
Ibit? & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
Spectator Nili? quis rubri stagna profundi,
Aut arabum portus, mercis mutator eoæ
Magne petet, quem non tumuli uenerabile saxum,
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertat? manesq; tuos placare licebit,
Et Casio præferre Ioui. nil ista nocebunt
Famæ busta tuæ. templis, auroq; sepultus
Vilior umbra fores. nunc est pro numine summo,
Hoc tumulo fortuna iacens, angustius aris
Victoris Libyco pulsatur in æquore saxum.
Tarpeiis, qui sæpe Deis sua thura negarant,
Inclusum thusco uenerentur cæspite fulmen.
Proderit hoc olim, quod non mansura sepulchri
Ardua marmoreo surrexit pondere moles.
Pulueris exigui sparget non longa uetustas
Congeriem, bustumq; cadet, mortisq; peribunt
Argumenta tuæ, ueniet felicior ætas,
Qua sit nulla fides saxum monstrantibus illud,
Atq; erit Aegyptus populis fortasse nepotum
Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

a T NON IN PHARIA MANES iacuere fauilla,
Nec cinis exiguus tantam compescuit umbram,
Prosiluit busto, semustaq; membra relinquens,
Degeneremq; rogum, sequitur conuexa tonantis
Qua niger astriferis connectitur axibus aër,
Quodq; patet terras inter, lunæq; meatus
Semidei manes habitabant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, & æternos animam collegit in orbes·
Non illuc auro positi, nec thure sepulti
Perueniunt, illic postquam se lumine uero
Impleuit, stellasq; uagas miratur, & astra
Fixa polis, uidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci·
Hinc super Emathiæ campos, & signa cruenti
Cæsaris, ac sparsas uolitauit in æquore classes,
Et scelerum uindex in sancto pectore Bruti
Sedit, & inuicti posuit se mente Catonis·
Ille ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,
Quem mundi dominum facerent ciuilia bella,
Oderat & Magnum, quamuis comes isset in arma
Auspiciis raptus patriæ, ductuq; Senatus,
At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat, patriam tutore carentem

110

Excipit, & populi trepidantia membra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses,
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,
Nec seruire timens, nil causa fecit in armis
Ipse sua, totæ post Magni funera partes
Libertatis erant, quas ne per littora fusas
Colligeret rapido uictoria Cæsaris actu,
Corcyræ secreta petitit, ac mille carinis
Abstulit Emathiæ secum fragmenta ruinæ.
Quis ratibus tantis fugientia crederet ire
Agmina? quis pelagus uictas arctasse carinas,
Dorida tunc Maleam, & apertam Tænaron umbris,
Inde Cythera petit, boreaq; urgente carinas,
Creta fugit, Dictæa legit cedentibus undis
Littora, tunc ausum classi præcludere portus
Impulit, ac sæuas meritum Phycunta rapinas
Sparsit, & hinc placidis alto delabitur auris
In littus Palinure tuum, neq; enim æquore tantum
Ausonio monimenta tenes, portusq; quietos
Testatur Libyæ Phrygio placuisse magistro.
Cum procul ex alto tendentes uela carinæ
Ancipites tenuere animos, socios'ne malorum
An ueherent hostes, præceps facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse carina.
Ast illæ puppes luctus, planctusq; ferebant,
Et mala uel duri lachrymas motura Catonis,
Nam postquam frustra precibus Cornelia nautas,
Priuigniq; fugam tenuit, ne forte repulsus
Littoribus phariis remearet in æquora truncus,
Ostenditq; rogum non iusti flamma sepulchri,

Ergo indigna fui dixit fortuna marito
Accendisse rogum, gelidosq; effusa per artus
Incubuisse uiro? laceros exurere crines?
Membraq; dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus? & tepida uestes implere fauilla
Quicquid ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura Deum? sine funeris ullo
Ardet honore rogus, manibus hoc Aegyptia forsan
Obtulit officium graue manibus ó bene nudi
Crassorum cineres Pompeio contigit ignis
Inuidia maiore Deum. similis' ne malorum
Sors mihi semper erit? nunquam dare busta licebit
Coniugibus? nunquam plenas plangemus ad urnas.
Quid porro tumulis opus est? aut ulla requiris
Instrumenta dolor? non toto pectore portas
Impia Pompeium? non imis hæret imago
Visceribus? quærat cineres uictura superstes.
Nunc tamen hic, longe qui fulget luce maligna
Ignis, adhuc aliquid phario de littore surgens
Ostendit mihi Magne tui. iam flamma resedit,
Pompeiumq; ferens uanescit solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa uenti.
Non mihi nunc tellus Pompeio si qua triumphos
Victa dedit, non alta terens capitolia currus
Gratior, elapsus felix de pectore Magnus
Hunc uolumus, quem Nilus habet, terræq; nocenti
Non hærere queror, crimen commendat arenas.
Linquere si qua fides Pelusia littora nolo.
Tu pete bellorum casus, & signa per orbem

Sexte paterna moue, namq; hæc mandata reliquit
Pompeius uobis in nostra condita cura.
Me cum fatalis leto damnauerit hora,
Excipite o nati bellum ciuile, nec unquam
Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit
Cæsaribus regnare uacet, uel sceptra, uel urbes
Libertate sua ualidas impellite fama
Nominis, has uobis partes, hæc arma relinquo,
Inueniet classes quisquis Pompeius, in undas
Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
Bella dabit, tantum indomitos, memoresq; paterni
Iuris habete animos, uni parere decebit,
Si faciet partes pro libertate, Catoni.
Exolui tibi Magne fidem, mandata peregi.
Insidiæ ualuere tuæ, deceptaq; uixi,
Ne mihi commissas auferrem perfida uoces
Iam nunc te per inane chaos, per tartara coniux,
Si sunt ulla, sequar, quam longo tradita leto
Incertum est, pœnas animæ uiuacis ab ipsa
Ante feram, potuit cernens tua uulnera Magne
Non fugere in mortem. planctu concussa peribit,
Effluet in lachrymas, nunquam ueniemus ad enses,
Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus,
Turpe mori post te solo non posse dolore.
Sic ubi fata caput ferali obduxit amictu,
Decreuitq; pati tenebras, puppisq; cauernis
Delituit, sæuumq; arcte compressa dolorem
Perfruitur lachrymis, & amat pro coniuge luctum.
Illam non fluctus, stridensq; rudentibus eurus
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor,

Votaq; solicitis faciens contraria nautis,
Composita in mortem iacuit,fauitq; procellis
Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis
Inde tenens pelagus,sed iam moderatior eurus,
Inlibycas egit sedes,& castra Catonis,
Tristis ut in multo mens est præsaga timore,
Aspexit patrios comites à littore Magnus,
Et fratrem,medias præceps tunc fertur in undas,
Dic ubi sit germane parens,stat summa,caputq;
Orbis,an occidimus?Romanaq; Magnus ad umbras
Abstulit?hæc fatur,quem contra talia frater·
O felix,quem sors alias dispersit in oras,
Quiq; nefas audis,oculos germane nocentes
Spectato genitore fero,non Cæsaris armis
Occubuit,dignoq; perit authore ruinæ,
Rege sub impuro nilotica rura tenente
Hospitiis fretus superis,& munere tanto
In proauos,cecidit donati uictima regni·
Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris,
Nec credens Pharium tantum potuisse Tyrannum,
Littore Niliaco socerum iam stare putaui,
Sed me nec sanguis,nec tantum uulnera nostri
Affecere senis,quantum gestata per urbem
Ora ducis,quæ transfixo sublimia Pilo
Vidimus,hæc fama est oculis uictoris iniqui
Seruari,scelerisq; fidem quæsisse Tyrannum·
Nam corpus Phariæ'ne canes,auidæq; uolucres
Distulerint,an furtiuus,quem uidimus,ignis
Soluerit,ignoro,quæcunq; iniuria fati
Abstulit hos artus,superis hæc crimina dono

Seruata de parte queror. cum talia Magnus
Audiſſet, non in gemitus, lachrymasq; dolorem
Effudit, iuſtaq; furens pietate profatur.
Præcipitate rates è ſicco littore nautæ,
Claſſis in aduerſos erumpat remige uentos,
Ite duces mecum, nunquam ciuilibus armis
Tanta fuit merces, inhumatos condere manes,
Sanguine ſemiuiri Magnum ſatiare Tyranni,
Non ego pellæas arces, adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra Mareotide mergam?
Non mihi Pyramidum tumulis euulſus Amaſis,
Atq; alii reges Nilo torrente natabunt?
Omnia dent pœnas, nudo tibi Magne ſepulchra
Euoluam, buſto iam numen gentibus Iſin,
Et tectum lino ſpargam per uulgus Oſyrim,
Et ſacer in magni cineres mactabitur Apis,
Suppoſitisq; Deis uram caput, has mihi pœnas
Terra dabit, linguam uacuos cultoribus agros,
Nec nilus cui creſcat, erit, ſolusq; tenebis
Aegyptum populis genitor, ſuperisq; fugatis.
Dixerat, & claſſem ſæuas rapiebat in undas.
Sed Cato laudatam iuuenis compeſcuit iram.
Interea totis audito funere Magni
Littoribus ſonuit percuſſus planctibus Aether,
Exemploq; carens, & nulli cognitus æuo
Luctus erat, mortem populos deflere potentis.
Sed magis, ut uiſa eſt, lachrymis exhauſta, ſolutas
In uultus effuſa comas Cornelia puppe
Egrediens, rurſus geminato uerbere plangunt.
Vt primum in ſociæ peruenit littora terræ,
Collegit

Collegit uestes,miseriq; insignia Magni,
Armaq;,& impressas auro,quas gesserat olim,
Exuuias,pictasq; togas uelamina summo
Ter conspecta Ioui,funestoq; intulit igni,
Ille fuit miseræ Magni cinis,accipit omnis
Exemplum pietas,& toto littore busta
Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.
Sicubi de pastis submittere gramina campis,
Et renouare parans ibernas appulus herbas,
Igne fouet terras,simul & Garganus,& arua
Vulturis,& calidi lucent buxeta Matini.
Non tamen ad Magni peruenit gratius umbram
Omne quod in superos audet conuitia uulgus,
Pompeiumq; Deis obiicit quam pauca Catonis
Verba,sed à pleno uenientia pectore ueri.
Ciuis abit inquit multo maioribus impar
Nosse modum iuris,sed in hoc tamen utilis æuo,
Cui non ulla fuit iusti reuerentia,salua
Libertate potens,& solus plebe parata
Priuatus seruire sibi,rectorq; Senatus,
Sed regnantis erat,nil belli iure poposcit,
Quæq; dari uoluit,uoluit sibi posse negari.
Immodicas possedit opes,sed plura retentis
Intulit,inuasit ferrum,sed ponere norat,
Prætulit arma togæ,sed pacem armatus amauit.
Iuuit sumpta ducem,iuuit dimissa potestas.
Casta domus,luxuq; carens,corruptaq; nunquam
Fortuna domini,clarum & uenerabile nomen
Gentibus,& multum nostræ quod proderat urbi.
Olim uera fides Sylla,Marioq; receptis

Libertatis obit, Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, non iam regnare pudebit,
Nec color imperii, nec frons erit ulla Senatus.
O felix cui summa dies fuit obuia uicto,
Et cui quærendos pharium scelus obtulit enses,
Forsitan in soceri potuisset uiuere regno.
Scire mori sors prima uiris, sed proxima cogi.
Et mihi si fatis aliena in iura uenimus,
Da talem fortuna Iubam, non deprecor hosti
Seruari, dum me seruet ceruice recisa.
Vocibus his maior, quàm si romana sonarent
Rostra ducis laudes. generosam uenit ad umbram
Mortis honos, fremit interea discordia uulgi,
Castrorum, belliq; piget post funera Magni.
Cum Tarchon motus linquendi signa Catonis
Sustulit, hunc rapta fugientem classe secutus
Littus in extremum tali Cato uoce notauit,
O nunquam pacate Cilix, iterum ne rapinas
Tendis in æquoreas? Magnum fortuna remouit,
Iam pelago, pirata redis, tum respicit omnes
In cœtu, motuq; uiros, quorum unus aperta
Mente fugæ tali compellat uoce regentem.
Nos Cato, da ueniam Pompeii duxit in arma
Non belli ciuilis amor, partesq; fauore
Fecimus, ille iacet quem paci prætulit orbis,
Causaq; nostra petit, patrios permitte penates,
Desertamq; domum, dulcesq; reuisere natos.
Nam quis erit finis, si nec Pharsalia pugnæ,
Nec Pompeius erit? perierunt tempora uitæ,
Mors erat intutum, iustas sibi nostra senectus

Prospiciat flammas, bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus præstare potest. non barbara uictos
Regna manent, non armenium mihi sæua minatur,
Aut Scythicum fortuna iugum, sub iura togati
Ciuis eo, quisquis Magno uiuente secundus
Hic mihi primus erit, sacris præstabitur umbris
Summus honor, dominū, quem clades cogit, habebo.
Nullum Magne ducem te solum in bella secutus,
Post te fata sequar, neq; enim sperare secunda
Fas mihi nec liceat, fortuna cuncta tenentur
Cæsaris, Emathium sparsit uictoria ferrum,
Clausa fides miseris, & toto solus in orbe est
Qui uelit, ac possit uictis præstare salutem.
Pompeio scelus est bellum ciuile perempto,
Quo fuerat uiuente fides, si publica iura
Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus
Romanus quæ consul habet. sic ille profatus
Insiluit puppi iuuenum comitante tumultu,
Actum romanis fuerat de rebus, & omnis
Indiga seruitii feruebat littora plebes.
Erupere ducis sacro de pectore uoces.
Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus
Tu quoq; pro dominis, & Pompeiana fuisti
Non romana manus? quod non in regna laboras,
Quod tibi non ducibus uiuis, morierisq; quod orbem
Acquiris nulli, quod iam tibi uincere tutum est,
Bella fugis, quæris iugum ceruice uacante,
Et nescis sine rege pati, nunc causa pericli
Digna uiris, uestro potuit Pompeius abuti
Sanguine, nunc patriæ iugulos, ensesq; negatis?

Cum prope libertas unum fortuna reliquit
Iam tribus è dominis, pudeat plus regia Nili
Contulit in leges, & parthi militis arcus.
Ite ó degeneres Ptolomæi munus, & arma
Spernite, quis uestras ulla putat esse nocentes
Cæde manus? credet faciles sibi terga dedisse,
Credet ab Emathiis primos fugisse Philippis.
Vadite securi, meruistis iudice uitam
Cæsare, non armis non obsidione subacti.
O famuli turpes domini post fata prioris
Itis ad hæredem, cur non maiora mereri,
Quàm uitam, ueniamq; libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolesq; Metelli,
Ducite Pompeios, Ptolemæi uincite munus;
Nostra quoq; inuiso quisquis feret ora tyranno,
Non parua mercede dabit, sciet ista iuuentus
Ceruicis precio bene se mea signa secutam.
Quin agite, & magna meritum cum cæde parate,
Ignauum scelus est tantum fuga. dixit, & omnes
Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,
Quam simul effœtas linqunt examina ceras,
Atq; oblita faui non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæq; uolat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum Phrygii sonus increpat æris,
Attonitæ posuere fugam, studiumq; laboris
Florigeri repetunt, & sacri mellis amorem,
Gaudet in hyblæo securus gramine pastor
Diuitias seruasse casæ, sic uoce Catonis
Inculcata uiris iusti patientia Martis.
Iamq; actu belli non doctas ferre quietem

Constituit mentes, serieq; agitare laborum,
Primum littoreis miles lassatur arenis,
Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
Est labor, exclusus nulla se uindicat ira,
Pœnaq; deuictis sola est uicisse Catonem,
Inde peti placuit Libycis contermina mauris
Regna Iubæ, sed iter mediis natura uetabat
Syrtibus, has audax sperat sibi cedere uirtus,
Syrtes uel primam mundo natura figuram
Cum daret, in dubio pelagi, terræq; reliquit,
Nam neq; subsedit penitus quo stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus,
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes,
Aequora fracta uadis, abruptaq; terra profundo,
Et post multa sonant proiecti littora fluctus,
Sic male deseruit, nullosq; exegit in usus
Hanc partem natura sui, uel plenior alto
Olim syrtis erat pelago, penitusq; natabat,
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens
Aequora subduxit zonæ uicina perustæ.
Et nunc pontus adhuc Phœbo sicante repugnat,
Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit, nam iam breuius unda superne
Innatat, & late periturum deficit æquor.
Vt primum remis actum mare propulit omne
Classis onus, densis fremuit niger imbribus auster
In sua regna furens tentatum classibus æquor
Turbine defendit, longeq; à Syrtibus undas
Egit, & illato confregit littore pontum.
Tunc quarum recto deprendit carbasa malo

Eripuit nautis, frustraq; rudentibus ausis
Vela negare noto spacium uicere carinæ,
Atq; ultra proram tumuit sinus, omnia siquis
Prouidus antennæ sufficit lintea summæ
Vincitur, & undis auertitur armamentis.
Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
Et certo iactata mari, quæcunq; leuatæ
Arboribus cæsis flatum effudere frementem.
Abstulit has uentis liber contraria uoluens
Aestus, & obnixum uictor detrudit in austrum.
Has uada destituunt, atq; interrupta profundo
Terra ferit puppes, dubioq; obnoxia fato
Pars sedet una ratis, pars altera pendet in undis.
Tunc magis impactis breuius mare, terraq; sæpe
Obuia consurgens, quamuis Elisus ab austro
Sæpe tamen cumulos fluctus non uicet arenæ.
Eminet in tergo pelagi, procul omnibus aruis
Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger.
Stant miseri nautuæ, terræq; hærente carina
Littora nulla uident, sic partem intercipit æquor,
Pars ratium maior regimen, clauumq; secuta est
Tuta fuga, nautasq; loci sortita peritos,
Torpentem tritonos adit illæsa paludem.
Hanc ut fama Deus, quem toto littore pontus
Audit uentosa perflantem littora concha,
Hanc & Pallas amat, patrioq; è uertice nata
Terrarum primam Libyen, nam proxima cœlo est,
Vt probat ipse calor, tetigit, stagniq; quieta
Vultus uidit aqua, posuitq; in margine plantas,
Et se dilecta Tritonida dixit ab unda,

Quam iuxta Lethes tacitus prælbitur amnis·
Infernis ut fama trahens obliuia uenis,
Atq; insopiti quondam tutela draconis
Hesperidum pauper spoliatis frondibus ortus·
Inuidus annoso qui famam derogat æuo,
Qui uates ad uera uocat fuit aurea sylua,
Diuitiisq; grauis, & fuluo germine rami,
Virgineusq; corus nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumina serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo
Abstulit arboribus, precium, nemoriq; laborem
Alcydes, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno·
His igitur depulsa locis, eiectaq; classis
Syrtibus, haud ultra garamantidas attigit undas,
Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris
Mansit, at impatiens uirtus hærere Catonis
Audet in ignotas agmen committere gentes
Armorum fidens, & terra cingere syrtim,
Hæc eadem suadebat hyems, quæ clauserat æquor,
Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes,
Vt neq; sole uiam, nec duro frigore sæuum,
Inde polo Libyes, hinc Bruma temperat annus
Atq; ingressurus steriles sic fatur arenas·
O quibus una salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori, componite mentes
Ad magnum uirtutis opus, summosq; labores,
Vadimus in campos steriles, exustaq; mundi,
Qua nimius Titan, & raræ in fontibus undæ,
Siccaq; letiferis squallent serpentibus arua·

Durum iter ad leges, patriæq; ruentis amorem.
Per mediam Libyen ueniant, atq; inuia tentent,
Si quibus in nullo positum est euadere uoto,
Si quibus ire sat est, neq; enim mihi fallere quenquã
Est animus, tectoq; metu perducere uulgus,
Hi mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
Qui me teste pati uel quæ tristissima pulchrum,
Romanumq; putant, ac qui sponsore salutis
Miles eget, capiturq; animæ dulcedine, uadat
Ad dominum meliore uia, dum primus arenas
Ingrediar, primusq; gradus in puluere ponam.
Me calor æthereus feriat, mihi plena ueneno
Occurrat serpens, fatoq; pericula uestra
Prætentate meo, sitiat quicunq; bibentem
Viderit aut umbras nemorum quicunq; petentem
Aestuet, aut equitem peditum præcedere turmas
Deficiat, si quo fuerit discrimine notum
Dux, an miles eam, serpens, sitis, ardor, harenæ.
Dulcia uirtuti gaudet patientia duris.
Lætius est quotiens magno sibi constat honestum,
Sola potest Libye turbam præstare malorum,
Vt deceat fugisse uiros. sic ille pauentes
Incendit uirtutis animos, & amore laborum,
It reducemq; uiam deserto limite carpit,
Et sacrum paruo nomen clausura sepulchro,
Inuasit Libye securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye, si credere famæ
Cuncta uelis, at si uentos, cœlumq; sequaris,
Pars erit Europæ, neq; enim plus littora Nili,
Quàm Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt,

V nde Europa fugit Libyen,& littora flexu
O ceano fecere locum,sed maior in unam
O rbis abit Asiam,nam cum communiter istæ
E ffundant Zephyrum,boreæ latus illa sinistrum
C ontingens,dextrumq; noti descendit in ortus
E urum sola tenens,Libye quod fertile terræ est,
V ergit in occasus,sed & hæc non fontibus ullis
S oluitur,arctoos raris Aquilonibus imbres
A ccipit,& nostris reficit sua rura serenis·
I n nullas uitiatur opes,non ære,nec auro
E xcoquitur,nullo glebarum crimine pura,
S ed penitus terra est,tantum Maurusia genti
R obora diuitiæ,quarum non nouerat usum,
S ed Citri contenta comis uiuebat,& umbra·
I n nemus ignotum nostræ uenere secures,
E xtremoq; epulas,mensasq; petiuimus orbe·
S t quæcunq; uagam,Syrtim complectitur ora,
S ub nimio porrecta die uicina perusti
A etheris,exurit messes,& puluere Bacchum
E necat,& nulla putris radice tenetur,
T emperies uitalis abest,& nulla sub illa
C ura Iouis terra est,natura deside torpet
O rbis,& immotis annum non sentit arenis·
H oc tam segne solum rarus tamen exerit herbas,
Q uas Nasamon gens dura legit,qui proxima Ponto
N udus rura tenet,quem mundi barbara damnis
S yrtis alit·nam littoreis populator arenis
I mminet,& nulla portus tangente carina
N ouit opes,sic cum toto comertia mundo
N aufragiis Nasamones habent,hac ire Catonem

Dura iubet uirtus, illic secura iuuentus
Ventorum, nullasq; timens tellure procellas,
Aequoreos est passa metus, nam littore sicco
Qua pelago Syrtis uiolentius accipit austrum,
Et terræ magis ille nocens, non montibus ortum
Aduersis frangit Libye, scopulisq; repulsum
Dissipat, & liquidas se turbine soluit in auras,
Nec ruit in syluas, annosaq; robora torquens
Lassatur, patet omne solum, liberq; meatu
Aeoliam rabiem totis exercet arenis,
Et non imbriferam contorto puluere nubem
In flexum uiolentus agit, pars plurima terræ
Tollitur, & nunquam resoluto uertice pendet.
Regna uidet pauper Nasamon errantia uento,
Discussasq; domos, uolitantq; à culmine raptæ
Detecto Garamante casæ. non altius ignis
Rapta uehit, quantumq; licet consurgere fumo,
Et uiolare diem, tantum tenet aëra puluis.
Tum quoq; romanum solito uiolentius agmen
Aggreditur. nullusq; potest consistere miles,
Instabilis raptis etiam quas calcat arenis
Concuteret terras, orbemq; à sede moueret.
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet excesis austrum scopulosa cauernis,
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,
Nusquam luctando stabilis manet, imaq; tellus
Stat, quia summa fugit, galeas, & scuta uirorum,
Pilaq; contorsit uiolento spiritus actu,
Intentusq; tulit magni per inania cœli
Illud in externa forsan, longeq; remota

Prodigium tellure fuit, delapsaq; cælo
Arma timent gentes, hominumq; erepta lacertis
A superis demissa putant, sic illa profecto
Sacrifico cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus
Patritia ceruice mouet, spoliauerat auster,
Aut boreas populos Ancylia nostra ferentes.
Sic urbem torquente noto Romana iuuentus
Procubuit, timuitq; rapi, construxit amictus
Inseruitq; manus terræ, nec pondere solo
Sed nixu iacuit, uix sic immobilis Austro,
Qui super ingentes cumulos inuoluit arenæ,
Atq; operit tellure uiros, uix tollere miles
Membra ualet, multo congestu pulueris hærens,
Alligat & stantes effusæ magnus arenæ
Agger, & immoti terra surgente tenentur.
Saxa tulit penitus discussis proruta muris,
Effuditq; procul miranda sorte malorum,
Qui nullas uidere domos, uidere ruinas.
Iamq; iter omne latet, nec sunt discrimina terræ
Ulla, nisi ætheræ medio uelut æquore flammæ
Syderibus nouere uias, nec sydera tota
Ostendit Libyce finitor circulus oræ,
Multaq; deuexo terrarum margine cælat
Utq; color soluit, quem torserat aëra uentus,
Incensusq; dies, iam mundi spissior ignis,
Iam plaga quam nullam superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & humor
Ignotum omnis abit, manant sudoribus artus,
Arent ora siti, conspecta est parua maligna
Unda procul uena, quam uix è puluere miles

Sustulit,& galeæ conuexum infudit in orbem,
Porrexitq; duci,squallebant puluere fauces
Cunctorum,minimumq; tenens dux ipse liquoris
Inuidiosus erat,mé ne inquit degener unum
Miles in hac turba uacuum uirtute putasti?
Usq;adeo mollis,primisq; caloribus impar
Sum uisus?quanto pœna tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas,sic concitus ira
Excussit galeam,suffecitq; omnibus unda.
Ventum erat ad templum Libycis quod gentibus unũ
Inculti garamantes habent,stat corniger illic
Iuppiter,ut memorant,sed non aut fulmina uibrãs,
Aut similis nostro,sed tortis cornibus Hammon.
Non illic Libycæ posuerunt ditia gentes
Templa,nec eois splendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis,Arabumq; beatis
Gentibus,ac Indis unus sit Iuppiter Hammon,
Pauper adhuc Deus est,nullis uiolata per æuum
Diuitiis delubra tenens,morumq; priorum
Numen romana templum defendit ab auro.
Esse locis superos testatur sylua per omnnem
Sola uirens Libyen,nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti
Ignorat frondes,solus nemus extulit Hammon,
Syluarum fons causa loco,qui putria terræ
Alligat,& domitas unda connectit arenas.
Hic quoq; nil obstat Phœbo cum cardine summo
Stat librata dies,truncum uix protegit arbor,
Tam breuis in medium radiis compellitur umbra.
Deprensum est hunc esse locum,quia circulus alti

Solstitii medium signorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec tauro scorpius exit
Rectior, aut aries donat sua tempora libræ,
Aut Astræa iubet lentos descendere pisces,
Par geminis Chiron, & idem quod carcinus ardens
Humidus ægoceros, nec plus Leo tollitur urna.
At tibi quæcunq; es Libyco gens igne dirempta,
In noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton,
Te segnis Cynosura subit, tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq́; in uertice summo
Sydus habes immune maris, procul axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia cœlo.
Stabant ante fores populi, quos miserat Eós,
Cornigeriq́; Iouis monitu noua fata petebant,
Sed latio cessere duci, comitesq́; Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem
Numina, de fama tam longi iudicet æui.
Maximus hortator scrutandi uoce Deorum
Euentus Labienus erat, sors obtulit inquit,
Et fortuna uiæ tam magni numinis ora,
Consiliumq́; dei tanto duce possumus uti
Per Syrtes, belliq́; datos cognoscere casus.
Nam cui crediderim superos arcana daturos,
Dicturosq́; magis, quàm sancto uera Catoni?
Certe uita tibi semper directa supernas
Ad leges, sequerisq́; Deum, datur ecce loquendi
Cum Ioue libertas, inquire in fata nefandi
Cæsaris, & patriæ uenturos excute mores,
Iure suo populis uti, legumq́; licebit,
An bellum ciuile perit, tua pectora sacra

Voce reple, duræ semper uirtutis amator
Quære quid est uirtus, & posce exemplar honesti.
Ille Deo plenus tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas aditis è pectore uoces.
Quid quæri Labiene iubes? an liber in armis
Occubuisse uelim potius quàm regna uidere?
An sit uita nihil, sed longa? an differat ætas?
An noceat uis ulla bono? fortunaq; perdat
Opposita uirtute minas? laudandaq; uelle
Sit satis, & nunquam successu crescat honestum?
Scimus & hoc nobis non altius inseret Hammon.
Hæremus cuncti superis, temploq; tacente
Nil agimus nisi sponte Dei, non uocibus ullis
Numen eget, dixitq; semel nascentibus author
Quicquid scire licet, steriles nec legit arenas,
Vt caneret paucis, mersitq; hoc puluere uerum,
Estq; Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
Et cœlum, & uirtus, superos quid quærimus ultra?
Iuppiter est, quodcunq; uides, quodcunq; moueris,
Sortilegis egeant dubii, semperq; futuris
Casibus ancipites, me non oracula certum,
Sed mors certa facit, pauido, fortiq; cadendum est,
Hoc satis est dixisse Iouem. sic ille profatus,
Seruataq; fide templi discedit ab aris,
Non exploratum populis Hammona relinquens.
Ipse manu sua pila gerens præcedit anheli
Militis ora pedes, monstrat tolerare labores,
Non iubet, & nulla uehitur ceruice supinus,
Carpentoq; sedes, somni parcissimus ipse est,
Vltimus haustor aquæ, cum tandem fonte reperto

Indiga cogatur latices potare iuuentus,
Stat dum lixa bibat· si ueris magna paratur
Fama bonis, & si successu nuda remoto
Inspicitur uirtus, quicquid laudamus in illo
Maiorum fortuna fuit· quis marte secundo,
Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
Hunc ergo per Syrtes, Libyesq; extrema triumphum
Ducere maluerim, quàm ter capitolia curru
Scandere Pompeii, frangere colla Iugurthæ·
Ecce parens uerus patriæ, dignissimus aris
Roma tuis per quem nunquam iurare pudebit,
Et quem, si steteris unquam ceruice soluta
Hunc olim factura Deum, iam spissior ignis,
Et plaga quam nullam superi mortalibus ultra
A medio fecere die, calcatur & unda
Rarior, inuentus mediis fons unus arenis
Largus aquæ, sed quem serpentum turba tenebat
Vix capiente loco· stabant in margine siccæ,
Aspides, in mediis sitiebant dipsádes undis·
Ductor ut aspexit perituros fonte relicto
Alloquitur· uana specie conterite leti
Ne dubita miles tutos haurire liquores,
Noxia serpentum est admixto sanguine pestis,
Morsu uirus habent, & fatum dente minantur,
Pocula morte carent, dixit, dubiumq; uenenum
Hausit, & in tota Libyes fons unus arena
Ille fuit, de quo primus sibi posceret undam·
Cur Libycus tantis exundet pestibus aër
Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
Miscuerit natura solo, non cura, laborq;

Noster scire ualet, nisi quod uulgata per orbem
Fabula pro uera decepit secula causa.
Finibus extremis Libyes, ubi feruida tellus
Accipit Oceanum demisso sole calentem.
Squallebant late Phorcynidos arua Medusæ,
Non nemorum protecta coma, non mollia sulco,
Sed dominæ uultu conspectis aspera saxis.
Hoc primum natura nocens in corpore sæuas
Eduxit pestes, illis è faucibus angues
Stridula fuderunt uibratis sibila linguis,
Fœminæ qui more comæ per terga soluti,
Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ.
Vipereumq; fluit depexo crine uenenum.
Hoc habet infelix cunctis impune Medusa,
Quod spectare licet. nam rictus, oraq; monstri
Quis timuit? quem qui recto se lumine uidit
Passa Medusa mori est? rapuit dubitantia fata,
Peruenitq; metus, anima periere retenta
Membra, nec emissæ riguere sub ossibus umbræ,
Eumenidum crines solos mouere furores
Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu,
Amphytrioniades uidit cum uinceret hydram
Hoc monstrum timuit genitor, numenq; secundum
Phorcus aquis, Cetoq; parens, ipsæq; sorores
Gorgones, hoc potuit cœlo, pelagoq; minari
Torporem insolitum, mundoq; abducere terram.
E cœlo uolucres subito, cum pondere lapsæ,
In scopulis hæsere feræ, uicina colentes
Aethyopum totæ riguerunt marmore gentes.

Nullum

Nullum animal uisus patiens, ipsiq; retrorsum
Effusi faciem uitabant Gorgonis angues.
Illa sub hesperiis stantem Titana columnis
In cautes Athlanta dedit, cœloq; timente
Olim phlegræos, stantes serpente gigantes
Erexit montes, bellumq; immane Deorum
Pallados in medio confecit pectore Gorgon.
Quo postquam partu Danaes, & diuite nimbo
Ortum Parrhasiæ uexerunt Persea pennæ,
Arcados authoris Cytharæ, liquidæq; palestræ,
Et subitus præceps Cyllenida substulit Harpen,
Harpen alterius monstri iam cæde rubentem,
A Ioue dilectæ fuso custode iuuencæ.
Auxilium uolucri Pallas tulit innuba fratri
Pacta caput monstri, terræq; in fine Libyssæ
Persea Phœbeos conuerti iussit ad ortus,
Gorgonis auerso sulcantem regna uolatu,
Et clypeum leuæ fuluo dedit ære nitentem,
In quo saxificam iussit spectare Medusam,
Quam sopor æternam tracturus morte quietem
Obruit haud totam, uigilat pars magna comarum,
Defenduntq; caput protenti crinibus Hydry,
Pars iacet in medios uultus, oculiq; tenebras.
Ipsa regit trepidum Pallas, dextraq; trementi
Perseos auersi Cyllenida dirigit Harpen,
Lata colubriferi rumpens confinia colli,
Quos habuit uultus hamati uulnere ferri
Cæsa caput Gorgon, quanto spirasse ueneno
Ora rear, quantumq; oculos effundere mortis,
Nec Pallas spectare potest, uultusq; gelassent

Persēos aduersi, si non Tritonia densos
Sparsisset crines, texissetq; ora colubris.
Aliger in cœlum sic rapta Gorgone fugit,
Ille quidem pensabat iter, propiusq; secabat
Aethéra si medias Europæ ascenderet urbes,
Pallas frugiferas iussit non lædere terras,
Et parci populis, quis enim non præpete tanto
Aethéra respiceret? Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ nullo consita cultu
Syderibus, Phœboq; uacat, premit orbita solis,
Exuritq; solum, nec terra celsior ulla
Nox cadit in cœlum, lunæq; meatibus obstat,
Si flexus oblita uagi per recta cucurrit
Signa, nec in boream, aut in noton effugit umbram.
Illa tamen sterilis tellus, fœcundaq; nulli
Arua bono, uirus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirosq; fero de sanguine rores,
Quos calor adiuuit, putriq; incoxit harenæ.
Hic quæ prima caput mouit de puluere tabes,
Aspida somniferam tumida ceruice leuauit,
Plenior huic sanguis, & crassi gutta ueneni
Decidit, in nulla plus est serpente coactum,
Ipsa caloris egens gelidum non transit in orbem
Sponte sua, Niloq; tenus metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida merces.
At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrois explicat orbes,
Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua
Chersydros, tractiq; uia fumante Chelydri

Quam semper recto lapsurus limite Cenchris,
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quam paruis tinctus maculis Thebanus Ophites,
Concolor exustis, atq; indiscretos arenis
Hammodites, spineiq; uagi torquente cerastæ.
Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis
Exuuias positura suas, & torrida Dipsas,
Et grauis in geminum uergens caput Amphisibena,
Et Natrix uiolator aquæ, iaculiq; uolucres,
Et contentus iter cauda sulcare Phareas,
Oraq; distendens auidus spumantia Præster,
Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus seps,
Sibilaq; effundens cunctas terrentia pestes
Ante uenena nocens, late sibi submouet omne
Vulgus, & in uacua regnat Basiliscus arena.
Vos quoq;, qui cunctis innoxia nomina terris
Serpitis, aurato nitidi fulgore Dracones
Pestiferos ardens facit. Aphrica, ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaq; tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi uerbere tauros,
Nec tutus spacio est Elephas, datis omnia leto,
Nec uobis opus est ad noxia fata ueneno.
Has inter pestes duro Cato milite siccum
Emetitur iter, tot tristia fata suorum,
Insolitasq; uidet paruo cum uulnere mortes.
Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum
Torta caput retro Dipsas calcata momordit,
Vix dolor, aut sensus dentis fuit, ipsaq; leti
Frons caret inuidia, nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit uirtus tacitum, carpitq; medullas

Ignis edax, calidaq́; incendit uiscera tabe.
Ebibit humorem circum uitalia fusum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato
Cœpit, defessos iret qui sudor in artus,
Non fuit, atq; oculos lachrymarum uena refugit.
Non decus imperii, non mœsti iura Catonis
Ardentem tenuere uirum, quin spargere signa
Auderet, totisq́; furens exquireret agris
Quas poscæbat, aquas sitiens in corde uenenum.
Ille uel in Tanaim missus, Rhodumq́;, Padumq́;
Arderet, Nilumq́; bibens per rura uagantem.
Accessit morti Libye, fatiq́; minorem
Famam Dipsàs habet terris adiuta perustis.
Scrutator uenas penitus squallentis arenæ,
Nunc redit ad Syrtes, & fluctus accipit ore,
Aequoreusq́; placet, sed non sibi sufficit humor,
Nec sentit, fatiq́; genus, mortemq́; ueneni,
Sed putat esse sitim, ferroq́; aperire tumentes
Sustinuit uenas, atq; os implere cruere.
Iussit signa rapi propere Cato, discere nulli
Permissum est hoc posse sitim, sed tristior illa
Mors erat ante oculos, miseriq́; in crure Sabelli
Seps stetit exiguus, quem flexo dente tenacem
Auulsitq́; manu, piloq́; affixit arenis,
Parua modo serpens, sed qua non ulla cruentæ
Tantum mortis habet, nam plagæ proxima circum
Fugit rapta cutis, pallentiaq́; ossa retexit,
Iamq́; sinu laxo nudum est sine corpore uulnus,
Membra natant sanie, suræ fluxere, sine ullo
Tegmine poples erat, femorum quoq; musculus omnis

Liquitur, & nigra distillant inguina tabe,
Dissiluit stringens uterum membrana, fluuntque
Viscera, nec quantum toto de corpore debet,
Effluit in terras, saeuum sed membra uenenum
Decoquit, in minimum mors contrahit omnia uirus·
Vincula neruorum, & laterum textura, cauumque
Pectus, & abstrusum fibris uitalibus omne
Quicquid homo est, aperit pestis, natura profana
Morte patet, manant humeri, fortesque lacerti,
Colla, caputque fluunt, calido non ocius austro
Nix resoluta cadit, nec solem caera sequetur,
Parua loquor corpus sanie stillasse perustum
Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?
Haec quoque discedunt, putresque secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi uestigia uati,
Cinypheas inter pestes tibi palma nocendi est,
Eripiunt omnes animam, tu sola cadauer·
Ecce subit facies leto diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit prester, illi rubor igneus ora
Succendis, tenditque cutem pereunte figura,
Miscens cuncta tumor toto iam corpore maior,
Humanumque egressa modum super omnia membra
Efflatur sanies late tollente ueneno,
Ipse latet penitus congesto corpore mersus,
Nec lorica tenet distenti corporis auctum·
Spumeus accenso non sic exundat aheno
Vndarum cumulis, nec tanto carbasa coro
Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus·

Intactum uolucrum rostris, epulasq; daturum
Haud impune feris non ausi tradere busto,
Nondum stante modo crescens fugere cadauer.
Sed maiora parant Libycæ spectacula pestes
Impressit dentes hæmotrois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis,
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycii pressura croci, sic omnia membra
Emisere simul rutilum pro sanguine uirus.
Sanguis erant lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor, ab iis largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
At tibi leue miser fixus præcordia pressit
Niliaca serpente cruor, nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & stygias somno descendis ad umbras.
Non tam ueloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro uirgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.
Ecce procul sæuus sterili, Sed robore trunci
Torsit, & immisit iaculum uocat Aphrica serpens,
Perq; caput Pauli transactaq; tempora fugit,
Nil ibi uirus agit, rapuit cum uulnere fatum,
Deprensum est quæ funda rotat quàm lenta uolarēt,
Quàm segnis Scythicæ strideret arundinis aēr.
Quid prodest miseri Basiliscus cuspide Murri
Transactus? uelox currit per tela uenenum,
Inuaditq; manum, quam protinus ille retecto
Ense ferit, totoq; simul demittit ab armo,

Exemplarq́; ſui ſpectans miſerabile leti
Stat tutus pereunte manu, quis fata putaret
Scorpion, aut uires maturæ mortis habere?
Ille minax modis, & recto uerbere ſæuus,
Teſte tulit cœlo uicti decus Orionis.
Quis calcare tuas metuat ſalpiga latebras?
Et tibi dant ſtygiæ ius in ſua fila ſorores.
Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suſpecta eſt miſeris in qua tellure iacebant.
Nam neq; congeſtæ ſtruxere cubilia frondes,
Nec culmis creuere tori, ſed corpora fatis
Expoſiti uoluuntur humo, calidoq́; uapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore peſtes.
Innocuosq́; diu rictus torpente ueneno
Intra membra fouent, nec quæ menſura uiarum,
Quis'ue modus norunt cœlo duce, ſæpe querentes
Reddite dii clamant miſeris quæ fugimus arma,
Reddite Theſſaliam patimur cur ſegnia fata?
In gladios iurata manus pro Cæſare pugnant
Dipſades, & peragunt ciuilia bella ceraſtæ
Ire libet qua zona rubens, atq; axis inuſtus
Solis equis, iuuat æthereis adſcribere cauſis,
Quod per eam, cœloq́; mori, nil Aphrica de te,
Nec de te natura queror, tot monſtra ferentem
Gentibus ablatum dederas ſerpentibus orbem,
Impatiensq́; ſolum Cereris cultore negato
Damnaſti, atq; homines uoluiſti deeſſe uenenis,
In loca ſerpentum nos uenimus, accipe pœnas
Tu quiſquis ſuperum commercia noſtra peroſus,
Hinc torrente plaga, dubiis hinc Syrtibus orbem

A brumpens medio posuisti limite mortes,
P er secreta tui bellum ciuile recessus
V adit,& arcani miles tibi conscius orbis
C laustra petit mundi,forsan maiora supersunt
I ngressis coëunt ignes stridentibus undis,
E t premitur natura poli,sed longius ista
N ulla iacet tellus,quàm fama cognita nobis
T ristia regna Iubæ,quæremus forsitan istas
S erpentum terras,habet hoc solatia cœlum
V iuit adhuc aliquid,patriæ non arua requiro,
E uropamq;,alios soles,Asiamq; uidentem,
Q ua te parte poli,qua te tellure reliqui
A phrica?Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.
E xiguà ne uia legem conuertimus anni?
I mus in aduersos axes.euoluimur orbe.
T erga damus ferienda noto,nunc forsitan ipsa est
S ub pedibus iam Roma meis,solatia fati
H æc petimus,ueniant hostes,Cæsarq; sequatur,
Q ua fugimus.sic dura suos patientia questus
E xonerat,cogit tantos tollerare labores
S umma ducis uirtus,qui nuda fusus arena
E xcubat,atq; omni fortunam prouocat hora,
O mnibus unus adest fatis quocunq; uocatus
A duolat,atq; ingens meritum,maiusq; salute
C ontulit in letum uires,puduitq; gementem
I llo teste mori,quod ius habuisset in ipsum
V lla lues?casus alieno pectore uincit,
S pectatorq; docet magnos nil posse dolores,
V ix miseris serum tanto lassata periclo
A uxilium fortuna dedit,gens unica terras

I ncolit à sæuo serpentum innoxia morsu
M armaride Psylli, par lingua potentibus herbis,
I pse cruor tutus, nullumq; admittere uirus,
V el cantu cessante potest, natura locorum
I ussit ut immunes mixti serpentibus essent,
P rofuit in mediis sedem posuisse uenenis,
P ax illis cum morte data est, fiducia tanta est
S anguinis in terram paruus cum decidit infans,
N e qua sit externæ ueneris mixtura timentes
L etifica dubios explorant aspide partus,
V tq; Iouis uolucer calido cum protulit ouo
I mplumes natos solis conuertit in ortus,
Q ui potuere pati radios, & lumine recto
S ustinuere diem cœli seruantur in usus,
Q ui Phœbo cessere, iacent, sic pignora gentis
P syllus habet, si quis tactos non horruit angues,
S i quis donatus iussit serpentibus infans·
N ec solum gens illa sua contenta salute,
E xcubat hospitibus, contraq; nocentia monstra
P syllus adest populis, qui tunc Romana secutus
S igna. simul iussit statui tentoria ductor·
P rimum quas ualli spatium comprendit arenas
E xpurgat cantu, uerbisq; fugantibus angues,
V ltima castrorum medicatus circuit ignis,
H ic ebulum stridet, peregrinaq; galbana sudant,
E t tamarix non læta comis, eoaq; costos·
E t Panacea potens, & thessala centaurea,
P eucedanumq; sonat flammis, erycinaq; tapsos,
E t larices, fumoq; grauem serpentibus urunt
A brotanum, & longe nascentis cornua cerui,

S ic nox tuta uiris. at ſi quis peſte diurna
F ata trahit, tunc ſunt magicæ miracula gentis.
P ſyllorumq́; ingens, & rapti pugna ueneni.
N am primum tacta deſignat membra ſaliua,
Q uæ cohibet uirus, retinetq́; in uulnere peſtem,
P lurima tunc uoluit ſpumanti carmina lingua
Murmura continuo, nec dant ſuſpiria curſus
V ulneris, aut minimũ patiuntur fata tacere.
S æpe quidem peſtis nigris inſerta medullis
E xcantata perit, ſed ſi quod tardius exit
V irus, & elicitum, iuſſumq́; exire repugnat,
T unc ſemper incumbens pallentia uulnera lambit
O re uenena trahens, & ſiccat dentibus artus,
E xtractamq́; tenens gelido de corpore mortem
E xpuit, & cuius morſus ſuperauerit anguis,
I am promptum Pſyllis uel guſtu noſſe uenenum,
H oc igitur melior tandem romana iuuentus
A uxilio, late ſquallentibus hæret in aruis.
B is poſitis Phœbe flammis, bis luce recepta,
V idit Areniuagum ſurgens, fugienſq́; Catonem.
I amq́; illis magis, atq́; magis dureſcere puluis
C œpit, & in terram Libye ſpiſſata redire
I amq́; procul raræ nemorum ſe attollere frondes,
S urgere congeſto non culta mapalia culmo,
Q uanta dedit miſeris melioris gaudia terræ,
C um primum ſæuos contra uidere leones.
P roxima Leptis erat, cuius ſtatione quieta.
E xegere hyemem nimbis, flammiſq́; carentem.
C æſar ut emathia ſatiatus clade receſſit,
C ætera curarum proiecit pondera, ſoli

Intentus genero, cuius uestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce tendit in undas,
Treiciasq; legit fauces, & amore notatum
Aequor? & Eroas lachrymoso littore turres
Qua pelago nomen Nepheleias abstulit Helle,
Non Asiam breuioris aquae disterminat usquam
Fluctus ab Europa, quamuis Bizantion arcto
Pontus, & ostriferam dirimat chalcedona cursu
Euxinumq; ferens paruo ruat ore propontis,
Sigeasq; petit famae mirator arenas,
Et Simoëntis aquas, & graio nobile busto
Rhoetion, & multum debentes uatibus umbras·
Circuit exustae nomen memorabile Troiae,
Magnaq; Phoebei quaerit uestigia muri·
Iam syluae steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, & templa Deorum
Iam lassa radice tenent, ac tota teguntur
Pergama dumetis, etiam periere ruinae·
Aspicit Hesiones scopulos, syluasq; patentes
Anchisae thalamos, quo iudex sederit antro,
Vnde puer raptus coelo, quo uertice Nais
Luserit Oenone, nullum est sine nomine Saxum
Inscius in sicco serpentem puluere riuum
Transierat, qui Xantus erat, securus in alto
Gramine ponebat gressus, Phryx incola manes
Hectoreos calcare uetat, discussa iacebant
Saxa, nec ullius faciem seruantia sacri·
Hectoreas monstrator ait non respicis aras?
O sacer, & magnus uatum labor omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus aeuum·

Inuidia sacræ Cæsar ne tangere famæ,
Nam si quid Latiis fas est promittere musis,
Quantum Smyrnei durabunt uatis honores,
Venturi me, teq; legent, Pharsalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris damnabitur æuo.
Vt ducis impleuit uisus ueneranda uetustas,
Erexit subitas congestu cæspitis aras,
Votaq; turicremos non irrita fudit in ignes.
Dii cinerum phrygias colitis quicunq; ruinas,
Aeneæq; mei, quos nunc Lauinia sedes
Seruat, & Alba lares, & quorum lucet in aris
Ignis adhuc phrygius, nulliq; aspecta uirorum
Pallas in abstruso pignus memorabile templo,
Gentis Iuleæ uestris clarissimus aris
Dat pia thura nepos, & uos in sede priori
Rite uocat, date felices in cætera cursus,
Restituam populos, grata uice mœnia reddent
Ausonidæ Phrygibus, Romanaq; pergama surgent.
Sic fatus repetit classes, & tota secundis
Vela dedit coris, auidusq; urgente procella
Iliacas pensare moras, Asiamq; potentem
Præuehitur, pelagoq; Rhodon spumante reliquit,
Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes
Obstendit phariis Aegyptia littora flammis.
Sed prius orta dies nocturnam lampada texit,
Quam tutas intraret aquas, ibi plena tumultu
Littora, & incerto turbatas murmure uoces
Accipit, ac dubiis ueritus se credere regnis
Abstinuit tellure rates, sed dira satelles
Regis dona ferens medium prouectus in æquor

Colla gerit Magni phario uelamine tecta,
Ac prius infanda commendat crimina uoce·
Terrarum domitor romanæ maxime gentis,
Et quod adhuc nescis genero secure perempto,
Rex tibi Pellæus terræ, pelagiq; labores
Donat, & Emathiis quod solum defuit armis
Exhibet, absenti bellum ciuile peractum est·
Thessalicas Magnus quærens reparare ruinas
Ense iacet nostro, tanto te pignore Cæsar
Emimus, hoc tecum percussum est sanguine fœdus,
Accipe regna Phari nullo quæsita cruore,
Accipe Niliaci ius gurgitis, accipe quicquid
Pro Magni ceruice dares, dignumq; clientem
Castris crede tuis, cui tantum fata licere
In generum uoluere tuum, nec uile putaris
Hoc meritum nobis facili quod cæde peractum est·
Hospes auitus erat, depulso sceptra parenti
Reddiderat, quid plura feram? tu nomina tanto
Inuenies operi, uel famam consule mundi,
Si scelus est, plus te nobis debere fateris,
Quod scelus hoc, non ipse facis· sic fatus opertum
Detexit, tenuitq; caput, iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris·
Non primo Cæsar damnauit munera uisu,
Auertitq; oculos, uultus dum crederet, hæsit,
Vtq; fidem uidit sceleris, tutumq; putauit
Iam bonus esse socer, lachrymas non sponte cadentes
Effudit, gemitusq; expressit pectore læto,
Non aliter manifesta putans abscondere mentis
Gaudia, quàm lachrymis, meritũq; immane tyranni

Destruit, & generi mauult lugere reuulſum,
Quàm debere caput, qui duro membra ſenatus
Calcarat uultu, qui ſicco lumine campos
Viderat Emathios, uni tibi Magne negare
Non audet gemitus. ô ſors duriſſima fati
Hunccine tu Cæſar ſcelerato Marte petiſti,
Qui tibi flendus erat? non mixti fœdera tangunt,
Te generis, nec nata iubet mœrere, nepoſq́;?
Credis apud populos Pompeii nomen amantes
Hoc caſtris prodeſſe tuis, fortaſſe tyranni
Tangeris inuidia. capriq́; in uiſcera Magni
Hoc aliis licuiſſe doles, quererisq́; periſſe
Vindictam belli, raptumq́; è iure ſuperbi
Victoris generum, quisquis te flere coëgit
Impetus, à uera longe pietate receſſit.
Scilicet hoc animo terras, atq; æquora luſtras,
Nec ubi ſuppreſſus pereat gener, ô bene rapta
Arbitrio mors iſta tuo, quam magna remiſit
Crimina romano triſtis fortuna pudori,
Quod te non paſſa eſt miſereri perfida Magni
Viuentis, nec non his fallere uocibus audes,
Acquirisq́; fidem ſimulati fronte doloris.
Aufer ab aſpectu noſtro funeſta ſatelles
Regis dona tui, peius de Cæſare ueſtrum
Quàm de Pompeio meruit ſcelus unica belli
Præmia ciuilis uictis donare ſalutem
Perdidimus, quod ſi Phario germana tyranno
Non inuiſa foret potuiſſem reddere regi,
Quod meruit, fratriq́; tuum pro munere tali
Miſiſſem Cleopatra caput, ſecreta quid arma

Mouit,& inseruit nostro sua tela labori?
Ergo in Thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio? uestris quæsita licentia regnis?
Non tuleram Magnum mecum romana regentem,
Te Ptolemæe feram? frustra ciuilibus armis
Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas
Altera, quàm Cæsar, si tellus ulla duorum est,
Vertissem latias à uestro littore proras,
Famæ cura uetat ne non damnasse cruentam,
Sed uidear timuisse Pharon, nec fallere uos me
Credite uictorem, nobis quoq; tale paratum
Littoris hospicium, ne sic mea colla gerantur,
Thessaliæ fortuna facit, maiore profecto,
Quàm metui, poterat discrimine gessimus arma,
Exilium, generiq; minas, Romamq; timebam,
Pœna fuge Ptolemæus erat, sed parcimus annis,
Donamusq; nefas, sciat hac pro cæde tyrannus
Nil uenia plus posse dari· uos condite busto
Tanti colla ducis sed non ut crimina tantum.
Vestra tegat tellus iusto date thura sepulchro,
Et placate caput, cineresq; in littore fusos
Colligite, atq; unam sparsis date manibus urnam.
Sentiat aduentum soceri, uocesq; querentis
Audiat umbra pias, dum nobis omnia præfert,
Dum uitam phario mauult debere clienti.
Læta dies rapta est populis, concordia mundo
Nostra perit, caruere Deis mea uota secundis,
Vt te complexus positis felicibus armis
Affectus abs te ueteres, uitamq; rogarem
Magne tuam, dignaq; satis mercede laborum

Contentus par esse tibi, tunc pace fideli
Fecissem, ut uictus posses ignoscere diuis,
Fecisses ut Roma mihi, nec talia fatus
Inuenit fletus comitum nec turba querenti
Credidit, abscondunt gemitus, & pectora læta
Fronte tegunt, hilaresq; nefas spectare cruentum
O bona libertas cum Cæsar lugeat, audent.

M. ANNEI LVCANI CIVILIS BELLI LIBER DECIMVS.

VT PRIMVM TERRAS
Pompeii colla secutus
Attigit, & diras calcauit Cæsar arenas,
Pugnauit fortuna ducis, fatumq; nocentis
Aegypti, regnum Lagi romana sub arma
Iret, an eriperet mundo Memphiticus ensis
Victoris, uictiq; caput, tua profuit umbra
Magne, tui socerum rapuere à sanguine manes.
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus.
Sed fremitu uulgi fasces, & iura querentis
Inferri Romana suis discordia sensit
Pectora et ancipites animos, Magnumq; perisse
Non sibi, tum uultu semper celante timorem,
Intrepidus superum sedes, & templa uetusti
Numinis antiquas Macedum testantia uires
Circuit, & nulla captus dulcedine rerum

Non duro, cultuq; Deum, non mœnibus urbis,
Effosum tumulis cupide descendit in antrum.
Illic Pellæi proles uesana Philippi
Felix prædo iacet terrarum, uindice fato
Raptus, sacratis totum spargenda per orbem
Membra uiri posuere adytis, fortuna pepercit
Manibus, & regni durauit ad ultima fatum.
Nam sibi libertas unquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non utile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub uno
Esse uiro. Macedum fines, latebrasq; suorum
Deseruit, uictasq; patri despexit Athenas
Perq; Asiæ populos fatis urgentibus actus
Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes
Exegit gentes, ignotos miscuit amnes
Persarum Euphraten. Indorum sanguine Gangen.
Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
Percuteret populos pariter, & sydus iniquum
Gentibus, Oceano classes inferre parabat
Exteriore mari. non illi flamma, nec undæ,
Nec sterilis Libye, nec Syrticus obstetit Hammon,
Isset in occasus mundi deuexa secutus,
Ambissetq; polos, Nilumq; à fonte bibisset,
Occurrit suprema dies, naturaq; solum
Hunc potuit finem uesano ponere regi,
Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,
Abstulit imperium, nulloq; hærede relicto
Totius fati lacerandas præbuit urbes,
Sed cecidit Babylone sua, Parthoq; uerendus.
Prò pudor eoi propius timuere Sarissas,

Q uam nunc pila timent populi, licet usq; sub arcton
R egnemus, zephiriq; domos, terrasq; premamus
F lagrantis post terga non, cedamus in ortus
A rsacidum domino, non felix Parthia Crassis
E xiguæ secura fuit prouincia Pellæ.
I am pelusiaco ueniens a gurgite Nili
R ex puer, imbellis populi sedauerat iras,
O bside quo pacis Pellæa tutus in aula
C æsar erat, cum se parua Cleopatra biremi
C orrupto custode phari laxare cathenas
I ntulit Emathiis ignaro Cæsare tectis,
D edecus Aegypti. Latio feralis Erynnis.
R omano non casta malo, quantum impulit Argos,
I lliacasq; domos facie Spartbana nocenti,
H esperios auxit tantum Cleopatra furores.
T erruit illa suo, si fas, capitolia sistro,
E t Romana petit imbelli signa Canopo,
C æsare captiuo pharios ductura triumphos,
L eucadioq; fuit dubius sub gurgite casus.
A n mundum ne nostra quidem matrona teneret.
H oc animi nox illa dedit, quæ prima cubili
M iscuit incæstam ducibus Ptolemæida nostris.
Q uis tibi uesani ueniam non donet amoris
A ntoni? durum cum Cæsaris hauserit ignes
P ectus, & in media rabie, medioq; furore,
E t Pompeianis habitata manibus aula?
S anguine Thessalicæ cladis perfusus adulter
A dmisit uenerem curis, & miscuit armis,
I llicitosq; toros, & non ex coniuge partus,
P rò pudor oblitus Magni, tibi Iulia fratre

Obscœna de matre dedit, partesq; fugatas
Passus in extremis Libyes coalescere regnis,
Tempora Niliaco turpis dependit amori·
Dum donare Pharon, dum non sibi uincere mauult,
Quem formæ confixa suæ Cleopatra sine ullis
Tristis adit lachrymis simulatum compta dolorem,
Quam decuit ueluti laceros dispersa capillos,
Et sic orsa loqui· si qua est ó maxime Cæsar
Nobilitas, Pharii proles clarissima Lagi,
Exul in æternum sceptris depulsa paternis
Si tua restituat ueteri me dextera fato,
Complector regina pedes, tu gentibus æquum
Sydus ades nostris, non urbes prima tenebo
Fœmina Niliacas, nullo discrimine sexus
Reginam scit ferre Pharos, lege summa perempti
Verba patris, qui iura mihi communia regni,
Et Thalami cum fratre dedit· puer ipse sororem,
Sit modo liber, amat, sed habet sub iure Photini
Affectus, ensesq; suos, nil ipsa paterni
Iuris habere peto, culpa, tantoq; pudore
Solue domum, remoue funesta satellitis arma,
Et regem regnare iube, quantos'ne tumores
Mente gerit famulus Magni ceruice reuulsa?
Iam tibi, sed procul hoc auertant fata, minatur·
Sat fuit indignum Cæsar, mundóq;, tibiq;
Pompeium facinus, meritumq; fuisse Photini,
Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures,
Vultus adest precibus, faciesq; incœsta perorat·
Exigit infandam corrupto iudice noctem·
Pax ubi parta duci, donisq; ingentibus empta est,

130

Excepere epulæ tantarum gaudia rerum,
Explicuitq́; ſuos magno Cleopatra tumultu
Nondum tranſlatos romana in ſecula luxus,
Ipſe locus templi quod uix corruptior ætas
Extruat, inſtar erat, laqueataq́; tecta ferebant
Diuitias, craſſumq́; trabes abſconderat aurum,
Nec ſummis cruſtata domus, ſectiſq́; nitebat
Marmoribus, ſtabatq́; ſibi non ſegnis Achates,
Purpureusq́; lapis, totaq́; effuſus in aula
Calcabatur Onyx, hebenus Mareotica uaſtos
Non operit poſtes, ſed ſtat pro robore Nili
Auxilium non forma domus, ebur atria ueſtit,
Et ſuffixa manu foribus teſtudinis indæ
Terga ſedent crebro maculas diſtincta ſmaragdo,
Fulget gemma toris, & iaſpide fulua ſuppellex,
Strata micant Tyrio, quorum pars maxima ſucco
Cocta diu, uirus non uno duxit aheno,
Pars auro plumata nitet, pars ignea cocco,
Vt mos eſt Phariis miſcendi licia telis,
Tunc famulæ numerus turbæ, populusq́; miniſter
Diſcolor hos ſanguis, alios diſtinxerat ætas,
Hæc libycos pars, tam flauos gerit altera crines,
Vt nullas Cæſar Rheni ſe dicat in aruis
Tam rutilas uidiſſe comas, pars ſanguinis uſti
Torta caput, refugosq́; gerens à fronte capillos.
Nec non infelix ferro mollita iuuentus,
Atq; execta uirum, ſtat contra fortior ætas,
Vix ulla fuſcante tamen lanugine malas.
Diſcubuere toris reges, maiorq́; poteſtas
Cæſar, & immodice formam fucata nocentem,

Nec sceptris contenta suis,nec fratre marito,
Plena maris rubri spoliis,colloq;, comisq;
Diuitias Cleopatra gerit,cultuq; laborat,
Candida sydonio perlucent pectora filo,
Quod Nilotis acus compressum pectine serum
Soluit,& extenso laxauit stamina uelo·
Dentibus hic niueis,sectosq;, Atlantide sylua
Imposuere orbes,quales ad Cæsaris ora
Nec capto uenere Iuba·prò cæcus,& amens
Ambitione furor,ciuilia bella gerenti
Diuitias aperire suas,incendere mentem
Hospitis armati,non sit licet ille nefando
Marte,paratus opes mundi quæsisse ruina,
Pone duces priscos,& nomina pauperis æui
Fabritios,Curiosq; graues,hic ille recumbat
Sordidus etruscis abductus consul aratris,
Optabit patriæ talem duxisse triumphum·
Infudere epulas auro,quod terra,quod aër,
Quod pelagus,Nilusq; dedit,quod luxus inani
Ambitione furens toto quæsiuit in orbe
Non mandante fame,multas uolucresq;,ferasq;
Aegypti posuere Deos,manibusq; ministrat
Niliacas crystallus aquas,gemmæq; capaces
Excepere merum,sed non Mareotidos uuæ,
Nobile sed paucis senium cui contulit annis
Indomitum Meroë cogens spumare Phalernum·
Accipiunt sertas nardo florente coronas,
Et nunquam fugiente rosa,multumq; madenti
Infudere comæ,quod nondum euanuit aura
Cinnamon,externa nec perdidit aëra terra,

Adductumq; recens uicinæ messis amomum
Discit opes Cæsar spoliati perdere mundi,
Et gessisse pudet genero cum paupere bellum,
Et causas Martis phariis cum gentibus optat.
Postquam epulis, Bacchoq; modum lassata uoluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem
Inchoat alloquiis, summaq; in sede iacentem
Linigerum placidis compellat Achorea dictis.
O sacris deuote senex, quodq; arguit ætas
Non neglecte Deis, phariæ primordia gentis,
Terrarumq; situs, uulgiq; edissere mores,
Et ritus, formasq; Deum, quodcunq; uetustis
Insculptum est adytis profer, nosciq; uolentes
Prode Deos, si cecropium sua sacra Platonem
Maiores docuere tui quis dignior unquam
Hoc fuit auditu, mundiq; capacior hospes?
Fama quidem generi Pharias me duxit ad urbes,
Sed tamen & uestri, media inter prælia semper
Stellarum, cœliq; plagis, superisq; uacaui,
Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus,
Sed cum tanta meo uiuat sub pectore uirtus
Tantus amor ueri, nihil est quod noscere malim,
Quam fluuii causas per secula tanta latentes,
Ignotumq; caput, spes sit mihi certa uidendi
Niliacos fontes, bellum ciuile relinquam.
Finierat, contraq; sacer sic orsus Achoreus.
Fas mihi magnorum Cæsar secreta parentum
Prodere ad hoc æui populis ignota profanis,
Sit pietas aliis miracula tanta silere,
At ego cœlicolas gratum reor ire per omnes.

Hoc opus,& sacras populis notescere leges
Syderibus quæ sola fugam moderantur Olympi,
Occurruntq; polo,diuersa potentia prima
Mundi lege data est,sol tempora diuidit æui
Mutat nocte diem,radiisq; potentibus astra
Ire uetat,cursusq; uagos statione moratur,
Luna suis uicibus Tethyn,terrenaq; miscet,
Frigida Saturno glacies,& zona niualis
Cessit,habet uentos,incertaq; fulmina Mauors·
Sub Ioue temperies,& nunquam turbidus aër·
At fœcunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet·immensæ Cyllenius arbiter undæ est·
Hunc ubi pars cœli tenuit,qua mixta Leonis
Sydera sunt Cancro,rapidos qua Sirius ignes
Exerit·& uarii mutator circulus anni
Aegoceron,cancrumq; tenet,cui subdita Nili
Ora latent,quæ cum dominus percussit aquarum
Igne superiecto,tunc Nilus fonte soluto
Exit,ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest,auctusq; suos·non ante coarctat
Quam nox æstiuas à sole recœperit horas·
Vana fides ueterum Nilo quod crescat in arua
Aethyiopum prodesse niues·non arctos in illis
Montibus,aut boreas,testis tibi sole perusti
Ipse color populi,calidiq; uaporibus austri·
Adde quod omne caput fluuii,quodcunq; soluta
Præcipitat glacies,ingresso uere tumescit
Prima tabe niuis·Nilus neq; suscitat undas
Ante canis radios,nec ripis alligat amnem
Ante parem nocti libra sub iudice Phœbum·

Inde etiam leges aliarum neſcit aquarum,
Nec tumet Hybernus cum longe ſole remoto
Officiis caret unda ſuis, dare iuſſus iniquo
Temperiem cœlo, mediis æſtatibus exit
Sub torrente plaga, ne terras diſſipet ignis,
Nilus adeſt mundo, contraq; incenſa Leonis
Ora tumet, cancroq; ſuam torrente Syenen
Imploratus adeſt nec campos liberat undis,
Donec in autumnum declinet Phœbus, & umbras
Extendat Meroë, quis cauſas reddere poſſit?
Sic iuſſit natura parens diſcurrere Nilum,
Sic opus eſt mundo, Zephyros quoq; uana uetuſtas
His aſcripſit aquis, quorum ſtata tempora flatus,
Continuiq; dies, & in aëre longa poteſtas,
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cœlo
Trans noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos,
Vel quod aquas totiens rumpentis littora Nili
Aſſidue feriunt, coguntq; reſiſtere fluctus.
Ille mora curſus, aduerſiq; obiice ponti
Aeſtuat in campos, ſunt qui ſpiramina terris
Eſſe putent, magnoſq; cauæ compagis hyatus,
Comeat hac penitus tacitis diſcurſibus unda
Frigore ab arctoo medium reuocata ſub Axem,
Cum Phœbus preſſit Meroën, telluſq; peruſta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangeſq;, Paduſq;
Per tacitum mundi, tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte uomens, non uno gurgite perfert.
Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exudante procul uiolentum erumpere Nilum,
Aequoreoſq; ſales longo mitteſcere tractu.

N ec non Oceano pasci, Phœbumq́;, polumq́;
C redimus hunc calidi tetigit cum brachia cancri
S ol rapit, atq; undæ plus, quàm quod digerat aër,
T ollitur, hoc noctes referunt, Niloq́; refundunt.
A st ego, si tantam fas est mihi soluere litem,
Q uasdam Cæsar aquas post mundi sera peracti
S ecula, concussis terrarum erumpere uenis
N on id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
C um toto cepisse reor, quas ille creator,
A tq; opifex rerum certo sub iure coërcet.
Q uæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
H æc Phariis, Persisq́; fuit, Macedumq́; tyrannis,
N ullaq́; non ætas uoluit conferre futuris
N otitiam, sed uincit adhuc natura latendi.
S ummus Alexander regum, quem Memphis adorat
I nuidit Nilo, misitq́; per ultima terræ
A ethyopum lectos, illos rubicunda perusti
Z ona poli tenuit, Nilum uidere calentem,
V enit ad occasum, mundiq́; extrema Sesostris,
E t Pharios cursus regnum ceruicibus egit,
A nte tamen uestros amnes, Rhodanumq́;, Padumq́;,
Q uam Nilum de fonte bibit. uesanus in ortus
C ambyses longi populos peruenit ad æui,
D efectusq́; epulis, & pastus cæde suorum
I gnoto te Nile redit, non fabula mendax
A usa loqui de fonte tuo est, ubicunq; uideris,
Q uæreris, & nulli contingit gloria genti,
V t Nilo sit læta suo, tua flumina prodam,
Q uæ Deus undarum cælator Nile tuarum

Te mihi nosse dedit, medio consurgis ab axe
Ausus in ardentem ripas attollere cancrum,
In borean is rectus aquis, mediumq; Booten,
Cursus in occasum flexus torquetur, & ortus,
Nunc arabum populis Libycis, nunc equus arenis,
Teq; uident primi, quærunt tamen hi quoq; Seres,
Aethyopumq; feris alieno gurgite campos,
Et te terrarum nescit cui debeat orbis.
Areanum natura caput non prodidit ulli,
Nec licuit populis paruum te Nile uidere,
Amouitq; sinus, & gentes maluit ortus,
Mirari, quam nosse tuos, consurgere in ipsis
Ius tibi solstitiis, aliena crescere bruma,
Atq; hyemes efferre tuas, soliq; uagari
Concessum per utrosq; polos. hic quæritur ortus,
Illic finis aquæ, late tibi gurgite rupto
Ambitur nigris Meroë fœcunda colonis,
Læta comunis hæbeni, quæ quamuis arbore multa
Frondeat æstatem nulla sibi mitigat umbra,
Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem,
Inde plagas Phœbi damnum non passus aquarum
Preueheris, steriles q; diu metiris arenas.
Nunc omnes unum uires collectus in amnem,
Nunc uagus, & spargens facilem tibi cedere ripam,
Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
Qua dirimunt Arabum populis Aegyptia rura
Regni claustra Phylæ, mox te deserta secantem,
Qua dirimunt nostrum rubro comercia pontum
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentem
Moturum totas uiolenti gurgitis iras
Nile putet? sed cum lapsus abrupta uiarum

Excipere tuos, & præcipites cataractæ,
Ac nusquam uetitis ullas obsistere cautes
Indignatis aquis, spuma tunc astra lacessis,
Cuncta tremunt undis, ac multo murmure montis
Spumens inuictis canescit fluctibus amnis·
Hinc Abaton quam nostra uocat ueneranda uetustas
Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
Et scopuli, placuit fluuii quos dicere uenas,
Quod manifesta noui primum dant signa tumoris,
Hinc montes natura uagis circumdedit undis
Qui Libyæ te Nile negent, quos inter in alta
It conualle iacens iam molibus unda receptis·
Prima tibi campos permittit, apertaq; Memphis
Rura, modumq; uetat crescendi ponere ripas·
Sic uelut in tuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ, sed non uesana Photini
Mens imbuta semel sacrata cæde uacabat
A scelerum motu, Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas· habitant sub pectore manes,
Vltricesq; Deæ dant in noua monstra furorem,
Dignatur uiles isto quoq; sanguine dextras,
Quo fortuna parat uictos perfundere patres,
Pœnaq; ciuilis belli uindicta senatus
Pene data est famulo· procul hoc auertite fata
Crimen, ut hæc Bruto ceruix absente secetur·
In scelus it Pharium romani pœna tyranni,
Exemplumq; perit, struit audax irrita fatis,
Nec parat occulte cædem committere fraudi,
Inuictumq; ducem detecto Marte lacessit·
Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæsaris, & socerum iungi tibi Magne iuberet,
Atq; hæc dicta mouet famulos perferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,
Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,
Et dederat ferrum nullo sibi iure retento
In cunctos, in seq; simul. Tu mollibus inquit
Nunc incumbe toris, & pingues exige somnos,
Inuasit Cleopatra domum, nec prodita tantum est,
Sed donata Pharos, cessas accurrere solus
Ad dominæ talamos, nupsit soror impia fratri,
Nam Latio iam nupta duci est, interq; maritos
Discurrens Aegypton habet, Romaniq; meretur,
Expugnare senem potuit Cleopatra uenenis,
Crede miser puero, quem nox si iunxerit una,
Et semel amplexus incæsto pectore passus
Hauserit obscœnum titulo pietatis amorem,
Meq;, tuumq; caput, per singula forsitan illi
Oscula donabit, crucibus, fllammisq; luemus.
Si fuerit formosa soror, nil undiq; restat
Auxilii, rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter,
Et sumus, ut fatear tam sæua iudice sontes,
Quem non ex nobis credit Cleopatra nocentem?
A quo castra fuit? per te quod fecimus una,
Perdidimusq; nefas, perq; ictum sanguine Magni
Fœdus ades, subito bellum mollire tumultu,
Irrue, nocturnas rumpamus funere tædas,
Crudelemq; toris dominam mactemus in ipsis
Cum quocunq; uiro, nec nos deterreat ausis
Hesperii fortuna ducis, quæ sustulit illum,
Imposuitq; orbi communis gloria nobis,

Nos quoq; sublimes Magnus facit, aspice littus
Spem nostri sceleris pollutos Consule fluctus
Quid liceat nobis, tumulumq; e puluere paruo
Aspice Pompeii non omnia membra tegentem,
Quem metuis par huius erat·non sanguine clari,
Quid refert nec opes populorum, et regna mouemus·
Ad scelus ingentes facti sumus, attrahit illos
In nostras fortuna manus, en altera uenit
Victima nobilior, placemus caede secunda
Hesperias gentes, iugulus mihi Caesaris haustus
Hoc praestare potest, Pompeii caede nocentes
Vt populus romanus amet, quid nomina tanta
Horremus, uiresq; ducis? quibus ille relictis
Miles erit, nox haec peraget ciuilia bella·
Inferiasq; dabit populis, & mittet ad umbras
Quod debetur adhuc mundo caput·ite feroces
Caesaris in iugulum, praestet Lagea iuuentus
Hoc regi romana sibi·tu parce morari
Plenum epulis, madidumq; mero, uenerisq; paratum·
Inuenies, aude, superi tot uota Catonum,
Brutorumq; tibi tribuent·non lentus Achillas
Suadenti parere nefas, haud clara mouendis
Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Vllius clangore tubae, temere omnia saeui
Instrumenta rapit belli, pars maxima turbae
Plebis erat Latiae, sed tanta obliuio mentes
Cepit in externos corrupto milite mores,
Vt duce sub famulo, iussuq; satellitis irent,
Quos erat indignum Phario parere tyranno·
Nulla fides, pietasq; uiris qui castra sequuntur,

Venalesq; manus, ibi fas, ubi maxima merces
Aere merent paruo, iugulumq; in Cæsaris ire
Non sibi dant, prò fas ubi non ciuilia bella
Inuenit imperii fatum miserabile nostri?
Thessaliæ subducta acies in littore Nili
More furit patrio. plus quid te Magne recepto
Ausa foret Lagea domus? dat scilicet omnis
Dextra quod debet superis, nulliq; uacare
Fas est Romano. Latium sic scindere corpus
Diis placitum, non in soceri, generiq; fauorem
Dii cedunt populi. ciuilia bella satelles
Mouit, & in partem romani uenit Achillas.
Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,
Hæ uincent partes, aderat maturus uterq;,
Et districta epulis ad cunctas aula patebat
Insidias, poteratq; cruor per regia fundi
Pocula cæsareus, mensæq; incumbere ceruix,
Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,
Ne cædes confusa manu, permissaq; fatis
Te Ptolemæe trahat, tanta est fiducia ferri.
Non rapuere nefas, summi contempta facultas
Est operis, uisum famulis reparabile damnum,
Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.
Seruatur pœnas in aperta luce daturus,
Donata est nox una duci, uixitq; Photini
Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.
Lucifer à casia prospexit rupe, diemq;
Misit in Aegyptum primo quoq; sole calentem,
Cum procul à muris acies non sparsa maniplis,
Nec uagæ conspicitur, sed iustos qualis ad hostes

R ecta fronte uenit, paſſuri comunis arma,
L aturiq; ruunt. at Cæſar mœnibus urbis
D iffiſus, foribus clauſæ ſe protegit aulæ
D egeneres paſſus latebras, nec tota uacabat
R egia compreſſo, minima collegerat arma
P arte domus, tangunt animos, iræq;, metusq;,
E t timet incurſus, indignaturq; timere.
S ic fremit in paruis fera nobilis abdita clauſtris,
E t frangit rabidos præmorſo carcere dentes.
N ec ſecus in ſiculis fureret tua flamma cauernis
O bſtrueret ſummam ſi quis tibi Mulciber ætnam.
A udax Theſſalici, qui nuper rupæ ſub Aemi,
H eſperiæ cunctos proceres, aciemq; Senatus,
P ompeiumq; ducem cauſa ſpectare uetante
N on timuit, fatumq; ſibi promiſit iniquum,
E xpauit ſeruile nefas, intraq; penates
O bruitur telis, quem non uiolaſſet Alanus,
N on Scytha, non fixo, qui ludit in hoſpite Maurus,
H ic cui romani ſpatium non ſufficit orbis,
P arua regna putat Tyriis cum gadibus Indos
C eu puer imbellis, ceu captis fœmina muris
Q uærit tua domus, ſpem uitæ in limine clauſo
P onit, & incerto luſtrat uagus atria curſu
N on ſine Rege tamen, quem ducit in omnia ſecum
S umpturus pœnas, & grata piacula morti,
M iſſurusq; tuum, ſi non ſint tela, nec ignes
I n famulos Ptolemæe caput. ſic barbara Colchis
C reditur ultorem metuens, regniq;, fugæq;
E nſe ſuo, fratrisq; ſimul ceruice parata
E xpectaſſe patrem, cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem, missusq; satelles
Regius, ut sæuos absentis uoce tyranni
Corriperet famulos, quo bellum authore mouerent.
Sed neq; ius mundi ualuit, neq; fœdera sancta
Gentibus, orator Regis, pacisq; sequester
Aestimat in numero scelerum ponenda tuorum
Tot monstris Aegypte nocens. non Thessalia tellus,
Vastaq; regna Iubæ, non pontus, & impia signa
Pharnacis, & gelido circunfluus orbis Ibero
Tantum ausus scelerum, non Syrtis barbara, quãtũ
Deliciæ fecere tuæ, premit undiq; bellum,
Inq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates,
Non Aries uno moturus limina pulsu,
Fracturusq; domum, non ulla est machina belli,
Nec flammis mandatur opus, sed cæca iuuentus
Consilii uastos ambit diuulsa penates,
Et nusquam totis incursat uiribus agmen,
Fata uetant, muriq; uicem fortuna tuetur.
Nocnon & ratibus tentatur regia, qua se
Protulit in medios audaci margine fluctus
Luxuriosa domus, sed adest defensor ubiq;
Cæsar, & hos aditus gladiis, hos ignibus arcet,
Obsessusq; gerit, tanta est constantia mentis
Expugnantis opus picæo iubet unguine tinctas
Lampades immittit iunctis in uela carinis,
Nec piger ignis erat per stupea uincula, perq;
Manantes cæra tabulas, & tempore eodem
Transtraq; nautarum, summiq; arsere cæruchi,
Iam prope semustæ merguntur in æquore classes,
Iamq; hostes, & tela natant, nec puppibus ignis
Incubuit

Incubuit solis, sed quæ uicina fuere
Tecta mari longis rapuere uaporibus ignem,
Et cladem fouere noti, percussaq; flamma
Turbine non alio motu per tecta cucurrit,
Quam solet æthereo lampas decurrere sulco,
Materiaq; carens, atq; ardens aëre solo·
Illa lues clausa paulum reuocauit ab aula
Vrbis in auxilium populos, nec tempora cladis
Perdidit in somnis, sed cæca nocte carinis
Insiluit Cæsar semper feliciter usus
Præcipiti cursu bellorum, & tempore rapto·
Tunc claustrum pelagi cepit Pharon· insula quondã
In medio stetit illa mari sub tempore uatis
Prothéos, at nunc est Pellæis proxima muris·
Illa duci geminos bellorum præstitit usus,
Abstulit et cursus, & fauces æquoris hosti·
Cæsar & auxiliis ut uidit libera ponti
Ostia, non fatum meriti, pœnasq; Photini
Distulit ulterius, sed qua non debuit ira,
Non cruce, non flammis rabido non dente ferarum,
Heu facinus ceruix gladio male cæsa pependit·
Magni morte perit· nec non subrepta paratis
A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes
Cæsaris Arsinoë, quæ castra carentia rege
Vt proles Lagea tenet, famulumq; tyranni
Terribilem iusto transegit Achilléa ferro·
Altera Magne tuis uictima mittitur umbris,
Nec satis hoc fortuna putat, procul absit, ut ista
Vindictæ sit summa tuæ non ipse tyrannus
Sufficit in pœnas, non omnis regia Lagi,

Dum patrii ueniant in uiscera Cæsaris enses,
Magnus inultus erit. sed non authore furoris
Sublato cecidit rabies. nam rursus in arma
Auspitiis Ganymedis eunt, ac multa secundo
Prælia Marte gerunt, poterit discrimine summo
Cæsaris una dies in famam, & secula mitti.
Molis in exiguæ spacio stipantibus armis
Dum parat in uacuas Martem transferre carinas
Dux Latius tota subito formidine belli
Cingitur, hinc densæ prætexunt littora classes,
Hinc tergo insultant pedites, uia nulla salutis,
Non fuga, non uirtus, uix spes quoque mortis honestæ,
Non acie fusa, nec magnæ stragis aceruo
Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo
Captus sorte loci pendet, dubius' ne timeret,
Optaret 'ne mori, respexit in agmine denso
Scæuam perpetuæ meritum iam nomina famæ,
Ad campos Epidamne tuos, ubi solus apertis
Obsedit muris calcantem mœnia Magnum

Pharsaliæ Lucani Finis.

Sulpitii carmina uelut superio
ribus annectenda.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago,
Et factus erat memorandi nobile leti
Exemplum, sed fata uetant, & fida salutis
Ostendit fortuna uiam, nam leuus amicas
Prospexit puppes, nando quas ausus adire

Et quid stamus ait? uel iam per tela, fretumq;
Eripiar, iuguli uel non erit ulla potestas
Eunucho concessa mei· tunc puppe relicta
Prosilit in pontum· siccos fert leua libellos
Dextra secat fluctus, tandemq; illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ·

ANNEI LVCANI VITA EX CLARISSIMIS AVTHORIBVS·

a Nneus Seneca è Corduba Bethicæ Hyspaniæ interioris prouinciæ ciuitate Romã uenit, statimq; eques factus est, cuius declamatiões & si celebratæ, negligẽtia temporũ ad nepotes non peruenere· Suscepit in patria ex Elbia uxore liberos treis· L· Anneum Senecã, Iulium Anneũ Gallionẽ, & Anneũ Melam, quẽ ut minorem domi reliquit· Seneca et Gallio Romæ profecere sub Marullo grammatico, & Sestio Smyrnæo, atq; Asinio Pollione· Mela cum adoleuisset iubente patre rem domesticam gubernauit, Donatus, ut cæteri fratres, Amicitia Cæsarum equestri ordine· C· Acilia duxit Acilii Lucani oratoris filiã operæ apud prouinciæ pro consules frequentis, & apud clarissimos uiros nõ nullius ingenii· Ex ea Melas· iiii· Nonas Nouembris· C· Cæsare Augusto Germanico iterum, & · L· Cesiano primo Consul ibus· M· Anneũ Lucanum imposito soceri nomine genuit· Deinde curæ familiaris fastidio, uitæq; quietiori apud fratres uacatu urus, cũ Octimestri infante Romã uenit sperans per

procuratiões acq̃rendæ pecuniæ breuius sibi iter fore, quo Cõsulibus æquaretur. Cunas infantis, quibus ferebatur, ut de Hesiodo legitur, apes circũuolarũt, osq; insederunt, dulcem, et facundum, qualẽ nunc uidemus, futurum significantes. Studuit Lucanus Romæ sub Rhemmio Palæmone, & Cornuto. Ex condiscipulis Saleium Bassum, et. A. Persium præcipue dilexit, Neroni, cuius ætas patruo Senecæ commissa erat, diu gratus. Quæstor ante ætatem, gladiatorium munus edidit. Sequenti anno populi fauore in auguratus sacerdotium asscitus est (ut Papi, Sta. refert)

Romani colitur chori sacerdos.

Vxorem duxit Pollam Argentariã Pollii Argentarii filiam. De Calliope Papinii canit.

Nec solum dabo carminum nitorem,
Sed tædis genialibus dicabo
Doctam, atq; ingenio tuo decoram,
Qualem blanda Venus, daretq; Iuno,
Forma, simplicitate, comitate,
Censu, sanguine, gratia, decore.

Quippe et certamine pentaterico acto in Põpeii theatro cũ per Cliniũ Ruffum Nero Nioben se pronunciaturum polliceretur, Lucanus Orphéa ex tempore recitauit, coronaq; Donatus est. Quare Imperatoris inuidiam sibi concitauit. Interdictũ est igitur poëtæ foro, theatro, & poëtica. De quo Papinius,

Ingratus Nero dulcibus theatris
Et noster tibi præferetur Orpheus.

Sperãs itaq; ultionem, Pisonianæ in Neronem coiurationi, sed parum fauste hæsit. quod ipse fatetur, cũ ait.

Consilio, iussuq; Deum transibis in urbem
Magne tuam, summusq; feret tua busta sacerdos.
Corpus enim Pompeii nisi extincta Cæsarum familia. Romam transferri non poterat. Verum detecta coniuratione nequaquam animi constantiam præstitit, facile enim confessus, et ad humillimas deuolutus preces, matrem quoq; innoxiam inter socios ream nomiauit, sperans impietatem sibi apud impium principem profuturā. Acceptoq; mortis arbitrio codicillos ad patrē uersibus quibusdam exarauit, largiterq; epulatus brachia ad secandas uenas præbuit. Cunq; frigescere pedes, manusq;, & spiritum cedere intellexisset, uersus pronunciauit, quos per huiusmodi imaginem de milite fecerat.
Sanguis erant lachrymæ, quæcunq; foramina nouit
Humor ab his largus manat cruor, ora redundant,
Et patulæ nares, sudor rubet, omnia plenis
Membra fluunt uenis, totum est pro uulnere corpus.
Pridie calendas Maias decessit Attico Vestino, et Nerua Silio cōsulibus, quo consul designatus cum Plautio Laterano erat. 27. ætatis annum agens. sepultus in hortis suis, ubi tale potuit inscribi epigramma.
Bethis habet natale solum, est Annea propago,
De genitore Mela dat mater Acilia terris.
Vix luna octonos cœlo confecerat orbes,
Cum me Roma sui resperfit tybridis unda,
Seruatumq; foro traxit, Phœboq; dicauit,
Hinc sylua gemina faces, reus inde sagitta,
Orpheus ingrati stimulus, liuorq; tyranni,
Dum ciuile nefas aperit Pharsalia nostra

Inuidit famæ Nero, prò musæq; canentis
Interrupit opus gladio, uenisq; resectis
Assertore sacros maculauit sanguine uultus.

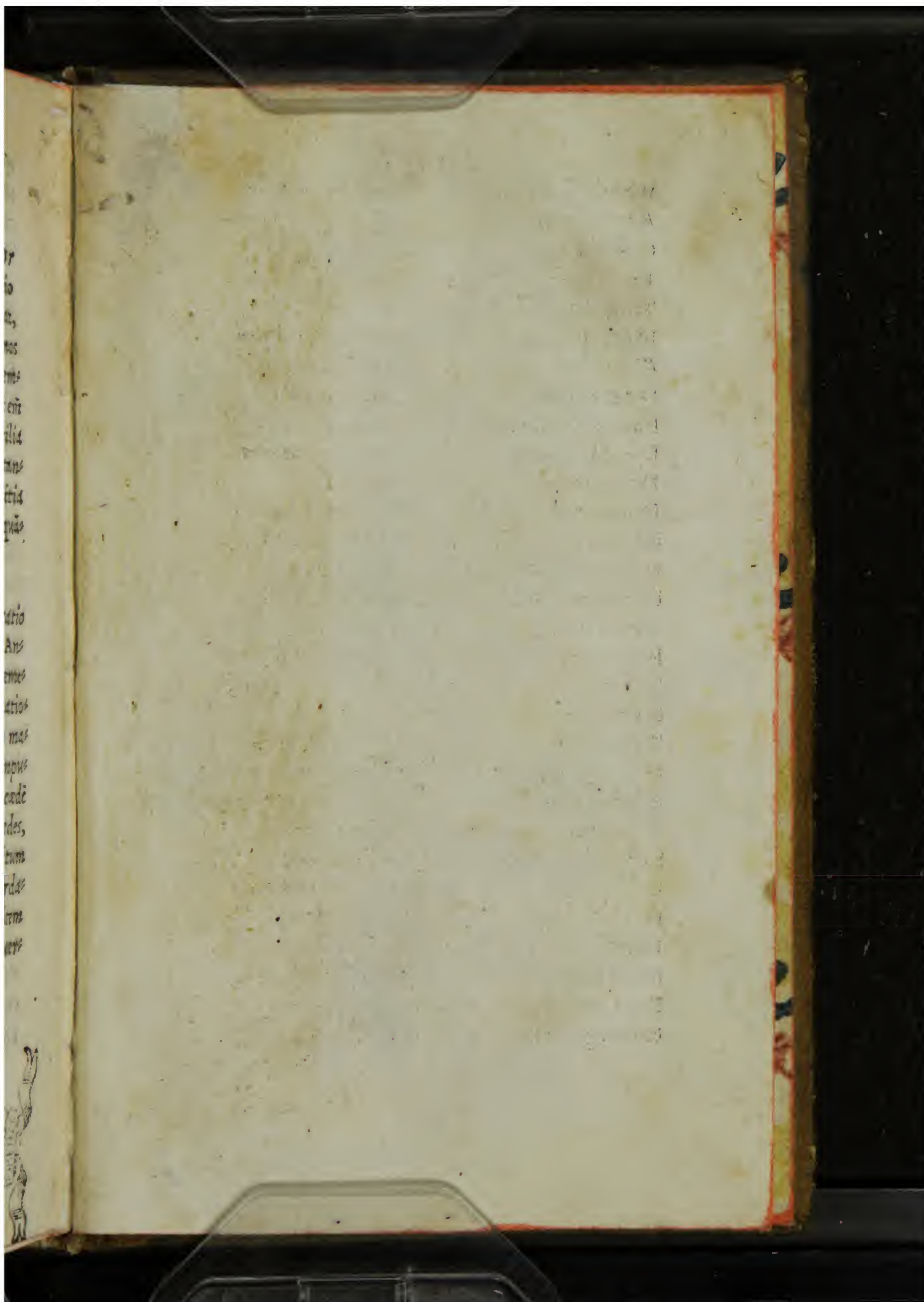
Saturnalia scripsit, Syluarum libros. x. Medeã. Orpheum. incendium urbis. incendium troianum. Oratione sua Octauium Sagittam, qui Pontian confoderat, damnauit. Pharsaliam non finiuit, cuius tres primos libros cum uxore correxit, reliqui septem nostro tempore diligentissime emendati, impressiq; sunt. Est enĩ uarius, copiosus, sublimis, concitatus, et, ut Quintilianus ait, Oratoribus non minus, quàm poëtis imitandus, & ipse in prefatione quadam ætatem, & initia sua cum Vergilio comparans ausus est dicere, & quãtum mihi restat ad Culicem?

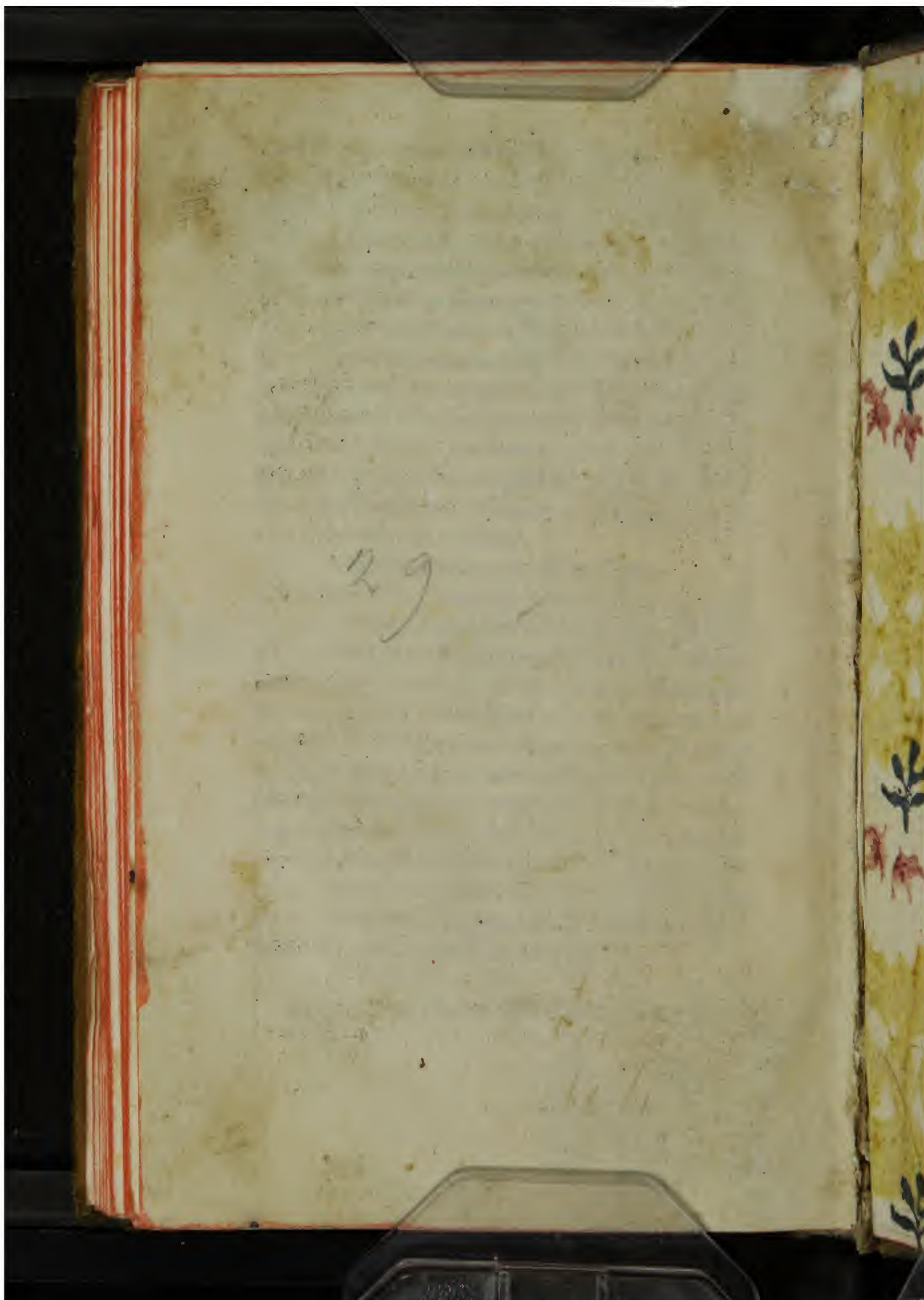
Apud Cornelium Tacitum legitur.

Consulibus Silio Nerua, & Attico Vestino cõiurationem in Neronem cœptam, et in primis Lucanum Anneum coniurasse, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratq; ostentare uanus assimulatione. tum detecta coniuratione Lucanus Aciliam matrem suam inter conscios nominauit, promissa impunitate. Sed Nero post mortem multorum Lucani cædẽ imperauit. is profluente sanguine ubi frigescere pedes, manusq; et paulatim ab extremis discedere spiritum feruidus adhuc, & compos mentis intelligit, recordatus a se carmen compositum, quo uulneratum militem per eiusmodi mortis imaginẽ obiisse tradiderat; uersus ipsos retulit, atq; illi suprema uox fuit.

LAVS DEO HONOR ET GLORIA.

29

